PRÄRIEBLOMMAN

1906

V. L. Ogren.

Dec 5, 1918.

DR JOSUA LINDAHL.

GRADUATE THEOLOGICAL UNION
LIBRARY
1962

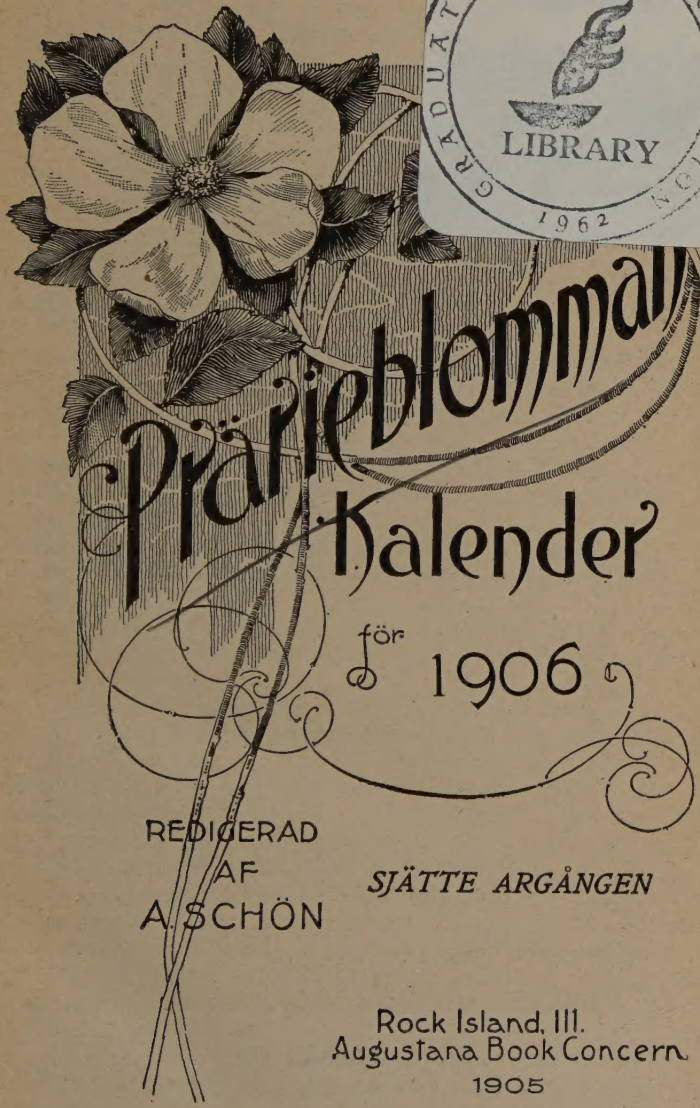

Prärieblommans Kalender

för 1906

REDIGERAD AF A. SCHÖN

SJÄTTE ARGÅNGEN

Rock Island, Ill.
Augustana Book Concern.
1905

AY
19
S8P7
v.6
1906

COPYRIGHTED.

ROCK ISLAND, ILL.
AUGUSTANA BOOK CONCERN

INNEHÅLL.

Sid.

Titelplansch. Dr Josua Lindahl 2
Vid hafvet. Dikt af Jacob Bonggren..... 9
Kolonien Vasa i Minnesota. Ett femtioårsminne af E. Norelius 13
C. J. L. Almquist. Lefnadsteckning af E. A. Zetterstrand..... 33
Den svenska sången i Amerika. Af O. P. Ohlson..... 57
Till moder Svea. Dikt af Ludvig Holmes 80
När hemmet var i fara. Skiss af Felix Vivo (Vilh. Berger)..... 83
Bland landsmän i den yttersta nordvästern. Ett stycke odlingshistoria af Ernst Skarstedt..... 93
Kung Erik och drottning Karin. Dikt af Anna Hallander.....111
En äkta svensk-amerikan. Minnesteckning öfver dr C. J. Stillé. Af Josua Lindahl 114
En svensk-amerikansk konstsamling. Af Birger Sandzen.....121
Gammal-svenskt. Bland de våra i Ryssland och Kanada. Af Carl Sundbeck 133
Väl gånge bonden! Dikt af C. A. Lönnquist.....144
Longfellow och Nicander. Litteraturhistoriska anteckningar af Gust. N. Swan.....148
På obanade stigar. En banbrytares hågkomster. Af Signe Ankarfelt.....162
The Fatherland. By James Russell Lowell.....174
Fosterlandet. Öfversättning af Gustaf Wicklund.....175
Mission och kultur i Alaska. Af David Nyvall 176
Hur pa bledde curater. Af Anna Olsson.....196
Guvernör John A. Johnson. Minnesotas andre svenske guvernör. Af Victor Nilsson.....202
Dr O. Olsson och den första oratorie-kören i Svensk-Amerika. Af Gustav Andreen 214
En svensk-amerikansk tidnings 50års-jubileum. Kort öfversikt af Joh. A. Enander 228

357999

Dödsrunor. Af A. Schön.
J. E. Berggren 251
C. J. Ehilberg 253
Magnus Olson 255
John W. Jochim 258
L. F. Mobeck 260
Jonas Peterson 261
Johannes Hult 262
John A. Ouchterlony 265
John F. Lundberg 267
Samuel Hoogner 269
Axel G. Burman 272
Thea Tengwald 274
Margareta Danielson 278
A. T. Lindholm 280
Louis Sands 282
Ninian Wærnér 288
Eric Knutson 291
Gustaf Wicklund 292
A. L. Gyllenhaal 296

Svensk-Amerikanska konstnärers arbeten:

1. Från Leech Lake-idianreservationen i Minn. Oljemålning af *Olof Grafström.*
2. Gamla äppelträd. Akvarell af *Arvid Nyholm.*
3. John Paul Jones. Staty af *Jean Le Veau.*
4. Strandparti från Ornunga-sjön i Västergötland. Akvarell af *Birger Sandzen.*
5. "In the Teeth of the Gale". Oljemålning af *Charles E. Hallberg.*
6. Vinterlandskap nära Chicago. Oljemålning af *Alfred Jansson.*
7. Hösten. Gipsrelief af *Axel E. Olsson.*
8. Landskap. Motiv från Oregon, Ill. Oljemålning af *Anders G. Walgren.*

Svensk-Amerikansk kyrkoarkitektur.

Den nya svenska lutherska Bethesda-kyrkan i New Haven, Conn.

Vid hafvet.

Ur en diktcykel: "Sagan om kärleken".

Af Jakob Bonggren.

FLICKAN:

I väldiga vågor,
mig svaren, jag ber!
Med tusende frågor
jag kommer till er.
I brusen och svallen,
I tjusen min syn.
I stigen och fallen,
I kommen och flyn
till obekant bygd bortom himmelens bryn.

Så tätt vid min sida
I plasken ibland,
I se'n faren vida
till främmande land.
Jag själf är en bölja,
en drömmande mö;
o, finge jag följa
på skummande sjö
och söka, som I, min lycksalighetsö!

Från gryende dager
till skymmande kväll
en längtan mig drager
från barndomens tjäll.
På lefnadens gåta
jag lösning ej ser.
O, viljen I låta
mig följa med er
och söka den vise, som tydningen ger?

VÅGORNA:

Du lyckliga unga,
du knoppande ros!
Vi leka och sjunga
och fara vår kos.
Vår böljande bana
är enslig och lång.
På vidden vi spana
en vik, där en gång
vi glada få sjunga vår skönaste sång.

Du lyckliga lilla,
som fast månde gro,
som står där så stilla
i drömmande ro!
Väl VI ville vara
små flickor som du
och slippa att fara
i fjärran, som nu,
och slitas af skepp och af stormar itu!

Så fin och så fager
vid vägen du står,
och till dig du drager
en hvar som där går.
Du ler och du lockar;
så kommer en man,
som tjusas och plockar
den blomma, han fann.
Han tager dig med sig, och lycklig är han.

FLICKAN:

Till frihet jag längtar;
långt hädan jag vill!
Hvad trånar och trängtar
och drages jag till?
Jag bort ville svalla
med er ifrån strand
och famna dem alla,
de okända land,
som vinka mig till sig vid synkretsens rand.

Där borta, jag anar,
min lycka jag når.
Jag söker, jag spanar,
tills henne jag får.
Att motas och stängas,
i marken gro fast
och stötas och trängas
och skördas i hast! — —
Ack nej! Låt mig följa med vindarnas kast!

Mig ingen får bryta;
ty blir jag en mans,
allt jämt vill han skryta,
att nu är jag h a n s!
Nej, fri vill jag vara
likt vaggande våg,
och fri vill jag fara,
med hopp uti håg,
till stranden, som längtan och aning blott såg.

Kolonien Vasa i Minnesota.

Ett femtioårsminne af E. Norelius.

1. Om kolonien Vasas läge.

Vasa ligger i norra delen af Goodhue county, Minnesota. Norrmännen, som voro litet tidigare ute, intogo den södra delen af detta county. Den svenska kolonien ligger i Cannon-flodens och på samma gång i Mississippi-flodens floddal, söder om den förra och väster om den senare floden, under samma breddgrad som Augusta i Maine och Turin i norra Italien. Red Wing, som ligger på västra stranden af Mississippi, fyra mil nedanför Cannon-flodens utlopp, är sätet för county-styrelsen och hyser nu en folkmängd på omkring 8,000. Centern af Vasa ligger 12½ mil i sydväst från Red Wing. Landets allmänna höjd öfver Mississippis närvarande vattenstånd är ungefär mellan 500 och 600 fot. Det ligger i flera afsatser och är genomskuret af större och mindre raviner närmast vattendragen.

"Township'et" Vasa innehåller utom de 36 sektionerna, med hvardera sina 640 acres, allt det land på norra sidan, som

ligger söder om Cannon-floden. Det begränsas i norr af Welch township, i öster af Featherstone, i söder af Belle Creek och i väster af Cannon Falls township. Vasa utgör centern af en större svensk koloni och omfattar icke blott township'et Vasa, som är nära uteslutande svenskt, utan äfven Cannon Falls, en stor del af Welch och Featherstone, en mindre del af Goodhue samt större delen af Belle Creek och Town of Leon. Mellan Red Wing och Cannon Falls äro de flesta åbyggarna svenskar. Från centern af Vasa har man, åt hvilket håll man går, nästan uteslutande svenskar under 10 mil. Den svenska befolkningen inom dessa township, om man inberäknar Red Wing, utgör mellan 5,000 och 6,000. Från Red Wing till Vasa kyrka är det 12½ mil; från Vasa kyrka till Welch kyrka är det 8 mil; från Vasa kyrka till Cannon River-församlingens kyrka är det 7 mil; från Vasa kyrka till Cannon Falls är det 9 mil; från Vasa kyrka till kyrkan i Spring Garden i town of Leon är det 9 mil; och från Vasa kyrka till Sionskyrkan i Goodhue är det ock 9 mil. Jäms Cannon-floden löpa tvenne järnvägar, af hvilka the Chicago-Great Western löper inom den norra gränsen af Vasa township. Stationen Welch ligger 6 mil från Vasa kyrka. Vägen från stationen dit går ett litet stycke ned för Cannon-dalen, vänder sig därefter upp efter Belle Creek-strömmen ett par mil och går sedan uppför en skön ravin, som från gammalt burit namnet Indian Slough. Alla resande, som under sommaren färdats denna väg, hafva uttalat sin beundran öfver denna dals romantiska skönhet. Vid slutet af dalen kommer man rätt upp till den höjd, på hvilken kyrkan ligger. Då man står på Vasa kyrkobacke, har man ett skönt landskap framför sig, hvarthän man kastar sina blickar. I norr ser man det högt belägna landet och den svenska lutherska kyrkan i Welch. I nordväst ser man på närmare håll Cannon-flodens "bluffar", och går man upp i kyrkotornet, kan man äfven se Cannon River-församlingens kyrka, och längre bort i nordväst kan man se ett

omväxlande landskap af prärier och skogspartier och åsar ända upp emot St Paul, fastän man icke ser själfva staden. I väster ser man skogshöjderna omkring Cannon Falls, den romantiskt belägna staden, och där bortom ända upp mot Northfield, 24 mil från Vasa. I sydväst ser man höjderna omkring White Rock och där bortom det högt belägna prärielandet i Spring Garden och den öfversta spetsen på den svenska lutherska kyrkan därstädes. I söder har man under omkring 3 mil ett betydligt kuperadt prärieland, som ligger lägre än landet vid Vasa kyrka. Strax söder därom höjer sig landet i en afsats, sträckande sig i väster och öster, som utgör i det närmaste gränsen mellan Vasa och Belle Creek. Town of Belle Creek ligger därför betydligt högre än södra delen af Vasa. Nästan midt i söder från Vasa ser man på ungefär 6 mils afstånd en tämligen stor katolsk kyrka, St Columbs Kiln, som utgör medelpunkten af en irländsk koloni. Den omnämnda afsatsen spelar en betydlig roll till fördel för landskapets utseende. I sydost har man Black Oak-skogen, som ligger på en sandås, som sträcker sig från nordväst i sydostlig riktning. Österut blickar man hän öfver Featherstones leende ängder, och i nordost får man se en skymt af Wisconsin ända ut mot Svea kyrka. Town of Vasa är naturligen delad i två hälfter genom den sköna bäcken Belle Creek, som rinner från söder till norr och faller ut i Cannon-floden. Under dess norra hälft skär den djupt ned i landet och bildar en trång dal med höga "bluffs" och skogspartier. Vattenståndet i detta och andra vattendrag är icke nu hvad det fordom var. Hela landet synes torka upp allt mer och mer genom odlingen.

I kyrkligt afseende har Vasa församlings olika rotar fått olika namn, hvilka vunnit burskap i dagligt tal. Sålunda omfattar *Kyrkroten* trakten närmast omkring kyrkan, hvari äfven byn Jämtland i sydväst ingår. Norra delen af township'et, öster om bäcken, kallas *Småland*. I nordöstra delen

och öster har man *Skåne*. I öster och nordost därifrån, sträckande sig inåt Featherstone, har man *Spring Creek* med anledning af en liten bäck med samma namn. Söder om Skåne och sträckande sig långt inåt Featherstone har man *Göta-roten*. I södra delen af "town" och sträckande sig inåt Belle Creek har man *Hvita Stens-roten* (White Rock) med anledning af en sandstensklippa, som ligger där i kretsen. Väster om bäcken i sydväst har man *Västerbotten*, och på samma sida i nordväst har man *Norrbotten*. Dessa tvenne sistnämnda rotar sträcka sig in i town of Cannon Falls. Dessa benämningar uppehållas med oförminskad betydelse. Man säger mera sällan, att den och den bor i sektionen så och så, utan han bor i Småland, i Skåne, i Göta, o. s. v.

2. Det ursprungliga landskapet.

Det är en betydlig skillnad mellan ett naturligen vildt landskap och ett odladt och bebyggdt sådant. Det är en obeskriflig känsla som hemsökaren förnimmer, när han kommer till den plats, där han ämnar slå ned sina bopålar och göra sig ett hem för framtiden. De första hvita hemsökarna här voro nord-skåningar, och man kan icke låta bli att se ett visst släkttycke emellan Vasa och trakten omkring Kristianstad. Den som stått på Fjelkinge backe och i alla väderstreck beskådat landskapet och räknat de 21 kyrkorna, som där synas, har icke svårt för att i Vasa se en efterbild, då man frånräknar vattendragen, sjöarna och Östersjön. Dessa har man icke i Vasa. De som först kommo hit hade tillfälle att se ett känslan tilltalande landskap, högländt med omväxlande slätter (prärier) och skogspartier, med höjder och dalgångar, med tjockt, men icke långt gräs och en mängd af olika vilda blommor. Där kunde man se och höra den stora prärieshipan med sitt vemodigt klagande ljud; där flög en flock af prärieshöns, och där fick man rätt ofta se en större eller mindre flock af hjortar springande öfver prärien, förföljd måhända af den

vilde, röde mannen, som kom upp genom ravinerna från Belle Creek, där han hade sitt "tippe". All denna vilda, naturliga härlighet är nu försvunnen; nästan hvarenda fot af den ursprungliga prärien är nu uppodlad, kanske med undantag af några få rods strax öster om kyrkan på kyrkoplanen. Hus äro byggda öfverallt på prärien och träd planterade omkring husen. Allt är odladt, och den vilda skönheten är oåterkalleligt försvunnen.

3. Uppkomsten af den svenska kolonien Vasa.

Hans Mattson, sedan känd under namnet Öfverste Mattson, var den förste, som ledde svenskarnas inflyttning till Goodhue county. M. var född i Önnestad, Kristianstads län, 1832. Föräldrarna voro Matts Mattson och hans hustru Elna. Efter sin konfirmation af vår bekante dr T. N. Hasselquist, hvilken vid den tiden var vice pastor i Önnestad, besökte M. elementarläroverket i Kristianstad i ett par år, kom sedan in som kadett i Vendes artilleri-regemente och reste vid 18 års ålder till Amerika, 1851. Här i Amerika frestade han på mycket och mångahanda, som man kan läsa i hans självbiografi "Minnen af Öfverste Hans Mattsson", Lund, 1890. Här ha vi nu att göra med honom såsom begynnare af kolonien Vasa. Därom berättar han i en skrifvelse i tidningen *Hemlandet*, 2:dra årg., nr 8, följande: "I september månad 1853 reste jag med ett litet sällskap af svenska immigranter till Minnesota för att där uppsöka en plats, där vi gemensamt kunde börja ett nybygge. Vid ankomsten till St Paul, Minnesotas förnämsta stad, åtog sig en del af mitt sällskap arbete, under det jag tillsammans med fyra andra begaf mig i väg för att uppsöka vår blifvande bostad. Vi hade blifvit anvisade på Red Wing, som kort förut hade blifvit utlagdt till stad. Det berättades oss, att godt land kunde finnas i trakten däromkring. Vi gingo ombord på en ångbåt och styrde kosan direkt åt denna plats. Red Wing har namn efter en berömd indian-

höfding, som för många år sedan bodde där. Platsen är belägen på banken af den stora Mississippi-floden, 50 mil nedanför St Paul. Då vi landstego där, funno vi hela banken, där staden nu står, betäckt med indiantält, men kunde endast se fyra boningshus, som visade, att äfven folk af vår egen ras

HANS MATTSON.

fanns där. Vi träffade strax flera amerikaner, hvilka emottogo oss med stor gästfrihet, och då de fingo höra vårt ärende, skaffade de oss en skjuts jämte en man, som kände vildmarken däromkring, för att utvisa landet för oss. Dagen därpå begåfvo vi oss ut, men voro icke tillfredsställda, förrän vi kommo upp på den stora prärie, där Vasa nu är beläget. På den-

na prärie funno vi den bästa jordmån och sågo god ekskog på alla håll. Nu hade vi sett nog och begåfvo oss genast tillbaka till St Paul för att laga i ordning för utflyttning.

Det var nu redan i oktober månad, och vi väntade oss en kall vinter. Emedan vi ansågo det omöjligt att så sent få hus

S. J. WILLARD MED FAMILJ.

byggda, bekvämliga nog för fruntimmer och barn, så beslöto alla, som hade familjer, att stanna kvar i St Paul öfver vintern; endast jag och tvenne andra karlar reste tillbaka för att taga "claim" åt oss alla. Då vi för andra gången befunno oss på den stora prärien, voro vi försedda med ett väftält, en

"stove", proviant och vinterverktyg. Då vi hade uppsatt vårt tält vid en stor bäck (Belle Crek) i en skogsdunge och arrangerat vårt romantiska läger, så begåfvo vi oss genast ut för att taga närmare kännedom om landet omkring oss; vi togo flera claims (genom att skrifva namn på träden), och därefter började vi bygga ett hus, där vi kunde tillbringa den annalkande vintern. Några veckor därefter ankommo två familjer af vårt sällskap ifrån St Paul, och sommaren därpå (1854) förökades antalet af settlare här till tio familjer, utom flera svenskar i Red Wing. Nu (1856) finnas öfver ett hundra svenskar i Vasa, och man tror med skäl, att detta antal kommer att fördubblas nästa sommar. I stället för vildmark ser man nu här stora åkerfält och bekvämliga hus; för två och ett halft år sedan hördes här sällan annat ljud än vilddjurens, i synnerhet vargarnas tjutande, nu höres nybyggarens yxa i hvarje skogsdunge samt oxdrifvarens "who-haw" på vägen emellan hvarje hus och skogen, och i stället för de skaror af Amerikas bruna urinvånare, vi i början sågo här, hafva vi nu sett en skara svenskar till ett antal af nära ett hundra församlade på denna plats för att höra evangelii ord förkunnas. Vid ett sådant tillfälle, då pastor Norelius från Indiana förrättade gudstjänsten, blef en luthersk församling organiserad, och settlementet erhöll namnet Vasa till åminnelse af den store hjälten Gustaf Vasa, som befriade vårt kära fädernesland från tyranniets våld och införde den lutherska kyrkans trosbekännelse i detsamma. Namnet tycktes vara väl valdt i anseende till att svenskarne i Vasa visa sig likna den store Gustaf Vasa och hans efterföljare i sina bemödanden och uppoffringar för det allmänna bästa af sitt lilla land (Vasa). Förut var platsen känd ibland amerikanerna under namn af "The Swede Prairie", eller "Mattson's settlement"; äfven "White Rock" [Hvita Stenen] efter en härvarande hvit sandsten, i form och storlek liknande en liten svensk kyrka. Det

säges, att Sioux-indianerna fordom hafva haft sin samlingsplats vid denna ganska underliga sten."

Så långt H. Mattson.

Den förste svensken i Goodhue county var utan tvifvel "doktorens Nils", som kom till Red Wing från St Paul och var samme "Nils Nilson från Östergötland", som omnämnes i sv. luth. församlingens i St Paul jubelalbum för 1904. Sam-

E. NORELIUS OCH FRU 1855.

me Nils var en längre tid dräng hos doktor Sweeney i Red Wing samt medlem af sv. luth. församlingen därstädes, men bodde emellanåt i Vasa. Dog för flera år sedan. Näst efter honom kommer Peter Green, eller Sjögren, från Ljuders församling, Kronobergs län, hvilken kom till Amerika 1852 och på hösten 1853 fanns boende vid Spring Creek, 3 mil från Red Wing.

De allra första svenskarna i Vasa voro, utom H. Mattson, Carl Roos och A. G. Kempe. Dessa voro i sällskap med Mattson, då han senare på hösten 1853 återvände för att taga land. Dessa två togo land vid Belle Creek, nära nuvarande byn White Rock. Roos var från Långbanshyttan, Värmland, och hade varit fanjunkare. Kempe kom från Varola, Västergötland, och hade i Sverige varit garfvare Båda kommo från Sverige på sommaren 1853; deras hustrur kommo ett par år senare. Enligt H. Mattsons berättelse i sin biografi kom sällskapet först till "en liten skog vid Belle Creek, hvilken nu kallas Jämtland." Sedan flyttade de sitt läger "två mil sydligare till en annan plats nära Belle Creek." Denna plats var nog Roos' och Kempes plats. Ändtligen återvände de till sin förra lägerplats och började att bygga ett "enkelt stockhus". Det synes hafva varit meningen, att sällskapet skulle öfvervintra där. Då kom Mattsons svåger, S. J. Willard, dit, och så blef det ställdt annorlunda. Willard, som var född i Fjelkinge, hade varit skollärare i Önnestad och var gift med Mattsons syster, Anna, hade i sälskap med sin svärmoder och flera andra rest till Amerika 1853. Mattson hade mött dem i Boston och ledsagat dem till St Paul, och det var meningen, att de som hade familjer skulle hafva stannat där öfver vintern; men Willard hade fram i oktober med hustru och en späd dotter, nuvarande änkan Selma Christensen, hvilken, M. säger, var det första svenska barn, som föddes i St Paul, begifvit sig till Red Wing. Då de icke kunde tänka på att öfvervintra i Vasa, blef det så anordnadt, att de åtogo sig att hugga ved på "Cannon River bottom", nära Mississippi, 4 mil från Red Wing, där de inhyste sig i ett litet stockhus med endast ett rum. Där hade de nu arbete och bröd öfver vintern och sluppo åtminstone frysa ihjäl.

På våren 1854 återvände de så snart de kunde till Vasa och satte sig permanent ner vid sektionslinien mellan sekt. 15 och 22, en 40 acres längd i söder från nuvarande sv. luth.

E. NORELIUS' FÖRSTA HUS I VASA.

kyrkan, och så fort de kunde uppförde de ett boningshus på Willards land, det första i Vasa. Huset stod rätt söder om änkan A. P. Frimans hus, på en liten afrundad kulle, vid hvars fot då var en förträfflig springkälla. Mattson och Willard blefvo icke långvariga Vasa-bor. De genomgingo många besvärligheter och stora försakelser samt voro utsatta för många faror, hvarom man nu knappt kan göra sig en föreställning. Hvad Mattson skrifver om dessa saker i sin biografi, kan synas för dem, som icke veta vidare om nybyggarelifvet, såsom en öfverdrift; men så långt jag varit med och vet om historien, är det ingen öfverdrift, utan rena sanningen.

I november 1855 gifte Mattson sig med fröken Chersti Peterson från Stoby, hvilken hade med föräldrarna, Peter Nilsons, och syskonen kommit till Vasa på sommaren 1855. Uppgiften, att jag var borta och därför ej kunde viga dem, är felaktig, ty jag hade ännu icke antagit kallelsen till Vasa, utan bodde i West Point, Ind. Att däremot detta äktenskap var det första, som ingicks i Vasa, är mycket troligt.

På samma ställe, där änkan A. P. Frimans hus nu står, hade Mattson uppfört sig ett rätt godt stockhus, sysselsatte sig med jordbruk och hade för en liten tid troligtvis sina bästa dagar. Men han erkänner själf, att han var en entusiast och spekulant och sträfvade efter någonting högt. Detta var hans olycka. Redan på hösten 1856 finner man honom i Red Wing såsom handlande. 1857 var han i Geneva, Freeborn, co., Minnesota, såsom fastighetsmäklare. Kom snart tillbaka till Red Wing, alldeles utblottad; men där satte han sig ner och studerade lagfarenhet. Han hade ett godt läshufvud och kunde vanligtvis finna sig i alla lägen och kom ofta fram till de mål han sökte. Han tog om ett år examen och blef en fullfjädrad lagkarl (lawyer). Sedan kom han in i politiken och blef på hösten 1858 för någon tid förordnad att sköta den vakanta county auditor-sysslan. (Jag kanske bör nämna, att jag förut samma höst mot min vilja, under det jag var borta i Illi-

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN:

Från Leech Lake-indianreservationen i Minnesota. Oljemålning af Olof Grafström.

nois, blifvit vald till county auditor; men emedan jag hade antagit kallelse att bli redaktör för *Hemlandet* i Chicago och skulle flytta dit, kom jag icke att antaga county auditor-sysslan). Han blef sedan formligen vald till denna tjänst och skötte den i omkring två år. Därefter ingick han i armén under rebellkriget och avancerade till öfverste för Minnesotas 3:dje infanteri-regemente. Sedan är det icke godt att följa honom. Han var statssekreterare i Minnesota två gånger, F. S. general-konsul i Calcutta, Indien, tidningsredaktör, fastighetsmäklare i stor skala, uttappare af Helga sjö vid Kristianstad, och på sätt och vis emigrantagent, m. m., m. m.

Man måste erkänna, att M. var utrustad med snillegåfvor i många afseenden och att hans sträfvan var att tjäna sina medmänniskor; men han erkände själf, att han saknade den nödvändiga balansen. Han dog i sitt hem i Minneapolis den 23 december 1893.

S. J. Willard stannade på sin farm till 1862. Han flyttade sedan till Red Wing och tjänade där såsom county auditor i 12 år. Där dog hans första hustru, hvilken var en älskvärd människa och gjorde mycket för de nödlidande. Hon ligger begrafven midt emellan sina föräldrar på kyrkogården i Vasa. Willard gifte om sig med en amerikansk skollärarinna i Red Wing, och intill sin död, som timade för ett par år sedan, hade han icke något vidare umgänge med svenskar.

Ingen af dessa två familjers barn tillhöra den lutherska kyrkan.

Alltså finna vi, att Mattsons och Willards plats och Roos' och Kempes plats, emellan hvilka det var tre mil, voro de ursprungliga nybyggena i Vasas koloni och datera sig från hösten 1853. Från den tiden har kolonien växt till det betydliga omfång, den nu har, men emellan 1853 och 1905 ligger en betydlig utvecklingshistoria, som talar om försakelser, pröfningar, arbete och lidande, men också om segrar och framgång i många afseenden. Våra nybyggande landsmäns tim-

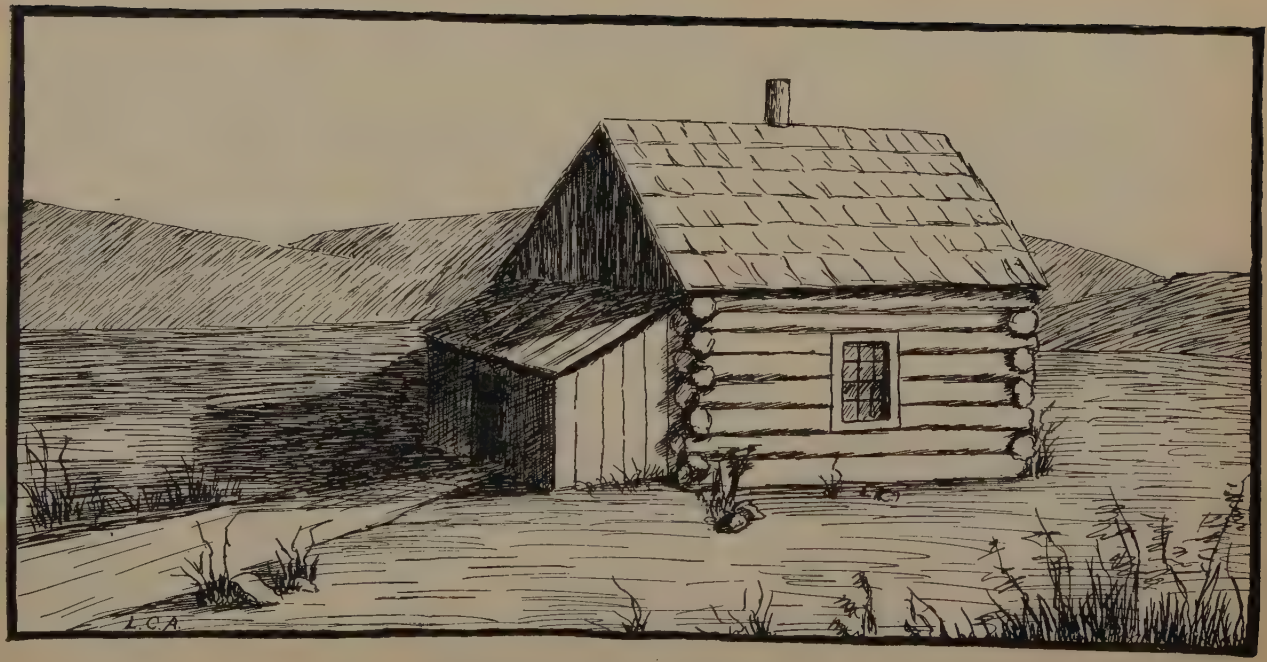

VASA-FÖRSAMLINGENS FÖRSTA KYRKA.

INTERIÖR AF VASA-FÖRSAMLINGENS FÖRSTA KYRKA.

liga villkor voro i början i allmänhet inom detta county såsom öfverallt ganska små. Få af dem ägde några medel, då de kommo hit, utan måste de bokstafligen börja på bar backe. De satte sig ned jämte skogskanterna och uppförde små, simpla stockhyddor. och så fort det var möjligt samt på hvad vis de kunde hackade upp litet jord, att de åtminstone kunde plantera litet potatis och några grönsaker. Skulle de hafva mjöl eller något annat från Red Wing, så hade de att bära påsarna på ryggen 10 och flera mil, vandrande på hjort- och indianstigarna, ty några andra vägar funnos icke till att börja med. Efter hand började man att skaffa sig oxar, hvilka voro mera nödvändiga än kor, för att kunna bryta upp jorden och göra sina nödvändiga körslor. Det första oxparet jämte två kor och ett dussin höns kommo till Vasa från Moline, Ill.. med gamle Matts Mattson, Jon Bergdahl och hans dotter Malena 1854. De voro de första tama djur som kommo till settlementet. Det var i den första, man kunde kalla den *oxtiden,* som man byggde de märkvärdiga *"skrik-kärrorna",* hvilkas jämmerliga ljud ännu dröjer i öronen på dem, som en gång hafva hört det. Hjulen på dessa kärror eller vagnar bestodo af grofva ekekubbar, genom hvilka man borrat hål och däri insatt grofva träaxlar, alldeles som illustrationen visar. Godt om smörja hade man icke, och då man körde torrt och fyra sådana hjul på hvarje vagn började att skrika, så kan man vara säker om att man icke saknade musik på prärierna i Goodhue county under den tiden. Men den som hade kommit så långt, att han kunde åka efter ett par oxar i en skrik-kärra, betraktades såsom en afundsvärd patron i samhället, för hvilken man kunde känna sig frestad att lyfta på hatten. Icke underligt då, att H. Mattson, som blef ägare af det första hästspannet, betraktades nära nog som kung. Detta var icke underligt, ty det var på dragarekraft, som folkets uppehälle och framtid berodde. Under striderna och försakelsena för att underlägga sig den vilda naturen och aftvinga jorden de

SKRIKKÄRRAN.

nödvändiga villkoren för lifvets uppehälle ådagalade nybyggarna ett beundransvärdt mod, tålighet och rent af godmodighet. Man hörde dem icke klaga eller jämra sig för svårigheterna, utan de voro glada och förnöjda. Framtiden stod ljus i deras förhoppningar. De kommo godt öfverens med hvarandra, och det syntes som den gamla svenska afundsjukan hade blifvit lämnad bakefter.

I hvarje nybygges början är det ju klart, att de materiella frågorna på ett öfvervägande sätt taga tankar och sinnen i anspråk, men vårt svenska landtfolk i synnerhet, fostradt som det blifvit i den kristna församlingen, har aldrig i något läge helt förnekat sin kristliga fostran och människornas högre och andliga behof. Så berättas det, att folket i Vasa och Red Wing under de allra första åren, innan någon predikant satt sin fot på deras mark, stundom samlades till gudstjänst, som förrättades så godt man förstod. I Vasa ledde H. Mattson stundom gudstjänsten, då han kunde hålla ett tal för de närvarande. En gång, det måste hafva varit på sommaren 1855, då man var samlad under några ekar vid Mattsons hus och M. hade slutat gudstjänsten och hvar och en började att aflägsna sig, kom han ihåg, att han hade glömt läsa Herrens välsignelse. "Vänta, gubbar", ropade han, "jag glömde bort att läsa Herrens välsignelse; I fån komma tillbaka!" Då vände Carl Carlson på bussen och sade: "Den får du spara till nästa gång", och därvid blef det.

Det har varit *församlingen* och icke den borgerliga kommunen, som intagit det första och förnämsta rummet uti folkets medvetande i Vasa. Församlingen stiftades 1855; Vasa såsom borgerlig kommun blef icke organiseradt förrän 1858, H. Mattsons uppgift i sina "Minnen", sid. 16, strider därför emot såväl hans egen uppgift i hans skrifvelse i *Hemlandet* som emot det verkligt historiska förhållandet. Han säger nämligen: "Vid denna tid (1855) organiserades ett township, som på min tillstyrkan erhöll namnet Vasa till åminnelse af

den store svenske konungen Gustaf Vasa" I nämnda skrifvelse till *Hemlandet,* säger han: "Vid ett sådant tillfälle, då pastor Norelius från Indiana förrättade gudstjänsten, blef en luthersk församling organiserad och settlementet erhöll namnet *Vasa*" etc. Det var således vid *det* tillfället, som settle-

DEN TREDJE KYRKAN.

mentet erhöll namnet Vasa, och icke förr. Före detta möte hade jag icke hört, att någon talade om settlementet Vasa. Då jag själf förde protokollet, när församlingen organiserades, och började detsamma sålunda: "Protokoll hållet vid sammanträdet af svenskarne i Vasa, Goodhue county, Minne-

sota, den 3 september 1855", kommer jag bestämdt ihåg, att jag själf föreslog för mötet det namnet.

Vidare finna vi i "History of Goodhue county, of Wood, Alley & Co., Red Wing, 1878", att det så kallade "county system" var gällande till 1858, då legislaturen införde "township system". Före den sistnämnda tiden voro inga township organiserade med town-tjänstemän, utan counti'et styrdes af tre county-kommissionärer. Den 10 september 1855, då H. Mattson af county-kommissionärerna förordnades till valdomare i ett valdistrikt, skedde ingen township organisation. Detta valdistrikt hette då *Belle Creek* och omfattade township'en no. 111, Range 15 och 16, och no. 112, Range 16, west. Följande år fick han samma uppdrag; men Vasa nämndes icke såsom borgerligt namn på denna kommun. Alltså: township'et har fått sitt namn från församlingen, som hade det förut, och bevisas sålunda, att i denna koloni har det kyrkliga medvetandet varit starkare än det borgerliga.

Till det som här sagts om kolonien Vasas tillkomst kan läggas, att Minnesota-konferensen af Augustana-synoden här har sedan 1865 en af sina inrättningar, nämligen sitt barnhem, omgifvet af 200 acres bördig jord, tillhörande hemmet.

Vidare må tilläggas, att denna koloni utsände i inbördeskriget ej mindre än 62 soldater, af hvilka 47 bodde i Vasa. Åtskilliga af dessa äro ännu i lifvet.

Den 23 och 24 juni 1905 firade sv. luth. församlingen i Vasa en jubelfest till minne af församlingens stiftelse för femtio år sedan och koloniens uppkomst. Många hågkomster från Vasas tidigare dagar blefvo vid denna fest upplifvade. Till festen utgafs en minnesskrift, *Vasa Illustrata,* innehållande en historik i ord och bild öfver kolonien Vasa.

C. J. L. Almqvist.

Lefnadsteckning af E. A. Zetterstrand.

Vi äga ingen rätt att räkna C. J. L. Almqvist till svensk-amerikanska författare, såsom dock någon gång skett. Visserligen uppehöll han sig hela 14 år här i Amerika, men han var närmare 60 år, när han kom hit, och hade då fullbordat så godt som hela sin litterära lifsgärning, så långt den är för oss känd. Under sin vistelse här i Amerika skref han endast en liten bok, som kommit till eftervärldens kännedom, nämligen "Bidrag till guldmakeriets historia." De alster, genom hvilka Almqvists författarepersonlighet är bekant, och efter hvilka den bedömts, äro skrifna och utgifna i Sverige, och är han därför en *svensk* författare och ingenting annat. Likväl hysa vi svensk-amerikaner helt naturligt ett särskildt intresse för Almqvist på grund af hans långa vistelse i Amerika, äfven om vi ej få räkna honom till *de våra*. Och det är äfven, som sig bör, att han erhåller en plats i en svensk-amerikansk kalender med PRÄRIEBLOMMANS tendens.

Hvad vi såsom svensk-amerikaner äro mest intresserade af att veta, är tydligtvis, hvar och huru Almqvist tilbragt sina landsflyktsår i Amerika. Såsom fallet så ofta är med perso-

ner, hvilka i likhet med Almqvist haft märkvärdiga och romantiska lefnadsöden, att deras lif sedermera omspinnes af uppdiktade fantastiska berättelser, så har det ock gått med den i mångt och mycket underlige man, hvarom här är fråga. I synnerhet har man om Almqvists vistelse i Amerika haft att berätta en hel del sällsamma saker, hvaraf dock det mesta sedermera visat sig vara ren dikt. Sålunda har det bland annat sagts, att han haft flera uppdrag af presidenten Abraham Lincoln, såsom att han varit dennes handsekreterare; att han varit hvalfiskfångare i Polynesien (uppgiften härom lär enligt Arvid Ahnfelt först hafva förekommit i New Yorktidningen *Nordstjernan* i början af år 1874); att han ingått såsom munk i ett trappistkloster; att han upptagits bland mormonernas äldste i Utah o. s. v. Uppgiften om att han skulle ha varit handsekreterare hos presidenten Lincoln har okritiklöst upptagits t. o. m. i läroböcker för ungdomen samt i biografiska handböcker med det tillägget, att "efter mordet på Lincoln blefvo Almqvists papper sekvestrerade af amerikanska regeringen, i följd hvaraf svenska litteraturen gått miste om åtskilligt, som kunde varit utmärkt intressant att äga."

Rörande Almqvists lif och färder i Amerika har tills helt nyligen ganska litet varit kändt för den stora allmänheten. De tillförlitligaste underrättelserna härom äro naturligtvis de, som Almqvist själf meddelat i bref till sina anhöriga i Sverige. Helt litet af hans korrespondens härifrån hade emellertid publicerats, till dess att en hans släkting, Viktor Almqvist, i tidskriften "Ord och Bild" (1:sta häftet för 1904) offentliggjorde dels i sammandrag, dels in extenso en hel del familjebref från honom, af hvilka många äro skrifna under vistelsen i Amerika och gifva en tämligen klar föreställning om densamma. Jag har förut i *Ungdomsvännen* meddelat utdrag ur dessa Almqvists Amerika-bref, men då sagda tidskrift äger till stor del en annan läsekrets än

Prärieblomman, har jag ansett mig kunna tillmötesgå dess ärade redaktörs önskan att äfven däri införa nämnda utdrag tillika med en kort redogörelse för Almqvists lif och verksamhet i Sverige.

Carl Jonas Lovis Almqvist, såsom förnamnen skrifvits i Adolf Fredriks församlings dopbok, föddes i Stockholm den 28 november 1793. "Hans fädernesläkt har med all sannolikhet", säges det i ofvannämnda häfte af *Ord och Bild*, "sedan urminnes tider tillhört det uppländska bondeståndet. Den först kände ättefadern lefde i början af 1500-talet såsom hemmansägare i Löfsta by af Almunge socken, och efter honom har son efter son brukat samma jord i samma by, där ännu i våra dagar ättlingar i rätt nedstigande led äga åtminstone delar af stamfädrens hemman." Ur denna bondesläkt utgick Abraham Almqvist, hvilken dog såsom kyrkoherde i Täby 1760, och hans son teol. professor Eric Jonas Almqvist blef farfader till den berömde författaren. Almqvist lär ock enligt samma källa hafva genom en af fädernesläktens stammödrar varit ättling till biskopen Martinus Olai i Linköping, bekant från liturgistriden under Johan III:s tid, samt till ärkebiskopen Olaus Martini, hvilken oförskräckt upptog den kyrkliga striden med själfve Karl IX. En son till nyssnämnde professor Almqvist, Erik Abraham, blef biskop i Hernösand; en annan son, Carl Gustaf (född 1769), ägnade sig åt praktiska värf och blef med tiden krigskommissarie och landtbrukare. Han inträdde år 1791 i äktenskap med Brigitta Lovisa Gjörwell, dotter till den bekante samlaren och publicisten K. K. Gjörwell och hans maka, Brigitta Eleonora Mullern, hvars släkt härstammade från venetianska fäder. I detta äktenskap föddes trenne barn, två söner och en dotter. Den äldste af sönerna var C. J. L. Almqvist. Släktdrag från flere generationer tillbaka torde nog kunna spåras hos honom, men särskildt påfallande är dock det andliga arfvet från föräldrarna. Själf plägade Alm-

qvist säga, att han ägde tvenne själar, en kamreraresjäl, som han ärft af fadern, och en poetisk själ, som han ärft efter sin mor. Fadern beskrifves såsom en man med ett hårdt, utåtvändt och grälaktigt sinne, allmänt känd för sin processlystnad. Han säges helst hafva vistats på gästgifvaregårdar och tingsställen. Från honom hade vår författare tydligen ärft det sofistiska i sin natur, sin paradoxkärlek, sin i såväl skrifterna som lifvet ofta framträdande lust för juridiska spetsfundigheter, affärssinnet, sin mångsidiga praktiska duglighet, intresset för den yttre världens lif, — med ett ord sagdt hela sin realistiska sida. Modern däremot var en from och stillsam kvinna med ett känsligt och svärmiskt sinne, och hennes käraste nöje var att ströfva omkring i skog och mark utan något annat sällskap än sin älsklingsförfattare, Rousseau. Det mystiska grunddraget hos Almqvist, hans fantasirikedom, hans natursinne och ideella sida öfverhufvud hade han till stor del i arf från modern. Vid henne var ock Almqvist fäst med den innerligaste kärlek, och han sörjde djupt hennes död, hvilken inträffade, då han var blott 13 år gammal. I ett bref skrifver han om henne: "Det är på denna bild, jag så gärna vid ensliga stunder låter min blick försjunka i ljufligt minne. Med sina fel och fullkomligheter är hon den käraste gestalt, som bakom alla mina senare taflor reser sig upp i mitt minne. Hon vinkar mig kraftigt och vänligt till höga trakter." Mellan honom och fadern däremot rådde ett mindre godt förhållande, och sedan Almqvist utgifvit i tryck sitt fantastiska förslag till Manhemsförbundets organisation, kom det till hårda ord och öppen brytning emellan fader och son. Likväl skrifver den senare i bref från 1846: "Hälsa vår gamle fader! Gud — om han visste, huru många gånger jag i enslighet fällt tårar öfver de schismer, som äfven åt detta håll ägt rum. Han vet det icke och tror icke, huru obeskrifligen jag i själfva verket älskat honom alltid och ännu mera nu."

C. J. L. ALMQVIST.

Sedan 1796 var krigskommissarien Almqvist ägare till det natursköna Antuna i Roslagen, och detta var ock vår författares rätta barndomshem, ehuru han var född och uppfostrad i hufvudstaden. "Där", säger en hans minnestecknare, "tillbragte han alla fritider; där lärde han känna sitt fädernesLands natur och folk; det blef utgångspunkten för de täta,

otaliga utflykter, på hvilka han i stort omfång och till de minsta omständigheter utvidgade denna för honom så dyrbara kunskap." I fädernehemmets omgifningar återfinna vi ock en stor mängd af de ställen, som han omtalar i sina berättelser.

Ovanligt utvecklad och beläst för sin ålder befanns Almqvist snart mogen för akademiska studier. Vid ännu ej fyllda 15 år inskrefs han såsom student i Roslags nation den 11 juni 1808. År 1815 aflade han med goda vitsord kandidatsexamen inför filosofiska fakulteten i Uppsala och promoverades samma år till filosofie doktor.

Hos den finske godsägaren baron M. Hisinger, som om vintrarna bodde i Stockholm och om somrarna på Fagerviks bruk nära Ekenäs stad, vistades Almqvist i egenskap af huslärare åren 1814—20, utom under tiden han aflade sina examina i Uppsala. Han säges hafva varit aktad och afhållen af sin lärjunge, sedermera kammarherre J. F. M. Hisinger, såväl som af alla i huset, enär han visade sig som en skicklig lärare, mångsidigt bildad man och älskvärd personlighet. Enligt uppgift af Almqvists minnesteckare A. Th. Lysander författade han på denna informatorsplats alla sina äldre till ett ganska stort antal uppgående skrifter. Af dessa trycktes dock under nämnda år blott "Hektors lefnad" (1814), "Hvad är kärlek" (1816) och "Parjumouf" (1817). På ett annat ställe anför dock Lysander en uppgift, enligt hvilken "Hektors lefnad" ej skulle vara det första tryckalstret af Almqvists diktning. Han skulle nämligen förut anonymt låtit utgå från Axmars boktryckeri i Falun flera visor och berättelser för menige man.

Strax efter sin doktorspromotion antogs Almqvist till e. o. kanslist i ecklesiastikexpeditionen. Befordrad till kopist år 1817 utnämndes han 1822 till ordinarie kanslist och erhöll året därpå afsked från tjänsten på egen begäran. I Stockholm slöt sig Almqvist till det år 1815 stiftade Manhems-

förbundet, hvari han snart blef den ledande själen. Detta sällskap verkade delvis för en förening af Auroraförbundets och Götiska förbundets sträfvanden, men framför allt var det utslag af sin hufvudmans Rousseauanska sinnelag. På uppdrag af förbundet utarbetade Almqvist ett organisationsförslag, hvilket, såsom anmärkts af Arvid Ahnfelt, innehåller åtskilliga fantasimålningar af vild beskaffenhet och för öfrigt mycket af barockt löjlig natur, men ock bär vittne om sin författares genialitet. Detta förslag blef af förbundet förkastadt, men utgafs dock af förbundet själft några år därefter (1820).

Bland annat framhölls i detta förslag, att "det allmännaste och högsta lefnadssättet vore att lefva såsom idealiserad bonde". Efter Manhemsförbundets upplösning beslöt Almqvist att realisera denna idé. Han tog därför, såsom nämnts här ofvan, afsked från sin tjänst i ecklesiastikdepartementet och begaf sig tillika med ett par förbundsbröder, Jonas Wærn och Gustaf Hazelius, till Värmland för att där lefva såsom "idealiserad bonde". Mesta tiden bodde han i Köla församling, där han för 1,000 riksdaler tillhandlat sig en hemmansdel, hvilken han säger sig själf hafva bebyggt. Strax efter ankomsten till Värmland inträdde Almqvist i äktenskap (den 4 mars 1824) med Anna Maria Lundström, en bondflicka från Antuna. Ett och annat anekdotartadt har berättats om detta äktenskap, såsom att Almqvist en dag skulle hafva föresatt sig att fria till det första fruntimmer, han mötte, och att han på det sättet råkat på en hustru ur allmogeklassen. Emellertid skrifver han (1823) till den ofvannämnde vännen Jonas Wærn: "När jag var rätt ung, blef jag bekant med en landtflicka, en naturgestalt. Hon var då 14 år. Vår kärlek knöts och uppväxte opåkallad, oansad, okänd, såsom en enkel ros i en dunkel lund" etc. Det torde här vara på sin plats att nämna ytterligare något om detta Almqvists äktenskap, så mycket mer som åtskilligt i hans lef-

nadsförhållanden, tänkesätt och tendentiösa skriftställeri däri äger sin psykologiska förklaring. I sin mest uppseendeväckande novell "Det går an" gör Almqvist häftiga angrepp på äktenskapets oupplöslighet och traditionella form samt förordar fria äktenskapliga förbindelser, eller hvad man i vår tid kallat "samvetsäktenskap". Dessa angrepp liksom de realistiska målningarna af interiörer från olyckliga äktenskap voro nog delvis grundade på bedröfliga erfarenheter från såväl föräldrahemmet som hans eget familjelif. A. Ahnfelt säger om Almqvists äktenskap: "Almqvists hustru är död redan för flera år tillbaka, och det kan sålunda ej anses ogrannlaga, om vi omtala, att Almqvist bittert ångrade sitt val af den unga landtflickan, efter det han nämligen återvändt från Värmlands skogar till ett förfinadt hufvudstadslif. Han kände behof af en maka, som kunde följa honom i hans tankars flykt, men detta var icke fallet med henne: hon var honom i begåfning och bildning alltför underlägsen." Ahnfelt anför ock till bestyrkande af det sagda hufvudinnehållet af en bland Almqvists själfbiografiska utkast förekommande bekännelse med öfverskriften "Ett öde", hvari läses bl. a.: "Nu måste jag framsläpa mina dagar med en varelse, som med mig är mycket olikartad. Jag högaktar inför Gud och värderar henne, jag älskar henne för det goda, som hos henne finnes. Men den känsla mellan makar, som uppkommer af senterad hjärtlig och själisk likhet, kan icke uppkomma, då denna likhet icke finnes. Det är alldeles icke hennes fel. Hon är sådan hon är, icke rår hon därför. Vi hafva olika tycken, olika känslor, olika tänkesätt. I början af vår samvaro led jag mycket; men när jag icke längre kunde dölja min smärta öfver att se henne nästan i intet, äfven det obetydligaste, vilja godvilligt rätta sig efter mig, så försvagades småningom min själ, dysterhet lade sig öfver hela mitt väsende, och sedan har jag nog också kunnat göra henne pinsamma stunder. Må hon förlåta mig det; jag råder icke

öfver mig själf." Och i ett bref från 1841 till J. A. Hazelius, infördt i *Samlaren* (1891), skrifver Almqvist: "När man ständigt stickes af tusen små, små synålsuddar (af hvilka ingen skulle betyda något *ensam*, men hvilka *tillsammans* bilda ett verkligt marter), så bibehåller man icke alltid jämvikt eller gör allt, som man bör. Min goda Maria är till sin *inre människa* verkligen änglalik, i ren och oskrymtad välvilja, i rättvisa och i kärlek till sanning. Men till sin *yttre* person kan knappt något tänkas hinderligare och svårare för en, som behöfver sysselsätta sig med hvad jag skulle och ville. Ingen sko blir lappad, ingen stol satt på sitt ställe, ingen kålrot köpt, som icke jag 5 till 10 gånger måste uttala mig öfver och i de flesta fall personligen bestyra om. Man vet icke detta, och ingen skall tro det. Mången tror, att jag setat för mig själf (då han skrifvit sina noveller), som en fri och lycklig fantast, öfverlåtande mig åt alla möjliga tankesällheter. Efter du en gång bragt mig därhän, Janne, så talar jag om, att jag *lidit* och lider. Men huru innerligt, huru outsägligt jag oaktadt allt älskar Maria, det vet jag bäst i mina ensliga stunder, och i synnerhet när jag är borta. Också hon skall en gång afklädas detta eländiga yttre — — — och då — — — en mera *ren*, en mera *sann karaktär* gifves knappt. Den högst besynnerliga sammansättningen i hennes personlighet — af på en gång himmel och kvabbligt kaos — har gifvit mig hiskligt mycket att tänka på, har stundom fört mig till verkliga afgrunder af kval. Härtill kommer, att ganska få tåla henne — — — stackare — — — hon är mycket, mycket ensam, — så mycket mer älskar *jag* henne."

I meranämnda uppsats af Viktor Almqvist i "Ord och Bild" anföras några bref från vår författare till hans hustru, skrifna under hans resor dels i Europa, dels i Amerika, hvilka gifva uttryck åt hans innerliga kärlek till och längtan efter hustrun, och man får det intrycket, att förf. i "Ord och Bild" vill genom dessa brefutdrag bemöta den gängse uppfattningen

om Almqvists äktenskapliga förhållande och hans ställning till äktenskapet öfverhufvud. De här ofvan meddelade anförandena från Almqvist själf visa dock, på hvad sätt hustrun plågade honom, men huru han det oaktadt kunde hos henne älska, hvad han kallade den "inre människan". Man bör likaså ihågkomma, att, såsom ock Arvid Ahnfelt riktigt anmärkt, Almqvist, då han var skild från hustrun, i fantasien uppgjorde en annan bild af henne, än den originalet kunde föranleda, eller att han med andra ord då bemödade sig om att finna henne så älskvärd som möjligt. Sålunda skrifver han i maj 1838 till hustrun följande: "Om du visste, huru varmt och innerligt jag har dig och lilla Maria (dottern) för mina ögon. Och kärleken oss emellan, långt ifrån att lida, är mycket varmare nu än förr, emedan du nog minns, huru ditt tunga humör jämte dagligt ekonomiskt bråk ofta förr gjorde mig så nedstämd, sjuk, ledsen vid lifvet och nästan förtviflad, att jag föga lust hade till arbete eller något. Det är visst nu ofta rätt tråkigt på det sättet, att det är tomt, men jag är mycket friskare till sinnes, och det, som bör glädja dig allra mest, är det, att hela din person beständigt står för mig i en älskvärd, god och kär dager, därför att jag nu icke blir så nedtyngd."

Om Almqvists bondlif berättas det, att han snart ledsnade vid arbetet på åkern, och att han mestadels satt inne och skref. Också var det under denna tid han författade en stor del af sin längre fram utgifna "törnroslitteratur". Som inkomsten af jordbruket var skäligen klen, måste han ock för sin utkomst arbeta med kartritning, hvilket skedde på uppdrag af hushållssällskapet. Längtan efter bildadt umgänge tillika med ekonomiska bryderier förmådde Almqvist att efter tvenne år lämna det själfvalda bondlifvet och återvända till Stockholm (1826). Här hade han först en bekymmerfull tillvaro såsom korrekturläsare och notskrifvare, till dess att hans lysande begåfning blifvit bemärkt af några högt uppsatta män,

genom hvilkas bemedling han först blef vikarierande lektor vid Karlbergs krigsskola och därefter (1829) utnämndes till rektor vid Nya elementarskolan i Stockholm. Denna skola var ämnad att vara en försöksanstalt för pedagogiska reformer, och då Almqvist var en ifrig anhängare af de idéer, som här skulle tillämpas, gaf han ett lika nitiskt som kraftigt och framgångsrikt biträde vid det nya läroverkets inrättande och öppnandet af dess första verksamhet. Hvilka höga tankar, man vid denna tid hyste om Almqvists förmåga, kan man sluta sig till däraf, att han af skolans styrelse anmodades att utarbeta läroböcker i *alla* ämnen. "En dåraktig anmodan!" — säger Lysander —, "lika fördärflig för skolan som för Almqvist, hvilken — under samtidigt, nästan öfvermänskligt arbete som lärare och författare — drefs att slarfva vid utgifvandet af sina vittra skrifter." Af de läroböcker, han utgaf under den tid, han arbetade i skolans tjänst, nämna vi blott hans rättstafningslära såsom den mest bekanta och längst brukade. Under 1830-talet utkommo också flere af hans vittra skrifter under den gemensamma benämningen "Törnrosens bok", men större delen däraf hade han skrifvit före sin anställning vid Nya elementarskolan.

Almqvist visade sig under de första 8—9 åren af sin tjänstetid i skolan såsom en synnerligen dugande och nitisk lärare samt var väl omtyckt af sina lärjungar, men mot slutet af 1830-talet, då han lät skoltimmarna mestadels upptagas af författande och korrekturläsning, anmälde åtskilliga föräldrar och målsmän klagomål hos skolstyrelsen däröfver. Tillspord om förhållandet drog han ej i betänkande att försvara det såsom "prof på sin förmåga att sköta flere saker på en gång". Genom den ofvannämnda boken "Det går an" väcktes en ny anklagelse mot honom. Föräldrarna tyckte illa vara, att en författare till moraliskt anstötliga skrifter skulle handleda deras barns uppfostran, och i denna punkt synes ock skoldirektionen varit odeladt af samma tanke. När därför

Almqvist 1842 begärde afsked från sin rektorsbefattning, var han så godt som nödd och tvungen till detta steg.

Några år förut (1837) hade Almqvist aflagt prof för inträde i prästämbetet, och detta skedde med en kanske exempellös snabbhet, äfven om man tager i betraktande, att fordringarna då voro mindre än nu. Både dimissionsexamen och praktisk teologisk examen samt äfven pastoralexamen undanstökades på några veckor. Bland examinatorerna var ock professorn, sedermera biskopen J. A. Butsch, som anmärkte, att examinanden ej haft tid att genomgå de vanliga predikoöfningarna. Almqvist höll då på stående fot en predikan, hvarigenom alla betänkligheter häfdes.

Följande år tillbragte han någon tid i Lund, där han specimenerade för en professor i estetik och moderna språk. Han hade under den tid, han beredde sig härför, sin bostad hos professor, sedermera biskop Thomander, hvilken visade honom mycken vänskap. Efter två månader hade Almqvist utgifvit och försvarat en afhandling på latin om Rabelais och en på franska om framtidens poesi med åtföljande teser på tyska och engelska. Hans prof sägas ha varit i språkligt hänseende underhaltiga. Också blef han vid utnämningen förbigången till stor missräkning för Thomander och öfriga vänner.

I synnerhet tog Almqvist själf detta nederlag hårdt åt sig, och hans sinne fylldes med bitterhet. Trots sina vänners föreställningar utgaf han nu (1839) de djärfva skrifterna "Det går an" och "Amorina" och "ref därigenom upp broarna bakom sig". Den sistnämnda boken hade Almqvist skrifvit redan 1821, och den var äfven till största delen färdigtryckt. då upplagan makulerades, på grund af att farbrodern, biskopen, hvilken händelsevis kommit öfver några ark af boken, förbjöd utan prut dess utgifvande. "I denna ytterst bisarra, af skräckfulla gräsligheter fyllda bok har författaren i poetisk form opponerat sig mot läran om den fria viljan och

gjort människan så till sägandes till ett blott naturväsen, som blindt handlar efter de medfödda naturanlagen."

På grund af det anstötliga innehållet särskildt i de båda skrifterna "Det går an" och "Marjam" erhöll Almqvist varning af Uppsala domkapitel. Om den senare läses i E. Skarstedts "Våra pennfäktare" i citat från Bonggren: "Läs 'Marjam', och aposteln Paulus talar till dig precis så, som i sina odödliga epistlar." Det förhåller sig i stället så, att Amqvist i nämnda skrift låter en viss "främling" prata en del nonsens, som igenkännes såsom parodi på Pauli stil och utgör ett gyckel med det förment ologiska i apostelns framställning. Läsaren må själf döma af följande citat: "Fem män gingo in genom porten. Ja, säger jag eder, fyra voro de. När nu dessa tre hade ingått, så satte de sig, och sedan de bägge spisat af honungen, började regnet aftaga.

Fördenskull äro vi icke lamm, att vi skole afbarka alarne, utan sömnen blifver när oss. Om våren sker allt detta, medan höst är."

Varningen blef början till en långvarig kontrovers mellan Almqvist och domkapitlet, hvari den förre uppbjöd all sin förmåga att med sin kända fyndighet och dialektik slingra sig undan. Domkapitlet var emellertid färdigt att börja en religionsprocess mot honom, men nöjde sig slutligen — måhända för att ej stöta sig med konung Oskar I, som troddes intressera sig för Almqvist — med att affordra honom en försäkran att obrottsligt fullgöra de plikter, till hvilka han vid prästvigningen förbundit sig. Med regalt pastorat in spe underkastade han sig (i april 1844) förödmjukelsen att för andra gången förplikta sig att hålla prästeden: ett erkännande, att han brutit sina förra löften. Det hägrande regala pastoratet kom dock aldrig; den enda kungliga nåd, hvarmed han hugnades, var en utnämning till regementspastor.

Under 1840-talet fortsatte Almqvist med sitt vittra skriftställeri, hvarjämte han sedan 1846 hade fast anställning vid

Aftonbladet. Ännu glänste hans snille då och då i tidningsuppsatser och på enstaka ställen i hans dikter, men en stor del af hvad han under denna tid skref röjde total brist på självkritik och vittnade om att Almqvist numera skref blott — för brödet. Också var nu hans sol i ständigt nedgående. Beträffande beskaffenheten af Almqvists mångsidiga skriftställarskap, hvarpå vi här ej kunna af utrymmesskäl närmare ingå, vilja vi anföra följande träffande omdöme af Karl Warburg: "Almqvist var en bländande företeelse. Omfånget af hans snille var öfverväldigande, men resultaten blefvo fragmentariska; han var en sällsynt snillrik författare, men kanske icke i lika mån en stor konstnär. I honom kan den egentliga nyromantiken hos oss anses hafva utmynnat och på samma gång söndersplittrat sig själf, i det hans skriftställarskap uppenbarar en revolutionär idévärld af fullt modernt skaplynne, med framkastande af djärfva problem, som ännu sysselsätta tiden."

Almqvist, som alltid haft svårt att reda sig med ekonomien, kom mot slutet af 1840-talet i allt större betryck. Hans oöfvervinneliga lust att resa och flacka omkring hit och dit gjorde nog sitt till att kassan ofta var klen. Hans skulder voro rätt betydande, då han erhöll anställningen vid *Aftonbladet,* dock ej större, än att de med den fasta lön, han nu ägde, hade kunnat gäldas. En skriftlig öfverenskommelse gjordes ock med redaktör L. J. Hierta vid *Aftonbladet* och halfbrodern Fridolf Almqvist, enligt hvilken dessa lofvade att ordna hans affärer mot det att han till dem afstod hälften af sin årslön, hvilken var bestämd till 2,000 riksd. b:ko. Almqvist å sin sida förband sig att ej upptaga något lån utan nämnda herrars vetskap och medgifvande. Han höll emellertid ej sitt löfte. Tvärtom inlät han sig i ganska vidlyftiga penningetransaktioner med en illa känd ockrare, en f. d. ryttmästare von Scheven, hvilken tre år efter nyssnämnda afveckling kunde uppge en fordran hos Almqvist af mer än 18,000 rdl:r b:ko.

"Helt visst hade denne", skrifver Viktor Almqvist, "häraf uppburit blott en mindre del, och, som kändt är, förnekades riktigheten af de reverser, som von Scheven åberopade till stöd för sin fordran. Den skuld, Almqvist åsamkat sig, var i alla fall tillräckligt stor, för att han måste anse sig ha svikit de löften, han gifvit Hierta och brodern. Han blygdes i synnerhet inför den sistnämnde, hvars förtroende han nu förverkat, och trodde sig tjäna både honom, familjen och fordringsägarna bäst genom att söka sig en uppehållsort utom landet." Den 11 juni 1851 lämnade Almqvist Stockholm utan att i förväg underrätta någon om sin resa. Efter hans afvikande började en långvarig rättegång mot honom. Han anklagades för att hafva förfalskat och undansnillat skuldsedlar samt för att hafva försökt förgifta den nyssnämnde v. Scheven. Slutet på rättegången blef, att hofkonsistoriet förklarade Almqvist vara från prästämbetet afsatt, och krigshofrätten gaf i utslag till känna, att den ansåg mer än half bevisning hafva förekommit rörande det, hvarför Almqvist var anklagad, men öfverlämnade saken "åt framtiden, då den kan uppenbar varda."

Almqvists rymning uppfattades ju allmänt såsom bevis för hans brottslighet, oaktadt han i hemsända bref sökte ådagalägga sin oskuld. Vi vilja ej här inlåta oss på den ganska invecklade frågan, om och i hvad mån Almqvist var skyldig till de mot honom framställda anklagelserna. Alltnog, öfver Köpenhamn, Hamburg och London anlände han till New York på sensommaren 1851. Om sina första resor i Amerika skrifver han: "När jag först satte foten på Amerikas land, vistades jag någon tid i New Jersey i en liten stad New Ark, som för sin trefliga och vackra belägenhet intog mig. Hvad hade jag att göra med New Ark? Ingenting. Icke heller hade jag den ringaste idé om hvart jag sedan skulle fara. Emellertid såg jag mig om, observerade folket, så godt jag kunde, öfvade mig att konversera, gick efter infall än till den

ena, än till den andra; for så till *New York,* där jag var några veckor, skref hem, gjorde bekantskap med alla (eller de flesta) därvarande svenskar; for så *Hudson-floden* uppföre till *Albany,* där jag ej hade det ringaste att skaffa; for så på järnväg genom en mängd städer till *Buffalo,* i hvars närhet jag åtminstone hade en afsikt, nämligen att se *Niagara-fallen.* Så var jag också en smula inne i *Canada,* så att jag såg landets fysionomi och ett skönt ställe, Cliftonhill, där Jenny Lind bott i sällskap med sin Goldsmith. Så for jag ånyo från Buffalo öfver Erie-sjön, där jag en natt slet ganska ondt, men dock lyckligen anlände till det täcka *Cleveland* i Ohio. Efter några dagar for jag därifrån midt öfver Ohio-staten till *Cincinnati,* hvarest jag vistades en hel tid (ungefär 5 månader) och sysselsatte mig i en bokhandel."

Från sistnämnda stad, där Almqvist uppehöll sig vintern 1851—52, flyttade han öfver till *St Louis,* hvarifrån han i bref af den 4 oktober 1852 gifver en utförlig skildring af sina förhållanden. Han förklarar däri bl. a., huru det är möjligt för en främling att taga sig fram i en alldeles obekant stad. "Denna hemlighets lösning", säger han, "ligger i sättet att alltid varia fullkomligen obesvärad, men tillika höflig, hvart man kommer, därjämte vara någorlunda snyggt klädd och framför allt icke ängslig hvarken i fysionomien eller i hjärtat. — Jag kan försäkra, att jag aldrig ankommit till någon stad utan att inom en eller par dagar där hafva förskaffat mig så många bekantskaper, jag någonsin behöfver."

Under påföljande vinter vistades Almqvist i den lilla staden *Belleville* i Illinois, där han också tillbringat de hetaste sommarmånaderna. I bref härifrån, dateradt den 23 januari 1853, till sina "älskade Marior" (hustrun och dottern) anslår han en vemodig ton. Han talar om sin saknad efter dem, hvilken kändes svårast på släkthögtidsdagar (namns- och födelsedagar) jämte jul- och nyårsdagar, och huru han på sådana dagar måste stänga sig inne och öfverlämna sig åt

sina tårar. Han uttalar farhågor för att han till följd af det obehagliga klimatet skall falla i någon långvarig sjukdom samt klagar öfver svårigheter för "bok- och skrifvarfolk" eller "den arma klass", till hvilken han hörde, att slå sig fram i Amerika, hvilket annars vore ett paradis för kroppsarbetare och allt hvad handlande, affärsmän och penningfolk hette.

Såsom framgår af ett bref från senare år, kom han under sin vistelse i St Louis i beröring med ett sällskap tyskar, som hade för afsikt att begifva sig till norra Mexiko för att där idka bergsbruk till upptagande af silfver. Detta sällskap biträdde han, såsom han uppgifver, i vetenskaplig väg med råd, underrättelser och hvarjehanda. Då det tillärnade företaget verkligen kommit till stånd och till en början lyckades rätt bra, skulle Almqvist för sin medverkan äfven få sin del af vinsten. Han ämnade fördenskull själf begifva sig till Mexiko, men kom ej längre än till Texas på grund af att hela mexikanska landet vid denna tid invecklades i inre strider. Till följd af dessa oroligheter kunde det tyska bergsbrukssällskapet så pass som rätt och jämnt hålla sig vid existens , säger han. Någon profit var emellertid omöjlig. "Så blef också jag utan", tillägger han, "och sattes ur stånd att sända något hem. Detta grämde mig så, att jag förlorade all lefnadslust i tanken på er och er öfverlåtna ställning. Att jag själf personligen hade svårt — ja, mången gång så svårt, att jag blygs att tala därom —, det frågar jag minst efter."

Äfven under det betryck, han här omnämner, förstod han dock att bereda sitt lif en viss trefnad. Han skildrar i ett bref från Belleville, hurusom han gjort bekantskap med en polsk eller tysk adelsman, som för en politisk förbrytelse varit dömd till döden och flytt till Amerika, där han etablerat ett lånbibliotek. I denna familj är han en ständigt välkommen gäst. "De hålla så mycket af mig, att de gärna skulle se mig hvarenda kväll, om jag ville gå dit så ofta." Här förtjusar han värden genom att på pianot anslå marseljäsen. Han spe-

lar i sällskap med husets läkare, en liten kvick tysk doktor. — En annan gång gör han en utflykt till *Florida* för att se detta fordom spanska, ryktbara land. Härunder kommer han till en liten stad *Mobile*. "Under det jag promenerade i den öfre delen af Mobile", säger han, "där gatorna slingrade sig mellan idel hvitmålade med små pelare försedda trähus af den nättaste byggnadsform och omgifna med trädgårdar, där höga accasier, sycomorer, evergreens och oleandrar växte, kom jag åt ett håll, som mer än andra behagade mig, och jag gick in i ett hus. Det gör jag nästan öfverallt, när jag ser ett hus, som jag tycker om. Till samtalsämne behöfs då ej annat än att fråga på rum, och under tiden får man se husets inre, familjen, inrättningar och allt hvad man önskar. Slutligen finner man rummen för dyra eller af någon annan orsak icke passande, tager ett artigt afsked och går. Nåväl, jag kom in i det hus, jag nyss nämnde. Där bodde två änkefruar, som talade en dålig engelska och ingen tyska eller franska alls. Efter ett kort samtal befanns, att de voro helt nyligen komna till Amerika och utgjorde ingenting mindre än ett par — svenskor. I sällskapet befann sig också en ung man från Jönköping. Inom en kvart voro vi så godt som syskon, hvilka skådat hvarann från barndomen."

Vägen för nu till det heta och sumpiga *New Orleans* och härifrån utför Mississippi ut på den mexikanska golfen och däröfver västerut till *Texas*. Han landar vid den lilla hamnen *Indianola*, vandrar ett par dagsresor inåt landet till staden *Victoria* och hvilar under natten på prärien. "Oräkneliga betande åsnor skria, prärievargar skälla, långa skallerormar slamra omkring i gräset, men framför allt sjunga millioner moskiter och ängssyrsor." I sammanhang med skildringen häraf nämner han i bref till de hemmavarande, att hans hälsa dittills varit god, oaktadt han flere gånger kamperat på ängar och i skogar och flere dar varit i väta samt stundom på resor under nära hela veckor haft intet annat än litet torrt bröd att

förtära. Framkommen till ort och ställe får han emellertid "ansenliga måltider", träffar angenämt folk och finner äfven på somliga platser "lektyr till själens uppfriskning", hvarför han på det hela taget finner sig väl. Det enda, som nedtrycker hans sinne, är tanken på de hemmavarandes svårigheter och hans oförmåga att kunna sända något till deras hjälp.

Nästa gång finna vi Almqvist i *New Braunfels,* långt inne i Texas. I bref härifrån till de sina i hemmet yttrar han: "I min närvarande ställning, skild från Er och utan hem, är det för mig naturligtvis det intressantaste att resa och se mig omkring så mycket som möjligt. Men härvid uppstår troligen hos Er den tanken, huru jag i min medellöshet kan göra det. Detta skall jag med några ord förklara. Så som jag — och alla af samma slags klass eller folkhorisont som jag — reser, är det nästan mindre kostsamt att resa än att vistas på ett ställe. Det är en egenhet i Amerika och fordrar dessutom den lätthet att röra sig och kunna umbära, när det gäller, som jag, uppriktigt sagdt, har kanske i högre grad än många andra."

Till belysning af sättet att färdas under de långa flodresorna berättar han: "Jag har på dylika resor vanligen litet bröd och ost, det är alltihop. Att få en sofplats beror på den händelsen, om icke fruntimmer resa med, hvilka alltid hafva företrädet. Dessutom består sofplatsen blott i en afplankning, där man lägger sig på bräder. Har man madrass med sig, så ligger man mjukt. Jag har aldrig fört sådan med mig. Man tillbringar eljest natten sittande på en koffert eller stol, där man samspråkar med alla de kring fyrugnen samlade passagerarna, eller sofver, när det bär åt. Jag har mest alltid på dylika resor sofvit mycket godt, insvept i min slängkappa och lutad mot någonting, som jag kommit öfver. När jag blifvit för mycket hungrig, har jag stoppat min pipa, hvilket utgjort min ständiga reström; tobaken tillfredsställer magen en stund. Mot morgonen vakna fruar och madamer och sätta kaffekoka-

ren på fyrugnen. Då kan man lätt få sig en kopp (utan mjölk och ofta utan socker). Nåväl, — när man kommer fram, är man inom en dag åter restaurerad. Men visst och säkert är, att jag icke skulle låta Er slita så ondt på en resa."

I ett bref, skrifvet på hösten 1853, uttalar han sin önskan att komma till Mexikos hufvudstad. "Alla dessa tyskar (ett på det hela taget snuskigt folk) och alla dessa engelska amerikaner, yankees, i Förenta staterna (ett reelt, men mycket torrt och tråkigt folk) har jag nu tillräckligt gästat", skrifver han. "Jag önskar komma något bland spanjorerna, som utgöra ett vida kuriösare och mera poetiskt folk." Han talar ock i samma bref om en annan resa, som han lifligt åstundar att företaga, nämligen öfver Atlantiska hafvet till Gibraltar och därifrån öfver Medelhafvet till *Konstantinopel*, en stad, som han i sin fantasi alltid tyckt om. Eller ock vill han, sedan han sett sig om i Mexiko, begifva sig till San Francisco och därifrån till Kina och Japan samt vidare öfver Hindostan och Persien till Konstantinopel. Dessa planer skulle han emellertid ej få förverkliga.

I New Braunfels bodde Almqvist hos en viss Jacob Schmitz, som var katolik. Bland spisgästerna i dennes "boarding-house" befann sig ock prästen i den katolska församlingen på platsen. Denne, som var polack och kunde tyska, men ingen engelska, tog lektioner af Almqvist i sistnämnda språk, hvaremot han undervisade en annan i samma hus boende, som ämnade gå i kloster, i latin, för att han skulle kunna läsa mässan. "Om morgnarna", skrifver han, "går jag vanligen till herr L—, utgifvare af härvarande tidning och en ordentlig filosof samt dessutom en ganska älskvärd man. Honom biträder jag med genomseende af alla amerikanska tidningar, hvarur vi göra utdrag m. m. Herr L. är bördig från Frankfurt. Vi resonera således om Europas olyckliga belägenhet och sluta vanligen med öfverläggningar i botanik. Herr L.

är nämligen ex professo botanist och underrättar mig om Texas' alla blommor."

Våren 1854 har Almqvist flyttat sina bopålar till *Philadelphia*. Han har tröttnat på Texas, som blifvit honom obehagligt äfven därför, "att han där förlorat det lilla han sammansparat"; och 600 svenska mil far han att söka en angenämare ort. På den nya platsen härskar ett ideellt lif fullt ut så mycket som i Europa, men friare. Han känner sig tillfredsställd med de amerikanska förhållandena, ehuru han ännu har det "blott så, att han ungefär kan lefva." Visst gifves det också här humbug, charlataneri och grundlöshet. Men, säger han, "det är icke som det europeiska humbuget, charlataneriet och grundlösheten, hvilka ofta äro så djupt inrotade, att man ej blir dem varse, och af själfva lagarna så heligt hållna, att de ej få vidröras."

Emellertid gå åren, en gammal ögonsjukdom gör sig åter kännbar, och belåtenheten med den stora staden, där han allt fortfarande är bosatt, börjar försvinna. För att undfly "det torra, tråkiga och skenheliga Philadelphia" företager han resor till foten af Alleghany-bergen; och i dessa trakter, som han finner mycket romantiska, vistas han med några litterära vänner långa tider. Eljest sysselsätter han sig med studiet af spanska språket och arbetar i ett stort bibliotek, där han har goda vänner. "Således har jag då" skrifver han, "åtminstone återbekommit, hvad jag förut så mycket saknade i Amerika, nämligen en god tillgång på goda böcker."

Under hösten och vintern 1857 befinner sig Almqvist i den lilla staden *Burlington* i New Jersey, hvarest ett par bref till hemmet äro daterade. Eljest är Philadelphia hans fasta boplats till år 1860, då han åter begifver sig till *New Orleans*. Under hans vistelse därstädes utbryter det stora inbördeskriget. Almqvist, unionisten, Lincolns ifrige anhängare, slafveriets bittraste fiende, måste fly undan för den växande stormen. Under flykten mot Mexiko blir han fullständigt ut-

plundrad, äfven på alla sina handskrifter. Han styr nu den långa färden genom de orofyllda staterna åter mot norden och söker i *Washington* Lincolns hjälp för att återfå sina tillhörigheter. Detta är naturligtvis fåfängt, och på hösten 1861 finna vi Almqvist ånyo i Philadelphia.

I bref från krigsåren klagar han öfver sin tryckta ställning och finner det värre än någonsin att slå sig fram. Han säger, att ifall han vore yngre eller ägde en smula mera fysisk styrka, så skulle han ej ett ögonblick dröja att gå in i unionsarmén. Almqvist var, när han skref detta, redan sjuttio år gammal. Dock, när invasionen nådde Pennsylvanien, begaf han sig till stridsfältet och bevistade såsom åskådare det blodiga tredagarsslaget vid Gettysburg. Han skrifver härom, hurusom han i en af de hetaste drabbningarna såg en af sina bästa vänner stupa, svårt sårad, och tillägger: "Jag skyndade fram till honom, såg honom dö och var helt nära att bli huggen i stycken själf; men, lyckligtvis kanhända, i stället för att få mitt hufvud afslaget miste jag endast min hatt, som blåsten tog och for i väg med, jag vet icke hvart. I detsamma, då jag såg min vän död, grep jag hans hatt och betäckte därmed min hjässa och mitt buskiga hår, som flög för vinden i alla riktningar. Från detta ögonblick har jag burit just denna hatt såsom på samma gång ett suvenir från min döde vän och tillika som ett minne från det fält, där vi stredo och vunno den ädla segern vid Gettysburg."

Nu anförda citat är hämtadt ur ett bref på engelska till en mr H. J. Morgan i Quebec, Canada. Nämnde Morgan hade år 1863 skrifvit till Almqvist med begäran att erhålla dennes självbiografi samt porträtt för en illustrerad biografisk encyklopedi, som Morgan ämnade utgifva. De bref, som Almqvist på grund häraf skref till Morgan, lyckades konsul G. N. Swan i Sioux City, Iowa, komma öfver genom köp från Morgan för några år sedan. Sedermera lät herr Swan bibliotekarien Harald Wieselgren inköpa brefven för kongl. bibliotekets i

Stockholm räkning. Den senare har låtit aftrycka dem i Svenska litteratursällskapets tidskrift "Samlaren" för år 1902. Någon självbiografi ville Almqvist ej skrifva. Han hänvisade i stället Morgan till biografiska notiser om Almqvist, förefintliga i namngifna tyska och engelska verk. En lång lista på Almqvists skrifter gifves i första brefvet, hvari han med "1 Vol." betecknar mången en @ två sidors uppsats i "Törnrosens bok". Synnerligen intressant är den fantasiskapelse i första brefvet, som skall förklara Almqvists afresa från Sverige och långa vistelse utomlands. Med det andra brefvet följde Almqvists porträtt, hvilket framställer honom i den ofvannämnda hatten, en lång och smal svart cylinderhatt i den gamla stilen. Han skrifver om porträttet: "Det är min reskostym; såsom jag varit en resenär i hela mitt lif och är så än. Hatten är en militärhatt; men jag bär den, emedan därvid är fäst en händelse, som gör den för mig dyrbar." Och härefter följer ofvan meddelade tilldragelse från Gettysburgs slagfält.

Ännu ett par år uppehöll sig Almqvist i Amerika. Han återflyttade till sitt gamla *St Louis* och roade sig med att där sammanskrifva den sedermera i Sverige tryckta lilla boken "Guldmakeriets historia". Längtan att komma Sverige närmare förmår honom ändtligen att på hösten 1865 lämna Amerika. Här har nu kriget slutat; friheten är tryggad. I Sverige hålla ock frihetsidéer på att göra sig hörda; representationsformen är ej längre omöjlig. Almqvist önskar på närmare håll följa de idéers framgång, för hvilka han offrat ungdom och mannaålder.

Han återvände därför till Europa och bosatte sig i Bremen under namn af "professor Westerman." Hans vistelse där blef emellertid ej långvarig. Redan följande år den 26 september afled han efter en kortare tids sjukdom. Dottern, som vid underrättelsen om faderns sjukdom skyndat till Bremen, hann fram först efter hans död. Almqvist fick sin graf i "Heer-

denthors Friedhof", intill dess framdragandet af en järnvägslinje år 1901 föranledde stoftets öfverflyttande till Sverige, där det den 18 nov. nedsattes i morfaderns, K. K. Gjörwells, graf invid Solna kyrkomur. Där hvila ock hans båda barn, Ludvig och Maria.

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN:

Gamla äppelträd. Akvarell af Arvid Nyholm.

Den svenska sången i Amerika.

Af O. P. Ohlson.

Den gamla grekiska myten förtäljer, att så länge den heliga elden brann på Minervas altare, dansade gudinnan på Rodus, och så länge hennes dans räckte, regnade guld från himmelen; men då den heliga elden slocknade, afstannade gudinnans dans, och guldregnet upphörde.

Myten är ingenting annat än en enkel, helt naturlig sanning, som blifvit iklädd fantasiens skimrande, ofta något brokiga dräkt. Den sanning, som möter oss här i myten, torde kunna anses vara den, att det ideella har i sig något gudomligt, som fordrar vård och i vissa fall dyrkan, om det skall sänka sig ned till människor och bära till deras hjärtan skatter, som äro dyrbarare än guldet, huru lockande detta än må synas de flesta. Denna vård, denna dyrkan kan dock icke gifvas, om ej på hjärtats altare flammar en helig eld, som med sin låga stiger mot skyn och förenar sig med det idella, det gudomliga, som sänker sig ned till den, hvilken frambär offret. Det skönas, det ideellas värld upplåter för honom sin rikedom, och han hämtar därigenom skatter af oförgänglig art. Med

den heliga elden på hjärtats altare förstå vi här, såsom i många andra fall, den hänförelse, hvilken likt en eld brinner i hvarje hjärta, som fattat det sköna, ädla, goda och sanna efter det mått, hvilket blifvit honom gifvet, och han däraf så genomträngts i sitt inre, att han kan ägna sina ädlaste känslor, sina renaste tankar och sina bästa krafter åt att bereda framgång och förverkligande åt den idé, som blifvit honom dyrbar.

Bland det sköna af olika slag, som möter oss i lifvet, intager utan tvifvel sången ett framstående rum. Poesien och tonkonsten, detta sköna syskonpar från känslornas och själslifvets värld, äro kända tolkar af allt det sköna och härliga, som finnes i den världen, och de tala sitt tydliga språk till hvarje hjärta, som vill lyssna till deras röster. Då poesien i allmänhet kräfver både en större intellektuell utbildning och äfven en speciell begåfning, så att icke hvem som helst är ämnad till skald, blir antalet af poesiens vigda målsmän mera begränsadt, liksom äfven en period i ett folks historia kan vara mera rik på skalder, en annan åter fattigare. Skalden har den förmågan att intuitivt tränga in i skönhetens värld, gifva form och uttryck åt de skönhetens och sanningens bilder, som han där skådar i inspirationens stund, och så ställa dem fram för läsaren, hvilken känner igen dem, ehuru han kanske förut sett dem blott i aningens drömvärld, liksom den plastiske konstnären ur marmorn mejslar fram de skönhetens bilder, hans ande förut skådat, eller målaren framtrollar sådana på sin duk. Han skildrar känslor, som kanske funnits hos läsaren blott såsom otydliga förnimmelser, men nu bli honom medvetna. Skalden griper sin samtid i dess fulla verklighet, men för att göra honom förtrogen med den ideella värld, där hans egen ande har erkänd medborgarrätt, och där hvar och en kan få medborgarrätt, om han blott vill taga densamma i besittning.

Sången såsom tonkonst har ett större område, emedan de

äro flera, som idka densamma. Visserligen kunna icke alla sjunga, om det är fråga om konstmässig sång. Men om sången skall gifva uttryck åt tankar och känslor, som röra sig i hjärtats värld, så kunna alla vara med, mera eller mindre; hvar och en kan i sång gifva uttryck åt en stämning, för hvilken han svårligen kan finna en bättre tolk än sången. Redan barnet, som ännu känner föga eller intet om tonkonstens lagar, sjunger för att gifva uttryck för sin stämning. Vilden, utan civilisation i öfrigt, sjunger och målar i sin sång sina känslor af skiftande art. Allt visar, att sången ligger människosinnet omedelbart nära; att sångens gåfva är en gudagåfva på naturens basis, ehuru individerna fått den gåfvan i olika mått, liksom de fått olika mått af andra gåfvor, t. ex. af timlig rikedom. Man låter fördenskull nu mera alla barnen i skolorna, äfven om de synas sakna sångröst, deltaga i sångundervisningen för att söka hos dem åtminstone i någon mån utbilda sångröst och icke minst för att hos dem väcka eller utbilda sinne för sången. Förmågan att hänföras af sång, att i sin själ mottaga de bilder, som sången målar, de känslor, den framkallar, ha i regeln alla; den, som säger sig helt och hållet sakna förmåga att hänföras eller njuta af sång, har fått sin inre människa i detta afseende förkrympt, kanske icke så litet därför, att oförståndiga uppfostrare icke gjort sig mödan att söka utbilda denna del af personligheten. Stor och rik är njutningen för den, som har sitt sinne öppet för sången och förmåga att hänföras däraf. Mången gång skall han däri finna en njutning, som intet annat kan gifva honom.

Det nu sagda gäller om sång i allmänhet; men då en svensk talar om sång, tänker han genast på den svenska sången. Denna har ju sin egendomliga karaktär, som skiljer den från andra folks sång. Den nordiska folkanden möter oss i den svenska sången, och därför känna vi den genast igen såsom vår egen, liksom vi genast känna igen släktskapen med allt som bär denne folkandes prägel.

Den svenska sången har mycket gamla anor, den går tillbaka långt bortom den tidsgräns, där saga och historia mötas. Nordens gamla saga, dess gamla historia möter oss äfven i sångens form, vittnande om att det var en tid rik på sång bakom den tiden, då denna skiftning mellan saga och historia vuxit ut såsom den tidens skönaste blomma på samtidens kulturträd. Rimkrönikan går långt fram i tiden, århundraden efter det att den nyktra historien kan anses ha aflöst sagodiktningens period. Öfver hela folklifvet i Svea land såväl under den historiska tiden som under sagoperioden sträcker den svenska sången sin härskarspira, alla lyda dess vink, alla prisa dess milda och ljufva välde. Den ljöd i vikingahöfdingens sal, och de bistra kämparna, vanda att med sina björnramar gripa in i lifvet och dess strider, vanda att ryta ut sitt härskri, så att det ljöd öfver stridens buller, sutto stilla som lamm, lyssnande till de veka tonerna från harpan och sångarens läppar. Sången följde kämparna ut i striderna, bepriśande bragderna och segrarna, och den ljöd öfver ättehögen, då barden kvad den fallne kämpens drapa. I konungaborgen, i stormannens gård och i bondens stuga var sångaren den mest välkomna gästen, och allt sorl tystnade, när ackordet från hans harpa förkunnade, att han ämnade kväda en sång Sången var gemensam egendom, oberoende af yttre villkor och därpå grundade olikheter: den ljöd i skogarnas dunkel, då vallflickan och vallgossen i folkvisans innerligt veka toner biktade sina hjärtans känslor; den ljöd i "rosendelunden" och i "borgaled", då "stolts jungfrun", riddaredottern, i den mera sirliga, men dock alltid innerliga romansen sjöng fram hvad hon annars icke dristade kläda i ord, och riddaren på samma språk bekände sin kärlek för den hulda sköna. Men sången ljöd också, då det svenska folket kämpade sina blodiga strider för sin egen eller andras frihet, exempelvis då Danmarks stolta riddarehär föll för den bondeskara, som stormade fram till anfall under tonerna af St Görans visa; den ljöd, när hjältar-

na kämpade "på Polens sand, på Narvas hed, på Leipzigs slätter, Lutzens kullar", och den "förde dem till seger ännu i deras fall." Och icke förgäta vi, huru sången tonade i templen, där högtidsfirande skaror på tonernas vågor buro fram sin bön till Gud, klagade sin nöd och sin smärta, men ock i jublande lofsånger tackade för undfångna gåfvor, särskildt för hjälpen i nödens stunder. I reformationens dagar blef sången af alldeles särskild betydelse. De nya läror, som då förkunnades, bådande frigörelse från Roms tryckande välde och människoandens frihet från träldomens ok, spredos icke minst genom de sånger, som banade sig väg från reformationens hemland till landet i högan nord. De lärdes snart och sjöngos allmänt, och folket sjöng in i hjärtat de läror, som däri innehöllos, hvarigenom väg bereddes i sinnena för reformationens viktiga och omskapande stora verk.

Det svenska folket såväl som individens lif är nära sammanflätadt med sången: det har sjungit ut sin smärta i nödens och betryckets tider och känt den mildrad; det har af sången eldats till hänförelse och manliga dåd, så att detta lilla folk har väckt världens beundran; det har sjungit om sin fröjd i jublande toner, som brusat mot skyn. Dess sång är en oförytterlig egendom, något eget för sig, där det veka, innerliga och djupa harmoniskt förenar sig med det storslagna och ridderliga, då vårt sköna språk särskildt gynnar en sådan förening, lätt uttrycker hvarje skiftning i stämningslifvet. Den svenska sången är något, som världen kan beundra och äfven beundrar, men likväl icke förmår göra till sin egendom på andra villkor än att den blir äkta svensk.

Denna sång har vårt folk tagit med sig hit till det nya hemlandet; det var ej möjligt att glömma en så dyrbar skatt därhemma. Helt naturligt var, att då våra landsmän kommo hit till det nya landet i väster, de måste sins emellan begagna sig af fädernas språk, emedan de i allmänhet icke kände något annat; men lika naturligt var, att de skulle så snart som möj-

ligt lära sig landets språk, om de här skulle taga sig fram och mer eller mindre skapa sig den lycka, som de tänkt sig. Frågan blef nu den, hvad roll fädernas språk skulle komma att spela i deras framtidslif, och i hvad mån svensk kultur skulle komma att inverka på den kultur, som skulle bli en frukt af deras andliga arbete i det nya hemlandet. Språkfrågan har, såsom vi senare skola närmare framhålla, till en del blifvit löst af sången. De gamla, kära svenska sångerna följde med hit, de kunde icke förgätas, och de måste sjungas just på sitt eget språk och sina egna melodier. Det var ett stycke af det gamla hemlandet, som togs med i dessa sånger, dess minnen, dess skaplynne, dess kultur, dess andliga lif. Den nordiska folkanden, som så märkbart präglar dessa sånger, talar så kraftigt till alla, som känna igen den anden i sitt innersta väsen, de känna igen vännens röst, så snart en svensk sång ljuder. Våra landsmän här samlas äfven gärna, så snart svensk sång presteras.

Det kan naturligtvis vara en svårighet att bibehålla den svenska sången ren i ett främmande land. Där olika språk med sina egendomligheter mötas, där olika kulturströmningar göra sig gällande, där blir lätt en sammanblandning, och vi känna alltför väl, huru vi i vårt dagliga lif "mixa", då vi tala svenska med hvarandra. "Puristerna" ha mycket att säga därom; den "amerikanska" svenskan är ibland en underlig svenska med sina många anglicismer, fastän vi måste medgifva, att den i det hela icke är stort sämre än provinsialismerna flerstädes i det gamla landet. Den svenska sången tål dock icke någon sammanblandning, den måste vara ren, om den skall vara äkta svensk; den måste sjungas på "ärans och hjältarnas språk", hvars "klang är ren såsom malmens, säker som solens dess gång."

Omöjligt skulle det ha varit att under alla de främmande olika inflytelser, som här göra sig gällande i ett land, där de mest skiftande nationaliteter mötas och kasta in sina bidrag

i kulturarbetet, där stödet af en enande folkande saknas, bibehålla den svenska sången ren, så att den kan ljuda här lika ren, frisk och klangfull som i det gamla landet, så vida icke särskilda anordningar funnits eller gjorts för att bära och ömt vårda den svenska sången. Kärleken till densamma har varit mäktig, hänförelsen för att bevara och odla den har varit och är brinnande; den ökas år från år och samlar under sångarfanan nya flockar af sådana, som öfva svensk sång. Dessa skaror bestå till största delen icke af professionella sångare, af sådana, som från den tidiga barndomen fått studera tonkonsten såsom en integrerande del i sin intellektuella uppfostran, af sitt kulturella arbete. Nej, de bestå nästan uteslutande af det praktiska arbetets söner och döttrar, hvilkas dag i allmänhet upptages af det olikartade arbetets äflan, hvarför de kunna ägna endast några af kvällens för hvilan eljest afsedda timmar åt sången. Det är kärleken till svensk sång, som fyller deras hjärtan; det är hänförelsen därför, som eldar dem och förmår dem till arbete, allvarliga ansträngningar, försakelser och uppoffringar för sången. I spetsen hafva vi de svenska kyrkorna, för hvilka svensk sång är ett lifsvillkor, med sina körer, och därefter komma de viktiga sångföreningarna nästan i hvarje svenskt samhälle inom hela Förenta staterna. Och den svenska allmänheten uppskattar äfven hvad som här göres. Om den ock stundom blir tämligen okritisk, hvilket i det hela icke gagnar sången, så kan detta till en del bero därpå, att den icke alltid har förmåga att öfva en rättvis och för sången hälsosam kritik, men det kan äfven bero därpå, att den icke vill kritisera hvad den älskar: den älskar den svenska sången och tar med glädje och tacksamhet emot hvad som här gifves.

Vanligen bli de konserter, som gifvas af mera öfvade och väl ledda sångföreningar, stunder för verklig konstnjutning, på samma gång de äro högtidsstunder, då den svenska sången firar en triumf. Särskildt blir detta fallet, då större skaror af

svenska sångare mötas. Så har i år Svenska sångar-förbundet i Amerika i metropolen vid Michigans strand firat en sångarfest, där hela det Svenska Amerika från unionens alla stater varit representeradt, och där den svenska sången skurit lagrar. Sångens genius, så föreställa vi oss, har med strålande anlete varit vittne därtill; de rena, friska, klingande svenska sångerna såväl som de dånande applåderna hafva förts å andens ljudvågor hem till det gamla Svea och kommit hennes hjärta att klappa af fröjd däröfver, att hennes söner sjunga så äkta och rent svenskt i sitt nya hemland, och att kärleken till svensk sång är lika varm i deras hjärtan som hos dem, hvilka ännu bygga och bo därhemma.

Sången har väl med sig sin njutning för dess idkare, sin njutning äfven för dem, som få höra densamma, och denna njutning är af ädel art, hvarför den icke på något sätt kan klandras. Vi klandra icke heller, att vid sådana högtider fester firas, emedan dessa äro uttryck för kamratandan och broderskapet inom sångens värld och bidraga till förbrödring emellan sångens vänner. Men njutningen af det ena slaget eller det andra får icke i verkligheten vara målet, liksom den icke är det ideelt. På ett konstens tempel i Danmarks hufvudstad strålar i guld inskriften: 'Ej blot til Lyst." Detta måste ock vara sångens valspråk. "Til Lyst" blir ju sången, då den talar till hjärta och sinne och fyller dem med glädje, men den får icke sätta den som sitt mål eller stanna därvid. Sången är en kulturmakt och har såsom sådan en kulturell uppgift, och detta gäller icke minst den svenska sången i Amerika, kanske mera än i det gamla landet. Den svenska sångens idkare här i landet äro betydelsefulla bärare och vårdare af svensk kultur här, de äro tjänare i den svenska kulturens stora tempel i vårt Svensk-Amerika. Den uppgiften får icke förbises, emedan man då skulle förbise det centrala för det periferiskas skull och därigenom mer eller mindre förfela målet.

Fru Anna Hellström.

Fröken Martina Johnston

John R. Örtengren.

Gustaf Holmquist.

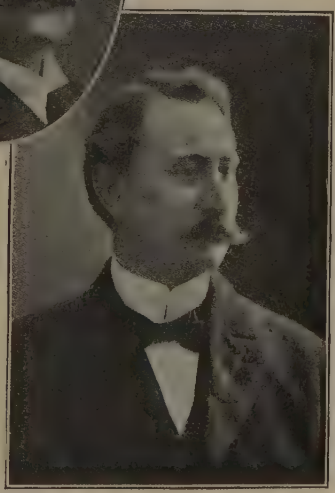

Olof Valley.

FRÅN SÅNGARFESTEN I CHICAGO DEN 20—23 JULI 1905.

En hvar, som är något förtrogen med kulturarbete och sett sådant utföras i de gamla kulturländerna, måste med beundran erkänna det viktiga och verkligen storslagna arbete, som blifvit af svenskarna utfördt i detta land. Såsom fattiga immigranter ha de kommit hit, och sådana äro de flesta, som ännu komma hit från det gamla landet. De ha icke här haft något bidrag af staten till sitt kulturarbete, såsom fallet är i det gamla landet; nej, från immigranternas små bidrag har kommit och kommer ännu allt det understöd, som kulturarbetet har att påräkna. Och hvad har man icke uträttat därmed! Församlingar ha bildats, dessa ha byggt och bygga alltjämt kyrkor samt aflöna präster; skolor hafva inrättats, hvilka utföra ett arbete, hvars värde erkännes både här och i de gamla länderna; svensk odling är en makt, som gör sig känd och vinner aktning; svenska skalder dikta lika rent och fulltonigt svenskt som i det gamla landet; en tidningspress gör sitt arbete på kulturområdet på ett sätt, som mäter sig med hemlandets, i många fall äfven öfverträffar denna. Man har alla skäl att med vördnad blotta sitt hufvud inför ett sådant arbete såväl på det rent kulturella området som på det specifikt kyrkliga. Erkännas skall, att de kyrkliga samfunden gått i spetsen för arbetet och i många fall ännu göra det, om också andra delar af kulturarbetet utföras utan kyrklig ledning. Här må Augustana-synoden främst framhållas såsom det samfund, hvilket först började det systematiskt ordnade arbetet och ännu alltjämt går i spetsen för ett vidtomfattande arbete. Det skulle vara orättvist att icke erkänna äfven de andra samfundens betydelse i detta afseende. De hafva gjort sitt och de göra sitt, särskildt i vårdandet af svenskt språk och svensk sång, men Augustana-synoden står dock främst, icke minst för dess öppna blick för kulturens betydelse i stort.

Då vi tala om detta arbete, få vi icke glömma, att den svenska sången har tagit en viktig del i detsamma. På samma gång den bar i sig själf en betydande del af svensk kultur

och sådde den ut som ädel säd, där dess toner ljödo, har den ock haft betydelsen att elda, lifva, hänföra och stärka under arbetet, som ofta varit tungt. När de första banbrytarna på kulturens område af trötthet och modlöshet voro färdiga att låta händerna sjunka ned, lifvade dem en svensk sång, ingöt mod och hopp och förmådde dem så att ånyo upptaga arbetet, som utfördes med framgång. Och det sker på samma sätt ännu; denna sång fördrifver mången gång modlöshetens och hopplöshetens ande från kulturens arbetare och förkämpar.

Att den svenska kulturen skall komma att öfva ett kraftigt inflytande på detta lands kultur, lär väl ingen sakkunnig vilja betvifla. Hvarje nation, som är med i arbetet, sätter sin prägel på hvad han utför och de minnen, som den lämnar efter sig. Den svenska kulturen, buren hit af våra landsmän och af dem vårdad samt använd i deras kulturella arbete, skall ock med väsentliga delar gå in i detta lands kultur och gifva åt denna ett viktigt innehåll, ty fast och grundad, formbestämd och imponerande som den är, skall den icke försvinna spårlöst, om den ock till en del växlar form. Detta lands kulturhistoria är ännu ung, den är en vardande, men den varder dag för dag, och nya insatser göras ständigt. Den svenska kulturen får dock här icke glömma modersmålet, äfven om den lär sig landets språk för att så kunna gå in i dess allmänna kultur. Kultur och språk hänga närmare tillsammans än mången är böjd att medgifva; genom språket hämtar kulturen nytt innehåll från de rika källorna på hela området, nya krafter ur det moderliga skötet, liksom mytens titan fick nya krafter hvarje gång han vidrörde sin moder jorden. Den gamla världens historia, antikens historia, visar tillräckligt sammanhanget mellan kultur och språk; den antika världen har med sitt språk gifvit hela världen sin kultur, både formerna och äfven det första, kanske väsentligaste innehållet i den kultur, som i dag är dess egendom.

En fråga af aktuell betydelse är språkfrågan; den dryftas

SVENSKA SÅNGARFÖRBUNDET I AMERIKA.

Vid sångarfesten i Chicago den 20—23 juli 1905.

af kyrkosamfunden, den står på dagordningen i den allmänna samfärdseln. Många uttala öppet den meningen, att svenskarna här i landet göra bäst uti att fortast möjligt glömma sitt modersmål och sin nationalitet samt bli amerikaner till både språk och sed, enär detta skulle mera betrygga deras framgång här och öppna nya vägar för dem, hvilkas enda uppgift är att komma fram. Många handla äfven i enlighet med en sådan tankegång. De vilja knappast tillstå, att de äro svenskar; de vilja icke tala fädernas språk med sina landsmän och föregifva stundom såsom skäl, att de tala så dålig svenska; men de begripa icke, att de tala engelska ännu sämre, då de pladdra sitt "slangspråk", det enda som de begripa. Ren och städad engelska är dem ännu mera okänd än svenskan, hvilken de lärt från barndomen. Medgifvas får dock, att de, som vistats lång tid här i landet, grundligt inhämtat engelska språket och varit mest i beröring med amerikaner, lättare och bekvämare röra sig med engelska språket än det svenska, hvilket de icke haft tillfälle att grundligare inhämta, och därför äfven föredraga det förra. Men detta är något helt annat än att anse fädernas språk för simpelt och föraktligt se ned på detsamma.

Enligt fackmäns erkännande är svenska språket ett af de skönaste i världen, om icke det skönaste, och detta omdöme gifves äfven af utlänningar. Ett ringaktande af detsamma är då endast ett uttryck af dumhet och okunnighet. På svenska språket finnes en rikedom af litterära skatter, som vi icke kunna få på andra språk, enär i en öfversättning icke så litet af den innersta meningen, af själfva andan, går förloradt. Det torde för öfrigt icke skada någon, om han förstår och kan begagna två språk i stället för ett; många känna flera språk än två.

Språkfrågan kunna vi dock icke närmare behandla i detta sammanhang, utan endast vidröra densamma; den kräfver sin särskilda behandling och är i alla fall ganska svårlöst. En

omständighet vilja vi dock framhålla, den svenska sångens ställning till svenska språket och dess stora uppgift för dess bevarande. Om ock många af våra landsmän här i landet icke vilja tala eller läsa sitt gamla fädernespråk, så vilja de dock gärna höra svensk sång. När det tillkännagifves, att det blir en högtidsstund för denna sång, då samlas gärna svenskar från alla håll och höra med glädje de gamla kära tonerna och äfven de gamla kära orden, då tager man både sång och språk utan invändning, ty de höra här tillsammans. Skulle vi fråga sången, om den ville upphöra att tala svenska, så blefve svaret ett skallande nej; den skulle eljest begå självmord; och skulle vi fråga dem, som i öfrigt yrka, att engelskan skall utränga svenskan ibland oss, om de vilja äfven skaffa bort svensk sång, så skulle de helt visst svara ett lika bestämdt nej; de skulle dock icke vilja döda detta den svenska kulturens älsklingsbarn.

Under sådana förhållanden är den svenska sången ett kraftigt medel att bevara och vårda svensk kultur och svenskt språk bland våra landsmän här i landet. Språket kan icke dö ut här, så länge den sången ljuder frisk och ren ibland oss, ty den skall alltid finna lyssnande öron och mottagande hjärtan. Men med språket bevarar sången äfven svensk kultur i öfrigt, då vi äga kvar den skatt af andlig egendom, som vi fört med oss hit. Så länge vi hafva detta språk, kunna förstå och begagna det, kunna vi ock gå tillbaka till källorna och där uppfriska, stärka och öka den andliga rikedom, som vi äga genom vår kultur och göra den duglig att nyskapande gripa in i den kulturella utvecklingens arbete.

Så länge den svenska sången ljuder ibland oss, bevaras det gamla landet i troget och kärt minne. Det finnes barn, som helst vilja förgäta sin gamla moder och sitt gamla hem. Lätt är att säga, hurudana dessa barn varit och äro. Deras kärlek till det gamla hemmet har icke varit mycket värd, då den försvunnit så snart. Förlusten af sådana har i stort sedt icke va-

rit mycket annat än förlusten af deras armstyrka, om ens denna, då andra armar finnas kvar, styrda af bättre hjärtan. Vinsten för det nya hemlandet är icke heller stor, då de visa en sådan brist på bättre och ädlare känslor; människor, som lefva ett själfviskt, ett kärlekslöst lif, ha vi här förut i tillräcklig mängd, hvarför vi icke kunna glädjas synnerligen öfver tillkomsten af nya sådana. Men det finnes äfven sådana, för hvilka det gamla hemmet fortfarande är kärt, och hvilkas förlust där sörjes. Huru fattigt och torftigt detta hem än varit i öfrigt, så fingo de likväl där det bästa, som kan gifvas, kärlek och vård. Fastän de sökt och funnit ett annat hem, som är rikare och bättre försedt än det gamla, är dock detta senare ännu kärt för dem och står för deras ögon i ett skönare ljus än fordom, då de nu hafva det bättre och minnas vedermödorna så litet, kärleken i hemmet så mycket mer. Hvarje hemlandston väcker genast en här af kära minnen, taflor från barndomens och ungdomens dagar rullas upp för minnets öga och de lefva ånyo igenom de forna dagarna, så lyckliga trots fattigdomen och vedermödan.

De gamla, kära svenska sångerna ha förmågan att mana fram dessa bilder. Huru måla de icke hembygden med dess tjusande taflor. De sköna skogarna med sitt härliga doft i sommarens dagar; vindens hviskning, då han sakta susar fram genom trädens kronor; stormens rytande, då han går fram på sin brusande stråt; bäckens sorl, då han löper sin muntra väg till floden eller den lilla lugna insjön; fallets brusande med otaliga kaskader af gnistrande skum; blommornas tjusande doft och fåglarnes sång; de härliga sommaraftnarna med sin poetiska stämning; vintrens glittrande snötäcke öfver berg och dal; rimfrostens trollska nätverk öfver gran och fur: sådana bilder manas fram af de svenska sångerna, som så målande skildra landets natur, och taflorna stå färdiga i minnets värld, framtrollade af fantasien, som väckts till lif af sången. Man ser åter de gamla kära bygderna med

deras mångskiftande taflor, man vandrar åter genom minnets lundar, där hvarje sten, hvarje träd, hvarje blomma är en gammal kär vän, som man med glädje återser.

Kärlek till hemmet är ett äkta svenskt drag, som går igenom hela vår historia, och denna kärlek näres af sången. Kärleken till det gamla landet och det gamla hemmet vårdas af den svenska sången, som håller trogen riddarvakt i minnets tempel, och den uppgiften är icke den minsta, som den har att utföra. Bevaras kärlek till det gamla hemmet, så blir där äfven kärlek till det nya: kärlekens starka band knyter samman forntid och nutid. Men då denna kärlek finnes, finnes äfven förutsättning för lycka i hemmet, den bästa behållning, som lifvet kan gifva. Det rikaste hem är fattigt, om lycka saknas där, det fattigaste däremot rikt, om lycka och förnöjsamhet bo därinne. Från hemmets härd, där flamman stiger mot skyn, kunna vi därför säga ett af hjärtat gående tack till den svenska sången, emedan den hos oss bevarar och vårdar kärleken till det gamla hem, som skänkt oss så mycket, framför allt skänkt oss kärlek, och så äfven lär oss alltmera älska vårt nya hem, som vi vilja göra så lyckligt och så rikt som möjligt, rikt äfven genom de andliga skatter, som vi fört med oss från det gamla.

Fosterlandskärleken och nationalkänslan ha den svenska sången att tacka för mycket. Stora minnen från vår historia manas fram af våra hjältesånger, hvilka aldrig skola dö bort, så länge en historia finnes. Dessa sånger skildra så ädelt, manligt och högstämdt, utan skryt och utan falsk blygsamhet på samma gång, med historisk sanning, hvad vårt folk har uträttat i världen på sin väg ibland folken. Det har varit dess sköna uppgift att vara med om de ädlaste dåd, som historien känner, och det har äfven gått i spetsen, när sådana skolat utöfvas. Vi behöfva icke upprepa dessa; de äro kända af hvarje svensk, som känner sin historia, och det gör nu till och med hvarje barn.

Ett litet och fattigt land är ju Sverige, såsom Finlands store skald på vårt och Finlands språk sjöng om sitt land. Ett litet folk är det svenska, men huru stort är det icke i historien, hvilka härliga och stolta minnen har det icke bakom sig! Svensken älskar gärna det storslagna och han behöfver icke gå långt för att finna detta, han har det hemma hos sig, i sin historia. Då den svenska sången för de fosterländska minnena fram, då väckes på nytt fosterlandskärleken, som kanske slumrat något under hvardagslifvets många jäktande bestyr, man lifvas till hänförelse öfver allt detta stora, man fröjdar sig öfver att ha dessa minnen kvar, då man förlorat så mycket annat, ty minnena förmår dock ingen taga bort.

Med fosterlandskärleken stärkes äfven vår nationalkänsla. Vi tillhöra folket, som har så härliga minnen bakom sig, vi äro en del af detsamma! Vi känna en viss stolthet öfver att tillhöra detta folk, så tappert, ihärdigt och trofast. Vi tillhöra det med dess förtjänster, men äfven med dess fel. Dess förtjänster äro sådana, att de väcka aktning hos alla, som förstå att värdera det storslagna; felen äro af den art, att de lätt vinna öfverseende. Det går genom den svenska nationalkaraktären ett drag af ridderlighet, som icke finnes på samma sätt hos något annat folk, och denna ridderlighet finna vi igen både i felen och förtjänsterna. Det är icke öfver felen vi äro stolta, fastän vi taga dem med, det är öfver våra nationella företräden, och vi kunna vara det, om vi fatta stoltheten såsom en ädel sådan.

Med en sådan uppfattning hafva vi svårt att förstå, att någon af våra landsmän skulle skämmas för att tilhöra vår nation. Det berättas, att förre amerikanske ministern i Stockholm mr Thomas yttrat vid ett tillfälle: Jag är icke svensk, jag är amerikan, och jag är stolt öfver mitt land; men om jag vore svensk, skulle jag behöfva ett stålband omkring mitt bröst, att detta icke skulle sprängas af stolthet. Vi kunna dock få bevittna, att somliga skämmas för sitt land och sin nation

och tala illa om bådadera. Skälen därtill kunna vara många. ofta tarflig egoism, som icke blifvit tillfredsställd, men ibland äfven det, att de synas sakna förmåga af sådana känslor som fosterlandskärlek och nationalstolthet. Men äfven sådana kunna stundom röras till något, som liknar dessa känslor, och detta sker, när de höra sångerna om fosterlandets sköna minnen, om kärleken till detta land. Skall något kunna väcka sådana känslor hos dem, skall det vara den svenska sången, bevisande äfven i detta fall, hvilket inflytande den utöfvar.

Att det hos det allra största flertalet af våra landsmän här finnes fosterlandskärlek och nationalkänsla, kunna vi icke betvifla. Vi ha fullgiltiga bevis därpå. Den träder bland annat fram i de summor, som årligen sändas till anhöriga i det gamla landet. Då sådant sker i det tysta, blir det icke mera allmänt kändt, om vi ock en och annan gång kunna få se några siffror därom. Vid kritiska perioder ger sig dock nationalkänslan ett allmännare uttryck. Så var det under nödåret i Norrland. De stora summor, som då insamlades här och öfversändes, vittnade otvetydigt om att svenskarna här i landet kände sig samhöriga med bröder och systrar i det gamla landet, hvilka behöfde deras understöd och äfven fingo sådant. Kanske stå vi äfven i år inför ett storartadt uttryck af känsla för samhörighet med det gamla landet, af nationell samhörighet. Sedan den 7 juni har det genom det Svenska Amerika gått ett rop af indignation öfver Norges trohetsbrott, man har känt det så, som om man fått ett dråpslag af en trolös vän, fastän man befunnit sig långt från skådeplatsen och icke kunnat personligen drabbas af följderna i den ena riktningen eller den andra. Nationalkänslan har gifvit sig uttryck i kraftiga ordalag, och bakom svenskens ord vänta vi alltid en man. Betviflas kan icke, att den svenska sången har gjort sitt verk i denna riktning. Den har hållit och håller hjärtats strängar i vibration, så att när någon händelse anslår nationalackordet, lyssna alla, och genast klingar nationalsången från Atlantens

till Stilla hafvets kuster. Det är en händelse, som ser ut som en tanke, att nästan samtidigt med att den svenska sången firade sin stora, hänförande högtidsfest i Chicago, dit så många tusental landsmän, som kunde komma, begifvit sig, gick ett rop genom det Svenska Amerika att vara redo att hjälpa moderlandet, om fara skulle hota, och att göra det snart, på det att faran måtte kunna afvändas. Hvad följden däraf kan blifva, veta vi icke nu, då detta skrifves, men vi kunna dock konstatera, att kärleken till det gamla landet icke dött här, och att den svenska sången gör sitt goda verk för att elda hänförelsen för vårt gamla land, vår nationalitet.

Icke heller få vi förbise, hvilken betydelse den svenska sången har såsom ett sammanhållande medel. Vi kunna icke undgå att finna, att det är en stor splittring bland vårt folk, och denna splittring framträder på alla områden, det religiösa, det politiska och det sociala. Bland de olika nationer, som äro representerade i detta land, är troligen den svenska den, som visar den minsta sammanhållningen. Bland andra nationer är det icke ovanligt, att man håller på en person, emedan han är en landsman, äfven om hans åsikter i någon mån afvika från andras; man håller sin nation fram genom att hålla fram representanten; mindre saker få vika för den större, nationalkänslan. Bland våra landsmän göres ofta den motsatta erfarenheten; en representant får stundom falla nästan af det enda skälet, att han är svensk; där finnas så många andra, som icke unna honom den framskjutna ställning, som de själfva eftersträfva; kunna de icke få densamma, så skall det icke heller lyckas en annan af deras nation; hellre må den gå till annan nations representant. Om man också icke öppet argumenterar på detta sätt, så handlar man likväl i denna riktning, och resultatet blir i själfva verket detsamma. Ett sådant handlingssätt måste skada vårt folk både i andra nationers omdöme och i fråga om dess ställning inom landet. Mera sammanhållning, mera enighet skulle gifva vårt folk en

kraftigare ställning för framtiden. Det vore lyckligt, om man insåge detta, innan makten förlorats. Har den förlorats en gång, är den icke så lätt att återvinna, ty de, som innehafva densamma, skola nog söka att bevara den med alla till buds stående medel.

Ett medel att sammanhålla har den svenska sången visat sig vara. När denna ljuder, samla sig landsmännen, huru skilda de än i öfrigt må vara. De gamla kära tonerna och de välbekanta orden tala med samma kraft till allas hjärtan. Tvisterna, som kunnat vara ifriga nog förut, tystna, när sången ljuder; alla barnen vilja lyssna till moderns röst, som ljuder så innerligt och gripande till dem. Vid denna sång inse de, att de äro ett folk, en nation, som bör hålla samman för att kunna uträtta något i detta land till gagn både för vår nation och för de enskilde. Den svenska sången är lystringsordet för landsmän att fylka sig, och vi tro oss icke säga för mycket, om vi framkasta denna allmänna tes: ju mera svensk sång ibland oss, desto mera enighet och sammanhållning.

Inom församlingarna har den svenska sången särskildt visat sin sammanhållande makt. Det är icke alltid så lätt att äfven där få sammanhållning, ehuru det borde vara så. Särskildt de unga dragas af olika krafter åt spridda håll, deras sinnen böjas lätt och följa med tidens strömningar. Det är dock synnerligen viktigt, att de bevaras för att gifva något af sin ungdomliga friskhet åt arbetet och äfven för att helt öfvertaga detsamma, när de gamle gå undan. En svårighet visar sig ibland vara, att de icke alltid så lätt eller snabbt fatta det språk, som talas i församlingarna, i synnerhet om deras uppfostran varit mera engelsk än svensk. Därigenom undgår dem ibland mycket, som eljest skulle på dem hafva ett hälsosamt inflytande.

Äfven här visar sig sången såsom sammanhållande. I de gemensamma sångerna och psalmerna äro de med, och deras innehåll föres på tonvågorna till deras hjärtan; de sjunga in

i sin inre människa hvad de kanske icke fattat af predikan. Till körens hymner lyssna de och söka taga emot dess innehåll, och kören själf består ju i regeln af de unga, som hållas samman just af sången, då de under andra förhållanden måhända skulle gå till kyrkor, hvilkas språk ofta är dem lättare att förstå än fädernas språk.

På alla områden af vårt kulturella lif har den svenska sången en stor betydelse, en stor uppgift att fylla. Vi kunna helt enkelt icke undvara den, om vi vilja under all amerikanisering för öfrigt förblifva svenskar, bevara vår nationalitet, som är vår ädlaste och bästa egendom, huru goda amerikanska medborgare vi än eljest äro, liksom vi äfven kunna säga, att, så länge vi ha svensk sång ibland oss, vi ock ha svensk nationalitet kvar. Den svenska sångens genius håller med osynliga, men starka band landsmännen tillsammans, emedan den håller hjärtan tillsammans under sitt ljuft smekande välde. Den svenska sången är vårt dyrbara arf från det gamla hemlandet, men den är ock vårt älsklingsbarn här, hvilket vi skola älska och älska högt. Vår innerliga önskan och bön i ord och handling vare då denna: Klinga alltid iband oss högt och rent, du sköna, härliga svenska sång!

Till moder Svea.

Af Ludvig Holmes.

Så stolt, o Svea, jag dig kallat mor,
och dina bragder jag från barndom kände,
för mig du stod så härlig, hög och stor,
en hjältegloria kring dig sig tände.
Till dig så ofta brände all min håg,
jag ville styra hän till dig mitt tåg,
jag ville höra dina skogar susa
och dina forsar ibland klippor brusa.

Min bästa sång för dig jag sjungit har,
och själens glöd jag in i sången lade,
och våg på våg min hälsning till dig bar,
och våg, som kom, till mig din hälsning hade.
Visst var jag fjärran, men så när ändå,
jag hörde ständigt dina pulsar slå,
och morgonrodnad, som på böljor blänkte,
din purpurglans kring mig här borta stänkte.

Åt vara svensk, det var den enda skatt,
som ifrån fosterjorden med jag förde,
den gaf mig mod i dyster pröfnings natt
och kraft, som hinder i min väg förstörde,
och ville jag se stolta minnens rad,
jag bläddrade bland häfders gula blad
och såg dig lugn i stormuppfyllda tider
och segerkransad från de vunna strider.

Jag sörjer, Svea, vid din storhets graf,
för dig om ära jag ej mer kan drömma,
från fädrens vägar har du vikit af,
och hvad du var, du hunnit redan glömma.
Din kraft försinat, och en veklig släkt
ej liden skymf har till besinning väckt,
du hvilar dådlös på din lojhets läger,
och kraft att resa dig ej mer du äger.

Men dina barn i fjärran västerland
de känna djupt, hvad du ej mera känner,
en rättvis harm hvart hjärta satt i brand,
och våldsam smärta alla nerver spänner.
Vi bidde endast krigstrumpeters ljud,
och mången skulle lämnat hem och brud
och ställt sig åter, moder, vid din sida
att för din ära emot ovän strida.

Nu all vår gåfva är en suck, en tår,
en daggstänkt krans på grafven själf du redde,
för dig ej mer som förr vårt hjärta slår,
du mellan dig och oss den dimma bredde,

som kyler kärleken till fäders jord
och skyler hemmet i den höga nord,
och hvar din son i vida världen vankar
på dig han tänker blott med sorgens tankar.

När hemmet var i fara.

Svensk-amerikansk skiss af Felix Vivo (Vilh. Berger).

Deras föräldrar hade varit torpare under samma herrgård i Småland, så de hade vuxit upp tillsamman. Han hette Sven och hade af sin fader ärft snickaryrket, det enda som blef öfver, sedan patron tagit kon och grisen för sin fordran och handelsmannen fått ut sitt. Någon finsnickare blef han icke, utan deltog mest i byggnadsarbeten på godset. Hon hette Lovisa och hade ej ärft något af sina föräldrar, men af fattigdomen i hemmet fått en osviklig förtröstan och tro på Gud som de förtrycktes enda tillflykt.

Som vi således kunna förstå, voro deras anor icke höga, allt sedan generationer tillbaka det sträfsamma grofarbetets. Dessa anor hade ock ristat sina runor i deras anleten. Man får verkligen icke undra på att man så sällan ser fina och veka anletsdrag hos dessa mödans söner och döttrar. Seklers slit och släp kasta en skugga öfver deras lif, hvilken lägrar sig öfver hela deras varelse. Sven var lång och mager och hans gång något släpande. I det magra ansiktet observerade man först de starkt framträdande kindknotorna och den långt ifrån

välbildade hakan. Pannan doldes ofta af den stripiga luggen, men ögonen voro klara och blicken var öppen samt återspeglade en uppriktig karaktär. Lovisa var en hurtig ungmö med blå ögon och ljusgult hår; ansiktet var allt för bredt att kunna kallas vackert, och anletsdragen voro mycket för grofva, men kindens naturliga rodnad och hennes hurtiga väsen öfverskylde bristerna i hennes fägring. Glad och lycklig hade hon i det fattiga torparhemmet blomstrat i kapp med ljungen på hennes hembygds moar.

Några månader sedan de blifvit fästfolk och börjat drömma framtidsdrömmar om ett torp med potatistäppa och foder till en ko, inträffade en händelse, som förändrade hela deras lif. Peters i Stenbacken Johan kom hem från Amerika. Han var så fin och grann och hade guldklocka och paraply och galoscher, när Sven fick se honom på kyrkbacken en vacker, solklar söndag på försommaren. Sven och Johan voro gamla vänner, och Sven lyssnade med förundran till allt som Johan berättade om Amerika.

När Johan sedan på hösten återvände till det stora landet i väster, var Sven i hans sällskap. De stannade i New York, där Johan bott förut, och där Sven snart fick anställning som byggnadsarbetare. Om ett halft år kom Lovisa efter på biljett, som Sven skickat henne.

Så fort Lovisa kommit hit öfver, gifte de sig, fastän Sven icke hunnit spara ihop något vidare till bosättningen. De gjorde därför som så många andra fattiga landsmän, de togo hela bosättningen på afbetalning. Sven tyckte, att han lika gärna kunde gifva en möbelhandlare två dollars i veckan som att lägga dem i kofferten, så sluppe de att vänta på hvarandra så länge.

När vi stifta bekantskap med dem, hade de varit gifta närmare ett år. De hade redt sig ett enkelt, men trefligt hem i Brooklyn, vid hvars ordnande Lovisa visat prof på ett smaksinne, som under fattigdomen legat slumrande, men nu under

lyckligare ekonomiska förhållanden blomstrade upp och spridde en viss tilldragande trefnad öfver det lilla arbetarhemmet. Man spårade hennes goda smak och ordnande hand bland taflorna i "frontrummet", bland de små prydnadsartiklarna på matsalsskänken, ja, till och med i skafferiet.

Sven hade stadig och god inkomst, sedan han ingått i byggnadsarbetarnas fackförening, och allt såg lofvande ut för framtiden med arbete. Veckoaflöningen räckte väl till de dagliga utgifterna, och oftast blef det en och många gånger två dollars öfver, äfven sedan möbelhandlaren fått sin tribut af två dollars. Dessa besparingar gömde de unga makarna i byrålådan. De skulle komma bra till pass en tid, när hvardagslifvets enformighet skulle afbrytas. Den både med hopp och bäfvan motsedda dagen kom, och Lovisa skänkte sin öfverlyckliga Sven en liten pojke, som i dopet erhöll namnet Oscar efter gamle kungen hemma, såsom föräldrarna med stolthet förklarade.

Samma dag som lille Oscar fyllde en månad, kom Sven hem redan vid middagstiden.

"Hvad är det fatt, har det blifvit något 'trouble' vid bygget?" frågade Lovisa med en viss oro, som hon sökte dölja, fast förgäfves.

"Ja, Lovisa, det gick, som jag fruktade i går. Vi måste gå ut allesamman på strejk. Det kom en 'walking delegate' och höll tal, och så vardt det votering, och vi voro bara åtta, som röstade nej. Måtte det inte bringa oss i olycka. Vi hade ju bra, tyckte jag, och de hade kunnat vara nöjda, men det var den där 'walking delegaten', en äkta irländare, som ställde i gång alltsamman."

Lovisas uppsyn hade, under det Sven talat, mulnat, och hon gick bort till barnvagnen och tryckte en kyss på lille Oscars panna, under det en djup suck banade sig väg ur hennes bröst.

"Vi få bedja till Gud, att han ger allt en god utgång", svarade hon sedan med lugn röst.

"Vi få då, som väl är, sex dollars ur strejkkassan af union", förklarade Sven efter en stunds tystnad.

"Det räcker åtminstone till hyran och möbelhandlaren", menade Lovisa, "så att vi åtminstone kunna hålla samman vårt lilla hem."

Några dagar förgingo, under hvilka Sven besökte föreningens möten, som höllos hvarje dag, och äfven tog en afstickare till bygget, där han till sin harm såg, att arbetet fortgick som vanligt med icke-union män, hvilka under arbetet skyddades af polis. När lördagen kom, gick Lovisa till möbelhandlaren med två dollars som vanligt och köpte för resten af pengarna, som funnos i huset, en del matvaror. Sven fick ordentligt det utlofvade strejkbidraget, men det måste gömmas till hyran, som snart skulle betalas.

Den ena dagen gick efter den andra, utan att strejken syntes taga slut; det såg snarare mörkare ut, ju längre det led, att den skulle lösas till arbetarnas fördel. Sven blef svårmodigare för hvarje dag, när han såg, hur Lovisa ansträngde sig och sparade för att få de fattiga slantarna att räcka till. Hyresvärden och möbelhandlaren slukade nästan alla kontanter, de fingo som strejkbidrag. De nödvändigaste matvarorna fingo de på kredit hos "grocerymannen", som lärt känna dem som ordentligt och hederligt folk, som nog skulle göra rätt för sig en gång.

När strejken pågått fem veckor, nedsattes strejkbidraget till tre dollars i veckan, kassan räckte ej till mer, förklarades det. En olycka kommer sällan ensam. Så äfven nu, ty samma dag, denna jobspost nådde det lilla hemmet, nekade "grocerymannen" att lämna mera varor på kredit, förrän Sven börjat arbeta igen. Lovisa bäfvade för framtiden, men sökte dock att bibehålla sitt lugn.

"Tror du inte, att du kan få arbete på annat ställe, Sven?" yttrade hon i bevekande ton en kväll till mannen.

"Kära du, det får jag inte enligt föreningens stadgar. Jag

får plikta ett hundra dollars, om jag tar arbete, innan strejken är slut, och så kan jag få stryk till på köpet och kanske bli ihjälslagen, om de få veta det."

"Men skall man inte ha rätt att arbeta och försörja sig, när man bor i ett fritt land?" tyckte Lovisa med förtrytelse.

"Ja, det är hårdt, att man skall tvingas att gå ut på strejk, när man har det bra och vill arbeta, men vi få försöka att hålla ut litet längre."

"Men hur skall det gå till, vi ha ju inga utvägar, kære Sven."

"Jo, vi ha ju en förstås. Det är dock inte roligt, men nöden har ingen lag", menade Sven litet sväfvande.

"Ja, tag henne, hon ligger på byrån i 'bäddrummet'," svarade Lovisa med gråten i halsen.

Sven gick in i sängkammaren och tog Lovisas guldur, som han gifvit henne på bröllopsdagen, samt gick sedan ut med tunga steg.

"Hur mycket fick du på henne?" frågade Lovisa, när han kom tillbaka efter en stund.

"Sex dollars", svarade Sven och lämnade hustrun pengarna.

Han slog sig sedan vårdslöst ned i gungstolen och såg så verkligt olycklig ut, att Lovisa nästan blef rädd. Hon gick fram till honom, satte sig i hans knä, slog armarna om hans hals och yttrade med en för ögonblicket tillkämpad glädtighet:

"Var inte ledsen, Sven, utan fatta friskt mod. Med Guds hjälp blir nog allt 'allright' igen."

"Vet du, Lovisa", svarade henne Sven, "nu går jag i morgon ut och söker mig arbete. Det får bära eller brista, men vi kunna inte förgås här. Nu ha vi ju det sämre än i Sverige."

Följande dag gick Sven ut och hörde efter arbete, men det var icke så lätt att få fatt i något. Så fort han talade om,

hvar han arbetat förut, syntes ingen vilja ha honom. Man fruktade oroligheter genom att taga in en strejkbrytare, förklarade alla. I sin förtviflan vände sig Sven till sin förre arbetsgifvare. Han tyckte, att han ju kunde arbeta där under polisskydd lika bra som de nya arbetarna. Men här upplystes han om att ingen af dem, som varit med i strejken, någonsin komme att återtagas. I ganska bestämda ordalag lät byggmästaren Sven förstå, att han aldrig ämnade låta någon fackförening bestämma öfver sin affär, utan den skötte han själf, och därmed punkt.

Efter en veckas ihärdigt sökande fann han slutligen en byggmästare, som var villig att taga emot en strejkbrytare, och han fick löfte om att få börja arbeta där redan påföljande måndag. Han lofvades två dollars om dagen för tio timmar, hvilket erbjudande han tog med uppräckta händer. Ehuru det var vida sämre, än hvad han haft förut, var det dock efter de sista veckornas lidanden något storartadt och ett medel att rädda hemmet från att förintas. Lovisa begaf sig genast i väg till möbelhandlaren och bad om en veckas uppskof med afbetalningen, hvilket beviljades, emedan de föregående betalningarna alltid kommit punktligt.

"Men endast en vecka" påminde möbelhandlaren, när Lovisa gick.

Nu återstod för dem endast att kunna hålla sig uppe denna vecka, så blefve allt bra så småningom. Alla deras små värdesaker hade efter hand måst göra Lovisas klocka sällskap till pantbanken, men ännu hade Lovisa kvar sin vigselring, och den offrade hon på måndagen för att hålla hemmet tillsammans, till dess Sven skulle få aflöningen på lördagskväll. Hvarje morgon gick Sven till arbetet som vanligt och kom hem vid sextiden. När han på lördagsmorgonen skulle begifva sig i väg, fanns endast 22 cents i huset, af hvilka Sven måste taga 5 till spårvagnspengar. Men resten, menade Lovisa,

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN:
John Paul Jones. Staty af Jean Le Veau.

rit mycket annat än förlusten af deras armstyrka, om ens denna, då andra armar finnas kvar, styrda af bättre hjärtan. Vinsten för det nya hemlandet är icke heller stor, då de visa en sådan brist på bättre och ädlare känslor; människor, som lefva ett själfviskt, ett kärlekslöst lif, ha vi här förut i tillräcklig mängd, hvarför vi icke kunna glädjas synnerligen öfver tillkomsten af nya sådana. Men det finnes äfven sådana, för hvilka det gamla hemmet fortfarande är kärt, och hvilkas förlust där sörjes. Huru fattigt och torftigt detta hem än varit i öfrigt, så fingo de likväl där det bästa, som kan gifvas, kärlek och vård. Fastän de sökt och funnit ett annat hem, som är rikare och bättre försedt än det gamla, är dock detta senare ännu kärt för dem och står för deras ögon i ett skönare ljus än fordom, då de nu hafva det bättre och minnas vedermödorna så litet, kärleken i hemmet så mycket mer. Hvarje hemlandston väcker genast en här af kära minnen, taflor från barndomens och ungdomens dagar rullas upp för minnets öga och de lefva ånyo igenom de forna dagarna, så lyckliga trots fattigdomen och vedermödan.

De gamla, kära svenska sångerna ha förmågan att mana fram dessa bilder. Huru måla de icke hembygden med dess tjusande taflor. De sköna skogarna med sitt härliga doft i sommarens dagar; vindens hviskning, då han sakta susar fram genom trädens kronor; stormens rytande, då han går fram på sin brusande stråt; bäckens sorl, då han löper sin muntra väg till floden eller den lilla lugna insjön; fallets brusande med otaliga kaskader af gnistrande skum; blommornas tjusande doft och fåglarnes sång; de härliga sommaraftnarna med sin poetiska stämning; vintrens glittrande snötäcke öfver berg och dal; rimfrostens trollska nätverk öfver gran och fur: sådana bilder manas fram af de svenska sångerna, som så målande skildra landets natur, och taflorna stå färdiga i minnets värld, framtrollade af fantasien, som väckts till lif af sången. Man ser åter de gamla kära bygderna med

deras mångskiftande taflor, man vandrar åter genom minnets lundar, där hvarje sten, hvarje träd, hvarje blomma är en gammal kär vän, som man med glädje återser.

Kärlek till hemmet är ett äkta svenskt drag, som går igenom hela vår historia, och denna kärlek näres af sången. Kärleken till det gamla landet och det gamla hemmet vårdas af den svenska sången, som håller trogen riddarvakt i minnets tempel, och den uppgiften är icke den minsta, som den har att utföra. Bevaras kärlek till det gamla hemmet, så blir där äfven kärlek till det nya: kärlekens starka band knyter samman forntid och nutid. Men då denna kärlek finnes, finnes äfven förutsättning för lycka i hemmet, den bästa behållning, som lifvet kan gifva. Det rikaste hem är fattigt, om lycka saknas där, det fattigaste däremot rikt, om lycka och förnöjsamhet bo därinne. Från hemmets härd, där flamman stiger mot skyn, kunna vi därför säga ett af hjärtat gående tack till den svenska sången, emedan den hos oss bevarar och vårdar kärleken till det gamla hem, som skänkt oss så mycket, framför allt skänkt oss kärlek, och så äfven lär oss alltmera älska vårt nya hem, som vi vilja göra så lyckligt och så rikt som möjligt, rikt äfven genom de andliga skatter, som vi fört med oss från det gamla.

Fosterlandskärleken och nationalkänslan ha den svenska sången att tacka för mycket. Stora minnen från vår historia manas fram af våra hjältesånger, hvilka aldrig skola dö bort, så länge en historia finnes. Dessa sånger skildra så ädelt, manligt och högstämdt, utan skryt och utan falsk blygsamhet på samma gång, med historisk sanning, hvad vårt folk har uträttat i världen på sin väg ibland folken. Det har varit dess sköna uppgift att vara med om de ädlaste dåd, som historien känner, och det har äfven gått i spetsen, när sådana skolat utöfvas. Vi behöfva icke upprepa dessa; de äro kända af hvarje svensk, som känner sin historia, och det gör nu till och med hvarje barn.

Ett litet och fattigt land är ju Sverige, såsom Finlands store skald på vårt och Finlands språk sjöng om sitt land. Ett litet folk är det svenska, men huru stort är det icke i historien, hvilka härliga och stolta minnen har det icke bakom sig! Svensken älskar gärna det storslagna och han behöfver icke gå långt för att finna detta, han har det hemma hos sig, i sin historia. Då den svenska sången för de fosterländska minnena fram, då väckes på nytt fosterlandskärleken, som kanske slumrat något under hvardagslifvets många jäktande bestyr, man lifvas till hänförelse öfver allt detta stora, man fröjdar sig öfver att ha dessa minnen kvar, då man förlorat så mycket annat, ty minnena förmår dock ingen taga bort.

Med fosterlandskärleken stärkes äfven vår nationalkänsla. Vi tillhöra folket, som har så härliga minnen bakom sig, vi äro en del af detsamma! Vi känna en viss stolthet öfver att tillhöra detta folk, så tappert, ihärdigt och trofast. Vi tillhöra det med dess förtjänster, men äfven med dess fel. Dess förtjänster äro sådana, att de väcka aktning hos alla, som förstå att värdera det storslagna; felen äro af den art, att de lätt vinna öfverseende. Det går genom den svenska nationalkaraktären ett drag af ridderlighet, som icke finnes på samma sätt hos något annat folk, och denna ridderlighet finna vi igen både i felen och förtjänsterna. Det är icke öfver felen vi äro stolta, fastän vi taga dem med, det är öfver våra nationella företräden, och vi kunna vara det, om vi fatta stoltheten såsom en ädel sådan.

Med en sådan uppfattning hafva vi svårt att förstå, att någon af våra landsmän skulle skämmas för att tilhöra vår nation. Det berättas, att förre amerikanske ministern i Stockholm mr Thomas yttrat vid ett tillfälle: Jag är icke svensk, jag är amerikan, och jag är stolt öfver mitt land; men om jag vore svensk, skulle jag behöfva ett stålband omkring mitt bröst, att detta icke skulle sprängas af stolthet. Vi kunna dock få bevittna, att somliga skämmas för sitt land och sin nation

och tala illa om bådadera. Skälen därtill kunna vara många. ofta tarflig egoism, som icke blifvit tillfredsställd, men ibland äfven det, att de synas sakna förmåga af sådana känslor som fosterlandskärlek och nationalstolthet. Men äfven sådana kunna stundom röras till något, som liknar dessa känslor, och detta sker, när de höra sångerna om fosterlandets sköna minnen, om kärleken till detta land. Skall något kunna väcka sådana känslor hos dem, skall det vara den svenska sången, bevisande äfven i detta fall, hvilket inflytande den utöfvar.

Att det hos det allra största flertalet af våra landsmän här finnes fosterlandskärlek och nationalkänsla, kunna vi icke betvifla. Vi ha fullgiltiga bevis därpå. Den träder bland annat fram i de summor, som årligen sändas till anhöriga i det gamla landet. Då sådant sker i det tysta, blir det icke mera allmänt kändt, om vi ock en och annan gång kunna få se några siffror därom. Vid kritiska perioder ger sig dock nationalkänslan ett allmännare uttryck. Så var det under nödåret i Norrland. De stora summor, som då insamlades här och öfversändes, vittnade otvetydigt om att svenskarna här i landet kände sig samhöriga med bröder och systrar i det gamla landet, hvilka behöfde deras understöd och äfven fingo sådant. Kanske stå vi äfven i år inför ett storartadt uttryck af känsla för samhörighet med det gamla landet, af nationell samhörighet. Sedan den 7 juni har det genom det Svenska Amerika gått ett rop af indignation öfver Norges trohetsbrott, man har känt det så, som om man fått ett dråpslag af en trolös vän, fastän man befunnit sig långt från skådeplatsen och icke kunnat personligen drabbas af följderna i den ena riktningen eller den andra. Nationalkänslan har gifvit sig uttryck i kraftiga ordalag, och bakom svenskens ord vänta vi alltid en man. Betviflas kan icke, att den svenska sången har gjort sitt verk i denna riktning. Den har hållit och håller hjärtats strängar i vibration, så att när någon händelse anslår nationalackordet, lyssna alla, och genast klingar nationalsången från Atlantens

till Stilla hafvets kuster. Det är en händelse, som ser ut som en tanke, att nästan samtidigt med att den svenska sången firade sin stora, hänförande högtidsfest i Chicago, dit så många tusental landsmän, som kunde komma, begifvit sig, gick ett rop genom det Svenska Amerika att vara redo att hjälpa moderlandet, om fara skulle hota, och att göra det snart, på det att faran måtte kunna afvändas. Hvad följden däraf kan blifva, veta vi icke nu, då detta skrifves, men vi kunna dock konstatera, att kärleken till det gamla landet icke dött här, och att den svenska sången gör sitt goda verk för att elda hänförelsen för vårt gamla land, vår nationalitet.

Icke heller få vi förbise, hvilken betydelse den svenska sången har såsom ett sammanhållande medel. Vi kunna icke undgå att finna, att det är en stor splittring bland vårt folk, och denna splittring framträder på alla områden, det religiösa, det politiska och det sociala. Bland de olika nationer, som äro representerade i detta land, är troligen den svenska den, som visar den minsta sammanhållningen. Bland andra nationer är det icke ovanligt, att man håller på en person, emedan han är en landsman, äfven om hans åsikter i någon mån afvika från andras; man håller sin nation fram genom att hålla fram representanten; mindre saker få vika för den större, nationalkänslan. Bland våra landsmän göres ofta den motsatta erfarenheten; en representant får stundom falla nästan af det enda skälet, att han är svensk; där finnas så många andra, som icke unna honom den framskjutna ställning, som de själfva eftersträfva; kunna de icke få densamma, så skall det icke heller lyckas en annan af deras nation; hellre må den gå till annan nations representant. Om man också icke öppet argumenterar på detta sätt, så handlar man likväl i denna riktning, och resultatet blir i själfva verket detsamma. Ett sådant handlingssätt måste skada vårt folk både i andra nationers omdöme och i fråga om dess ställning inom landet. Mera sammanhållning, mera enighet skulle gifva vårt folk en

kraftigare ställning för framtiden. Det vore lyckligt, om man insåge detta, innan makten förlorats. Har den förlorats en gång, är den icke så lätt att återvinna, ty de, som innehafva densamma, skola nog söka att bevara den med alla till buds stående medel.

Ett medel att sammanhålla har den svenska sången visat sig vara. När denna ljuder, samla sig landsmännen, huru skilda de än i öfrigt må vara. De gamla kära tonerna och de välbekanta orden tala med samma kraft till allas hjärtan. Tvisterna, som kunnat vara ifriga nog förut, tystna, när sången ljuder; alla barnen vilja lyssna till moderns röst, som ljuder så innerligt och gripande till dem. Vid denna sång inse de, att de äro ett folk, en nation, som bör hålla samman för att kunna uträtta något i detta land till gagn både för vår nation och för de enskilde. Den svenska sången är lystringsordet för landsmän att fylka sig, och vi tro oss icke säga för mycket, om vi framkasta denna allmänna tes: ju mera svensk sång ibland oss, desto mera enighet och sammanhållning.

Inom församlingarna har den svenska sången särskildt visat sin sammanhållande makt. Det är icke alltid så lätt att äfven där få sammanhållning, huru det borde vara så. Särskildt de unga dragas af olika krafter åt spridda håll, deras sinnen böjas lätt och följa med tidens strömningar. Det är dock synnerligen viktigt, att de bevaras för att gifva något af sin ungdomliga friskhet åt arbetet och äfven för att helt öfvertaga detsamma, när de gamle gå undan. En svårighet visar sig ibland vara, att de icke alltid så lätt eller snabbt fatta det språk, som talas i församlingarna, i synnerhet om deras uppfostran varit mera engelsk än svensk. Därigenom undgår dem ibland mycket, som eljest skulle på dem hafva ett hälsosamt inflytande.

Äfven här visar sig sången såsom sammanhållande. I de gemensamma sångerna och psalmerna äro de med, och deras innehåll föres på tonvågorna till deras hjärtan; de sjunga in

i sin inre människa hvad de kanske icke fattat af predikan. Till körens hymner lyssna de och söka taga emot dess innehåll, och kören själf består ju i regeln af de unga, som hållas samman just af sången, då de under andra förhållanden måhända skulle gå till kyrkor, hvilkas språk ofta är dem lättare att förstå än fädernas språk.

På alla områden af vårt kulturella lif har den svenska sången en stor betydelse, en stor uppgift att fylla. Vi kunna helt enkelt icke undvara den, om vi vilja under all amerikanisering för öfrigt förblifva svenskar, bevara vår nationalitet, som är vår ädlaste och bästa egendom, huru goda amerikanska medborgare vi än eljest äro, liksom vi äfven kunna säga, att, så länge vi ha svensk sång ibland oss, vi ock ha svensk nationalitet kvar. Den svenska sångens genius håller med osynliga, men starka band landsmännen tillsammans, emedan den håller hjärtan tillsammans under sitt ljuft smekande välde. Den svenska sången är vårt dyrbara arf från det gamla hemlandet, men den är ock vårt älsklingsbarn här, hvilket vi skola älska och älska högt. Vår innerliga önskan och bön i ord och handling vare då denna: Klinga alltid iband oss högt och rent, du sköna, härliga svenska sång!

Till moder Svea.

Af Ludvig Holmes.

Så stolt, o Svea, jag dig kallat mor,
och dina bragder jag från barndom kände,
för mig du stod så härlig, hög och stor,
en hjältegloria kring dig sig tände.
Till dig så ofta brände all min håg,
jag ville styra hän till dig mitt tåg,
jag ville höra dina skogar susa
och dina forsar ibland klippor brusa.

Min bästa sång för dig jag sjungit har,
och själens glöd jag in i sången lade,
och våg på våg min hälsning till dig bar,
och våg, som kom, till mig din hälsning hade.
Visst var jag fjärran, men så när ändå,
jag hörde ständigt dina pulsar slå,
och morgonrodnad, som på böljor blänkte,
din purpurglans kring mig här borta stänkte.

Att vara svensk, det var den enda skatt,
som ifrån fosterjorden med jag förde,
den gaf mig mod i dyster pröfnings natt
och kraft, som hinder i min väg förstörde,
och ville jag se stolta minnens rad,
jag bläddrade bland häfders gula blad
och såg dig lugn i stormuppfyllda tider
och segerkransad från de vunna strider.

Jag sörjer, Svea, vid din storhets graf,
för dig om ära jag ej mer kan drömma,
från fädrens vägar har du vikit af,
och hvad du var, du hunnit redan glömma.
Din kraft försinat, och en veklig släkt
ej liden skymf har till besinning väckt,
du hvilar dådlös på din lojhets läger,
och kraft att resa dig ej mer du äger.

Men dina barn i fjärran västerland
de känna djupt, hvad du ej mera känner,
en rättvis harm hvart hjärta satt i brand,
och våldsam smärta alla nerver spänner.
Vi bidde endast krigstrumpeters ljud,
och mången skulle lämnat hem och brud
och ställt sig åter, moder, vid din sida
att för din ära emot ovän strida.

Nu all vår gåfva är en suck, en tår,
en daggstänkt krans på grafven själf du redde,
för dig ej mer som förr vårt hjärta slår,
du mellan dig och oss den dimma bredde,

som kyler kärleken till fäders jord
och skyler hemmet i den höga nord,
och hvar din son i vida världen vankar
på dig han tänker blott med sorgens tankar.

När hemmet var i fara.

Svensk-amerikansk skiss af Felix Vivo (Vilh. Berger).

Deras föräldrar hade varit torpare under samma herrgård i Småland, så de hade vuxit upp tillsamman. Han hette Sven och hade af sin fader ärft snickaryrket, det enda som blef öfver, sedan patron tagit kon och grisen för sin fordran och handelsmannen fått ut sitt. Någon finsnickare blef han icke, utan deltog mest i byggnadsarbeten på godset. Hon hette Lovisa och hade ej ärft något af sina föräldrar, men af fattigdomen i hemmet fått en osviklig förtröstan och tro på Gud som de förtrycktes enda tillflykt.

Som vi således kunna förstå, voro deras anor icke höga, allt sedan generationer tillbaka det sträfsamma grofarbetets. Dessa anor hade ock ristat sina runor i deras anleten. Man får verkligen icke undra på att man så sällan ser fina och veka anletsdrag hos dessa mödans söner och döttrar. Seklers slit och släp kasta en skugga öfver deras lif, hvilken lägrar sig öfver hela deras varelse. Sven var lång och mager och hans gång något släpande. I det magra ansiktet observerade man först de starkt framträdande kindknotorna och den långt ifrån

välbildade hakan. Pannan doldes ofta af den stripiga luggen, men ögonen voro klara och blicken var öppen samt återspeglade en uppriktig karaktär. Lovisa var en hurtig ungmö med blå ögon och ljusgult hår; ansiktet var allt för bredt att kunna kallas vackert, och anletsdragen voro mycket för grofva, men kindens naturliga rodnad och hennes hurtiga väsen öfverskylde bristerna i hennes fägring. Glad och lycklig hade hon i det fattiga torparhemmet blomstrat i kapp med ljungen på hennes hembygds moar.

Några månader sedan de blifvit fästfolk och börjat drömma framtidsdrömmar om ett torp med potatistäppa och foder till en ko, inträffade en händelse, som förändrade hela deras lif. Peters i Stenbacken Johan kom hem från Amerika. Han var så fin och grann och hade guldklocka och paraply och galoscher, när Sven fick se honom på kyrkbacken en vacker, solklar söndag på försommaren. Sven och Johan voro gamla vänner, och Sven lyssnade med förundran till allt som Johan berättade om Amerika.

När Johan sedan på hösten återvände till det stora landet i väster, var Sven i hans sällskap. De stannade i New York, där Johan bott förut, och där Sven snart fick anställning som byggnadsarbetare. Om ett halft år kom Lovisa efter på biljett, som Sven skickat henne.

Så fort Lovisa kommit hit öfver, gifte de sig, fastän Sven icke hunnit spara ihop något vidare till bosättningen. De gjorde därför som så många andra fattiga landsmän, de togo hela bosättningen på afbetalning. Sven tyckte, att han lika gärna kunde gifva en möbelhandlare två dollars i veckan som att lägga dem i kofferten, så sluppe de att vänta på hvarandra så länge.

När vi stifta bekantskap med dem, hade de varit gifta närmare ett år. De hade redt sig ett enkelt, men trefligt hem i Brooklyn, vid hvars ordnande Lovisa visat prof på ett smaksinne, som under fattigdomen legat slumrande, men nu under

lyckligare ekonomiska förhållanden blomstrade upp och spridde en viss tilldragande trefnad öfver det lilla arbetarhemmet. Man spårade hennes goda smak och ordnande hand bland taflorna i "frontrummet", bland de små prydnadsartiklarna på matsalsskänken, ja, till och med i skafferiet.

Sven hade stadig och god inkomst, sedan han ingått i byggnadsarbetarnas fackförening, och allt såg lofvande ut för framtiden med arbete. Veckoaflöningen räckte väl till de dagliga utgifterna, och oftast blef det en och många gånger två dollars öfver, äfven sedan möbelhandlaren fått sin tribut af två dollars. Dessa besparingar gömde de unga makarna i byrålådan. De skulle komma bra till pass en tid, när hvardagslifvets enformighet skulle afbrytas. Den både med hopp och bäfvan motsedda dagen kom, och Lovisa skänkte sin öfverlyckliga Sven en liten pojke, som i dopet erhöll namnet Oscar efter gamle kungen hemma, såsom föräldrarna med stolthet förklarade.

Samma dag som lille Oscar fyllde en månad, kom Sven hem redan vid middagstiden.

"Hvad är det fatt, har det blifvit något 'trouble' vid bygget?" frågade Lovisa med en viss oro, som hon sökte dölja, fast förgäfves.

"Ja, Lovisa, det gick, som jag fruktade i går. Vi måste gå ut allesamman på strejk. Det kom en 'walking delegate' och höll tal, och så vardt det votering, och vi voro bara åtta, som röstade nej. Måtte det inte bringa oss i olycka. Vi hade ju bra, tyckte jag, och de hade kunnat vara nöjda, men det var den där 'walking delegaten', en äkta irländare, som ställde i gång alltsamman."

Lovisas uppsyn hade, under det Sven talat, mulnat, och hon gick bort till barnvagnen och tryckte en kyss på lille Oscars panna, under det en djup suck banade sig väg ur hennes bröst.

"Vi få bedja till Gud, att han ger allt en god utgång", svarade hon sedan med lugn röst.

"Vi få då, som väl är, sex dollars ur strejkkassan af union", förklarade Sven efter en stunds tystnad.

"Det räcker åtminstone till hyran och möbelhandlaren", menade Lovisa, "så att vi åtminstone kunna hålla samman vårt lilla hem."

Några dagar förgingo, under hvilka Sven besökte föreningens möten, som höllos hvarje dag, och äfven tog en afstickare till bygget, där han till sin harm såg, att arbetet fortgick som vanligt med icke-union män, hvilka under arbetet skyddades af polis. När lördagen kom, gick Lovisa till möbelhandlaren med två dollars som vanligt och köpte för resten af pengarna, som funnos i huset, en del matvaror. Sven fick ordentligt det utlofvade strejkbidraget, men det måste gömmas till hyran, som snart skulle betalas.

Den ena dagen gick efter den andra, utan att strejken syntes taga slut; det såg snarare mörkare ut, ju längre det led, att den skulle lösas till arbetarnas fördel. Sven blef svårmodigare för hvarje dag, när han såg, hur Lovisa ansträngde sig och sparade för att få de fattiga slantarna att räcka till. Hyresvärden och möbelhandlaren slukade nästan alla kontanter, de fingo som strejkbidrag. De nödvändigaste matvarorna fingo de på kredit hos "grocerymannen", som lärt känna dem som ordentligt och hederligt folk, som nog skulle göra rätt för sig en gång.

När strejken pågått fem veckor, nedsattes strejkbidraget till tre dollars i veckan, kassan räckte ej till mer, förklarades det. En olycka kommer sällan ensam. Så äfven nu, ty samma dag, denna jobspost nådde det lilla hemmet, nekade "grocerymannen" att lämna mera varor på kredit, förrän Sven börjat arbeta igen. Lovisa bäfvade för framtiden, men sökte dock att bibehålla sitt lugn.

"Tror du inte, att du kan få arbete på annat ställe, Sven?" yttrade hon i bevekande ton en kväll till mannen.

"Kära du, det får jag inte enligt föreningens stadgar. Jag

får plikta ett hundra dollars, om jag tar arbete, innan strejken är slut, och så kan jag få stryk till på köpet och kanske bli ihjälslagen, om de få veta det."

"Men skall man inte ha rätt att arbeta och försörja sig, när man bor i ett fritt land?" tyckte Lovisa med förtrytelse.

"Ja, det är hårdt, att man skall tvingas att gå ut på strejk, när man har det bra och vill arbeta, men vi få försöka att hålla ut litet längre."

"Men hur skall det gå till, vi ha ju inga utvägar, käre Sven."

"Jo, vi ha ju en förstås. Det är dock inte roligt, men nöden har ingen lag", menade Sven litet sväfvande.

"Ja, tag henne, hon ligger på byrån i 'bäddrummet'," svarade Lovisa med gråten i halsen.

Sven gick in i sängkammaren och tog Lovisas guldur, som han gifvit henne på bröllopsdagen, samt gick sedan ut med tunga steg.

"Hur mycket fick du på henne?" frågade Lovisa, när han kom tillbaka efter en stund.

"Sex dollars", svarade Sven och lämnade hustrun pengarna.

Han slog sig sedan vårdslöst ned i gungstolen och såg så verkligt olycklig ut, att Lovisa nästan blef rädd. Hon gick fram till honom, satte sig i hans knä, slog armarna om hans hals och yttrade med en för ögonblicket tillkämpad glädtighet:

"Var inte ledsen, Sven, utan fatta friskt mod. Med Guds hjälp blir nog allt 'allright' igen."

"Vet du, Lovisa", svarade henne Sven, "nu går jag i morgon ut och söker mig arbete. Det får bära eller brista, men vi kunna inte förgås här. Nu ha vi ju det sämre än i Sverige."

Följande dag gick Sven ut och hörde efter arbete, men det var icke så lätt att få fatt i något. Så fort han talade om,

hvar han arbetat förut, syntes ingen vilja ha honom. Man fruktade oroligheter genom att taga in en strejkbrytare, förklarade alla. I sin förtviflan vände sig Sven till sin förre arbetsgifvare. Han tyckte, att han ju kunde arbeta där under polisskydd lika bra som de nya arbetarna. Men här upplystes han om att ingen af dem, som varit med i strejken, någonsin komme att återtagas. I ganska bestämda ordalag lät byggmästaren Sven förstå, att han aldrig ämnade låta någon fackförening bestämma öfver sin affär, utan den sköttc han själf, och därmed punkt.

Efter en veckas ihärdigt sökande fann han slutligen en byggmästare, som var villig att taga emot en strejkbrytare, och han fick löfte om att få börja arbeta där redan påföljande måndag. Han lofvades två dollars om dagen för tio timmar, hvilket erbjudande han tog med uppräckta händer. Ehuru det var vida sämre, än hvad han haft förut, var det dock efter de sista veckornas lidanden något storartadt och ett medel att rädda hemmet från att förintas. Lovisa begaf sig genast i väg till möbelhandlaren och bad om en veckas uppskof med afbetalningen, hvilket beviljades, emedan de föregående betalningarna alltid kommit punktligt.

"Men endast en vecka" påminde möbelhandlaren, när Lovisa gick.

Nu återstod för dem endast att kunna hålla sig uppe denna vecka, så blefve allt bra så småningom. Alla deras små värdesaker hade efter hand måst göra Lovisas klocka sällskap till pantbanken, men ännu hade Lovisa kvar sin vigselring, och den offrade hon på måndagen för att hålla hemmet tillsammans, till dess Sven skulle få aflöningen på lördagskväll. Hvarje morgon gick Sven till arbetet som vanligt och kom hem vid sextiden. När han på lördagsmorgonen skulle begifva sig i väg, fanns endast 22 cents i huset, af hvilka Sven måste taga 5 till spårvagnspengar. Men resten, menade Lovisa,

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN:
John Paul Jones. Staty af Jean Le Veau.

räckte godt för henne och lille Oscar, till dess Sven vid middagstiden skulle komma hem med aflöningen.

Middagen kom, och Lovisa började att se utåt gatan efter Sven, men han syntes ej till. När klockan blef 4, utan att han hördes af, började hon frukta, att något hade händt honom, och när hon väntat ytterligare en timme, besannades hennes farhågor. Det kom då bud från ett sjukhus, att Sven blifvit förd dit, sedan han blifvit illa slagen af några fackföreningsmedlemmar, som fått reda på att han skaffat sig arbete. Det var tre grofva irländare, som kommit till honom, just när han slutat arbetet och skulle byta om kläder.

"Jaså, du sviker fanan", började den ene, "men det skall bli annat af."

"Jag har väl rätt att arbeta och försörja min familj, det är väl ett fritt land", svarade Sven med bestämdhet.

"Din familj hör inte hit. Så länge strejken pågår, har du inte rätt att söka annat arbete, om du ock svulte, så att ögonen värkte ur skallen på dig. Här är det alla för en och en för alla, begriper du, 'squarehead', och begriper du inte det, så begriper du nog det här", fick Sven till svar och med detsamma ett knytnäfslag i ansiktet.

Sven svarade med samma mynt, men då kommo de andra irländarna sin kamrat till hjälp, och Sven blef illa slagen och till slut beröfvad sina tio dollars, som han nyss förut hade fått för veckans arbete. Efter väl förrättadt värf försvunno skurkarna, och Sven fördes till närmaste sjukhus, där det befanns, att de skador han fått under den ojämna striden gjorde det nödvändigt för honom att kvarstanna under läkarevård några veckor. Så lydde i korthet den nyhet, som meddelades Lovisa.

Det finnes ju träd, som blomma endast under stormen. Så finnes det äfven människor, hvilka visa sin själsstyrka allra mest i motgången. Lovisa var en af dessa. Hon förlorade icke för en minut fattningen. Nu gällde det för henne att hålla hemmet tillsamman, det stod genast klart för henne, och

denna tanke gaf henne en handlingskraft och beslutsamhet, som ingen kunnat tro fanns hos den annars så blyga och tillbakadragna småländskan. Men nu i farans stund visade hon sig vara en värdig Blendas ättling.

Hon hade en omedveten aning om att den farligaste fienden till hennes hem var nu möbelhandlaren. Hon hade ju säkert lofvat honom pengar denna kväll, då han låtit henne slippa förra lördagen. Hon klädde på sig och satte lille Oscar i barnvagnen, och så bar det af till blodsugaren, som Sven brukade kalla möbelhandlaren. Han satt ensam inne på sitt kontor och låtsade ej se henne, när hon trädde in. Oscar började dock att skrika, och då vände han sig mot dörren.

"Lillen är liksom tokig att skrika i kväll, det är väl sorgen och oron, som slagit sig på mjölken, kan jag tro", började Lovisa, men hann ej längre, förrän hon började snyfta.

"Kommer ni med pengar nu?"

"Nej." Åter ville snyftningarna fram, men hon höll dem tillbaka. "Jag — tänkte — fråga — jag är så öfver mig gifven." Här föll hon i gråt och berättade under tårar den olycka, som drabbat mannen, och hvilken gjorde, att hon ej heller denna gången hade några pengar.

"Det där har jag inte med att göra", svarade möbelhandlaren snäft, "men i kontraktet står det, att ni skall betala två dollars i veckan, annars äger jag rätt att taga mina möbler tillbaka."

"Vi ha ju betalt så ordentligt, till den här olyckan inträffade, och det är ju inte mycket kvar nu."

"Kontraktet är brutet, och jag kan inte vänta längre."

"Ack, Herre Gud, finnes det ingen hjälp?"

"Skaffa pengar och betala för de bägge sista lördagarna. Jag vill inte vara hård mot er", fortsatte möbelhandlaren, under det en hoppets strimma syntes spira upp på Lovisas anlete för att lika snart försvinna, "jag hämtar inte möblerna förr än om måndag. Adjö nu", slöt han hårdt och bestämdt.

"Adjö", svarade Lovisa och gick.

Med tunga steg vandrade Lovisa mot hemmet. Hennes tankar vandrade mellan den obarmhärtige möbelhandlaren och hennes Sven, som nu låg hjälplös på sjukhuset, visserligen ej så illa slagen, att det var fara för lifvet, men dock så, att han ej kunde arbeta på flera veckor. "Ja, arbeta", mumlade hon för sig själf, "det får han ju inte, så länge strejken varar; så orättvisa ordningar ha de inte hemma på bondlandet i Sverige. Den, som ville arbeta och försörja sig där, fick då åtminstone göra det i fred."

Under sitt besök hos möbelhandlaren hade hon känt sig så förtviflad, men hennes viljekraft och mod stärktes af hans omänskliga hårdhet. Hon hölls i sitt förtviflade läge uppe af en orubblig tillit till Gud, som säkert skulle göra någon utväg för henne, där hon själf icke kunde se någon. Hon visste, att hennes olycka ej var självförvållad, det var hvarken Svens eller hennes fel, och detta gaf henne en känsla af lugn, som ej vidare svek henne.

När hon kom hem, vaggade hon lille Oscar till sömns och frambar sedan i en brinnande bön till Gud alla sina bekymmer. Stärkt af att i bönen fått lätta sitt hjärta satte hon sig vid lillens bädd, då det plötsligt knackade på dörren. På Lovisas "kom in", inträdde en bekant till familjen vid namn Bergström, hvilken var ordförande i den svenska sjukhjälpsföreningen, som Sven tillhörde. Han hade i en af kvällstidningarna läst om händelsen, och enär Sven på sjukhuset yttrat något om familjens ekonomiska belägenhet, hade äfven detta omnämnts i tidningen. Vid läsningen häraf hade Bergström ansett som sin plikt både som landsman och föreningsbroder till Sven att höra efter, hur det förhöll sig, och bringa hjälp, om så skulle behöfvas.

Lovisa omtalade öppet, hur saken stod, och då Bergström af hennes framställning förstod, att snar hjälp var af nöden, och äfven ansåg, att det var ett fall, där föreningen genast

borde skrida in med hjälp, sade han till Lovisa: "jag har inga pengar på mig, men jag skall gå till föreningens kassör och tala med honom. Sven skall ju i alla fall ha sju dollars i veckan, så länge han är sjuk, och jag anser, att föreningen bör lämna pengar nu genast, så att ni få till de nödvändigaste utgifterna. Jag kommer tillbaka om ett par timmar."

När han gått, föll Lovisa ned på sina knän och tackade Gud, som ej öfvergifvit henne i nödens stund. Efter något öfver en timme kom Bergström tilbaka och lämnade Lovisa några sedlar med orden:

"Här är 25 dollars, hushålla nu härmed bäst ni kan och vänd er till föreningen, om något oförutsedt skulle inträffa."

Följande dag besökte Lovisa sjukhuset och fick träffa Sven, hvilken hon fann kryare än hon vågat hoppas, och ännu kryare blef han, när han fick höra talas om den hjälp, som lämnats Lovisa. Efter två veckor kom han hem, men blef ej fullt arbetsför förr än en månad därefter. Då var strejken slut, sedan arbetarna funnit, att de blifvit skamligt bedragna af "walking delegaten", som ställt i gång strejken af helt andra orsaker än arbetarnas intressen. Sven fick arbete på de förra gamla goda villkoren, och nu började åter solen skina öfver det lilla lyckliga arbetarehemmet, hvilket nyligen knakat i fogningarna.

När de sociala förhållandena, eller rättare sagdt missförhållandena, hade beröfvat familjeförsörjaren den heligaste af alla rättigheter, nämligen rättigheten at arbeta, hvilken står vida öfver rättigheten att strejka, och det lilla svenska hemmet, den lugna platsen undan det brusande amerikanska lifvet, stod i fara, då hade det räddats af den svenska föreningen.

Heder åt våra svenska föreningar i Amerika! Det kan ju hända, att i protokollen öfver deras förhandlingar kunna uppletas många staffel, och att under diskussionerna under mötena stundom afundsjuka och fåfänga kunna lysa fram; men icke förty hafva dessa föreningar uträttat storverk samt spridt välsignelse i tusentals svenska hem, som varit i fara.

Bland landsmän i den yttersta nordvästern.

Ett stycke odlingshistoria af Ernst Skarstedt.

En god vän skref en gång till mig: "När jag bodde i Philadelphia, betraktade jag västra delen af Pennsylvania som den yttersta västern. Nu, sedan jag flyttat till Illinois, tänker jag på västra Pennsylvania som den yttersta östern." Hade han kommit att flytta än längre västerut, hade han säkert frestats att betrakta Illinois som en del af östern. Så rätta sig våra begrepp om öster och väster efter vår egen boningsplats. Men i allmänhet menar öststaternas befolkning med västern det område, som sträcker sig väster om Mississippi-floden till Rocky Mountains, och som rätteligen bör kallas mellanstaterna, och med nordvästern den norra delen af detta område — Minnesota och Dakota-staterna.

Nå, men den *yttersta* västern och nordvästern då — hvad är det för något? Därmed menar jag Amerikas västkust. Fortsätta vi längre västerut, komma vi nämligen till Asien, som ju är den yttersta östern. Den yttersta nordvästern blir således den norra delen af Amerikas västkust — Oregon och Washington och trakten närmast öster och norr därom. I denna uppsats komma vi dock endast att befatta oss med våra

landsmäns verksamhet på skilda områden i de två förstnämnda staterna: Oregon och Washington.

I klimatiskt hänseende torde näppeligen någon del af Amerika vara så lyckligt lottad som den yttersta västern. Olycksbringande stormar, åskväder, pinsam köld, förödande hetta äro där så godt som okända. Många äro också de, som lockats ditut hufvudsakligen på grund af klimatet. Och fast de naturliga hjälpkällorna äro betydande och af stor vikt för landets betryggande, kan det verkligen ifrågasättas, om de såsom lockbete utöfva samma dragningskraft som klimatet. Detta gäller ej minst om Oregon och Washington, hvilka stater just nu äro som mest i ropet och helt nyligen annonserat sig för världen genom Lewis & Clark-utställningen i Portland, bland hvars tusentals besökande från öst- och mellanstaterna utan tvifvel många låtit genom det härliga, om ock kortvariga sommarklimatet locka sig till bosättning därute. Sedan slutet af 1880-talet, då en s. k. "boom" rådde på nordvästkusten, särskildt i Puget Sound-området i Washington, har ingen sådan tillströmning af folk ägt rum som under år 1905, och det är troligt, att nästa folkräkning skall visa en betydlig ökning i dessa staters folkmängd. Enligt 1900 års census hade Oregon 413,000 och Washington 518,000 inbyggare, en tillökning sedan 1890 af 100,000 för Oregon och 169,000 för Washington. Under det näst föregående årtiondet hade Oregons folkmängd ökats från 174,000 till 313,000 och Washingtons från 75,000 till 349,000, hvilka siffror nogsamt visa, hvad en "boom" kan uträtta. Har utställningen i Portland år 1905 kunnat åstadkomma något liknande, skall det ej dröja, innan dessa båda stater komma att täfla med California i fråga om befolkningens storlek, hvilket ej heller vore mer än skäligt, då deras ytinnehåll t. o. m. är något större än Californias.

Våra landsmäns inlägg i den yttersta nordvästerns utveckling har varit jämförelsevis betydligt. Visserligen voro, enligt 1900 års census, endast 4,555 af Oregons 413,000 inbyggare

och 12,732 af Washingtons 518,000 inbyggare svenskar. Men då vi höra, att Kansas med en folkmängd nära tredubbelt större än Washingtons endast hade något öfver 15,000 svenskar och ändå räknas till de stater, i hvilka våra landsmäns verksamhet varit af största betydelse, och då därtill lägges, att grundläggningsarbetet i de bergiga, skogbevuxna, oländiga, från all gammal civilisation så långt aflägsna staterna på norra Stilla hafs-kusten alltid varit och fortfarande är af en oändligt mycket mer pröfvande, ansträngande och otacksam beskaffenhet, än motsvarande arbete någonsin varit i någon af de lättodlade, lätt tillgängliga, bördiga präriestaterna öster om Rocky Mountains, torde våra landsmäns historia och verksamhet i den yttersta nordvästern vara förtjänta af särskildt beaktande och värda större erkännande, än som hittills kommit dem till del.

Hvad särskildt Oregon beträffar, ha våra landsmän där städse haft att kämpa mot en fördomsfullhet å amerikanernas sida, som i några fall rent af varit förolämpande. Öfverallt i de östra och mellersta delarna af Förenta staterna ha amerikanerna åtminstone varit villiga att gifva svenskarna erkännande för duglighet som jordbrukare. Men det var den stora och i öfrigt särdeles väl redigerade och ansedda tidningen *Oregonian* i Portland förbehållet att på tal om ett misslyckadt kolonisationsföretag i Vermont skylla det dåliga resultatet på den omständigheten, att svenskar valts till kolonister, och påstod, att svenskarna ej äro lämpliga som jordbrukare. Detta, ehuru tidningen mycket väl visste, att rätta orsaken till den dåliga utgången var Vermonts magra, utmärglade jord och kolonisternas fattigdom, som hindrade dem att sätta jorden i odlingsbart skick. Det får ej heller förnekas, att våra landsmän i Oregon själfva genom sitt uppträdande delvis gifvit amerikanerna anledning till att se dem öfver axeln. Åtminstone var det så på den tiden, då *Oregonian* fällde det ofvan anförda omdömet om svenskarna. Nu torde förhållandet

vara bättre, allra helst sedan svenskarna vid utställningen i Portland visade ett så vackert prof på sammanhållning, som det svenskarnas dag med konserter af olika svenska sångföreningar från de större städerna på hela västkusten företeddc. I Washington ha svenskarna alltid uppträdt mer självständigt och bättre häfdat sitt anseende som ett sina traditioner värnande folk. De amerikanska tidningarna där ha också städse

SKOGSHUGGARE I WASHINGTON.

visat dem stor aktning och aldrig, så vidt jag vet, tillåtit sig sådana ringaktande omdömen eller försmädliga yttranden, som dem *Oregonian* så ofta låtit komma sig till last ej blott gent emot våra landsmän, utan äfven i fråga om andra invandrare af utländsk börd, med undantag af kineserna, för hvilka denna stora tidning visat en alldeles märkvärdig, troligen af finansiella motiv föranledd klockarekärlek.

Något nämnvärdt politiskt inflytande ha svenskarna i Ore-

gon och Washington icke förskaffat sig. I detta afseende kan deras ställning icke alls jämföras med svenskarnas ställning i Illinois, Minnesota, Nebraska, Kansas o. s. v. Icke heller kunna vi i den yttersta nordvästern uppleta några svenska samhällen ens tillnärmelsevis jämförliga i storlek och välstånd med de svenska kolonierna i mellanstaterna. För det första ha svenskar icke utvandrat till Stilla hafs-kusten i hela "byalag", såsom ofta skett i Kansas, Nebraska, Iowa och Minnesota. För det andra har naturen i Oregon och Washington i de flesta fall lagt oöfverstigliga hinder i vägen för anläggandet af större kolonier och för ernåendet af välstånd på samma villkor som i mellanstaternas jordbruksdistrikt, där en nybyggare i regeln på fem år hinner vida längre i materiell förkofran än en nybyggare i västra Oregon eller Washington på tjugufem år. Det enda farmaresamhälle, som jag kan erinra mig ha råkat på under alla mina resor och vandringar i den yttersta nordvästern, och som gifvit något så när samma intryck af gedigenhet och välmåga som de vanliga svenska samhällena hvar som helst i mellanstaterna, är den af skandinaver bebyggda landsträckan kring Skagit-floden vid östra delen af Puget Sound i västra Washington. En orimligt bördig jordmån, öfverträffad af ingen i Amerika, har där underlättat nybyggarens arbete. Men äfven där ha de segrar de vunnit kräft ansenligt mycket mer arbete, än hvad nybyggarna i Minnesota och andra mellanstater någonsin måst vidkännas. I östra delen af Washington, som hufvudsakligen är ett prärieland och enligt jordbruksministern Wilsons påstående kommer att dela äran med North Dakota såsom det för hveteodling bäst utrustade distrikt i Förenta staterna, torde med tiden svenska kolonier kunna uppstå, täflande med mellanstaternas. Detta är dock ännu endast en gissning. Hittills har flertalet af våra landsmän i den yttersta nordvästern valt sina boningsplatser väster om Cascade-bergskedjan, hvilken delar de bägge staterna från norr till söder i två skarpt och utpräg-

ladt skiljaktiga områden, af hvilka det östra är prärieland, jämförelsevis jämnt, med lång, varm sommar, kort, kylig vinter och i allmänhet obetydlig nederbörd, medan det västra är ett i allmänhet oländigt skogsland med sval sommar, mild vinter och en betydlig årlig regnmängd.

Enligt den af mig förut åberopade folkmängden af år 1900 voro af Oregons 4,555 svenskar 1,711 bosatta i staden Portland och af Washingtons 12,732 svenskar 2,379 bosatta i Seattle, 1,603 i Tacoma och 1,168 i Spokane. Det borde kanske anmärkts förut, att dessa sifferuppgifter endast beröra de svenskar, som äro födda i Sverige, och att, om de af svenska föräldrar här i landet födda svensk-amerikanerna medräknats, siffrorna troligen kommit att fördubblas. Emellertid visar de här ofvan anförda uppgifterna, att af Oregons svenskar fyra tiondedelar bo i staden Portland och af Washingtons svenskar fyra tiondedelar i de tre städerna Seattle, Tacoma och Spokane. Vi kunna tryggt beräkna, att de mindre städerna hysa bland sina invånare en tiondedel af svenskarna, och att således hälften af svenskarna i den yttersta nordvästern har sitt hem på landsbygden. Detta torde också någorlunda öfverensstämma med förhållandet i andra stater, utom sådana som t. ex. Kansas, hvilka ej äga några större städer inom sina gränser, och där jordbruket har ett så afgjordt öfvertag öfver alla andra näringar, att befolkningen därigenom till största delen är hänvisad att bo på landsbygden.

I Oregon och Washington är detta ingalunda förhållandet. Visserligen bedrifves där ingen nämnvärd fabriksverksamhet, och visserligen är utsikten, att städerna skola utveckla sig till fabriksstäder, skäligen klen, hur behöflig än en sådan förändring ur statsekonomisk synpunkt kunde vara, men där finnas grufvor, som gifvit anledning till anläggandet af små grufsamhällen; där bedrifves en storartad skogsafverkning, som framkallat små byar kring sågverken och takspånsfabrikerna, och den ej oansenliga del af befolkningen, som ägnar sig åt

laxfiske i Columbia-floden, har under en stor del af året sitt tillhåll i staden Astoria, hvilken hufvudsakligen är beroende af detta näringsfång. Och i alla dessa verksamhetsgrenar taga svenskarna liflig del. Man finner dem såväl i grufsamhällena som i sågverken; såväl i skogshuggarelägren som ombord på fiskebåtarna och i de s. k. "kannerierna" eller fisk-konserverings-anstalterna. Man finner dem äfven i stort antal som affärsmän, yrkesidkare m. m. i städerna. Men troligen äro, som nämndt, omkring 50 procent af svenskarna bosatta på landsbygden, där de försörja sig med jordbruk, fruktodling, boskapsskötsel, tillfälliga arbeten hos mer försigkomna grannar eller med väganläggning, forsling af timmer, takspån, butiksvaror och annat. I arbetsamhet, ordningskärlek, pålitlighet och gästvänskap äro svenskarna här ute ingalunda underlägsna österns svenskar. Det enda, hvari de stå något efter dessa, är sammanhållning och förmåga att göra sin nationalitet gällande. Men detta beror, såsom antydt, till en del på förhållanden, öfver hvilka de icke kunnat bestämma, och som tvungit dem från början att slå sig ned på spridda platser, dels också på frånvaron af gemensamma minnen och förbindelser från hemlandet. Många af svenskarna här ute ha kommit hit som sjömän; andra ha kommit från olika stater i östern, och om de flesta gäller, att de genomgått flera skiftande öden, än hvad som i allmänhet gäller om svenskarna i östern, hvilka i ett stort antal fall kommit så att säga i klungor från en och samma plats och slagit sig ned i hvarandras närhet. Då man gör sig underrättad om västkust-bornas föregående — och jag har reda på den saken, då jag i och för min för 15 år sedan utgifna bok om Oregon och Washington intervjuade flera hundra skandinaver på skilda orter — förvånas man öfver deras mångsidiga erfarenheter och de äfventyr, de upplefvat, innan de ändtligen slagit sig till ro. Och man får ofrivilligt det intryck, att hit samlats alla världens oroliga andar och sökare efter oupphinneliga ideal.

När de första svenskarna kommo till den yttersta nordvästern, är icke lätt att utröna. Hvarken Oregons eller Washingtons historia är synnerligen gammal, och redan däraf följer, att det ej kan vara mycket länge sedan vårt folk började hitta vägen hit. Likväl är det svårt, om ej rent af omöjligt, att nu taga reda på *när* det skedde. Troligen var det någon gång på 1860-talet. Bland alla dem jag intervjuade fanns ingen, som kommit tidigare, och endast få af dem hade kommit före 1870. Nära Salmon Bay vid Puget Sound bodde för några år sedan en viss Peter Friberg, som påstås efter ett äfventyrligt sjömanslif ha slagit sig ned vid Puget Sound redan i slutet af 1850-talet, och vid Paulsbo (också vid Puget Sound) lär en svensk, vid namn Landstone, vara bosatt, som vistats i Washington sedan 1861. Men de äldsta svenskar jag personligen råkat härute voro den för några månader sedan vid 92 års ålder aflidne Carl Johan Chilberg, som i midten af 1860-talet tilbragte några månader i Yamhill co., Oregon, och 1871 slog sig ned i Skagit-dalen i Washington, Ole Engblom, som alltsedan midten af 1860-talet varit bosatt vid Puget Sound, samt målaren C. F. Pearson, den förste svensk, som slog sig ned i Portland. Af alla de öfriga, jag råkade eller hörde omtalas, hade ingen kommit till Oregon eller Washington före 1870, ehuru åtskilliga funnos, som dessförinnan varit bosatta i California. Författaren till dödsrunorna i Prärieblomman för 1904 har därför rätt, då han i inledningen till Olof Polsons lefnadsteckning säger, att "det var först i början af 1870-talet den svenska immigrantströmmen började söka sig väg till yttersta nordvästern, till nuvarande staterna Oregon och Washington."

Det var omkring 1870, som ryktet om de rika möjligheter, som förefunnos å de s. k. La Conner flats, hvarmed menas en dittills för regelbundna öfversvämningar af tidevattnet utsatt landsträcka i Skagit-dalen, spred sig till östern. En af de första, som togo tillfället i akt, var Olof Polson, hvilken dit-

tills utan framgång försökt sig som arrendator m. m. i Iowa. På våren 1871 tog han land å ofvannämnda område 6 mil från staden La Conner och förvandlade under årens lopp, sedan hela trakten medelst vallar blifvit skyddad mot vattnets intrång, sitt "homestead" till en präktig farm, hvilken han senare utvidgade. Omkring honom slogo andra svenskar sig ned, och sålunda uppstod, hvad man skulle kunna kalla en

SVENSK FARM I COWLITZ COUNTY, WASH., NÄRA SILVER LAKE.

svensk koloni, den enda här ute, som i någon mån erinrar om österns svenska samhällen.

Året förut hade några svenskar, bland hvilka den för några år sedan aflidne, för statsekonomiska studier så varmt intresserade Frans Reinhold Wahlberg särskildt förtjänar omnämnas, trängt in i skogarna i Cowlitz county, ett 80-tal mil söder om Tacoma, och tagit sig land omkring en där belägen vacker insjö, känd under namnet Silver Lake. Trakten erbjöd

alls inga möjligheter för jordbruk. Men nybyggarna — mestadels sjömän och yrkesidkare — tjusades af den härliga skogen och gjorde, hvad de kunde, för att reda sig små åkertäppor i densamma. På långt håll från hvarandra bo där än i dag några svenska familjer, inströdda bland amerikanerna. Men att tala om trakten som en svensk koloni vore att misstyda detta ord. Här och där i skogarna finner man dylika små halfsvenska samhällen, vid hvilkas betraktande man omöjligen kan undgå att känna sig intagen af medlidande. Det är nämligen en hopplös kamp, som i dessa afkrokar af en oöfvervinnelig vildmark utkämpas mot obändiga naturmakter af människor, hvilka så godt som aldrig få någon ersättning för sitt arbete och sina försakelser. Mina läsare i östern skola komma ihåg, att det här icke är fråga om sådana skogar, som röjts af nybyggare i Wisconsin eller Minnesota. Washingtons och Oregons skogsträd äro af en annan kaliber. Jag har mer än en gång sett skogsafverkare från östern baxna vid åsynen af dessa växtvärldens jättar, till hvilka intet annat land än California, så vidt jag vet, kan uppvisa ett motstycke. Den, som under en lifstid kan röja 20 acres af sådan skog, är en mästare i konsten. Men han får aldrig ersättning för sitt besvär. Jag hörde en gång sonen till en svensk nybyggare säga: "Min fader har nu knogat och slitit i 30 år på att röja ett stycke land och göra sig en farm. Och jag kan med tre års arbete i staden förtjäna nog att köpa hela hans farm med allt hvad därpå finns." Det är mycket sällan, man bland dessa skogsfarmare påträffar någon svensk, som förut farmat i Minnesota eller någon annan af de egentliga farmstaterna. Sådana slå sig icke gärna ned i den yttersta nordvästerns urskogar. Endast okunnighet om tillvaron af ordentliga farmdistrikt eller en långt drifven kärlek till det vilda och romantiska kan i allmänhet förmå någon tänkande människa att försöka idka jordbruk i en urskog. Att jag själf låtit mig af äfventyrslystnad och beundran för en stor-

slagen och vild natur förledas att förspilla 7½ år af min bästa tid på ett så lönlöst företag, är ett af de misstag, som jag bittert beklagar och tyvärr ej kan godtgöra. Det är en klen tröst, att så många andra af mina landsmän kastat sig i samma elände.

Ungefär vid samma tid som La Conner-trakten och Silver Lake-trakten började bebyggas af svenskar, funno några svens-

ERNST SKARSTEDTS FÖRRA FARMHEM I SILVER LAKE-TRAKTEN.

kar och svensk-talande finnar, hvilka väl få räknas till svenskarna, eftersom de nu underhålla svensk präst, vägen till en tätt skogbevuxen dalsänka 14 mil nordost om staden Vancouver och började röja land. Ett styft arbete förelåg dem, men de hade tillfälle att hvarje sommar göra sig goda inkomster på laxfiske vid Astoria. En af dem förtjänade en sommar $1,200, hvilka han använde till hyrande af skogsröjare. Denna trakt hade ett bättre läge än Silver Lake. Trakten

var närmare till städer och afsättningsorter och hade bördigare jord. Nybyggarna kunde afyttra en del af skogen till veduppköpare, och så småningom arbetade de sig ur det värsta betrycket, helst sedan mejeri uppförts i trakten och de fingo tillfälle att sälja mjölk. Likväl sade en af de mest framgångsrika farmarna härom året till mig: "Om jag hade lämnat mitt homestead i fred, aldrig huggit ned ett enda träd,

SVENSKA SAMHÄLLET I HOCKINSON, WASH.

utan helt enkelt flyttat härifrån och sökt annat arbete i stället för att stanna här och slita mig halft fördärfvad samt ändå hyra så mycken hjälp, hade jag nu kunnat få mer för skogen, än jag förtjänat på farmen under de 30 år, jag bebott den, eller nu kan få för den, om jag säljer den." Det finsk-svenska settlement, som här åsyftas, är kändt under namnet Hockinson och Eureka. Hockinson är postkontorets, Eureka skoldistriktets namn. Postkontoret uppkallades efter svensken Hockinson, eller Håkanson, som ditkom från Iowa 1885.

I trakten af staden La Centre bo åtskilliga svenska farmare, mestadels norrlänningar; i åtskilliga af floddalarna i trakten af Seattle och Tacoma liksom på flera andra platser vid Puget Sound, såsom t. ex. på Anderson Island mellan Tacoma och Olympia, träffas små svenska eller blandadt svenska samhällen. I Oregon ha svenskar tämligen talrikt slagit sig ned i Nehalem-dalen söder om Astoria, i Powell-dalen 15 @ 20 mil söderut från Portland och på flera andra ställen. Största framgången torde den lilla svenska kolonien vid Mount Tabor, några få mil öster om Portland, ha haft, i det den slagit sig på frukt- och bärodling, som inbringar betydligt mer per acre än vanlig farmning. I södra Oregon äfvensom öster om Cascade-bergen både i Oregon och Washington finnas svenska farmare, men något egentligt svenskt farmaresamhälle utom de uppräknade och några smärre utgreningar af dessa kan jag ej nu erinra mig med undantag af trakten kring Marshfield nära Oregons sydvästra kust, hvarest svenskar och svensk-talande finnar idka farmning längs stranden af Coos River och dess bifloder.

Så mycket om den svenska landtbefolkningen i den yttersta nordvästern. Om jag i någons tycke ägnat ett i förhållande till artikelns längd allt för stort utrymme åt denna klass af våra landsmän, må det ursäktas därmed, att det är den klass, jag bäst känner till, och den klass, som burit den drygaste bördan, slitit mest ondt, arbetat hårdast och fått minst både i fråga om betalning och erkännande för hvad den uträttat i kulturens tjänst. Om jag undantager den förut omnämnde Olof Polson och några andra af de äldre svenskarna i Skagit-dalen samt John Nelson i White River-dalen mellan Seattle och Tacoma, ett annat bördigt och förmånligt distrikt, känner jag ingen svensk i Oregon eller Washington, som gjort ens en måttlig förmögenhet på farmning. Och ändå är det att märka, att Nelson lade grunden till sin förmögenhet i California och kom till Washington med hela $16,000, och att

Polson förtjänade en stor del af sin förmögenhet på lyckade landspekulationer. Nelson brukade också på tal om sina sammanträffanden med Polson yttra: "Se, han och jag ska ju anses för de frackaste (ett skånskt uttryck för försigkommen) svenska farmarna på denna kusten." Och så vidt jag funnit, hade han rätt. Ty bland alla andra svenska farmare jag råkat härute har ingen på långa vägar kunnat mäta sig med dem. Polson sade mig, att han under "boomen" 1889

EN NORRLÄNNINGS HEM VID LA CENTRE, WASH.

kunnat sälja sina jordbesittningar m. m. för $100,000, om han velat, fast deras värde sedermera sjunkit, och Nelson var vid samma tid bjuden $45,000 för sin farm. Men bland öfriga svenska farmare, som jag känner, är en förmögenhet på ens 7- eller 8,000 dollars en sällsynthet. Få se, hvad östra Washington och Oregon i en framtid kan uppvisa i detta afseende. Hvad den västra delen beträffar, har den med få undantag varit allt annat än liberal mot jordbrukarna.

Hvad däremot städernas befolkning angår, har jag icke kunnat märka annat, än att den reder sig lika bra i den yttersta nordvästern som i östern. De svenska yrkesidkarna och affärsmännen i Portland, Seattle o. s. v. ha det för visso lika bra, som om de stannat i Chicago eller Minneapolis. I Portland ägas de förnämsta skrädderiaffärerna af svenskar. Den förnämsta möbelaffären i Seattle är svensk. Jag tviflar på att någon fotografiatelier i Tacoma har större anseende än

JOHN NELSONS FARM I WHITE RIVER-DALEN, WASH.

Conrad Lindahls. Den ende tillverkaren af konstgjorda lemmar och dylikt i hela Washington är A. Lundberg i Spokane. Utrymmet medgifver icke uppräknandet af alla de olika affärsgrenar, som äro representerade af svenskar i Oregons och Washingtons städer. Vare nog sagdt, att nära nog hvad helst man önskar köpa kan köpas hos svenskar. Öfvergå vi till de praktiska yrkena, så ha vi svenska byggnadsentreprenörer,

ingeniörer, maskinister m. m., lika skickliga och ansedda som sina amerikanska yrkesbröder. Å musikens, litteraturens och kyrkans fält äro svenskarna väl representerade. Violinvirtuosen Olof Bull, som i sutet af 1870-talet reste omkring här i landet och gaf konserter, är musikdirektör i Tacoma. I Bellingham, Wash., utgifves *en*, i Seattle *två* svenska tidningar. Den skicklige tidningsskribenten Tobias Sandegren är bosatt i Tacoma. Åtskilliga framstående svenska tidningsmän från östern ha tidtals haft anställning vid tidningar i Seattle. Den gamle nykterhetsifraren, talaren och skribenten Nils Peter Lind har i öfver 16 år varit bosatt i Washington. Tidningsmannen Neil i Bellingham vann nyligen en glänsande seger öfver knipsluga amerikaner, som med list sökte frånröfva honom hans tidning. Ludvig Wallin i Portland är en skicklig och mångsidig tidningsman. Den som kvick kåsör oöfverträffade Liedberg ("Kalle Peterson") var ända till sin för några år sedan inträffade död bosatt i Washington. Åtskilliga andra goda skribenter finnas bland svenskarna både där, i Portland, och annorstädes. På litteraturens fält äro vi således väl representerade i den yttersta nordvästern.

Minst ett dussin svenska präster leda församlingsvården bland svenskarna i Oregon och Washington. Svenska lutherska församlingar finnas både i Spokane, Seattle, Tacoma, Portland, Marshfield och annortsädes, t. o. m. så långt ute i vildmarken som Eureka. Flera svenska metodist- och baptistförsamlingar finnas också i de större städerna.

Den förste präst, som uppsökte svenskarna på nordvästkusten, var pastor P. Carlson, som 1879 kallades af Augustanasynodens missionsstyrelse att verka bland landsmännen på kusten. Fem år förut hade visserligen pastorerna Auslund och Rydholm företagit ett par resor på kusten i afsikt att göra sig underrättade om utsikterna för kyrklig verksamhet, men Carlson var den förste, som utöfvade prästerlig verksamhet.

Han stiftade församlingarna i Portland, Astoria, Tacoma, Marshfield och Spokane. De öfriga lutherska församlingarna stiftades af pastorerna Vender, Lindh, Norelius. Den äldsta svenska metodistförsamlingen stiftades i Seattle 1883 af pastor Farrell, den äldsta baptistförsamlingen 1884 i Portland af Gustaf Liljeroth och den äldsta Waldenströms-församlingen 1887 i Portland af missionären Lydell. Bland de prästmän, som sedermera betjänat församlingarna, vill jag särskildt nämna G. A. Anderson, som under många år förestod den lutherska församlingen i Tacoma; den varmhjärtade och begåfvade skalden och tänkaren A. A. Swärd, som under tre års tid betjänade den lutherska församlingen i Marshfield, och bland hvars efterträdare märkes den likaledes rikt begåfvade, varmhjärtade och lärde teologen dr C. M. Esbjörn; den blide, hjälpsamme, ädle människovännen J. W. Skans, som vid sitt år 1904 inträffade frånfälle varit pastor vid den lutherska församlingen i Portland i jämnt 21 år; nuvarande professorn vid Augustana College, S. G. Youngert, som under någon tid förestod församlingen i Spokane, samt den liflige, praktiskt anlagde Olof Olander, som länge intog den mest framstående platsen bland metodisternas prästmän. Bland nu tjänstgörande svenska präster torde särskildt Martin Larson i Seattle och C. J. Renhard i Portland förtjäna nämnas, — den sistnämnde icke minst för det kraftiga arbete, hvarmed han bidrog att göra svenskarnas dag vid utställningen i Portland 1905 till en lyckad verklighet.

Skickliga svenska lagkarlar finnas — Rosling i Tacoma, Gustave Anderson i Portland m. fl. Af svenska läkare minnes jag endast dr Enrst Barton i Portland. Konsten är svagt representerad, sedan nuvarande professorn vid Augustana College, Olof Grafström, hösten 1891 lämnade Washington och Oregon, hvarest han under 5 års tid utöfvat en gagnande, om ock ej vidare rikligt belönad verksamhet.

Föreningslifvet är tämligen utveckladt. Föreningen Linnéa i Portland är 17 år gammal och räknar ett stort medlemsantal, Svenska Klubben i Seattle är 13 år och Valhalla i Tacoma äldre än någondera, enär den stiftades redan 1884. Flera andra föreningar, särskildt nykterhetsföreningar, ha efter en kortare eller längre tillvaro afsomnat. Däremot lefva ungdomsföreningarna i de olika församlingarna med ganska friskt lif. I Portland, Seattle och Everett finnas svenska sångföreningar, hvilka samtliga läto höra sig på svenskarnas dag vid utställningen i Portland den 29 sistlidne juli. Sången har ju alltid varit vårt folks starka sida. Det är också att hoppas, att det till 1907 utlysta sångarmötet i San Francisco, hvari alla svenska sångföreningar på kusten äro anmodade att bidraga, skall gifva en kraftig eggelse till bildandet af svenska sångföreningar, hvarhelst lämpligt material finnes, och till flitig öfning inom de redan befintliga. Oregons och Washingtons svenskar räkna bland sig många goda förmågor. En härligare, mera sympatisk och tilltalande stämma än Andrew Holmqvists i Portland — en äldre broder till den firade sångaren Gustaf Holmqvist i Chicago — har jag aldrig hört. I Tacoma fanns för några år sedan en präktig svensk sångkör. Isidore Nordström i Seattle är en utbildad musiker och skicklig harmonilärare. Portland-körens ledare, Holt, är också skicklig och omtyckt.

Utrymmet medgifver icke uppräknandet af flera namn. Annars kunde det kanske varit på sin plats att nämna några af de mera framstående affärsmännen och yrkesidkarna, äfvensom några af de ganska många svenskar, som förvärfvat en förmögenhet här ute. Men det sagda får vara tillräckligt. Har denna kortfattade uppsats förmått gifva läsaren en någorlunda klar föreställning om våra landsmäns lefnadsförhållanden, öden och utsikter i de ofta nämnda två västkuststaterna, så har den gjort allt, hvad som rimligtvis kunnat begäras, och mer, än dess författare vågat hoppas af den.

Kung Erik och drottning Karin.

På Mälaren en månskenskväll.

Af Anna Hallander.

Det blir ej storm, ty vinden gått
till ro på Mälarbölja;
kom, liten Karin, lyster dig
att med i båten följa?
Vi drifva sakta öfver sjö
till lyckans sköna sago-ö.

Blek är din kind och blicken höljs
af återhållna tårar,
låt sorgen fara, säg mig blott,
hvad så ditt hjärta sårar;
är du ej stödd af Eriks hand
och drottning öfver Sveriges land?

Är kronan tung på panna hvit?
Dig mot min skuldra luta.
Mitt hjärtas sol, vår kärlek öm

skall ej med döden sluta,
den är ej dröm, men verklighet,
och den af inga skiften vet.

O, fruktar du, att Johan skall
mig röfva Sveas krona?
Och bäfvar du, att ödet ej
oss skall från sorg förskona?
Låt oron fly med kvällens vind,
jag kysser tåren från din kind.

Nu ler du! Åter då så ljust
det blir i kungasinne,
då skingras skuggorna och allt,
som nyss var mörkt därinne,
och bort det flyr, det stumma kval,
som ofta dväljs i kungasal.

Min panna blir så het ibland,
då komma mörka tankar,
med hand så len då kommer du,
du är mitt räddningsankar,
då viker dystra tankars här —
du är hos mig, du är mig kär.

Sjung, liten Karin, sjung för mig,
när jag på lutan leker —
Vi gunga sakta öfver våg,
och vinden stäfven smeker.
Ser du, hur månestrålar strö
en silfverflod utöfver sjö?

Vid måneljus och stjärnehär
vi alla sorger glömma.
Mitt hjärtas drottning, det är ljuft
att här med dig få drömma;
ack, om vi kunde alltid så
få vara lyckliga, vi två.

En äkta svensk-amerikan.

Minnesteckning öfver dr C. J. Stillé.

Af Josua Lindahl.

Charles Janeway Stillé föddes i Philadelphia den 23 september 1819. På fädernet härstammade han från *Olof Stille,* en medlem af den tredje svenska kolonien, som nådde Delaware-flodens stränder år 1641. Han kom från Länna församling i Roslagen och slog sig ned på en plats, som af indianerna kallades Techoherassi och af svenskarna "Olof Stilles land", invid Delaware-floden strax ofvanom Upland, numera Chester, i Pennsylvanien. Han flyttade senare till Passyunk, nära den plats, som sedermera upptogs af Förenta staternas första örlogsvarf. Olof Stille intog en framskjuten ställning i svenska kolonien, där han innehade höga ämbeten, och hans afkomlingar blefvo framstående köpmän i Philadelphia under en period, då handel utgjorde stadens förnämsta näring, och medan staden ej hunnit utbreda sig bakom flodstrandens omedelbara grannskap. Detta traditionella näringsfång inom familjen fortsattes ända ned till *John Stillé,* fadern till föremålet för denna teckning, som lefde under de första decennierna af 1800-talet. John Stillés äktenskap med

Maria Wagner (af tysk härstamning) var sällspordt lyckligt. Hon var en dam med ovanligt husliga dygder, verksam i allt godt; och hon lämnade en prägel af sin egen karaktär hos sina barn.

Charles Janeway var den andre i ordningen bland sönerna. Han uppfostrades vid de bästa skolor, som funnos att tillgå på den tiden, först vid Abington Academy i Pennsylvanien, sedan vid Edge Hill School, nära Princeton, N. J., och från år 1835 i Yale College, där han aflade sin baccalaurei-examen år 1839 och hedrades som "valedictorian" för sin klass. Det tal, han därvid höll, blef hans första tryckta arbete, under titeln *"The Social Spirit"*, och han inlade redan däri den konservativa och sedliga tendens, som genomgår alla hans arbeten. Tjugunio år därefter mottog han af samma college hedersdiplom som "Legum Doctor", och i sitt sista testamente skänkte han en tredjedel af sin efterlämnade förmögenhet åt denna sin "Alma Mater".

Efter afslutad college-kurs ägnade sig Stillé först åt lagstudier och blef i sinom tid "admitted to the bar", men han begagnade sig aldrig däraf, utan kastade sig genast in på litterär och historisk forskning, hvilket föranledde honom att upprepade gånger besöka Europa. Han aflade tvenne besök i Sverige, det sista år 1888. Som resultat af detta sista besök i sina förfäders land hemförde han och öfverlämnade åt the Historical Society of Pennsylvania den gamla Delaware-koloniens rapporter i engelsk öfversättning.

Under inbördeskriget gjorde Stillé med sin penna en fosterländsk insats, hvilken framhållits som epokgörande eller åtminstone "a moral tonic" vid en tidpunkt, då unionsarméen hunnit nära branten af förtviflan. Han gaf sin flygskrift titeln "How a free people conducts a long war." Den öfversattes genast på flera språk, som talades bland soldaterna, och utdelades i en half million exemplar.

Det var otvifvelaktigt på grund af det ofantliga inflytandet

af denna skrift som Stillé kallades till medlem af The Standing Committee of the United States Sanitary Commission, en förelöpare till Geafer-kommissionen och Röda korset med dess humana sträfvanden att lindra eländet å bataljfälten. Ehuru initiativet utgick från en regeringsbyrå, gafs litet eller intet finansiellt understöd af allmänna medel åt kommissionen, hvars uppgift snart kräfde enorma penningresurser. Dessa måste anskaffas genom att anlita privat offervillighet. Kronan på verket blef *The Fair of 1863* å Logan Square i Philadelphia, som räckte en månad och inbragte en behållning af mer än en half million dollars, att användas för att lindra soldaternas nöd. I denna "fair" var Stillé den exekutiva kommittéens korresponderande sekreterare och den ledande själen i hela företaget. Han fick sedermera i uppdrag af The U. S. Sanitary Commission att skrifva dess historia, som utkom i tryck år 1866.

De stora egenskaper, hvilka Stillé visat sig äga, togos ytterligare i anspråk, då han år 1868 utnämndes till president vid Pennsylvania-universitetet. Hans tillträde till denna viktiga post blef epokgörande i institutionens historia. Ehuru mer än sekelgammalt var "universitetet" vil Stillés tillträde endast kändt som en mycket anspråkslös "läkareskola". Då han fjorton år senare lämnade sitt presidentämbete, intog Pennsylvania-universitetet en aktad ställning i främsta ledet bland Amerikas rang-universitet. Det hade lämnat de två "ladorna" (barns) vid 9:de gatan, som dittills utgjort dess hem, och uppbyggt åt sig en ny stadsdel på västra sidan om Schuylkillfloden med palatslika förelasnings- och laboratoriibyggnader, där en lysande rad af vetenskapliga stormän spredo glans öfver lärosätet, och dit tusental unga män drogos af de ökade tillfällena till utbildning i alla branscher af lärdom. Och detta åstadkoms trots den jämförelsevis ringa hjälp, som kom universitetet till del af allmänna medel. Det ojämförligt mesta af de millioner, som universitetet förvärfvade under Stillés

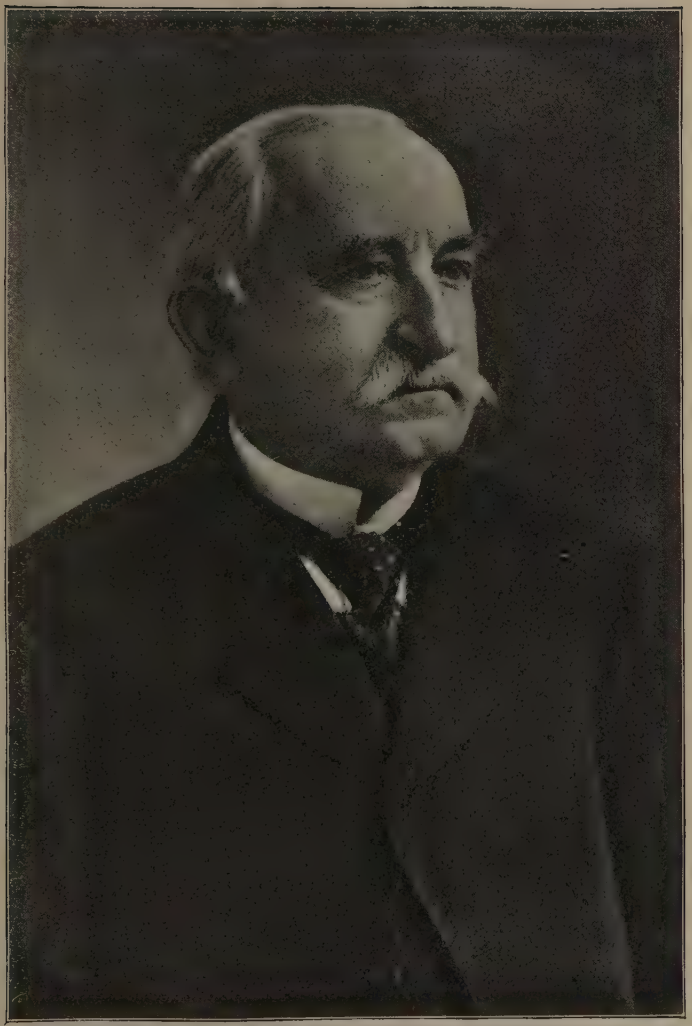

C. J. STILLÉ.

presidentur, sammanskötos af enskilda medborgare, inspirerade af honom att på detta sätt gagna samhället med sitt öfverflöd. Man skulle förmoda, att det administrativa arbetet och nödvändigheten att utanför lärosätet upparbeta intresse för dess finansiella betryggande ej skulle lämna honom tid att undervisa eller att träda i personligt förhållande till fakulteten och studenterna. Detta var dock något, som han betraktade såsom en vederkvickelse, hvilken han behöfde för att värma upp sin entusiasm för det mera betungande arbetet som president. Särskildt visade han varmt personligt intresse för de unga män, som sträfvade att förvärfva sig bildning trots fattigdom och svårigheter, med hvilka de hade att brottas. Ej sällan råkade han att "händelsevis" förirra sig till en sådan students bostad, då sjukdom hindrat denne att infinna sig vid universitetet. Samma personliga intresse ådagalade han gent emot lärarna. De sjönko aldrig ned i hans uppfattning till blotta redskap för vinnandet af ett mål — han såg i dem medmänniskor i behof af sympati.

Under världsutställningen i Philadelphia år 1876 — "The Centennial" — var Stillé entusiastiskt verksam för att hos bildade utlänningar lämna ett godt intryck af den ännu i utlandet mycket misskända republikens intellektuella lif. Universitetet stod öppet hela året för besökande, och alla främlingar med intellektuella intressen kände sig där hafva ett hem, där de gärna och ofta gjorde påhälsningar. Likaså var presidentens eget hem en mötesplats för många af dem, och särskildt blefvo medlemmarna af svenska kommissariatet behandlade som "barn i huset". På mångfaldiga sätt ådagalade Stillé sin kärlek för allt svenskt. Generalkommissarien Juhlin-Dannfelt gaf honom en gång ett tapettryck af Sveriges riksvapen. S. lät genast infatta det i en kolossal och dyrbar ram, som allt sedan prydde väggen ofvanför eldstaden i hans präktiga matsal. Den upptog hela "mantelns" bredd och lika stor höjd och tillkännagaf emfatiskt, att familjen med stolthet visade hän på sitt svenska ursprung.

Ett kraftigt uttryck af pietet för sina förfäders minne gaf Stillé i sitt testamente, däri han skänkte en tredjedel af sin efterlämnade förmögenhet till den gamla svenska kyrkan "Gloria Dei", som hans förfäder byggt, och å hvars kyrkogård de lågo begrafna, för att därmed för all framtid bevara den vördnadsvärda byggnaden från förstörelse.

Då Stillé nedlagt sitt mandat som chef för universitetet, år 1880, kvarhölls han likväl inom fakulteten såsom professor i engelsk litteraturhistoria. Hans föreläsningsskyldighet var dock lindrig och medgaf honom tid för omfattande historiska forskningar, hvilkas resultat framlades i en serie af större och mindre publikationer. Allt, som flutit ur Stillés penna, bär prägel af grundlig forskning, oförskräckt uttalande af sanningen sådan han såg den, om än så motbjudande för nationalfåfängan, ärligt bemödande att vara rättvis i sina omdömen, i synnerhet då det gällde historiens dom öfver dem som han funnit misskända, varm och *sann* fosterlandskärlek, renhet i karaktär, — och en betydande förmåga som stilist.

Som samfundsman verkade Stillé med entusiasm och sällsynt resursfullhet i alla goda verk, där hans bistånd påkallades. Han var under hela sitt lif en uppriktig och verksam medlem af den protestantiska episkopalförsamlingen. Att han likväl ej var trångbröstad dogmatiker, framgår dels af hans frikostighet mot den lutherska kyrkan, dels af den varma hängifvenhet, som rådde mellan honom och ett par teologiska vänner af andra kyrkosamfund. I sitt privata umgänge var han flärdlös och varmhjärtad.

Dr Stillé framlefde ett lyckligt, jag skulle nästan vilja säga idealiskt familjelif med sin älskliga maka, Anna, född Dulles, en typ för det sant kvinnliga. De hade inga barn, men en fosterdotter var solen i deras hem, till dess hon rycktes bort af sjukdom tre år före fosterfadern. Dr Stillé afsomnade den 11 augusti 1899 på några dagar när 80 år gammal.

Han var en af Amerikas ädlaste söner.

Han var en äkta svensk-amerikan!

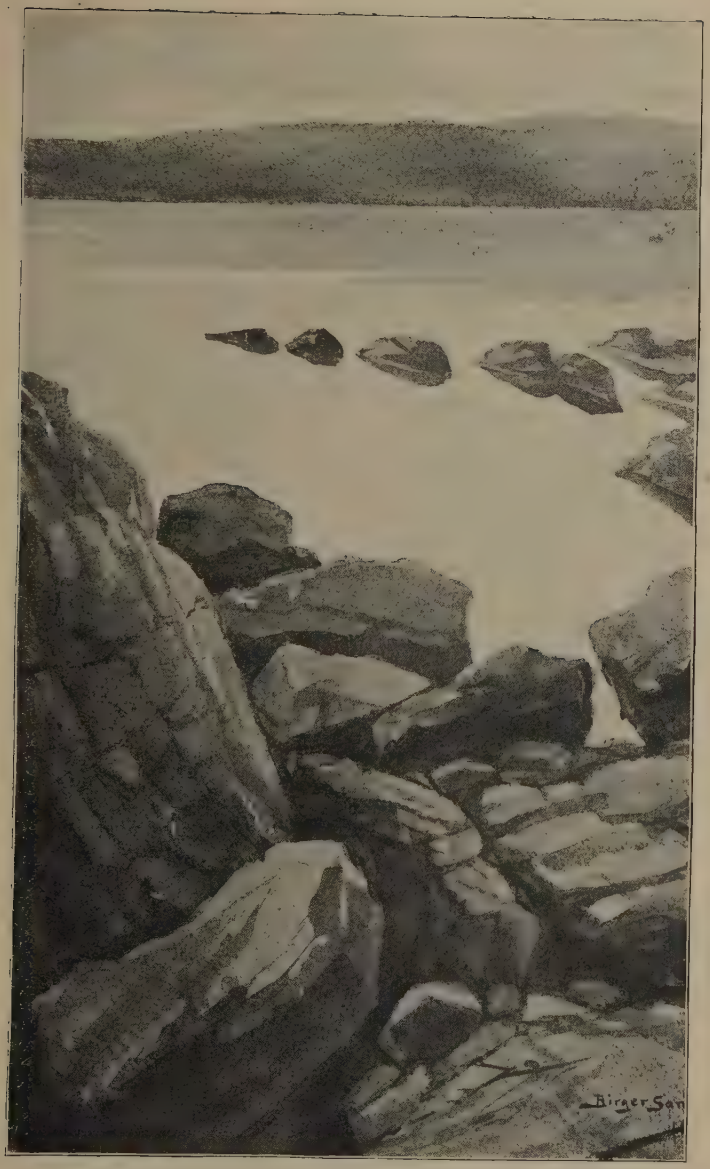

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN:
Strandparti från Ornunga-sjön i Västergötland. Akvarell af Birger Sandzén.

En svensk-amerikansk konstsamling.

Af Birger Sandzen.

Det är mig ett obeskrifligt stort nöje att konstatera en dylik samlings tillvaro, emedan jag är säker på att de flesta af mina ärade läsare knappt veta, att det verkligen finns en svensk-amerikansk konstsamling och därtill en värdefull sådan. Jag hade själf åtskilliga gånger hört talas om och i tidningarna läst om den svensk-amerikanske mecenaten A. E. Johnson i New York och hans tafvelsamling. Men det må anses ursäktligt, om jag hade mina dubier om samlingens värde och halt. Man är så slösaktig med granna titlar och benämningar på både människor och annat nu för tiden, att man knappt vet, hvad som i själfva verket döljer sig bakom grannlåten.

Jag skulle en gång benäget biträda på en konsert, som ett par Bethany-artister skulle gifva i en småstad i den "vilda västern". En kommitté på platsen, som skulle vidtaga alla förberedelser för "underhållningen", annonserade, att densamma skulle gå af stapeln i stadens "nya, eleganta operahus". "Operan" befanns vara en liten sal i andra våningen i en butikslokal. "Scenen" var glest belagd med trasiga bräder,

som gingo upp och ned som en orgelpedal, då artisterna framträdde. "Konsertflygeln", som vi fått löfte på, var ett gammalt, knäsvagt pianino med tre aflidna tangenter. Kulisserna utgjordes af ett slags rullgardin med ett tropiskt landskap nedtill och ett stort titthål i midten. Då en viss "viktig" medlem af konsertsällskapet sjungit ifrån sig och skulle draga sig tillbaka från sin "upphöjda" ställning i samhället, trampade han sönder ett trappsteg i trappan till "scenen" och kom som en afskjuten bomb ned i "artisternas foajé", d. v. s. skräprummet bakom rullgardinen. Sådan var den "eleganta operan". Om en politikus står på en packlår och talar till ett halft dussin farmare, som råka stå i närheten utan någon egentlig afsikt att höra på, så kan ju detta nästa dag i stadens tidning kallas "politiskt massmöte". En vanlig skola kallar man "universitet", och ett halft dussin glasburkar med grodor eller ormar i, som man hällt sprit på, gå ofta under benämningen "zoologiskt museum".

Man använder, som sagdt, flitigt eufemismer i både tal och skrift. Med eufemism menas, som läsaren vet, "ett förmildrande eller förskönande uttryck för någonting fult eller obehagligt". Den definitionen fick jag lära mig för lektor L. i Skara. Man påstår också, att vi i Amerika äro alltför kvicka att vräka på folk granna titlar, särskildt doktorstitlar. Det kan nog vara sant, men inte står det stort bättre till i Sverige i det afseendet. En yngling, som aflagt studentexamen, får man strax lof att kalla "kandidat", såvida man har någon anledning att förmoda, att han ämnar sig till universitetet. Kandidater och läroverksadjunkter kallas "doktor" öfver lag. För att kallas "direktör" eller "disponent" behöfver man bara sälja aktier i en käppfabrik eller tillverka sodavatten. Snart får man väl heta brukspatron, bara man har något slags bruk, t. ex. bruket att stiga upp sent om morgnarna, eller förläggare, för att man "förlägger" sina glasögon, eller agronom, för att man råkat sätta ett par "rofvor" i Kungsbacken, eller kapell-

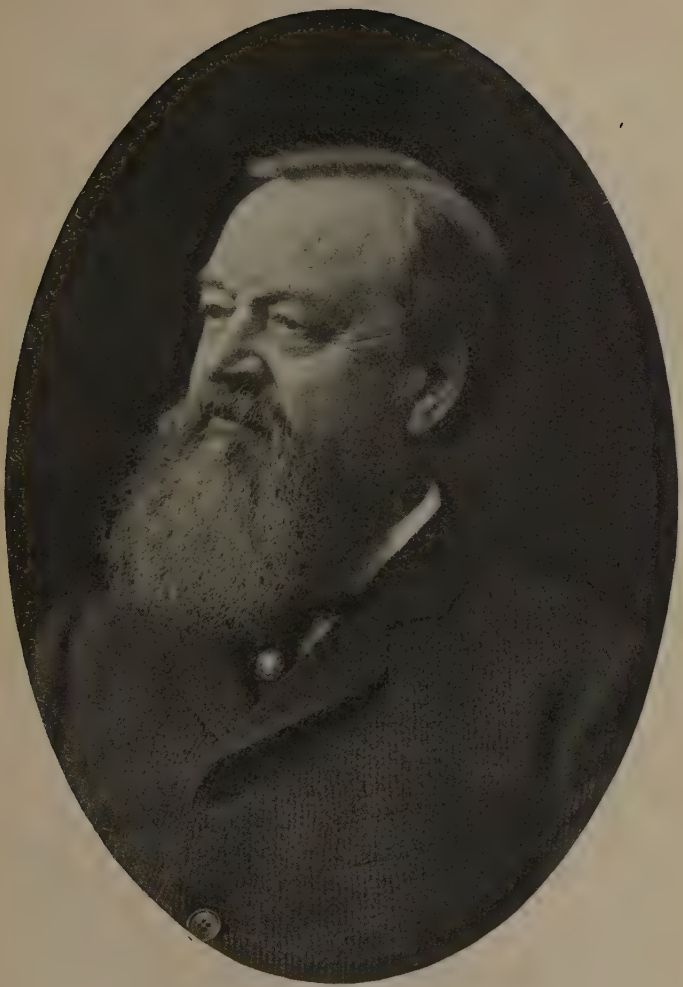

A. E. JOHNSON.

mästare, för att man "spelat bankrutt". Ja, hvem vet, hvart det skall taga vägen?

För att nu återgå till ämnet, så kunde jag ju icke veta, hvad A. E. Johnsons samling egentligen gick för, ehuru den i tal och skrift fått benämningen "konstsamling". Men så fick jag för någon tid sedan bref i ämnet från PRÄRIEBLOMMANS redaktör, och detta häfde mina tvifvel på samlingens halt och värde. Han var nyligen återkommen från en resa till New York, där han gästat hos herr Johnson, beskref på sitt litliga sätt sitt besök i det gästfria hemmet och dess rika konstskatter, ansåg, att en beskrifning på samlingen utan tvifvel skulle intressera den läsande allmänheten och gaf mig i uppdrag att till PRÄRIEBLOMMAN skicka en kort redogörelse för samlingens innehåll, då jag fått tillfälle att bese densamma. Det är mig ett stort nöje att efterkomma denna begäran. Meningen är naturligtvis icke att söka lämna någon ens tillnärmelsevis fullständig beskrifning på den stora samlingen eller att sätta upp någon katalog på dess innehåll. Jag skall endast nedteckna några strödda intryck från mitt besök i vår största och värdefullaste svensk-amerikanska konstsamling.

Jag hade, redan innan jag på försommaren kom till New York, af herr Johnson i bref fått en artig inbjudan att komma och taga samlingen i beskådande. Denna inbjudan förnyades, då jag i New York sammanträffade med herr Johnson. Så gåfvo vi oss i väg en vacker eftermiddag, doktor Stolpe, som är en gammal vän till herr J., min hustru och jag. Vi mottogos af herr och fru J. med den allra största hjärtlighet och artighet. Jag skulle tycka om att något så när utförligt skildra vårt besök i detta gästfria och trefliga hem, om utrymmet medgåfve, men jag måste inskränka mig till dess konstskatter. Fru J. tjänstgjorde som ciceron på vår intressanta vandring genom den långa raden af eleganta rum.

Den första tafla, jag såg på, var en mycket vacker "Skogs-

FRÅN HR A. E. JOHNSONS KONSTSAMLING:
Badande gossar. Oljemålning af Paul Graff.

FRÅN HR A. E. JOHNSONS KONSTSAMLING:
Solnedgång. Oljemålning af A. Hjelm.

interiör" af Alfred Wahlberg. Strax bredvid hängde en "Höststämning" af O. Hermelin, ett af konstnärens nyare arbeten. Det är också en af hans friskaste och kraftigaste dukar. Stämningen i en svensk björkskog, då luften är disig och grå och löfven gulna och falla af, är väl återgifven. En flock rådjur lifva också i samma rum en "Skogssjö" af A. Hjelm, ett känsligt utfördt svenskt landskap med ett typiskt litet torp på sjöstranden, och en "Marin" af M. Lindholm. Denne konstnärs arbeten vittna alltid om samvetsgranna och ärliga studier efter naturen. Hans klippor och stenar på sjöstranden äro ofta återgifna med nästan fotografisk noggrannhet och verka stundom torrt. L. målar vanligen strandmotiv eller skogsinteriörer. I de förra lyckas han bäst. Eftersom jag börjat med de svenska konstnärerna i samlingen, så skall jag fortsätta med dem. Af Norrman fanns ett berglandskap i kraftiga, rena färger. Bergen voro djärft tecknade och luften bredt och vackert upplagd. Alfred Bergström är representerad af en "Gråstämning". Det är ett typiskt svenskt landskap med en liten sjö och långsluttande stränder med saftiga trädgrupper och grönska. Bergström är en af de mest framstående af Sveriges yngre landskapsmålare och gjorde sig mycket känd redan såsom elev på målarakademien. Han målar mjukt och bredt och med milda, rena färger. Påminner i maneret stundom något om Corot. Af Nils Lundström finnes en "Läsande gubbe". Rätt bra i färg och karaktär. Detta kan också sägas om E. Lindgrens "stämning", föreställande en flicka, som stämmer en fiol. Ett af den svenska samlingens vackraste nummer är Paul Grafs "Badande pojkar". Åtta småpojkar tumla om i det klaraste solsken. Taflan är ljus, glad och kraftig i färgen, dagrarna intensiva och skuggorna blå. Det gör en glad att titta på den. Af den svensk-amerikanske målaren och illustratören Reuterdahl finnes en serie vackra laveringar. Man skulle knappt kunna trott, att R. skulle bli en konstnär af hög rang, då man för

några år sedan i Stockholm såg hans teckningar i *Svea* och andra illustrerade tidningar. Nu finns det emellertid kraft, schwung och elegans i hans teckningar och målningar. Han illustrerar företrädesvis *Collier's Weekly* och öfverträffar vida de flesta af de artister, som däri medarbeta. Om vi nu till förut nämnda konstverk lägga en "Trädgårdsinteriör" med två figurer af Severin Nilson och en "Portal" af Kahl, så hafva vi nämnt de mest betydande svenska taflorna i samlingen.

Vi öfvergå därför till de danska och norska konstnärernas taflor och vilja då först nämna Mattisens utmärkta porträtt af Holberg. Mattisen var kommissarie för den danska konstutställningen i Chicago 1893. Axel Ender är representerad af "I väntan", en vacker kvällstämning med en kvinnofigur i förgrunden, och landskapsmålaren Askevold af ett norskt fjordlandskap med höga fjäll, vatten och en båt. Båda äro bra i färgen. Till samlingens allra yppersta dukar torde få räknas en genre af Höjerdahl, en flicka med blommor mot en gul bakgrund. Flickan har brunt hår och lifliga, spelande ögon. Den är synnerligen enkelt och vackert målad i konstnärens breda och karakteristiska manér. Eivind Nielsens "Ensam" är målad i liknande manér. Det är likaledes en kvinnofigur. Sitter ensam i ett ödsligt landskap, då solen går ned. En ädelt konstverk är Th. Torgersens "Mot aftonen", en underbart vacker kvällstämning med gråblå luft, kraftigt blått i bakgrunden och kallt grönt och brunt i förgrunden. En torftigt klädd karl, hållande en hacka, ansar en eld i förgrunden. Denna tafla var herr Johnson särskildt förtjust i. "Den där gubben språkar jag med minst en halftimme om dagen", sade herr J., pekande på den kraftigt tecknade figuren. Synnerligen ren och klar i färgen var en nattstämning af A. Hjersing. Taflan kallades "Midnattssol". Solen är gömd i moln, och några bleka strålar skjuta fram och belysa vatten och holmar. Af den danske landskapsmålaren

FRÅN HR A. E. JOHNSONS KONSTSAMLING:
Sommarafton. Oljemålning af Axel Endres.

FRÅN HR A. E. JOHNSONS KONSTSAMLING:
När dagsarbetet är öfver. Oljemålning af Elizabeth Warling.

Niss fanns också ett stämningsfullt landskap, af M. Tannies ett vackert berglandskap, af Morten-Muller ett par fjäll- och fjordmotiv från västra Norge, af Carl Carlsen ett typiskt danskt landskap med lummiga bokar och af Schiotte-Jensen en studie från Capri i de allra renaste och gladaste färger o. s. v. Vi hafva här nämnt några af de värdefullaste af de danska och norska taflorna i samlingen, men nödgas naturligtvis förbigå åtskilliga. Af amerikanska artister fanns det jämförelsevis litet. Det bästa var kanske "The Dry Creek" af W. Friesbie och en genre af Carl Marr. Af den franske djurmålaren Le Roy fanns en präktig duk.

Vi hafva, som sagdt, nedtecknat namnen på några af de intressantaste målningarna i konstsamlingen. En fullständig förteckning skulle blifva alltför lång. Af skulptur och andra konstföremål fanns också en samling, som kunde förtjäna en mera detaljerad beskrifning. Det fanns t. ex. en indian i brons af Baret, en kvinnofigur af Semenowsky, inköpt i Paris 1891, och Moreaus vackra "Skördeflickan" i marmor, köpt i Köpenhamn, o. s. v. Vidare några praktexemplar af svensk och dansk konstnärlig träskulptur och möbeltillverkning, t. ex. en stol i ek och gyllenläder, ett par väldiga kandelabrar i empire-stil, en byrå med silfverbeslag och marmorskifva, utsökta Rörstrands- och Gustafsbergsvaser, en japansk jättevas, en tysk dito, inköpt på världsutställningen i Chicago, blått holländskt porslin med målningar af G. Vogel, svenska konstväfnader och gobeliner, af hvilka den dyrbaraste var inköpt på Stockholms-utställningen 1897, o. s. v. samt bronser, silfverarbeten och kuriosa i oändlighet.

Samlnigarna voro ordnade med *utsökt smak*. Man fick det intrycket, att det inte bara var pengar, utan också verklig insikt och kärlek till konsten, som åstadkommit detta hopande af konstskatter. Både herr och fru J. äro entusiastiska konstälskare och följas vanligen åt på sina expeditioner till konsthandlare, utställningar och atelierer.

FRÅN HR A. E. JOHNSONS KONSTSAMLING:
Danskt landskap. Oljemålning af T. Niss.

FRÅN HR A. E. JOHNSONS KONSTSAMLING:
Gammalt skulpteradt skåp i ek. Danskt arbete.

Tafvelsamlingen omfattar så godt som uteslutande moderna målningar och företrädesvis af skandinaviska konstnärer. Jag nedlägger här pennan för denna gången, önskande att så många som möjligt af mina förmögna landsmän här i Amerika med det allra snaraste ville lägga sig till med konstsamlingar. Den som köper bereder inte bara sig själf, utan artisten, som han köper af, ett stort nöje. Han gör, om han inköper lefvande artisters arbeten, en lika god gärning som den, som donerar en stor summa pengar till sjukhus, gubbhus och andra barmhärtighetsinrättningar. De flesta konstnärer äro mycket opraktiska af sig och vanligen oförmögna både att förvärfva och förvalta jordiska ägodelar. Artisten vill helst sälja sina alster, medan han lefver. Hoppet, att han skall bli "upptäckt" femtio år efter sin död, gläder honom inte synnerligen. Han bryr sig inte ett dugg om hvad hans taflor bli värda i en aflägsen framtid. Med de pengar, som då betalas för hans alster, kan han inte nu köpa smör och bröd och biffstek och mycket annat, som artistmagen åstundar och behöfver lika väl som andra magar. Och inte kan artisten i längden bara bo i luftslott heller. De äro för svala om vintern. Adjö nu, kære läsare! Hoppas, att ni ställer er mina välmenta råd med afseende på konstsamlingar till efterrättelse.

Gammal-svenskt.

Bland de våra i Ryssland och Kanada.

Af Carl Sundbeck.

Det är nu flera år sedan, och minnet däraf börjar fördunklas och taga andra former. Det förekommer mig, som hade jag sett det alltsammans i kungliga lifrustkammaren bland silfverpukorna, fanorna och de gamla musköterna... Jag menar Gammal-svensk-by och folket där långt nere på syd-Rysslands stepper, nära det Svarta hafvet.

Och dock var det inga döda museiföremål, ehuru allt, in i minsta detalj, talade om ett annat, ett förgånget Sverige, som icke mera är: det Sverige, som brottades med de väldige om världsherradöme.

Jag minnes väl den aftonen, när jag från flodångarens däck steg i land och för första gången såg den lilla staden Bereslav vid Djnepr, egentligen en stor bondby, där svinen gingo halfvilda på gatorna, om man så får kalla de gropiga vägar, som skilde gårdarna isär, och där de kristne satte höga träkors på taken af sina hus för att skilja dem från judars och tatarers hem. Där, i Bereslav, var det, som jag först mötte bönder från Gammal-svensk-by. De stodo i en brädgård och handlade virke, talade svenska med hvarandra, men ryska, när de vände sig till handelsmannen.

Jag gick fram till dem och hälsade dem på vårt språk. De svarade — och utan förvåning eller häpenhet, ehuru då icke

i mannaminne någon svensk gästat deras aflägsna trakt. De bådo mig stiga upp i deras vagn, och de körde mig hem till sin by, sju verst öfver steppen.

Mot aftonen kommo vi fram till Svenskbyn, "Staro-svetskiselo", som ryssarna kalla den.

Dess små hvita hus och kyrktornet, rakt och spetsigt, syntes på långt håll.

Aftonsvalkan låg öfver nejden, när vi körde in på bygatan. Familjerna sutto utanför sina bostäder, mödrarna med sina minsta i knät, de åldrige omgifna af barn och barnbarn och barnbarns barn. Aldrig har en tafla af större mänskligt lugn mött mig.

Vi stego ur vid min körsvens gård och trädde in i hans enkla hem, där det bjöds på té och hvetebröd. Under tiden spred sig nyheten om en resandes ankomst. Byinvånarna började samlas vid vår dörr: "Någon från Svenskland har kommit hit." Man bad att föra mig till byns "äldste", för hvilken det äfven berättats om min ankomst.

Det var i kvällningen. Min värd, som hette Simon Albers, och jag gingo fram längs den breda, snygga bygatan, som kantades af akacieträd, och på ömse sidor om hvilken de små hemmen lågo, skilda åt endast genom sina trädgårdstäppor. (Hela byn räknar omkring 600 invånare.) Framför en af de största gårdarna och under ett af de största akacieträden satt en gammal man, omgifven af en del yngre män och kvinnor. Det var byns äldste och han var af släkten Hohas.

Då vi kommo fram, reste han sig, aftog sin hatt, hvarvid hans långa hvita hår blef synligt, räckte mig handen och önskade mig välsignelse. Man sade honom, att det var en resande från Sverige. Han sade då: "Jag tackar Herren Gud, att han ännu en gång i mitt lif förlänat mig att få taga en svensk i hand; — är du från det verkliga Svenskland på andra sidan hafvet?" Jag svarade *ja* härpå, hvarefter han nickade tyst och fortsatte därpå: "Jag skall samtala med mina fränder och

byns familjefäder; vi vilja, att du stannar hos oss öfver sommaren eller hur länge du vill, och du skall vara Svenskbyns gäst." — —

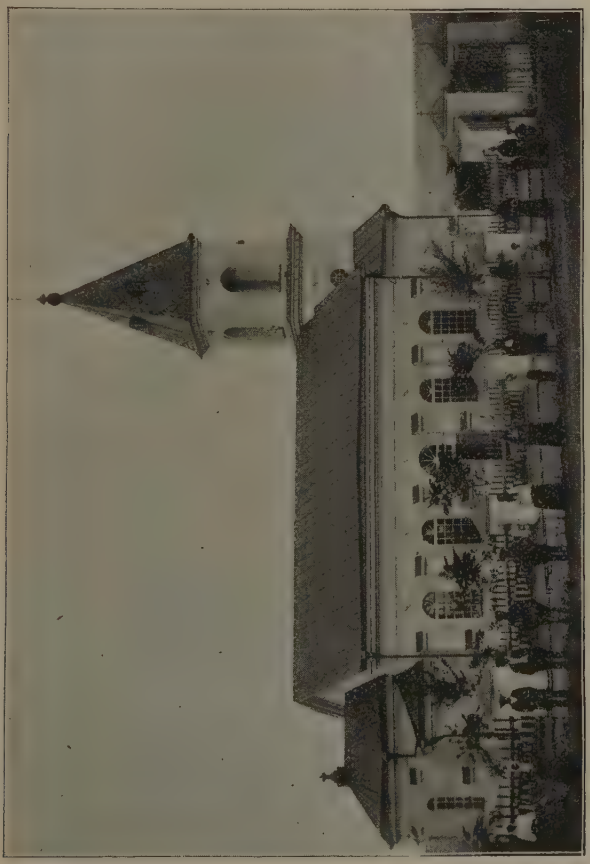

KYRKAN I GAMMAL-SVENSK-BY.

Intrycket af denna första afton i Gammal-svensk-by skall jag sent förgäta. De solbrända, ärliga ansiktena med sitt vackra uttryck af välvilja och redlighet, det stora lugnet hos

dessa människor, som släktled efter släktled lefvat här, son efter far på samma gård, och af hvilka ingen tänkte på några större förändringar än inköpet af bättre och nyare åkerbruksredskap: allt bar vittne om något i vår nervösa och brådskande tid högst ovanligt. Likaså de frågor, som riktades till mig. "Hur stor är din gård?" "Har du några syskon?" "Har du goda grannar?" Dessa frågor framställdes af personer, som jag förut aldrig mött.

* * *

Det var midsommardagen. Bykyrkan stod blomstersmyckad som en brud, och byns invånare vandrade högtidsklädda man ur huse för att fira sommarens högtid i Herrens gårdar. Den lutherska prästen, estländaren von Törne, som, tysk till födseln, själf lärt sig svenska, kom åkande från en närbelägen by vid namn Schlangendorf, där han var bosatt. Klockorna ljödo som västerländska kyrkklockor, i det de svängde fram och åter uppe i tornet. Ryssarna och alla grekiska kristna ringa aldrig på det sättet, utan slå med hammare på sina orörligt fastsatta kyrkklockor, hvarigenom ljudet och takten i ringningen blir helt annorlunda.

Ljust var det lilla templet och fylldt till sista plats. Svenska psalmers ord ljödo till den gamla rytmiska koralen från läktaren. För altaret stod prästen bland massor af gula och blå ängsblommor. Männen på högra sidan om gången sutto mörkklädda, stilla och andäktiga; kvinnorna till vänster om gången företedde i sin om blekingsdräkten påminnande högtidsskrud en sky af hvita och bjärta färger; och de flesta buro blomsterkvastar i sina händer.

Sången och blomsterdoften fyllde det heliga rummet.

Den gamla psalmbokens högsommarhymn klang till den nya sommarens pris:

"Du Sarons blomster sköna,
du lilja i grön dal,
ack värdes själen kröna

med alla dygders tal!
Af Zion må hon fuktas
med nådens dagg, att hon
förskönas och befruktas
som ros på Libanon."

UTSIKT ÖFVER GAMMAL-SVENSK-BY.

Prästen talade om "ryktet om allt detta, som utgick öfver hela den judiska bergsbygden", fruktsamhetens text, midsommartexten, som blott en och en half timme därefter, när solen

hunnit till "Svenskland på andra sidan hafvet", skulle läsas i Sveriges tusentals kyrkor, och som sedan efter åter några timmar i Svensk-Amerikas gudshus äfvenledes skulle ljuda. — Så ljuder i Gammal-svensk-by, vår utpost längst i öster, söndagligen evangeliet först för att därpå tusenstämmigt upprepas öfverallt, där svenska församlingar fira gudstjänst. —

* * *

Under de dagar jag sedan tillbragte i Gammal-svensk-by hade jag många tillfällen att iakttaga de intressanta bruken, åskådningarna och vanorna i denna lilla oas i den ryska öknen.

Belägen på den högra stranden af Dnjepr äger denna by ett ganska vackert läge. Man ser den mäktiga floden med dess många gröna öar och stora vassar, som innehålla ett outtömligt förråd på vildänder; — man har åt andra sidan om byn den oöfverskådliga slätten med dess råg- och hvetefält samt däremellan ännu stora vidder af oupptagen, jungfrulig jord, som liksom för tusen år sedan bär sitt glesa steppgräs.

I denna värld mellan stepp och flod fortlefde ett litet stycke af det gamla Sverige, sådant det en gång *var*. Bristen på samband med den yttre världen hade liksom kristalliserat ett stycke af 1700-talets Sverige... Aldrig skall jag förgäta den obetingade vördnad, hvarmed Sveriges namn af dessa män nämndes, den höga, obegränsade tilltro man hyste till den svenske konungens makt, och den af intet tvifvel skymda lutherska tro, som bredde sin frid öfver denna församling. — Huru sällsamt att så stiga in i en gången tid och dock i lefvande verklighet!

När solen rann upp, drefs boskapen i vall. Dess bjällror pinglade längs bygatan. Vallhjonens visor hade svenska ord:

"Olof Stångeson han är en flyktiger man,
men han kan väl tjäna sin föda!
Så vinner han gods under Ryland."

De försvunno utåt slätten. Deras rop dogo bort: "Kolla mi Stjärna gå unna!"

Stugudörrarna öppnades längs bygatan; mödrarna tittade ut. Männen började sela hästarna, sedan det första fodret var förtärdt. Fiskarena hade redan i den grå morgondimman varit ute på floden.

Så hördes morgonklämtningen, och alla blottade sina hufvuden. Man visste då äfven hvad tiden led, om man ej förut visste det af solens ställning. I detta land går ej hvar och en med ur i fickan.

Så gick dagen. En hvar skötte sin syssla, och allt gick bra.

RYSKA SKOLAN OCH SVENSKA KYRKAN I GAMMAL-SVENSK-BY.

Den trötthet, som gör natten till en välsignelse, kom, och aftonsvalkan kom, och hjordarna och vallhjonen och männen med hästar och slåttermaskiner kommo. Man samlades framför stugorna. Vän sökte vän. Och aftonen sjönk mer och mer för att bli natt och morgon och sol och arbete och så hvila igen.

En sådan afton visade mig byns äldste församlings största klenoder. De voro tre: en bibel, en verklig Carl XII:s bibel i läderband och med de kända bilderna; den andra kleno-

den var en almanack i tolf skifvor af trä, som med sina tecken och dagarnas namn kunde efter söndagsbokstafven ställas så, att den passade för alla tider; den tredje klenoden var frihetsurkunden, ställd på tyska språket till de utvandrande vid deras affärd från Östersjö-kusten.

Afskedets stund kom. Man sände med mig på färden hälsningar till Svenskland, man uttalade sin förtröstan att återses på den yttersta dagen och i Himmelrik... Så steg den resande i båt, och färden gick upp för den strida Dnjepr. — Mitt närmaste mål var Pultava.

* * *

Fem år hade förflutit sedan mitt besök i Gammal-svensk-by. Då förde mig mina vägar genom det britiska Nordamerikas vidsträckta nejder. Det var en solvarm sommardag som jag med en liten karavan, bestående af dels vänner och bekanta, dels tjänstemän vid den kanadensiska immigrantionsstyrelsen, ställde min färd från Wetaskiwin i Alberta ut öfver de ännu föga befolkade trakterna i nordväst.

Vid middagstiden gjorde vi halt i ett nybygge, som med sina små mosstäckta blockhus för ej så längesedan grundats af en man vid namn Tevis. Han var från Gammal-svensk-by, som äfven sändt blod af sitt blod till Svensk-Amerikas unga rike.

Glädjen i denna familj öfver att träffa någon, som senare än de själfva varit därnere på den blågröna steppen, blef ganska stor. Hustrun i huset bad i sin välvilja att få skänka mig en dollar, som hon också fick, men med villkor att taga två i utbyte. Det var ju blott ett vänskapstecken! Barnen visade en hälsning de fått från barn i Gammal-svensk-by. Det var en bild föreställande en ängel. Under stod med götisk skrift på svenska: "Detta skall vara Tobias' ängel, som skall hämta eder hem igen och ledsaga eder, som han ledsagade Tobias' son."

I samma trakt af Alberta voro flera familjer från Gammal-

svensk-by bosatta. Utas, Malmas, Hannas voro deras namn. De hade tagit homestead-land och arbetade icke utan framgång. Rundt omkring bodde andra nybyggare, däribland äfven åtskilliga från Sverige. Några af dessa äflades, såsom stundom är fallet, att så fort som möjligt alldeles upphöra att tala svenska, andra öfvergåfvo den svenska lutherska kyrkan och slöto sig till främmande trossamfund. Härom yttrade sig en af gammalsvenskarna på följande sätt: "Å, jag kan

DNJEPR VID GAMMAL-SVENSK-BY.

icke säga, hur ondt det gör mig, när jag ser svenskar öfvergifva sitt och hålla sig till främmande!" — Det tycktes, som om dessa gammalsvenskar skulle taga vård om de vilsna fåren af deras fäders hus. Pliktkänslan, det mest utmärkande draget hos storhetstidens svenskar, hade icke hos dem hunnit att "värka bort", och de visste af egen erfarenhet, att det väl låter förena sig att använda mer än ett språk. De kunde både ryska och engelska, och de hade varit trogna undersåtar i

czarens rike och voro det i Dominion of Canada, men förnämligast voro och förbleſvo de svenskar. Det var kärnan i deras väsende, ty ett kärnfolk voro de.

Så lefde denna lilla koloni från det lugna, idylliska Gammal-svensk-by nu sitt lif i det nya under uppbyggande varande engelska Amerika, med dess förhållanden så i allt raka motsatsen till Rysslands.

Äro icke dessa gammalsvenskar med den fläkt af fädernas

BYGGNADSSTILEN I GAMMAL-SVENSK-BY.

sinnelag, som ännu kringsväfvar dem, vår nations salt, som ännu icke har mistat sin sälta? De äro fåtaliga och enkla människor, och jag har hört folk karaterisera dem som efterblifna och "otidsenliga." Må vara, — men är endast *det* tidsenligt, som skyr inga medel, blott det gäller samla penningar, och är *det* efterblifvet, som vördar egna förfäder och egna traditioner, då tackar jag Gud liksom Gammal-svensk-byns äldste för att en gång i mitt lif ha fått taga sådant efterblifvet, otidsenligt folk i hand.

Jag har mer än en gång bittert ångrat, att jag någonsin offentliggjort mitt besök i Gammal-svensk-by, ty försök har, sedan den lilla kolonien blef bekant, icke felats att på dess åker bland den gammalsvenska säden så modernt ogräs, sådant som förgiftat vårt folk på andra ställen. — Men må den anda, som under århundraden där bland en isolerad befolkning hållits fri från depravation, i stället strömma ut öfver oss andre svenskar, om ock somt af detta gammalsvenska utsäde skall falla på vägen, somt bland törnen och somt på hälleberget. Något korn skall väl äfven falla i god jord och bära frukt i svenskhetens förvildade örtagård. Det är dock för segern icke nödvändigt att vara i majoritet. De gamle vunno den en mot tio. Ha vi blott fädernas plikttrohet, då kan ännu svenskheten räddas i världen och ännu en seger vara den förbehållen.

Väl gånge bonden!

Af C. A. Lönnquist.

Du, svenske bonde, axelbred,
med sinne godt,
som ej förglömt nordmannased,
till arfs du fått,

du är din egen visa värd
på västankust,
där du dig byggde ny en härd
med lif och lust.

Hell dig, som på din vackra farm
är själf din kung,
som icke nås af strid och larm
och omsorg tung!

Ditt breda bröst är utan svek
och värnar grant
ett hjärta om, med känsla vek,
men rätt och sant.

Ty lyssnar du med öppet sinn'
på Herrens bud
och lägger dig sen ärligt vinn
att lyda Gud.

Ditt delta guld, din fromma bön,
hvad varmt du ger
åt ljusets sak, dig ger som lön:
det rifs ej ner.

Så timrar du det tempel på,
det seklers hus,
dä Herren folken möta må
i lif, i ljus;

det tempel, som i tid ej bräckt,
i sena dar
skall vittna än för barnbarns släkt
om hvad du var;

om hur du bröt din egen teg
i fattigdom
med viljekraft, som järntråd seg,
till rikedom;

om hur, fast brödet än var knappt
och myntet smått,
ditt sinne ej fick blifva slappt
att göra godt;

om hur ditt gamla, svenska mod
af längtan sjöd
att tända uti barnens blod
densamma glöd;

om hur du stod mot sveket fast
som hälleberg,
med ärlighet till muskelbast,
med tro till märg;

om hur du lärt fördraga allt
vid ordets stöd;
hur förr du tåligt frös och svalt
än stal ditt bröd;

ja, hur dig kunde röfvas från
så teg som bo,
men hur du var till döden mån
om barndomstro.

I sinom tid du hädan går,
när dag är all.
Ditt lifsverk, ädle man, består
vid världens fall.

Du kände icke mångkonst som
de lärdes ring,
dock, det var du, som stod bakom
de stora ting.

Den dag skall randas, då vårt land
skall kännas vid
det folk, som kom från Svithiods strand,
dess kraft, dess id;

då uti frihetsklockans malm
vårt guld från Nord
skall blandas och dess rena psalm
gå öfver jord.

Du, mödans son, kanske är då
ditt namn ren glömdt,
hvad mer! ditt monument skall stå,
stå rätt bedömdt.

Ty du det friska virket gaf
förutan tvång
till hvad vår ätt vid västerhaf
skall bli en gång.

Så hell dig, frie bonde, hell!
Dig lycka ske!
Må frid bli bofast i ditt tjäll
i väl, i ve!

Och ungträd växa kring dig opp,
med kärna i,
ett vikingssläkte, landets hopp,
då strid skall bli!

Longfellow och Nicander.

Litteraturhistoriska anteckningar.

Af Gust. N. Swan.

I en svensk-amerikansk tidning läste jag för en tid sedan om ett af en svensk-amerikansk professor vid ett amerikanskt universitet hållet "intressant och om ingående specialstudier vittnande föredrag" rörande: *"Longfellows intresse för Skandinavien, dess folk och litteratur"*, och i hvilket föredrag talaren gjorde det påståendet, att Longfellow i Sverige sammanträffade med Tegnér etc. Om han verkligen påstod något sådant, så bevisar det att, huru grundliga hans "ingående specialstudier" rörande ämnet annars måtte vara, han dock ej gjort sig besvär att studera den del af Longfellows historia, som rör hans vistelse i "Skandinavien." Det sannolika är, att han tagit för kontant de apokryfiska uppgifter, att Longfellow och Bayard Taylor studerat svenska i Lund under Tegnér etc., som meddelas i ett vidt och bredt annonseradt och spridt och i praktband utgifvet arbete rörande de tre nordiska länderna, som något år sedan utgafs af en kringflackande amerikansk tidningskorrespondent. Då de bref, hvilka tillsammans bilda den digra volymen och som synbarligen ej

senare undergått någon revision, trycktes i en mycket spridd Chicago-tidning, påpekade jag i en svensk-amerikansk tidning detta jämte en del andra misstag — Bayard Taylor besökte Sverige först tio år efter skaldens död, och vid Longfellows ditkomst hade Tegnér redan i tio år varit biskop i Växiö —; och senare har jag i en svensk kalender* redogjort för Longfellows förbindelse med Tegnér. I sistnämnda uppsats har jag flera gånger omnämnt den amerikanske skaldens vänskapliga förhållande till en annan svensk skald, och afsikten med denna uppsats är att något närmare belysa bekantskapen mellan Longfellow och Nicander. Först torde jag emellertid något så när ordentligt böra presentera herrarna för den benägne läsaren.

Carl August Nicander var född i Strängnäs den 10 mars 1799. Tidigt förlorade han sin fader, John Nicander, som var konrektor vid skolan, och därigenom råkade han i mycket torftiga omständigheter. Han lyckades emellertid genom enskildt och offentligt understöd komma till Uppsala högskola och blef där student 1817. Han vann senare anställning som skrifvare i kungl. kansliet, och 1824 promoverades han i Uppsala till filosofie magister. Redan flera år förut hade han uppträdt som skald, men, säger en svensk författare, "först genom det 1820 utgifna sorgespelet *Runesvärdet* ådrog sig Nicander en allmännare uppmärksamhet. I *Runesvärdet* upptäckte man en sann poetisk kallelse, än mera, man trodde sig där finna rika och afgjorda anlag för den dramatiska konsten, och stora förhoppningar fäste sig vid den 21-årige skalden." De arbeten, han de följande åren utgaf, voro ej ägnade att stärka dessa förhoppningar, "men den dramatiske skalden behöfver långa läroår, han har af nöden en rik erfarenhet, en mångsidig och omfattande kännedom af världen." Han vann emellertid svenska akademiens pris tvenne år i rad — det mindre

* *Svea*. Folk-kalender för 1905. Stockholm, A. Bonniers förlag.

1825 och det stora 1826— och när påföljande år hans "Nya Dikter", innehållande *Tassos död* och *Konung Enzio,* utkommo, "kunde Nicanders skalderykte anses vara grundfäst." Visserligen visade Dahlgren, Thomander och andra honom ringaktning ännu, men själfve Tegnér yttrade till den sistnämnde, att "Nicander är icke så obetydlig, som herrarna tro."

Hittills hade dock hans vänner och beskyddare väntat förgäfves på det epokgörande fosterländska drama, som man hade hoppats han skulle skapa, och det tycktes dem såväl som honom själf, att tiden nu kunde vara inne för infriande af det löfte, hans tidigare diktning tycktes hafva gifvit. Men innan han kunde taga itu med ett sådant arbete, borde han dock genom resor i främmande länder hafva lärt närmare känna världen och teatern därute. Svenska akademien gaf honom af sina medel ett anslag — att börja med sex hundra riksdaler banko och efter ett år ytterligare tre hundra riksdaler banko — och kronprins Oscar, hvars bevågenhet Nicander vunnit, skänkte honom hvad mera ansågs nödigt för en resa på tvenne år.

Allting såg nu så lofvande ut, och att döma af ett hans yttrande väntade han sig snart kunna — det var åtminstone hans önskningsmål — "förena Racines och Alfieris oförvillade och oafbrutna trohet mot ämnet och omutliga försakelse af alla poetiska praktstycken, som ej leda till målet, med Shakespeares höga flykt och djupa blick i människohjärtat, och Schillers fulla, harmoniska, klangfulla språk", och han drömde om en framtid, då "dikten, omstrålad af all sin medfödda, eviga frihet, klassiskt enkel och romantiskt rik, dyrkas i ett enda härligt tempel af lyckliga folk, utan fördom, utan skråtvång, med hat endast för det usla, och kärlek endast för det sköna."

Den 1 juli 1827 anträdde han sin utrikes resa, som gick genom Köpenhamn, Hamburg, Heidelberg, Basel, Milano, och först den 20 november anlände han till Rom. Därifrån ut-

sträcktes resan till Neapel, hvarest han fram på våren sammanträffade med Longfellow.

* * *

Den amerikanske skalden Henry Wadsworth Longfellow var född i staden Portland, Maine, den 27 februari 1807 och var alltså nära åtta år yngre än Nicander. Han studerade vid Bowdoin College, hvarest han graduerade 1825; senare kallades han till professor i lefvande språk vid sin alma mater med det villkor, att han först skulle tillbringa några år under studier i Europa. Den 15 maj 1826 afreste han från New York öfver Havre till Paris, dit han anlände den 19 juni. Han studerade nu franska språket och litteraturen till i mars 1827, då han reste till Spanien, och efter åtta månaders studier därstädes reste han till Italien och anlände till Genoa på julafton 1827. Till Rom ankom han i februari och till Neapel i april 1828, och i sistnämnda stad blef han bekant med Nicander.

De tyckas redan från första sammanträffandet hafva blifvit goda vänner, båda svärmade för Italien och dess poesi, och deras skaplynne var i mycket lika. I Nicanders intressanta arbete "Minnen från Södern", andra delen, som utkom af trycket först efter författarens död, få vi här och där se Longfellow skymta fram. Så t. ex. i följande anteckning den 11 juni 1828: "Eremiten (på Vesuvius) räckte oss boken, där resande skrifva sina namn. Bland andra bekanta namn fann jag H. W. Longfellow." Och den 7 juli afreste Nicander från Neapel mot Rom, och natten till den 9 tillbragtes i Terracina. I Nicanders anteckningar därifrån heter det: "Där drömde jag åter en liflig dröm. Longfellow, tyckte jag, skulle resa och kom till mig för att taga afsked. Men han är ännu kvar i Rom." Under tiden hade de växlat bref, och ett af dem är jag i tillfälle att meddela. Longfellow var då i Rom ifrigt sysselsatt med studiet af Dantes och andra italienska skalders arbeten. Nicander var ännu kvar i Neapel. Brefvet, i något fri öfversättning, lyder som följer:

Rom den 10 juni 1828.

Min kære vän!

Jag mottog med största nöje ditt bref af den 6, hvari inneslöts introduktionsbref till en af dina vänner i Rom, och ber att därför få uttrycka min varma tacksamhet. Det gläder mig höra, att du njuter af vistelsen i Neapel, och jag hoppas du får lika stort nöje, som jag hade, af besöket till Baie och Puzzol, Vesuvius och Virgilii graf. Ja, jag vet sannerligen intet ställe af större intresse för en skald än Neapel och dess omgifningar. Det är ju en plats, som förra tiders skalder älskade att besjunga och att befolka med sin egen inbillnings skepnader, och en af dem, kanske den förnämste, slumrar nu bland de scener han i lifvet älskade och i döden helgar.

I gengäld för de goda nyheter, du sänder oss, har jag glädjen meddela, att madam Julia nu är nästan helt och hållet återställd från åkomman i foten och kan nu vandra omkring lika munter som förr. Detta är den mest viktiga nyhet jag kan sända dig från Rom, och medveten om din vänskap för Julia kan jag ej tänka mig, att du kunde önska dig bättre nyheter. Jag försäkrar dig, min kære vän, att den *cora secreta*, som hviskade i ditt öra, att vi skulle återse hvarandra, ej talade falskt. Om du återvänder från Neapel, så snart som du ämnade, då vi skildes åt, så träffas vi åter i "den eviga staden", enär jag beslutit mig för att stanna här till i andra veckan af juli månad.

Farväl! Njut af lifvet, och kom tillbaka hit snart! Julia, madam Persioni och hela familjen sända dig sina hjärtliga hälsningar och önska dig all den njutning, som vistelsen därnere kan skänka dig. Och för egen del sänder jag dig de varmaste lyckönskningar och ett uppriktigt tack för de känslor, du i brefvet gifvit uttryck åt. I hopp om att snart igen få bref från, och att återse dig, förblifver jag,

Med aktning och vänskap,

Henry W. Longfellow.

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN:
"*In the Teeth of the Gale*". Oljemålning af Charles E. Hallberg.

Det var för båda sannolikt en lycklig tid, denna sommar, i "den eviga staden", och då de ej längre fingo vara tillsammans, skildes de åt under tårar. Härom skrifver Nicander i sina "Minnen" den 9 december 1828: "Jag har ej mått synnerligen väl, och ett besök, som jag hade på morgonen, bidrog ej att upplifva mitt lynne. Den unge, älskvärde Longfellow, min i Rom förvärfvade vän, med hvilken jag tillbragt så många angenäma stunder, träder in till mig och säger, med tårar i ögonen: 'Caro Nicander! Jo parto oggi!' Förvånad öfver detta plötsliga beslut att afresa bad jag honom upplysa mig om orsaken. "Min syster är illa sjuk; mina anhöriga vilja, att jag reser, för att komma hem i vår.' Men han såg förstörd ut och sade sig vara *mezzo morto* af oro och ledsnad, då han så hastigt nödgades lämna det älskade Rom och den vänliga persioniska familjen, i hvars krets han känt sig hemma. Han bad mig om ett bref till professor Mezzofanti i Bologna, hvilket jag lofvade att skrifva och själf aflämna i butiken vid Piazzo di S. Luigi, där vi skulle träffas för att taga afsked. Men då jag på den bestämda tiden, kl. 1, där infann mig, var han redan borta."

Hade det förunnats Nicander att lägga sista hand vid detta arbete, som nu (d. v. s. andra delen) till stor del utgöres af utkast till det arbete, han ämnat skrifva, så hade vi förvisso fått till godo flera intressanta interiörer från den soliga södern och mera omständliga skildringar rörande den amerikanske skaldebrodern.

Efter en kortare vistelse i norra Italien och Österrike slog sig Longfellow ner i Göttingen för att på allvar sätta sig in i tyska språket. Han vistades där till frampå sommaren, och den 1 juli 1829 afreste han från England mot hemmet. I september tillträdde han professuren vid Bowdoin College, hvilken han förestod till vederbörandes belåtenhet. På våren 1831 började han skrifva för *North American Review,* och hans växande litterära anseende, i förening med hans kända

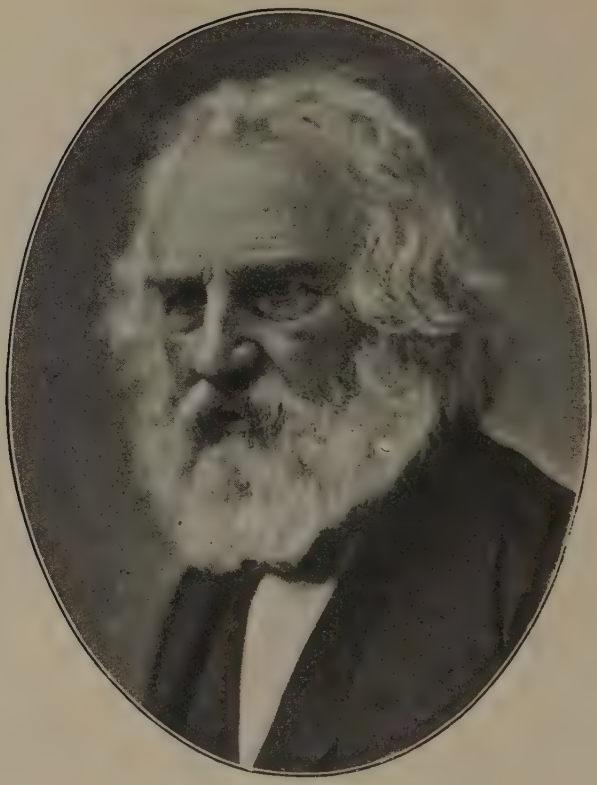

HENRY WADSWORTH LONGFELLOW.

undervisningsskicklighet, förvärfvade honom 1835 anbudet att intaga professuren i lefvande språk vid landets främsta högskola, Harvard College. Innan han tillträdde denna befattning, skulle han emellertid åter tillbringa en tid i studier vid europeiska läroanstalter, och han afreste för andra gången från New York med Europa till mål i april 1835. Han hade nu för afsikt att i Sverige uppsöka sin vän Nicander och att där på ort och ställe studera svenska språket och litteratu-

CARL AUGUST NICANDER.

ren. Han reste först till London, och efter tre veckors vistelse därstädes reste han öfver Hamburg och Köpenhamn till Stockholm, dit han ankom sista dagarna i juni månad.

Longfellow, som fyra år tidigare hade ingått äktenskap med Mary S. Potter, hade i sällskap sin hustru och ett par af hennes väninnor, och de bodde under vistelsen i hufvudstaden under juli och augusti i en lägenhet i 22 Drottninggatan. Longfellow blef snart bekant med i Stockholm vistande ame-

rikaner, såsom mr Hughes, Förenta staternas dåvarande minister vid svenska hofvet, mr Appleton, f. d. chargé d'affaires, och amerikanske konsuln Erskine samt med f. d. ministern i Washington baron Stackelberg; och så småningom sammanträffade han med mer eller mindre framstående vetenskapsmän och författare såsom Berzelius, Liljegren, Schröder, Arvidsson, Dahlgren, Sturzen-Becker, Mellin, Palmær m. fl., och de gjorde allt i sin förmåga för att göra hans vistelse där så angenäm som möjligt. I en vacker dikt *På Mosebacke* omnämner Sturzen-Becker den nyförvärfvade skaldebrodern med följande ord:

"När sist jag stod här, smekt af fågelsång
och ljumma sommarvindar ifrån sjön,
— — — — — — — — — — — —
en främling eldigt handen på mig tryckte
vid denna scen och hviskade helt sakta,
försänkt uti att lyssna och betrakta:
"Oh, charming, charming!"

Han från Nya världen
ställt ända hit den långa pilgrimsfärden,
gäst på vår kust sen endast några dar,
han af dess skönhet rent förtrollad var,
och med ett skaldehjärtas hela eld
han lät sin känsla tala oförställd.
Jämväl på denna sida oceanen
hans namn är kändt, en harpoklang det har,
det var Longfellow, nordamerikanen."

En Stockholms-litteratör skref till Nicander bland annat följande:

"Jag tackar dig för bekantskapen med Longfellow. Det var en obeskrifligt hygglig man. Jag församlade en dag Dahlgren, Palmær, Sturzen-Becker m. fl., och gjorde honom bekant med dem; men de kunde icke mycket umgås med honom, i det han icke talade svenska och de klent andra språk."

Men egendomligt nog träffade han icke Nicander. Därom har jag på annat ställe skrifvit som följer:

Då man läser Longfellows bref och märker i hvilka bevekande ordalag han beder sin "käre vän" att komma till Stockholm, kan man ej undgå den tanken, att Nicander af någon anledning, som han ej vill vidare göra reda för, höll sig undan. Var det måhne på grund af fattigdom, i saknad af respenningar eller passande klädedräkt? Eller var det kanhända hans naturliga blyghet och tillbakadragenhet, som gjorde, att han hellre gick miste om nöjet att träffa en vän, som, att döma af hans "Minnen från Södern", han i Italien satt stort värde på, än att utsätta sig för att blifva presenterad för de amerikanska fruntimmerna?

Men vi gå händelserna i förväg. Så snart Longfellow anländt till Stockholm och fått reda på Nicanders vistelseort, skref han till honom som följer:

"Stockholm den 29 juni 1835.

Min bäste herre!

Jag vågar hoppas, att Ni ej förgätit Rom eller Piazza Madama och Eder amerikanske vän, som då bodde i casa Persioni. Om Ni ännu har det i minne, så vet jag, att det ej skall bedröfva Eder höra, att han nu vistas i Edert fädernesland.

Ja, jag har verkligen kommit till Sverige för att tillbringa sommaren härstädes, och jag anlände till Stockholm i går. Jag kan emellertid knappt gifva uttryck åt de känslor af missräkning, som bemäktigade sig mig, då jag fann Eder frånvarande, och hade jag icke med mig en hustru och två unga damer, så reste jag sannerligen genast till Nyköping.

Afsikten med mitt besök i Sverige är att studera dess språk och litteratur. Jag beder Eder om råd i denna fråga, ty jag önskar välja en boningsplats, som är både billig och bekväm. Bör jag stanna kvar här eller resa till Uppsala eller någon annan plats?

Haf godheten underrätta mig om hvarest Ni ämnar till-

bringa sommaren, och när Ni antagligen kommer tillbaka till Stockholm, och lämna mig de upplysningar, som Ni må anse af gagn för mig, angående lägenheter etc. här i Sverige.

Jag nedskrifver dessa rader i största hast, oviss om de någonsin skola träffa Eder och dock i hopp om att få höra något från Eder inom de närmaste dagarna.

Eder vän och ödmjukaste tjänare

HENRY W. LONGFELLOW.

Haf godheten och adressera:

C. Erskine, amerikansk konsul, Stockholm."

Man märke skillnaden mellan detta bref och det från Rom sju år tidigare! Han var då ung student, och ehuru han väl redan då hade fått kännedom om Nicanders skaldskap, var den senares rykte ej sådant, att ej Longfellow kunde som en yngre skaldebror hjärtligt och rättfram umgås med honom. Efter den långa skilsmässan antog han synbarligen, att Nicander, hvars arbeten nu utgifvits och tillvunnit sig beröm, hade vunnit sådant anseende, att han möjligen skulle se ner på en, som visserligen själf hade gjort ganska stora framsteg, men hvarom Nicander sannolikt vore okunnig. Han skrifver därför, såsom man ser, mera stelt och konventionellt och begagnar sig ej af det familjära uttryckssättet. Det vore för visso intressant att få se och läsa Nicanders bref till Longfellow, men det är mig ej bekant, om de ännu finnas i behåll, och vi kunna nu döma om deras innehåll endast af Longfellows bref till honom. Att ofvan anförda bref nådde Nicander, och att han genast besvarade det, få vi emellertid reda på i det bref som följer och som sannolikt var det sista bref Longfellow skref till "vännen", hvars vänskap ej bestod profvet, och i hvilket vi återfinna samma gemytlighet, som kännetecknar deras samvaro i Italien:

"Stockholm den 10 juli 1835.

Min käre vän!

Det gladde mig mycket att mottaga ditt vänliga bref af den 6, och jag skulle genast hafva besvarat det, om det hade lyckats mig få reda på huru man sjöledes kunde resa till Nyköping. Ledsamt nog äro de underrättelser jag erhållit föga tillfredsställande. Ångbåten afgår endast en gång i veckan, och skulle jag företaga en resa dit, så nödgades jag vara borta från min familj minst en vecka och sannolikt mera. Huru gärna jag än önskar träffa dig, nödgas jag alltså afstå från planen att resa till Nyköping. Och det gör jag med stor saknad. Svårigheten är den, att "hustrun och de två damerna" ej alls tala svenska och ganska litet franska, så att jag ej kunde lämna dem här i ett främmande land utan beskyddare. Men kan du ej på något sätt ställa dina affärer så, att du på några dagar kunde komma till Stockholm utan för stor olägenhet? Det skulle storligen glädja mig, om du det kunde. Men låter det sig icke göra — så måste jag böja mig för det oblida öde, som lägger hinder i vägen. Dock hviskar det i mitt inre, att jag säkert skall träffa dig, innan jag afreser från Sverige.

Huru länge ämnar du stanna kvar i Boo? Jag har för afsikt att vistas härstädes och i Uppsala till i medio af september, så vida ingenting oväntadt inträffar, som gör det nödvändigt att förändra mina planer. Jag är mycket belåten med "Sveriges hufvudstad, den stora staden Stockholm", och har nu lägenhet vid n:r 22 Drottninggatan. Skulle du ej kunna komma hit, då du återvänder från det Hamiltonska fideikomisset?

Det torde vara på tiden, att jag tillfredsställer din nyfikenhet rörande de *mysteriösa damerna.* Hvars hustru, om ej min egen, inbillar du dig att jag har med mig? Jag har nämligen varit gift karl i nära fyra år, men har inga barn i lifvet. De två unga damerna äro min hustrus väninnor, som önskade

begagna sig af tillfället att i hennes sällskap besöka Europa. Vi ha ämnat tilbringa sommaren härstädes, vintern i Tyskland och nästa sommar i Köpenhamn. Afsikten med detta mitt andra besök i Europa är uteslutande af litterär art. Jag studerar de nordiska språken och deras litteratur, enär jag hemma bekläder en professur i moderna språk och skönlitteratur i ett af våra universitet, och det har för öfrigt varit min sysselsättning, sedan jag såg dig i Rom.

Så mycket angående mig och mina göranden. Och jag har mig ock bekant, hvad du under tiden uträttat, ty på mitt bord ligga dina "Hesperider", "Minnen från södern" och "Runesvärdet." Jag lyckönskar dig till den stora framgång du vunnit på det litterära området och till det beröm, som jag hör uttalas från alla håll. Jag ville gärna därtill foga mitt, men tyvärr är jag ännu ej tillräckligt hemmastadd i språket, för att mitt omdöme skulle äga något värde. Jag kan endast säga, att jag med stort nöje läst flera af dina uppsatser.

Jag hoppas, att därest det skulle blifva omöjligt att komma till Stockholm, jag åtminstone får nöjet att ofta mottaga bref från dig. Jag hade visserligen hoppats, att du skulle tillbringa sommaren i Stockholm, men då så ej kunde ske, ber jag dig så omständligt som möjligt berätta mig om din vistelseort och hvarmed du sysselsätter dig.

Jag har här flera vänner, som bevisa mig mycken vänlighet och tillmötesgående; särskildt kan jag nämna fornforskaren hr Liljegren. Jag har också blifvit bekant med bibliotekarien Arvidson vid kungl. biblioteket samt ett par Uppsala-professorer. Gamle herr Lignell är min lärare i svenska språket.

Hvar i all världen är Boo beläget? Jag kan ej finna det på kartan, nej, icke ens provinsen Nerike. Var god och sprid ljus i mitt mörker! Din sanne vän

HENRY W. LONGFELLOW.

Till hr Carl Aug. Nicander, Nyköping.

Något bref af senare datum lär ej finnas i kungl. biblioteket i Stockholm, hvarest de anförda brefven förvaras, hvadan jag, såsom ofvan antyddes, antager, att Longfellow ej erhöll flera bref från Nicander och därför ej fann sig manad att fortsätta brefväxlingen. Af en uppsats rörande *Nicanders album* i Ljunggrens "Smärre skrifter" finna vi, att skalden vistades hos sin vän baron Hamilton å Boo under året 1834 och till och med medlet af april 1835 samt, efter två månaders vistelse i Stockholm och besök hos mor och syster i Nyköping, återvände dit den 4 augusti 1835. I början af 1836 återvände han till Stockholm, och där vistades han sedan till sin död, som inträffade den 7 februari 1839. "I en förtrogen väns armar utandades han sin sista suck", och han blef begrafven vid sidan af sin vän och skaldebror Stagnelius på Maria kyrkogård.

Här är ej platsen för en detaljerad biografi eller en ingående karakteristik rörande Nicanders skaldskap. "Färgrikedom, klangfullt språk och harmonisk versbyggnad utmärka hans dikter", säger en författare; och en annan: "Han skall, för den sanna skönheten och den rena syftningen af sina arbeten, alltid äga ett stort och aktadt namn inom Sveriges litteratur." Allbekanta äro ju hans vackra sånger *Vågen* och *Aftonen*. Skaldens eget omdöme rörande sitt skaldskap har han uttalat i den mildt elegiska dikten *Mitt lif, min sång och min död*, och det har för visso blifvit eftervärldens:

"Min sång en värld ej tjusa skall;
så högt gick ej dess vågors svall.
Den vaktelns var i enslig skog,
som hörs af få, men höres nog.

Så skall i lifvet mången gång
af vänners krets bli hörd min sång.
Den skall ej vidt kring jorden gå,
men icke dö så snart ändå."

På obanade stigar.

En banbrytares hågkomster

Af Signe Ankarfelt.

Efterföljande rader äro några få lösryckta utdrag från en ung svensks anteckningar, då han för öfver femtio år sedan anlände till detta land och där vandrade omkring på obanade stigar. Ju längre jag i fantasien följer honom vid genomläsandet af hvad han nedskrifvit, i nybyggen i Wisconsins urskogar, på timmerflottar utför floder, på ensamma fotvandringar öfver den vilda prärien och slutligen öfver Rocky Mountains klippmassor och bråddjup, frågar jag mig: skulle någon af hans barn, som aldrig åtnjutit vår tids uppfostran med alla dess beprisade fördelar, kunna trampa dessa obanade stigar i hans fotspår med bibehållande af ett ofördärfvadt sinne och hjärtelag i en stark, sund kropp? Jag tviflar härpå.

Nog af, låtom oss utan flera reflexioner följa vår unge immigrant från 1840-talet, och må hans egna ord *utan* någon förändring blifva våra vägvisare.

— — —

"Jag och mitt ressällskap, som bestod af en Reuterskjöld med hustru och flera barn, en läkare vid namn Kumlin, en ung prästman vid namn Möllberg, ett par studerande, några kvinnliga släktingar till de ofvannämnda, begåfvo oss, efter en kort vistelse i New York, västerut till Wisconsin. Efter en besvärlig resa med ångbåt genom de stora vattendragen kommo vi ända ned till Chicago, en liten by af träkåkar, loghus, som de kallades. Detta var sommaren 1843. Därifrån styrde vi kosan, äfven sjöledes, till Milwaukee, som bestod af omkring ett dussin hus. Hotell eller värdshus fanns icke, men en välvillig engelsk familj åtog sig att härbärgera våra kvinnliga reskamrater samt barnen, tills vi varit och besett den lilla insjön Keeskanaw, vid hvars stränder vi hade beslutat att nedslå våra bopålar.

Efter tvenne dagars vandring genom vildmark och urskog, utan att hafva påträffat ett enda nybygge, anlände vi till sjön. Där funnos före oss ett par nybyggare, hvilka redan hade litet jordbruk i ordning, men för öfrigt voro i saknad af alla lifvets bekvämligheter. Nu hjälptes vi åt att uppföra ett par stockstugor, sedan vi först i hast rest upp ett skjul åt oss själfva och täckt detsamma med hö, så att det såg ut som en höstack. Reuterskjöld, som tagit en arbetsvagn med från Sverige, köpte ett par oxar, och med dessa vandrade han nu tillbaka till Milwaukee för att hämta vagn, familj och vårt öfriga ressällskap. Ett par kor köptes, så att vi hade mjölk, men för resten måste vi till största delen lefva på hvad jakt och fiske inbringade. Kumlin var i synnerhet lycklig jägare, och skogen vimlade af hjortar och rådjur.

Flera nybyggare anlände inom kort från Sverige, och vid jultiden voro kvarn, såg och ett par handelsbodar uppförda och i full verksamhet. Men redan på hösten 1844 började vårt lilla sällskap skingra sig och draga åt hvar sitt håll. Jag för min del köpte en större landsträcka med den härligaste skog, nära Jefferson, Wis., beläget vid Rock River. Ett litet

stockhus hade där af den förre ägaren blifvit uppfördt; detta och ett par oxar ingingo i köpet. Emedan jag icke var jordbrukare, beslöt jag att med all den hjälp, som kunde fås, ägna mig åt timmerafverkning i min skog, anlade kolmila samt kokade lönnsocker, då det fanns rikligt af detta ädla trädslag. Men så en dag kom en gammal rik amerikan och ville för en släktings räkning köpa min egendom. Jag sålde till honom alltihop utom mina kära bikupor, hvilkas skötsel varit mitt enda nöje under mitt ensliga lif i urskogen. Bikuporna tog jag med mig till det stycke land, jag strax därpå köpte, litet längre ned vid Rock River. Denna plats var ännu mera isolerad från den yttre världen än den förra. I ett litet af mig själf upprest loghus tillbragte jag här en lång vinter utan annat sällskap än mina bin, hvilka dock nu som bäst voro försänkta i sin vintersömn. Ett par fredliga indianer besökte mig ibland tillika med en gammal jägare, från hvilken jag för första gången hörde om det fjärran Oregon med alla dess sagolika härligheter och naturunder.

På det sättet uppstod först tanken hos mig att draga ännu längre västerut. Mina planer i den riktningen syntes också gynnas af slumpen. En dag fram emot våren såg jag en ryttare bana sig väg genom skogen och närma sig min hydda. Han sade sig hafva kommit för att höra, om jag ville sälja mitt skogsland, ty han ämnade anlägga såg och kvarnar vid några vattenfall, han var ägare utaf, ett stycke längre nedåt floden. Jag antog med glädje hans anbud. Under min vistelse i dessa trakter träffade jag blott en enda nordbo, en norrman. Jag hade kommit öfver till hans hem för att köpa en ko. Han låtsade ej om att jag var svensk, förrän han stoppat mina pengar för kon i sin ficka. Då ropade han mig tillbaka: "Vendt lidt, for nu vill jeg fortelle Dem min Tanke om Deres Land og Folk, som jeg hader og forbander", yttrade han.

Ännu skulle det dröja, innan jag kunde sätta i verket min plan att komma till Stilla hafs-kusten. Återkommen till Jef-

ferson köpte jag ånyo ett stycke jord, och då jag fann denna lämplig för tegeltillverkning, började jag sådan, visserligen i mycket primitiv skala, men den första i sitt slag där i trakten. Penningar förtjänade jag, men jag tröttnade, och som godt tillfälle gafs att sälja, gjorde jag detta och begaf mig

JOHAN OLOF LIEDBERG.

till New Orleans, dit jag hade särdeles goda rekommendationer. Negerfrågan hade redan nu börjat att intressera tänkande människor. Det intryck jag först fick af deras ställning, under besök på ett par större plantager, syntes mig icke så afskräckande. Men en dag i New Orleans kom jag hän-

delsevis att passera förbi ett ställe, där en auktion hölls på dessa arma varelser. Då såg jag något jag aldrig kan glömma. En ung ståtlig neger tillika med hans unga hustru och lilla barn skulle gå under klubban. En obeskriflig fruktan för att blifva åtskilda tycktes hafva bemäktigat sig dem. Och klubban föll: hustrun och det lilla barnet rycktes ur makens armar och släpades bort. Så kom turen till honom. Ett ovanligt högt pris betalades. Den lycklige köparen tycktes dock fullt belåten med sitt köp och skulle föra honom bort. Då blixtrade en dolk i negerns hand, i nästa ögonblick hade han med genomborradt hjärta sjunkit döende till marken.

I New Orleans ägnade jag mig ånyo åt timmerhandel och följde själf med mina timmerflottar ned för Mississippi. Men min håg stod alltjämt mot Oregon. Redan våren 1847 hade jag bestämt mig för att följa med en karavan, som då afgick från St Louis, men en feber, som jag ådragit mig, hindrade mig därifrån. Således fick jag vänta till nästa år, då jag den 1 maj 1848 med en karavan, som samlat sig i Council Bluffs, började min vandring mot västerhafvet. Jag säger *vandring*, ty nästan hela denna långa väg måste ju tillryggaläggas till fots. Mitt närmaste ressällskap inom karavanen bestod af en fransk läkare med familj. Vi voro gamla bekanta från Jefferson. Han själf körde hästvagnen, hvari hans familj färdades, och jag oxvagnen, förspänd med tre par oxar. I min vagn var provianten och dylikt. Karavanen bestod af folk af många nationaliteter, men ingen mer svensk än jag själf fanns bland dem. Karavanens anförare var en gammal fransman, som tillbragt största delen af sitt lif bland indianerna. Första regeln inom karavanen var att blindt lyda sin förare och utan motsägelse följa hans ledning.

Bland alla de många äfventyr, vi hade med indianerna, vill jag blott omnämna ett. Efter obeskrifliga svårigheter och strapatser hade vi kommit så långt som till södra stranden af Platte-floden. Vi voro ännu nybörjare och hade ännu icke

uppnått denna bedöfvande grad af trötthet, som gör människan nästan likgiltig för så väl faror som vedermödor kommande i hennes väg. Här vid Platte-floden kom ett större antal indianer oss till mötes. Dock, de voro fredliga och endast ute på hjortjakt. Deras by låg ej långt borta, och de följde oss på något afstånd. Anlända till byn blefvo vi vänligt mottagna af höfdingen samt slogo upp vårt läger, på vår ledares råd, så nära indianbyn som möjligt. Detta skulle vara en säkerhet för att indianerna icke skulle bestjäla oss. Allt var också godt och väl, de tre dagar vi hvilade ut här. Vi hade blifvit inbjudna till höfdingens tält, rökt fredspipan, som föreföll mig fylld med några slags starka kryddor, och gifvit i gengäld några vängåfvor, så att allt tycktes ju bra. Men så när på fjärde dagen, i tidiga morgonstunden, vi skulle bryta upp, funno vi, att vi blifvit bestulna på fjorton af våra bästa kor. Detta var en oersättlig förlust för karavanen. Eljest brukade, så snart indianer varseblefvos, af föraren gifvas order att ögonblickligen af alla vagnarna bilda en s. k. vagnborg, köra kreaturen inom densamma och därefter iakttaga en afvaktande hållning, dock utan att blotta något eldvapen, tills man visste, hvad det gällde.

För öfrigt hade man ett sätt att genom väldiga eldar, hvilkas rökpelare syntes på långa afstånd, bebåda sin ankomst. Detta var ett vedertaget bruk för att förebygga indianernas lömska anfall. Att finna drickbart vatten var i synnerhet i dessa trakter en af de viktigaste förutstättningar för en karavans lyckliga framkomst till målet. En dag mötte vi en stor skara indianer. För vår förare omtalade de med förfäran, att den store Anden var afvogt stämd mot dem, ty vid nästa källa, vi kommo till, skulle vi finna en död indian, som druckit af dess vatten, innan de andra hunnit dit, och genast stupat död till marken. Vi förstodo väl, att denna källa var en af de många svafvelkällor, hvilka den ödemark, där vi nu befunno oss, hade så riklig tillgång på. Men nyheten var

i alla fall allt utan välkommen för våra af hetta och damm förtorkade strupar.

Vid ett annat vattningsställe funno vi ett till hälften afgnaget skelett af en hvit man. Bland de urblekta trasor, som lågo strödda omkring, funno vi i en liten flaska en papperslapp, hvarpå stod skrifvet, att han tillhört en karavan, som gått före oss denna väg, men att han fått feber, och att de lagt honom vid källans rand att dö, ty de kunde ej forsla med sig en döende. Förhärdade, som vi redan blifvit af alla vedervärdigheter vi utstått, grepos vi ändå härvid af fasa. Hur hade hans sista stunder varit? Ett bergslejons hemska rytande hördes. Var detta svaret?

Men vårt snigelaktiga framåtskridande måste fortsättas, såvida vi ej likt en karavan ett par år före oss ville riskera att blifva insnöade bland dessa himmelstormande klippor. Vi hade just passerat platsen, där deras benknotor lågo kringströdda och deras vagnar stodo likt varnande exempel, då vi mötte en stor karavan af mormoner, hvilka från östern kommit denna väg för att uppnå sitt förlofvade land, Utah. Af dessa hörde vi för *första gången*, att guld blifvit upptäckt i California. Men vi voro så förbi och förslappade till både själ och kropp, att denna nyhet ej tycktes göra det ringaste intryck på oss, men så mycket mera hvad de sade oss om den förfärliga öken, vi just stodo i begrepp att genomvandra, hvilket skulle taga oss 36 timmar, och där det icke fanns ett grässtrå för våra arma kreatur eller en droppe vatten för vare sig dem eller oss själfva. Dessa dygn voro de svåraste af hela resan.

Ändtligen uppnådde vi högsta kammen af Sierra Nevada. Där funno vi en af naturen formerad fullkomligt slät plan, stor nog för att där slå upp vårt läger. Men på västra sidan var ett bråddjup, hvars botten det skulle åtgå åtta dagar att uppnå. När vi slutligen uppnått Californias härliga land,

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN:

Vinterlandskap nära Chicago. Oljemålning af Alfred Jansson.

hade vi redan beslutat oss för att icke fortsätta färden till Oregon.

Så skildes vi åt. Hvar och en for på sitt håll för att söka sin lycka. Jag beslöt mig för att tillsammans med ett par andra unga män af ressällskapet försöka mig på "att plocka guld", hvilket i allra första början var verkliga sättet för vinnandet af denna eftersökta metall. Vår utrustning bestod af häst för packning, några filtar, sådana lifsförnödenheter man kunde få, hackor, spadar och en någorlunda stor bleckpanna för guldsandens urvaskning.

Emedan vår karavan var *den första* som anländt, sedan guldet upptäckts, hade vi i början hela fältet för oss. Men mycket snart skulle det blifva annorlunda. Så drogo vi längs mindre vattendrag, bergsrännilar och uttorkade vårbäckar och funno i öfverflöd, hvad vi sökte. Vår största svårighet bestod i att åtkomma lifsförnödenheter. Vi kunde hafva fickorna fulla af "nuggets", skålpundtals af guldsand i våra gördlar, men digna ned af hunger. En annan svårighet var att finna på ett sätt att förvara sitt guld, ty det var besvärligt att släpa det med sig från plats till plats. En af mina kamrater fann en gång på att gömma en större skinnpung med "nuggets" högt upp i ett träd, medan vi gingo längre upp i bergen för att dämma upp en rätt ansenlig bergsflod. När vi kommo tillbaka, hade en ekorre bemäktigat sig skinnpåsen och rifvit den i stycken, och min väns guld låg strödt omkring trädet.

Efter någon tid beslöt jag mig för att besöka mina vänner, den franske läkaren och hans familj, som bosatt sig i Sacramento, och i deras förvar öfverlämna mina förstlingsfynd. Jag besökte då också hvad som snart skulle blifva staden San Francisco, men af hvilken vid denna tidpunkt ej fanns någonting mera än dess härliga läge samt af invånare tvenne spanska kreatursuppfödare. Af dessa tillbytte jag mig ett stycke jord för något af mitt guld, men drog strax därefter åter upp

mot bergen för att söka mera af den sorten. Vid denna tid besökte jag likaledes kapten Sutter, gjorde hans bekantskap och fann honom vara en ärans man. Besåg också hans sedermera världsbekanta kvarn, som gifvit anledning till så mycket ve och väl. Folk började nu strömma hit öfver land och haf. Förnödenheterna blefvo allt dyrare. En silfverdollar var det minsta myntet. På de få platser, där något fanns att köpa, gick betalning till på detta sätt: säljaren hade ett slags vågskål, som han höll i handen, i den ena skålen kastade han en silfverdollar, och i den andra hällde köparen guldsand eller "nuggets".

Jag bevittnade en gång i en handelsmans tält en liten händelse, som är ganska betecknande. En indian kom in med en "nugget", som t. o. m. efter handelsmannens sätt att väga var tyngre än ett skålpund (svenskt). Nu skulle det blifva handel af. Indianen fick för sin guldklimp tvenne röda ylleskjortor, två radband, ett hästbetsel, ett mindre stycke kattun samt tvenne flaskor brandy. Men båda tycktes vara mycket belåtna med affären.

Min andra och sista vinter i Californien tillbringade jag och några kamrater bland snö och is i bergen. På senhösten hade vi arbetat högt uppe vid Minni-floden, men ej tagit våra hästar med dit upp och måste således själfva bära vår packning, lifsförnödenheter och verktyg på ryggen. I en dalkjusa, omkring en engelsk mil från floden, hade vi slagit upp vårt läger. Vi ledo mycket af kölden, men det värsta var, att våra lifsmedel, som till största delen bestodo af torkadt kött och majsmjöl, blefvo allt knappare, i samma mån som våra guldpåsar blefvo tyngre. Men vi måste uthärda, tills snö och is tillåto oss att lämna denna allt annat än angenäma vistelseort. När vi slutligen kommo ned från bergen, funno vi, att våra hästar blifvit bortförda af indianer, och inga andra stodo att få. Därför måste vi med packning och allt ånyo knoga till fots. Jag var uttröttad af alla besvärligheterna, lämnade här

mina kamrater och begaf mig ensam med min packning på ryggen och 30 (trettio) svenska skålpund guld i fickor och gördel, förutom några större "nuggets" gömda i packningen, till fots hela den långa vägen till Sacramento. Att jag lyckligt anlände dit, det var ett verkligt under, ty osäkerheten till lif och egendom var redan oerhördt stor.

Såsom ett bevis på detta vill jag i förbigående nämna följande: En ung fransman och jag hade ända sedan min vistelse i Jefferson varit mycket goda vänner och alltid följts åt här i California. En dag besökte vi en provisorisk handelsbod. Ägaren hade sin hustru och ett mindre barn med sig. När jag gjort mina inköp, gick jag för att träffa en person, af hvilken jag skulle köpa en packhäst. Om en timme kom jag tillbaka med hästen för att hämta min vän och våra saker. De senare fann jag riktigt nog, men min vän såg jag ej till. "Hvar är han?" frågade jag bestört. Några kringstående endast tego, men sågo menande ut. Men ägaren till affären pekade lugnt med sitt pipskaft på en nyss igenfylld graf strax bredvid oss. "Där", sade han lakoniskt och började åter att röka. "Hvarför?" var allt jag vågade fråga. "Åh", skrattade han, "din vän kom allt för nära min hustrus skuldra, då han skulle jollra med babyn." De andra instämde i hans råa skratt, och jag hade ej annat att göra än att så fort som möjligt aflägsna mig.

Blott en enda svensk träffade jag. Det var en ung man vid namn Sager, bördig från Uppland. Han hade varit sjöman, rymt från sitt fartyg, då det kommit till en hamn i Oregon, där han irrat omkring i skogarna, tills han ändtligen påträffade en nybyggare, och med denne hade han kommit till California och blifvit guldgräfvare. Sista gången jag såg honom, detta var strax före min afresa från California, låg han illa sjuk i sin beskyddares tält. Han sade, att så snart han blef bra igen, ville han försöka att återvända till Sverige.

Om han någonsin lyckades realisera denna sin önskan, har jag aldrig erfarit.

San Francisco hade som genom ett trollslag ur jorden uppstått till en redan ansenlig stad. I hamnen lågo nu fartyg från alla jordens kanter, men alla obemannade, ty manskapet deserterade alltid vid första tillfälle för att begifva sig till guldfälten. Detsamma hände också med de trupper, Förenta staternas regering gång efter annan sände hit för ordningens upprätthållande. En gammal öfverste, som jag lärt känna, sade till mig en dag helt förtviflad: "I dag rymde min siste man, negerkocken, och nu återstår för mig själf ingenting annat än att också rymma."

Under ett besök jag gjorde för några affärer i San Francisco (jag hade ju där en jordbit), observerade jag, att en sjökapten med krita skrifvit på flera husknutar, att hans fartyg skulle på en bestämd dag afgå, och att passagerare medtogos ända till Panama. Och i den originella annonsen tillades det, att dessa kunde med största lätthet till fots promenera öfver näset till närmsate hamn vid Mexikanska viken!

Detta anbud var så godt som något annat på den tiden, och jag beslöt mig för att antaga det. Skyndsamt reste jag nu till Sacramento, afyttrade där ett par hus och tomter, bjöd för sista gången mina ännu där bosatta kära och trofasta vänner farväl och lämnade, utan att känna annan saknad än efter dem, guldets och de stora rikedomarnas underbara land.

Anländ till Panama efter en förfärlig sjöresa gick jag mycket riktigt från kust till kust och reste så till New Orleans, där jag hos gamla vänner hvilade upp mig någon tid. Därefter styrdes kosan till Jamaica och Cuba, och efter någon tids vistelse på Antillernas Pärla kom jag ändtligen lyckligt och väl till Philadelphia, hvilket var det närmaste målet för mina vandringar från *obanade stigar* till civilisationens oskattbara lugn och välsignelser."

— — —

Må det tillåtas mig att med Runebergs Soldatgossen med barnslig beundran och vördnad säga:

"Han var min fader han!"*

* Denne banbrytares namn var Johan Olof Liedberg. Han föddes i Jönköping 1825, ankom till Amerika 1843, återvände till Sverige 1852 och vistades därstädes till 1875, då han för andra gången begaf sig till Amerika och bosatte sig i Chicago. Här afled han 1886. RED. ANM.

The Fatherland.

By James Russell Lowell.

Where is the true man's fatherland?
Is it where he by chance is born?
Doth not the yearning spirit scorn
In such scant borders to be spanned?
O yes, his fatherland must be
As the blue heaven, wide and free.

Is it alone where freedom is—
Where God is God and man is man?
Doth he not claim a broader span
For the soul's home of love than this?
O yes, his fatherland must be
As the blue heaven, wide and free.

Where'er a human heart doth wear
Joy's myrtle wreath or sorrow's gyves,
Where'er a human spirit strives
After a life more true and fair,
There is the true man's birthplace grand;
His is the world-wide fatherland.

Where'er a single slave doth pine,
Where'er one man may help another—
Thank God for such a birthright, brother
That spot of earth is thine and mine.
There is the true man's birthplace grand;
His is the world-wide fatherland!

Fosterlandet.

Öfversättning af Gustaf Wicklund.

Hvar är väl mannens fosterland?
Där af en slump hans vagga stod?
Grips anden ej af vredesmod
och finner alltför trång sin rand?
Ack jo, hans fosterland må stå
så vidt och fritt som himlen blå.

Är det hvar frihet finnas må —
där Gud är Gud och mannen man?
En större rymd begär väl han
för själens kärlekshem än så?
Ack ja, hans hemland vara må
så vidt och fritt som himlen blå.

Hvarhelst ett mänskohjärta bär
sorg eller glädjens myrtenkrans,
hvarhelst en mänskoande fanns
med längtan till en högre sfär,
ser mannen ock sin hembygds rand,
och världsvidt är hans fosterland.

Hvarhelst en slaf försmäktar här,
hvarhelst följs hjälpsamhetens bud —
för sådan bördsrätt tacka Gud! —
Din, liksom min, slik jordfläck är.
Där ser en man sin hembygds rand,
och världsvidt är hans fosterland.

Mission och kultur i Alaska.

Af David Nyvall.

För att rätt förstå detta ämne är det nödvändigt att närmare bestämma meningen af dessa tvenne ord, mission och kultur. Med mission förstå vi den verksamhet, som går ut på att evangelisera mänskligheten eller, med andra ord, eröfra världen för Kristus, "kristna", såsom vi också nämna det. Denna verksamhet är nu ett tvåtusenårigt faktum i mänsklighetens historia. Med kultur eller odling mena vi egentligast hvarje mänsklig fullkomning eller utveckling, vare sig med eller utan inflytelsen af evangelium. Med andra ord, den mänskliga kulturens förhållande till missionen bestämmer icke dess existens, utan dess kvalitet. Annorlunda är det med missionens förhållande till kulturen. Utan alls någon kultur är ingen mission tänkbar. Detta förhållande kan illustreras uti jämförelsen mellan synförmågan och ljuset. Utan ljus finnes naturligtvis ingen synförmåga, men synförmågans existens är icke beroende af *det högsta* ljuset. Äfven i månsken och i det svaga skimret af en talgdank kan man se i någon mån. Men ljuset, allt ljus, inberäknadt också det högsta ljuset, själfva solens ljus, saknar all praktisk tillvaro utom i förbindelse med synförmåga. Där intet öga är, där är prak-

tiskt taget intet ljus, ej ens det högsta ljuset. Eller låt illustrationen komma närmare den mening, som underligger själfva ordet kultur. Låt missionen beteckna det ädlaste och rikaste af allt utsäde, och låt den mänskliga kulturen representera den relativa fruktbarheten af den jordmån, hvari det skall utsås. Icke jordmånens bördighet, utan bördighetens värde bestämmes af utsädets art. En bördig jordmån gör skäl för sitt namn, äfven om där sås ogräs. Men en sådan bördighet är icke en vinst, utan en förlust.

Vanligtvis tages emellertid kultur icke i denna breda mening af hvarje mänsklig utveckling, huru låg den än må vara, utan i betydelsen af en jämförelsevis hög mänsklig utveckling. Absolut utan odling är intet folk och knappt någon individ med undantag af späda barn och dårar. Och till dessa har missionen helt naturligt intet ärende. Det må finnas någon öfvernaturlig väg att nå dem med ett budskap från Kristus. Men med mänskligt tungomål och mänskliga redskap kunna de icke nås. De kunna vara föremål för kristlig barmhärtighet, men icke egentligen för en kristlig mission. All barmhärtighet är en kristlig dygd, äfven barmhärtigheten bevisad de oskäliga djuren. Men vi kunna ej kalla en sådan barmhärtighet en mission. Mission betyder ett ärende. Kristlig mission betyder det ärende, som Kristus har till människan och till mänskligheten. Och det förutsätter alltid någon kultur, någon utveckling å människans sida för att kunna mottagas och alltså uträttas. Ett oemottagligt ärende är ett oträttadt ärende, det vill säga intet ärende alls.

Men om vi taga kultur i denna senare mening, betecknande en jämförelsevis hög grad af utveckling, så blir det historiska förhållandet mellan mission och kultur ett tvåfaldigt. Antingen har denna högre kultur föregått mission och liksom utgjort dess fält, eller också har denna högre kultur följt såsom dess resultat. Missionens historia ådagalägger, att det förra var framför allt fallet med den tidigaste, den aposto-

liska missionen, i förhållande till kulturen. Den apostoliska tiden var en kulturtid "par preference". Apostlarnas predikan var adresserad till upplysta och bildade. Evangelii utsäde i dessa de första såningsmännens skäppor fann en mark väl beredd och bördig, men tyvärr också rikligen besådd med ogräs. Däraf, och däraf endast, konflikten mellan den tidens mission och kultur. Det kan aldrig komma i fråga, att mission och kultur råka i konflikt med hvarandra utom i det fallet, att kulturen föregår och i detta sitt företräde inbillar

LAPPAR, EFTERSÄNDA ATT LÄRA ESKIMÅERNA I ALASKA RENSKÖTSEL.

sig kunna reda sig missionen förutan, hvilket den visserligen kan, men endast i den tarfliga och torftiga mening, i hvilken en ymnig och väl beredd jordmån kan reda sig det ädlaste och bästa utsädet förutan.

Den apostoliska tiden är typisk för detta förhållande mellan mission och kultur. Det finnes ingen annan stor missionstid, som fullständigt representerar samma förhållande. Men i mindre skala och i enskilda fall går det oaflåtligen igen, till exempel i alla väckelsetider inom de kristna kyrkorna. Då

möter åter evangelium, "den dåraktiga predikan", en mer eller mindre öfvermodig kultur. Och de apostoliska sarkasmerna öfver den grekiska vishetens oförmåga att frälsa komma till pass.

Den moderna missionen är typisk för det motsatta förhållandet. Utom den apostoliska tiden har så godt som hvarje stor missionstid, och i all synnerhet vår egen, funnit förhållandet mellan kultur och mission omvändt, så att missionen också varit en kulturbärare. Detta är fallet med all modern mission, vare sig den bedrifves ibland nationer, som hafva en ganska hög, men efterblifven kultur, såsom fallet är med kineser och hinduer, eller ibland sådana folk, som skenbarligen saknat all kultur. På dessa senare må väl Alaskas urinvånare tagas såsom ett typiskt exempel. Bland sådana folk som Afrikas kaffrer och hottentotter, Australiens negrer, Sydamerikas eldslandsinbyggare och Alaskas indianer och eskimåer representerar missionen icke blott evangelii himmelska utsäde till och lif och frälsning, utan också, att man så må säga, plogen och harfven och öfriga den mänskliga odlingens redskap och möjligheter. Dessa folk hafva af evangelium lärt sig icke blott att känna Gud och den han sändt, utan också konsten att bygga hus, att plantera och skörda, att kläda sig, ja, i viss mening att mästra sitt eget tungomål. Bland dessa folk kan det aldrig komma i fråga någon konflikt mellan missionen och kulturen. Och de paulinska sarkasmerna öfver den grekiska visheten läggas aktningsfullt åt sidan såsom ett bref "poste restante".

Missionen i Alaska är jämförelsevis ung. Den började ganska betydligt senare än Alaskas förvärfvande från Ryssland till Förenta staterna. Visserligen funnos redan förut under ryskt välde kristna kyrkor där och kristna präster, tillhörande den ryska statskyrkan, den grekiskt katolska. Men icke ens den största hänsynsfullhet och mildhet i omdömet skulle kunna finna en ursäkt för att kalla deras verksamhet

i Alaska en kristlig mission. Och deras kulturella inflytelse inskränkte sig till att gifva åt infödingarna en vidskepelse i stället för en annan. Hvarken andligt eller lekamligt höjdes Alaskas invånare genom sin bekantskap med de ryska prästerna. Detta är ett hårdt omdöme, men tyvärr sant.

De politiska omhvälfningar, som förde Alaska under stjärnbaneret, störtade dess invånare att börja med i ännu djupare elände. Alaska öppnades för yankeedriften, och de infödda plundrades obarmhärtigt på sina resurser, hvilkas värde de till sin olycka icke förstodo. De hjälpte själfva beredvilligt att utrota ur sitt land de inhemska rendjuren, som utgjorde norra Alaskas snart sagdt enda säkra källa för lifsuppehälle. Hvalrossjakten bedrefs i sådan skala, att dessa betar blifvit dyrbarare än elfenben. Och äfven sälarna höllo på att utrotas. Värre än allt var, att infödingarnas vanvettiga begär efter starka drycker användes på det samvetslösaste till deras plundring icke blott på gods och välmåga, utan på hälsa och lif. Det första sammanträffandet mellan Alaskas infödingar och de amerikanska hvita bröderna var fruktansvärdt för de förra och en skamfläck för de senare.

Men det hade en god sak med sig. Så snart vår regering fick ögonen öppna för den skada som vållats, gjorde den sig till infödingarnas målsman och försvarare och ingick för det ändamålet med de kristna missionerna och missionärerna ett trofast och förblifvande förbund. Denna intima förbindelse mellan regeringen och missionen i Alaska är, så vidt jag vet, något enastående i all missionshistoria och kulturhistoria. Alaskas missionärer äro oberoende af hvilket samfund de tillhöra i en viss mening. De äro Onkel Sams representanter, regeringens agenter där uppe. De hafva så att säga nycklarna till regeringens kornbodar och äro i tider af nöd och oförrätter de inföddas själfskrifna målsmän och försvarare med all den auktoritet, som regeringens egna ombud på platsen skulle hafva.

Det märkligaste exemplet på denna samverkan utgör Alaskas skolväsen. Åtminstone två tredjedelar af Alaskas barn undervisas i missionsskolorna. Men det är i sanning icke lätt att säga, om man bör rätteligen kalla dessa skolor missionsskolor eller publika skolor. Den hufvudsakliga skillnaden dem emellan synes vara den, att i de publika skolorna regeringen både kallar och lönar sina lärare, medan i missionsskolorna den väl lönar dem, men lämnar deras kallande åt

LAPPBARN VID EATON-RENSTATIONEN I ALASKA.

missionssällskapen. Missionsskolornas lärare äro därför i ordets fullaste mening publika skollärare. Och de publika skolornas lärare äro, för att göra denna samverkan fullständig, i många fall missionärer. Regeringens liberalitet mot skolorna, missionsskolorna inberäknade, begränsas endast af dess förmåga. Missionsskolorna kunna rekvirera skolmaterial alldeles som de publika. Och jag måste säga, att jag fann våra egna skolor i det afseendet så väl försedda, att jag kunnat afundas dem deras skatter i skolmaterial. Vid en af våra sta-

tioner behöfde vi ett nytt skolhus. Och det blef vårt på det viset, att regeringen skänkte materialet, och våra missionärer byggde det.

När det gäller den materiella kulturen, är regeringen visserligen icke lika liberal, utan inskränker sitt samarbete med missionärerna hufvudsakligen till att göra dem till ett slags extra ordinarie förvaltare af undsättningsmedel, som magasineras för att användas i tider af nöd. Och särdeles i norra Alaska äro dessa tider nästan lika regelbundna som vintrarna. Men om icke direkt i samverkan med regeringen hafva dock missionärerna i detta afseende varit och äro fortfarande de inföddas hufvudsakliga uppfostrare. När våra (Svenska Missionsförbundets i Amerika) missionärer för en sjutton år sedan kommo till Yakutat i södra Alaska, funno de där icke en människoboning, som förtjänade det namnet. Indianerna bodde där i jordkulor och usla reden såsom markens djur, kanske upp till ett tjog familjer i ett enda kyffe. Nu är Yakutat en by, som med hänsyn till bostädernas storlek, renhet och snygghet i allmänhet väl tål en jämförelse med många fiskelägen, befolkade af hvita kulturmänniskor. Då våra missionärer ungefär ett år senare kommo upp till Unalaklik, en eskimåby, belägen i norra Alaska vid utloppet af floden Unalaklik i Norton sund, funno de där icke ett hus ofvan jord. Folket i byn, räknande kanske en fyra till fem hundra, hade gräft ned sig i jorden som mullvadar och vistades där under de långa vintermånaderna i nästan fullkomligt mörker dag och natt med litet eller intet att förströ tiden med utom det att äta och sofva och ofta med litet eller intet att äta. Man kan knappt tänka sig en mer eländig och hopplös tillvaro. Nu är Unalaklik en treflig by med små nätta boningshus, med ett och annat större hus inströdt, allt samladt omkring stationen med dess kyrka och skolhus. De dystra vintermånaderna äro förvandlade till årets trefligaste. Barnen gå i skola. Hvarje morgon kallar dem skolklockan till

den varma och upplysta skolsalen, till id och täflan. Och om söndagarna samlas alla mangrant till kyrkan. Vid vintern firas julfester och söndagsskolfester. Och om somrarna ligga infödingarnas egna skonare där i viken och vittna i sin mån om infödingarnas materiella förkofran. Väl är det fortfarande emellanåt hårda tider för somliga af dem, som icke förstå att hushålla. Men midt ibland dem är missionsstationen såsom en räddningsstation. Där bor läraren, som predikar för dem om söndagarna och undervisar dem i praktiska värf om hvardagarna. Där bor också läkaren, som vårdar dem i deras sjukdomar och lär dem vårda sig själfva, hvilket är ännu bättre. Huru fullständigt har icke allt detta förändrat hela deras tillvaro! Om någonstädes kan där sägas, att kristendomen har gjort allting nytt. Och inflytelsen af en sådan station som Unalaklik sträcker sig på ett sätt som faller hvar och en i ögonen åtminstone sina femtio mil åt alla håll på infödingarnas lefnadsvanor och karaktär, alldeles såsom i södra Alaska de indianer, som kommit under missionens inflytelse, allestädes gå under hedersnamnet "goda" indianer.

Jag sade, att detta materiella kulturarbete i det stora hela varit missionärernas och missionernas eget utan särskildt understöd från regeringen. Regeringen var länge så godt som uteslutande intresserad uti infödingarnas skolgång. Deras ekonomi frågade den ej efter, så länge det var sörjdt för deras skolgång. Det var förbehållet doktor Sheldon Jackson, en af Alaskas äldste missionärer och för många år regeringens skolombud i Alaska, att ändra detta regeringens förhållande och fästa uppmärksamhet vid det förfärliga faktum, att norra Alaskas infödda genomlefde hvarje vinter en tid af hungersnöd med alla dess fasor. Han insåg, att den materiella skulden därtill var utrotandet af de inhemska rendjuren, hvilka för de gamla alaskaborna varit i det närmaste allt hvad de tama rendjuren äro för lapparna i Sverige och Norge. Och han kom på den tanken att importera från det närbelägna

Sibirien renar jämte lappar från Skandinavien att uppfostra eskimåerna i renafvel och renskötsel. Han understöddes i sin djärfva idé af undervisningskommissionären Harris, och båda satte ut ifrån början under den förutsättningen, att enda sättet att realisera planen vore att intressera missionerna för den. Regeringen erbjöd därför åt missionerna ett visst antal renar på vissa villkor, som gingo ut på att missionärerna åtoge sig ansvaret af deras skötande mot det att nettoafkastningen, säg

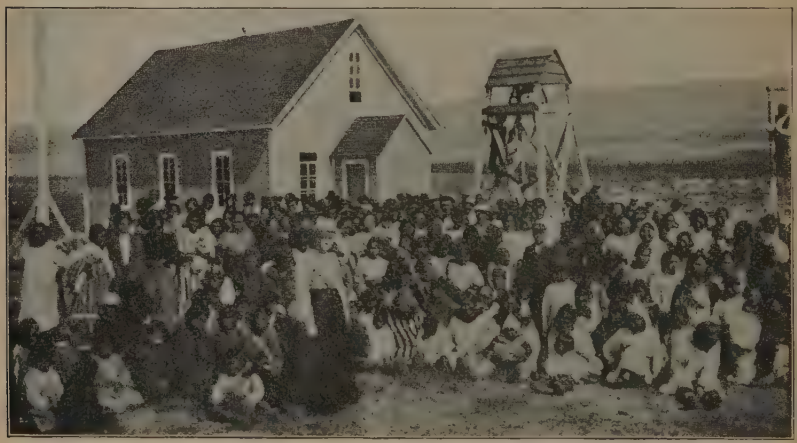

ESKIMÅKYRKA OCH FÖRSAMLING.
Svenska missionsförbundets mission i Golovin, Alaska.

under fem år, från den ursprungliga hjorden skulle blifva missionens egendom. Vår mission var en af de få, som gingo in på detta villkor från början. Vi erhöllo vid stationen vid Golovin en hjord af renar, som sköttes af lappar under våra missionärers tillsyn med det resultatet, att vi nu den dag som i dag är utaf en renhjord på omkring nio hundra djur äga en hjord på 350 renar. Denna vår renhjord beräknas vara värd $10,500 och inbringade förra året en nettoinkomst af $630. Äfven vid Unalaklik hafva vi sedan ett år mottagit en ren-

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN:
Hösten, Gipsrelief af Axel E. Olsson.

hjord, räknande 210 renar. Jag kan icke säga, huru många af dessa som nu äro missionens egendom. Men det är all utsikt till att vi efter en fem till tio år hafva allra minst en lika värdefull hjord där som vid Golovin. Det är klart, att missionen äger dessa hjordar med vissa förpliktelser att såsom förvaltare hålla dem till infödingarnas bästa. Eskimåynglingar, som visa fallenhet och äga en god karaktär, få blifva herdar på sådana villkor, att de betalas för sina tjänster med renar och i sin tid på detta vis kunna själfva blifva ägare af hjordar. Det är idéen. Det är naturligtvis för tidigt att ännu döma om huruvida i stort sedt denna kulturplan kommer att lyckas. Möjligen utvecklar sig Alaska, under dessa oaflåtliga upptäckter af guld och andra mineral och den väldiga inflyttningen af hvita, så hastigt, att denna *nomadplan* aldrig hinner komma till en verklig pröfning. Möjligen skola eskimåerna, *om* de omfatta den med en större anslutning, blifva kvar i höga norden såsom det kultiverade Alaskas lappar. Detta är det bästa man kan hoppas. Det värsta som kan hända är, att Alaskas ursprungliga invånare icke skola förstå sin frid, utan förkasta både missionens och kulturens räddningsmedel och sjunka i glömskans grafvar i det nya Alaska. Hvilketdera som än sker, skall dock aldrig missionens eller kulturens arbete till deras välfärd och frälsning kunna underskattas af annat än cynikernas lyckligtvis ringa skara.

Kulturarbetet ibland Alaskas inbyggare har såsom allt dylikt arbete sina vådor för folket själft, som däraf skulle gagnas. Detta bör erkännas och bekännas af kulturens och missionens vänner. På intet sätt kan man bättre bryta udden af den elaka och lika trångsinta som skarpsynta fientliga kritiken. Jag fann under mina resor i Alaska godt om hvita, som hade endast det mest cyniska förakt för allt som gjordes för infödingarna såsom antingen rent af onödigt och opåkalladt eller i alla fall gagnlöst och hopplöst. De af dessa cyniker, som hade något hjärta alls för infödingarna, trodde på det syste-

met, att regeringen samlar dem på någon reservation och uppehåller dem där, tills de hinna att dö i frid. Andra rent af förordade utrotningsmetoden såsom den minst obarmhärtiga med det ynglet. Dessa, som vilja finna fel i missions- och kulturarbetet, hafva icke svårt att finna skenbara ursäkter för sitt klander. Indianerna, säga de, och eskimåerna likaså äro goda kristna för bröds skull och så länge missionärens öga hvilar på dem. Men lämnade ensamma äro de just hvad omgifningen är. Med supare supa de och med svärjare svära de. Deras kvinnor förföras utan motstånd, och de äro, kort sagdt, fullständigt utan karaktär. Allt detta innehåller mycket som är sant, såsom missionären känner bäst och djupast. Men han nekar till att förföraren är kompetent såsom domare i detta mål, och han hoppas emot hopp på att en sund och långvarig inflytelse skall göra en karaktärsfast människa af hans kära inföding. Han uppmuntras också till detta hopp genom enskilda exempel, som tala ett högt språk om evangelii makt i det afseendet. Jag tror också, att rättvisan fordrar, att vi i den saken hellre taga missionärens oegenyttiga vittnesmål än den andra partens.

Det är emellertid sant, att till exempel i norra Alaska inga infödingar gå under så fort som dessa, hvilka hafva låtit civilisera sig nog, men endast nog att äta den hvites mat och kläda sig i den hvites kläder. Men det låter förklara sig. Han är van att äta köttet rått, och han äter nu brödet obakadt. Men rå deg är hårdare att smälta än rått kött. Han får för sig att kläda sig såsom de hvita kläda sig. Men får han på sig en rock, så glömmer han byxor och underkläder. Och får han underkläder, så glömmer han rock och byxor. Han är van vid ett plagg. Och det finnes icke ett enda plagg, som gör honom samma tjänst i hans klimat som hans egna gamla plagg. Detta inse missionärerna till fullo. De uppmuntra därför ingalunda infödingen till att lämna sin diet fortare, än han tål vid det. Sältran och för öfrigt allt slags fett synes i

det kalla klimatet vara en ren oumbärlighet. Alltså får det ingå såsom en daglig diet också vid våra stationer för infödingarna. Missionärerna ersätta det med smör, men det vore för dyrt att vänja infödingarna vid. Och att kläda sig såsom de hvita i stationerna ingår så litet i missionärernas plan för uppfostran, att de själfva i många fall anlägga eskimåernas för klimatet så praktiska dräkt.

I detta fall är missionärernas inflytelse sund. I fråga om bostäder hafva våra missionärer i södra Alaska lyckats så pass i sin sträfvan att utrota det förfärliga sambyggandet, att de kunnat förmå indianerna att inskränka antalet familjer i hvarje hus till ett par eller tre. Det är ett stort steg, men det är icke idealet som de arbeta för. Detta ideal är ett hus för hvarje familj. Därmed sammanhänger, att missionärerna oupphörligt ställa för indianen där idealet af små hus, medan indianen älskar att bygga stort och väldigt. Det var högligen intressant för mig att iakttaga denna kamp mellan missionärens ideal af små hus och indianernas ideal af stora hus, då jag tänkte på den moderna barbarismen i våra städer, sambyggandet i våningar och hotell i stället för att bo familjevis i särskilda hus. I norra Alaska gjorde jag med hänsyn till boningshusen en iakttagelse, som manar till eftertanke från sanitär synpunkt.

En eskimåkoja, sådan missionärerna funno den, då de kommo till Unalaklik och andra eskimåbyar, påminner om intet så mycket som en stor mullvadshög. Det är i alla fall allt, som är synligt af den ofvan jord. Den är, kortast beskrifven, en större eller mindre urgräfning i marken, till hvilken leder en underjordisk gång från en nedgång ett stycke därifrån. För att komma in i denna underjordiska boning måste man således först stiga ned i en mindre håla och så krypa på alla fyra i den underjordiska gången, tills man kommer in i den lilla mörka kammaren, som utgör själfva hemmet. Allt ljus kommer in och all rök går ut genom samma öppning i taket.

I denna jordhåla bodde infödingarna till ett otroligt stort antal, packade som sillar där nere under vintern omkring brasan, som brann midt på golfvet. Om man jämför med dessa kyffen de boningar, som missionärerna lärt infödingarna att uppföra, så är framsteget i sanning stort. Visst äro stugorna små. I det afseendet bräs eskimåen icke på sin kusin indianen. Visst äro dörrarna låga och fönstren fönster i miniatyr. Men dessa små hem kunna hållas snygga och rena. Ett familjelif är där möjligt. Och dock är det tänkbart, att ett sådant litet hem i sanitärt afseende lämnar mycket öfrigt att önska, ja, till och med i jämförelse med den gamla jordkojan. Jag syftar på ventileringen. Eskimåen vill hafva det varmt. Han är rädd för att öppna fönster och dörrar. Och har man en vinter bott i norra Alaska, skall man inse, att det har skäl för sig att bygga sina bostäder små och med så få och små öppningar som möjligt för nordanvinden. I dessa små boningar eldar den moderna eskimåen i järnkaminer. Och det är lätt att inse, att med detta uppvärmningssätt och praktiskt ingen ventilering luften i hans lilla bostad under vintermånaderna med tillhjälp af all den sältran han äter skall blifva förfärlig. I den gamla bostaden tänkte han visserligen ej heller på någon ventilering. Han bara eldade och eldade. Men utan att han visste det, utgjorde denna eldning en ventilering af bästa slag. Det lilla kyffet hölls jämförelsevis friskare med denna oaflåtliga eldning från den öppna eldstaden än det modernare lilla hemmet med sin järnkamin och sina hermetiskt tillslutna dörrar och fönster. Hvilket sammanhanget kan vara mellan denna brist på luftväxling i hemmen och den tilltagande lungsiktigheten, kan jag icke säga. Men saken är betydelsefull nog att mana till eftertanke. Kultur är god på samma villkor som tålamod, nämligen att den leder till ett fullkomligt verk. Halfkultur kan vara sämre än ingen.

Den, som reser i Alaska med något intresse för infödingarna, mötes där af många frågor och problem. Ett af de största

af dessa problem, som sysselsätter missionären och håller honom vaken om nätterna, är detta, hvad den omvände och uppfostrade infödingen skall göra. Hvad skall han taga sig till? Svaret för närvarande inskränker sig praktiskt till dessa tvenne möjligheter: fiska och jaga. I södra Alaska äro ju i det afseendet förhållandena något annorlunda och bättre. Här och där i södra Alaska, såsom till exempel i Yakutat, finnas industriella företag, som gifva indianen arbete och arbetsför-

ESKIMÅKYRKA OCH SKOLHUS.
Svenska missionsförbundets mission i Golovin, Alaska.

tjänster. Således pågår i Yakutat ett järnvägsbygge, ett hamnbygge o. s. v. Och sanningen är den, att "missionsindianen" har där till fullo bevisat sin villighet och sin duglighet såsom arbetare, öfverträffande i det fallet de hvita arbetare som importerats. Indianen är stor och stark, och då han är nykter, är han den fridsammaste och stillsammaste man, någon gärna kan anställa i sin tjänst. Han är också, då det gäller, en man med principer, huru föraktligt det än må talas om

hans karaktärslöshet. Vid järnvägsbygget i Yakutat anställdes först hvita arbetare, men då regntiden inträdde, fordrade de fridagar, när helst det regnade. Och som det regnar jämt och samt den tiden i södra Alaska, skulle på det viset arbetet hafva uppgifvits helt och hållet. Indianerna togo då vid. Kort därefter hände det, att superintendenten befallde dem att arbeta också på söndagarna. Men det ville icke indianerna. Som en man förklarade de, att de ville hafva söndagen fri för att då kunna gå till kyrkan. Och då de hotades med att afskedas, läto de hälsa sin chef, att han kunde göra som han ville, och de skulle göra som de ville; de lefde och redde sig, innan han kommit, med sin jakt och sitt fiske och kunde göra det igen honom förutan. Chefen ångrade icke på att han gaf med sig för en sådan opinionsyttring.

I norra Alaska, guldfyndens trollrike, dit så många hvita kommit in och gjort sin lycka, finnes praktiskt intet arbete af något slag för eskimåen. De stora guldfynden där hafva icke ökat, utan minskat landets resurser, hvad honom vidkommer. Särdeles den form af guldsökning, som kallas "placer mining" och som plockar guldet i ren form ur sanden, saknar alla förutsättningar för att kunna kallas en industri i ordets egentligaste mening. Landet får intet i ersättning för de rikedomar som tagas. Det är en åderlåtning. Och då blodet, det röda guldet, aftappats, återstår intet af värde. Jag hade mer än ett samtal med de stora guldgräfvarna vid Nome. De talade med ett sådant förnämt förakt om de lata eskimåerna, och jag kunde icke annat än fråga dem, om de då gifvit dem något tillfälle att arbeta. Hvad skola de göra? Jag träffade åtskilliga unga män, eskimåer med god uppfostran. De talade god engelska. De voro intelligenta och väl belästa. Men jag behöfde icke fråga dem efter deras yrke. De voro jägare och fiskare. Naturligtvis, det var allt som erbjöd sig, utom någon mer tillfällig syssla såsom tolk vid missionsstationerna. Och ändå är det så mycket som behöfde göras för Alaska. Det

finnes inga vägar i det inre. Att färdas i det inre af Alaska särdeles under sommaren är mödosamt och hart när omöjligt af brist på vägar. Landet gömmer andra rikedomar än guld, men så länge detta kan plockas rent ur sanden, så få andra mineral ligga orörda. Landet erbjuder ganska rika tillfällen till boskapsskötsel. Gräs växer ymnigt. Våra missionärer i Unalaklik hafva visat möjligheten af boskapsskötsel i liten skala. De hafva också visat, att alla slags grönsaker odlas där uppe med stor fördel. Men tyvärr kunna de icke göra det i en sådan skala, att det blir lönande för infödingarna, annat än såsom ett föredöme. Det synes som om Alaskas rikedomar på guld och andra mineral borde kunna bekosta åtskilliga experiment i stor skala. Regeringen gör visserligen icke litet på sina experimentalfält för att öfvertyga den hvita befolkningen om Alaskas permanenta resurser och möjlighet för odling, men olyckan vill, att de flesta, som tro på dessa möjligheter att bygga och bo i Alaska och göra det till ett hem för industri och odling, alls icke taga infödingen med i beräkningen. Det är Alaska såsom en ny stat i unionen, som de älska. I denna framtidsstat anvisa de åt eskimåen och indianen att spela samma förtviflade rol som indianen i öfriga stater. Deras valspråk är: Alaska för de hvita!

Det är en fråga som allvarligt borde framställas, om detta är oundvikligt så. Är det icke möjligen en kulturuppfostran, som försummats hos dessa Alaskas urinvånare, en kulturuppfostran, som, om den gifvits dem i tid, skulle hafva satt dem i tillfälle att lefva och njuta det nya lif, som med kristendomen och civilisationen erbjudits dem? Denna fråga stod för mitt sinne såsom ingen annan under min resa genom Alaska. Jag tänkte på den, då jag i södra Alaska beundrade indianernas kraftiga gestalter och deras flit i röjandet af skog och mark för den nya järnvägen. Jag tänkte på den, då jag gaf akt på deras kvinnors oefterhärmligt fina korgflätning och äfven deras pärlsömnad, huru barbariskt grann än denna var. Dessa

industrigrenar betala sig ju utmärkt, så länge turistströmmen fortsätter dit upp. En sådan där korg betalas med ända upp till femtio dollars och mer. Ja, i södra Alaska gäller det för närvarande icke så mycket att skaffa indianen förtjänster som att lära honom att värdera och använda penningen. Men dessa påpekade industrier påvisa anlag, som kanske kunde bättre tillvaratagas och göras mer permanent tjänande. Det finnes också i södra Alaska slöjdare, som äga stor skicklighet i sin konst. Jag behöfver bara nämna en del af deras totempålar, på somliga af hvilka de nedlagt en verklig konstskicklighet, förstås omkring en barbarisk tanke. Deras kanoter, uthuggna i ett enda stycke ur trädet, och deras smidiga små åror äro också vackra prof på deras slöjdskicklighet.

Icke heller i norra Alaska sakna infödingarna dessa förutsättningar. Eskimåernas skinnbåtar äro en mycket sinnrik uppfinning i båtbyggnad. Ja, eskimåerna äro naturliga båtbyggare och sjömän, lika lugna och trygga i sitt element som trots någon annan kustbo. Deras metod att fånga vargar är åtskilligt mer än en vildes grymma skämt. De förfärdiga af ett smidigt och starkt ben en stark fjäder, som de bända tillsammans medelst senor och gömma i ett köttstycke. Vargen slukar köttet och den lilla helvetesmaskinen på samma gång. I hans inre smälter så småningom senan och fjädern springer upp och rifver sönder hans inälfvor. Det grymma redskapet påträffas med sitt offer och är färdigt för sitt nästa offer med ofelbar verkan hvarje gång. Det vackraste profvet på inhemsk konst i hela norra Alaska äro dock de vackra sniderierna på hvalrossbetarna. Jag har själf en utomordentligt fin bete med dessa sniderier af en af norra Alaskas berömdaste "konstnärer." Och ingen har ännu sett hans verk utan att gifva honom ett frikostigt beröm.

Missionären i Alaska är visserligen redan beskylld att vara för mycket en kulturens man och för litet en missionär. Eller egentligen kommer beskyllningen i en annan form. Han skyl-

les för att vara för mycket en regeringens man. Men det går ut på detsamma. Han påminnes om ordspråket: "När hvar och en sin syssla sköter." Och han antages gå utom sin syssla, då han ifrar för infödingens materiella förkofran. Mig synes emellertid, att i vissa fall missionären i Alaska just i sin intima förbindelse med regeringen lockats att försumma *ett* kulturarbete, som eljest hade kunnat inbringa kanske rika frukter också för missionens närmaste intressen. Jag syftar på infödingens språk och den för Alaska så egendomliga omständigheten, att missionsarbetet ibland infödingarna nästan uteslutande bedrifves på det engelska språket. De flesta missionärerna göra icke ens ett försök att lära infödingarnas tungomål. Få tala det med så pass säkerhet att de kunna reda sig utan tolk i hvardagslag. Knappt någon kan predika på folkets eget språk. Det tillhör icke omfånget eller arten af denna uppsats att ingå på de möjliga förlusterna häraf för missionen i djup och innerlighet. Jag tänker här närmast på en kulturförlust.

Alaska-infödingarnas språk eller rättare dialekter äro många, och ehuru icke studerade af missionärerna i allmänhet hafva de gjorts till föremål för ganska berömvärda, om än ej så djupgående studier af några af dem. Jag har sett åtskilliga ganska stora grammatikor öfver de olika eskimådialekterna i norra Alaska. De utvisa, att dessa språk äro i stånd till att uttrycka ganska fina nyanser i mening. Verben äro böjbara och hafva former icke blott för tid och modus i allmänhet, utan de hafva särskilda former för att uttrycka sådana olikheter i modus som till exempel en önskan, en möjlighet, ett ändamål. Förutsätter ej sådant tillvaron af kulturmöjligheter, om ej kultur, en inhemsk kultur? Måste icke ett böjbart, meningsrikt, ja, poetiskt språk tagas såsom uttryck för ett själslif, mäktigt af mening och poesi?

Medan jag var i Unalaklik, samlade jag en kväll några af infödingarna hos mig på stationen i afsikt att från deras egna

läppar höra deras sånger och berättelserna om deras fester. Jag lyckades förmå dem att sjunga fyra sånger för mig. Melodierna voro visserligen af det primitiva slaget, som utmärker allestädes den äldsta folkvisan, snarare recitativ än sång, med egendomliga plötsliga tonfall, som emellertid voro i sitt slag ganska melodiösa till sin effekt. Egendomligt var, att de sjungande för hvarje vers först gnolade melodien och så repeterade den med orden. Hvad orden beträffar, voro tre af de sånger jag hörde festsånger med ett trivialt innehåll; danssånger, i hvilka den markerade takten var hufvudsaken och orden endast en bisak. Således säger sångaren i en af dessa visor, att han är ytterst tacksam för ett par tofflor han mottagit. I en annan yttrar han sitt förakt öfver en present, som gjorts honom. Den tredje skall jag meddela i ordagrann öfversättning, emedan den synes mig förråda en högre stil. Sångaren säger:

"Jag har känt en lust att sjunga i morgonstunden.
Det kom öfver mig en maning att sjunga, att de unga må höra.
Jag önskar sjunga för dem särskildt, som äro yra och obetänksamma,
för dem, som icke äro visa."

En sådan visa som denna innehåller något mer än en vildes oreflekterade löje. Den innehåller en nöjets filosofi, en epikureism, en bellmanism, vare sig sedan vi taga denna senare naiv eller ironisk.

Den fjärde sången jag fick höra var en religiös sång, som jag också återgifver i ordagrann öfversättning. Det är den store Anden som talar i följande ord:

"Jag ämnar gå och se min man.
Min mening är att bedja honom anskaffa åt mig dyrbara pärlor.
Jag vill i utbyte gifva honom värdet af djur."

Det är uppenbart, att i denna hymn ligger uttalad tanken

om gåfvor och offer såsom villkor för Andens gunst. För offer af dyrbara pärlor vill Anden gifva sin man lycka i jakt och fiske.

Jag hoppades också få höra en krigssång, men det lyckades icke. De ursäktade sig med att de ingen kunde. "De gamla" hade icke lärt ut dessa sånger. Och själfva voro de ej villiga att sjunga dem utom mot mycket hög betalning.

Däremot hörde jag vid tillfällen mödrars vaggsånger för sina barn och barnens leksånger. Jag lärde mig en sådan liten vaggsång, som den gamle gode Froebel, om han känt den, gärna skulle intagit i sin "Mödrarnas bok". Jag vågar det påståendet, att intet folk, som sjunger vaggsånger och lär barnen att sjunga leksånger, är utom möjligheten af en ganska hög kultur. Det är sagdt till grekernas berömmelse, att de uppfunnit leksaker. Om det skall räknas till deras beröm, må då också eskimåernas vaggsånger och leksånger blifva dem krediterade.

Det är alltid en möjlighet för missionen att ställa sig allt för främmande för dessa infödingarnas eget själslif och göra af kristendomen allt för ensidigt en importvara. Hvarje folks kulturarbete måste bedrifvas på dess egen teg och med dess egna resurser.

Hur pa bledde curater.

Af Anna Olsson.

"Go môrning, mäster Dannjelsen! — dä va rolitt å si, att I ä bleen så fresker nu igen. Å I ha vat ute å tatt er en vak, fasten d'ä snöitt å kallt."

"Dä mäkar inte nôn diffrens te me hur'nt vär dä ä, — ja ä bleen så starker nu, så ja kan va ute i hvecket vär sôm helst."

"Yes, pa han ä bleen så spraj nu, så d'ä ännа sôm ôm han vure onger på nytt igen. — Å maj! si här sa I få si på nôt vackert! Pas öfverråck ä côvvrater mä små små hvita stjarner — skynna er å titta, Missi Fôrslunn, di smälter bôrt på stonna. Hva snö ä vackert te si på! — Å hva en får si mö' vackert på jora för inte, — bara en kômme ihôg te titta ätter. — Sett ner e stonn, Missi Fôrslunn. Hva va dä nu I velle läna? — Å, nu kômmer ja ihôg — men ja har inte nôt aent än däribôtter hemma — ä dä så I ä sätisfajd mä dä, så sa I jarna få läna så mö' I vell. Sett litegranna, så sa vi ha ôss en kôpp kaffe." —

"Yes, ja filar sôm e anna männska nu, sänna ja bledde bra igen. Men ja ha vat sjuker, sa I tro."

"Yes, pa han va förfälitt nerrönnater. Ja trodde la allri

han sulle ble fresker mer. — Å så mö' mediciner sôm han ha tatt in, pa! Maj gonnes! Vi geck å såg den ene dôktarn ätter den annra, å ingen å dôm så' ut te begripa se på hva dä va, sôm felade pa. En sa dä va rometisn, en aen sa dä va maläria. Dôkter Mäsen han sa, vi hade te skynna ôss å ta pa sörut, för ella så feck han longsot, sa han. I vet, pa hade ammonia för en fyre år sänna. Men pa han velle då inte på nôra villkôr gå hemifrå.

Så geck vi då te en aen dôktare, en sôm sulle va en redi äxpört, sa di. — Han sa, att dä besto' i narvera. — Den ene dôktarn velle pa sulle drecka plänti å mjôlk, en aen kôm å sa, att mjôlk dä va dä varsta han konne drecka. En å dôm årdinerde, att ja sulle lägga varma strykejarn unner fôttera på 'an, nôr han hade gått te bädd ôm kvälla, — ja, ja vet inte hva allt di hade te preskrajba. Sômme förbjudde pa te äta nôn mit, å sômme å dôm velle ja sulle fraj en stor pis biffstek te 'an te bräckfäst. En å dôktra velle inte pa sulle äta nôn bräckfäst, å en aen velle inte han sulle äta nôn sôpper. Å den ene medicinflaska ätter den annra gjore han änne på, pa. Men dä så' inte ut te å göra nôn varkan. Patentmediciner ha han la försökt se på så många sôm finns, tror ja mäst. Han ha tatt "Kuriko", å han ha tatt "Fajv-drôps", — "Sapprillo" to 'an två flasker å. Så köpte han se ett sånt dära 'lektris bält — — inte ett tecken bätter bledde han. Ja sa säja, bå pa å ja filade blu på den tien. — Te kasta ut en hoper å pänge på dôktare å mediciner, å så bara ble varre i stället för bätter. — — Di dära patentmedicinera di ä då dä varsta hômbôg sôm finns. Ja känner e flecka, sôm ä tajprajter på ett stort fäkteri, där di gör nôn slajs patentmedicin. Ja kômmer inte ihôg, hva di kallar'n. Å den flecka ho talte ôm, att dä kôstade dôm inte mer än fäm cänt te laga te e flaska utå den dära medicinen, — å på drugstålet får en gi en daler flaska. — Ä inte dä afel! — Dä kan ju häppna nôn endeste gång, att e männska ha blett hjälpter igônôm e patentmedicin. Men dä' riskitt

te ta dôm, tôcker ja, — di kan ju mixa ihop hva smörja di vell å kalla't medicin. —

Så kôm dä då te sist en onger dôktare hit te staen. Han va här å hälste på e famelj, sôm hade tatt 'an å bringat ôpp 'an ifrå dä han va bara liten pojk. Han va svänsker, men utå dä han jämt hade vatt iblann 'merikanara, så talte han bara ängelska. Ja feck för me en da, att ja sulle gå te 'an å fråj'an, ôm han velle kômma å si pa. Ja hade hört, att han sulle va redit ôpp te dät i allting. Han så' inte ut te va stort mer än en trättie år. — Yes, han lôffte han sulle kômma. Dä' va ett år i vårase. — Å yes, lite påtår får I lôf te ha — — han kôm, den dära dôktarn, å dä fôrsta han gjore, nôr han kôm in, så öppnade han på fônstert. Sir I, pa han va bleen så rädder för dräft, så han velle inte ha öppet nônstans, så fort dä blåste litegranna svalit. — 'D'ä inte unlitt, att du ä sjuker', tôckte han, dôktarn, 'sulle ja setta i ett sånt härа clåst ôpp romm, så vure ja la döer ôm en liten ti.' — 'Ja ä rädder för dräft', tôckte pa, han. — 'En behôfver la inte sätta se precis rätt inte, där d'ä öppet', svarte dôktarn, han. Å så talte han ôm, att han har fônstert öppet bå sômmer å vinter i dä rommet där han slipar. Å han hade inte vat sjuker en endeste da på öfver tie år, sa han. — Sôm sagdt va, han öppnade fônstert. Sen så satte han se inte pa å talte ôm e roli historia. Di skrattade båa två, bå pa å han. Sen begynte pa han förståse på te tala ôm, hur sjuker han filade, å hur många medicinflasker han hade drucket ur, å hur många dôktare han hade vat å sitt — Han sa inte ett or, dôktarn, han bara satt där å nickade. Si ja hade kan vetta talt ôm för 'an förât. hur dä äktade mä pa. — Te sist så sa han då te 'an: 'Du ä inte hälta så sjuker, sôm du tror du ä — du har te bräs ôpp', tôckte han, dôktarn, 'så bler du snart fresker igen. Mediciner sa ja inte ge de nôra, för sådent har du allarean hatt nock å.' Å så sa han, att hade dä vat e svajer människa, sôm hade tatt alla di medicinera, så hade ho vat killater långesen. Dä sa han te

me, så pa inte hörd'at. — 'Dôm dära kan du slänga ut' — å så pekte han på flaskera, sôm pa hade på boert — 'nu sa vi begynna på mä en aen tritment', tôckte han, dôktarn — Si, pa han va bleen så letter ôt allt hva dôktare heter, så han velle inte lätta me gå ätter den dära nye dôktarn. Men ja hade fått i huvet på me, att vi sulle försöka en gång te, inna vi gidde ôpp. — 'Väll, lätt 'an kômma då', tôckte pa te sist, 'men du vet ja ä lia nöjder ôm te si 'an — han ä la han sôm di annra'. — Dä kan ju ingen unnra på, att pas tôlamod ga ut. Men hur dä va, så va dä änna sôm ôm han hade tatt en lajking te den dära dôktarn, så fort han feck si 'an. Hade han blett här lite länger, så hade di la blett redia shôms, pa å han. — 'Du sa inte tänka på de själfver', brukte han säj te pa — 'kôm ihôg, att dä finns hunnratals männsker, sôm legger sjuka i bädd å inte kan röra se, å sôm inte har en cänt te spänna på dôktare å medicincr'. — Å så sulle pa gå ut å ta en vak hvarendeste da. — 'Bara lätt ble å läsa ôm äcksidents å allt möjelitt sånt dära, sôm tiningara ä fulla å — läs nôt treflitt', tôckte dôktarn han. — Dä va då fôrste gången han va inne här, så frågte han me, ôm ja hade nôn fajer i ståven. — Nu bler dä la te varma strykejarn igen, tänkte ja. — 'Dä här dä bler bra te kindling', sa dôktarn, å så pickade han ôpp e bok — e sån dära sôm di kastar ikring ve hvart hus, sôm sa ädvertajsa nôn patentmedicin, I vet. — I den boka sto 'dä ôm alla möjelia slajs sjukdomma, å allihop så sulle den dära medicinen cura förståse. Å hvecken å sjukdomma pa han häppnade te läsa öm, så tôckte han dä va precis liker hans. — 'Detta hära dä har bestämdt ja', brukte han te säj ôm allt möjelitt. D'ä inte unlitt, han va narvös. — Men så begynte han på te va ute mäst daen i änne, å han feck sån cônfidens i den dära onge dôktarn, så han trodde hvartendeste or, sôm han sa te sist."

"Mån tro, dä geck sakte för me te ble bra."

"D'ä la sannt dä, du pa, men en bler inte sjuker på en da,

då kan en la inte ble bra på en da häller. — Å så fort du latt ble å bara setta å gronna på de själfver, så konne en si, att dä bledde en improvment, å att du bledde ett litet solagrann bätter för hvar da sôm geck. — Si här sa I få si sekka arma han har, pa. — Dä kan I kalla môssels, dä härа. —

Allri ha ja sitt nôn less ve ätter nôn, så sôm pa han leddes ve ätter den dära dôktarn. Ja tror inte pa hade tänkt mer ôm sin bror, ôm han hade hatt nôn, än han gör ôm hônôm."

"Yes, dä finns dôktare, sôm ä snälla. Vi läste för nôra dar sen ôm en dôkter, sôm nyss va bleen döer. Å vet I hva han hade gjort? — Han hade brännt ôpp alla sia räckenskapsböcker, inna han do'. Si, dä va en hoper å fattia männsker, sôm va skôllia hônôm pänge, å han velle försöka fix'at så, att di inte sulle konna betala sia bills. — Släktinga hansa di va rika. så di behöfde inte nôra mer pänga."

"Sôm sagdt va, Mäster Dannjelsen, dä finns många snälla dôktare. D'ä stor diffrens på dôm, då. Vi hörde just ôm e fatti änka, sôm har fäm små barn, sôm ho har te sôpporta. Å så har ho si gamla mor nôr se. Ho vaskar å klinar hus för annra fäm da i veka. På lôrdan då ä ho hemma å vaskar å klinar ôpp ôt se själfver. Den gamla mora ho bledde sjuker å feck legga i flere veker. Å di hade te ha dôktarn kômma hvarendeste da en långer ti — hunre å trättan gånger hade han vat där. Å tror inte I, att nôr han sulle mäka ut sin bill, så to' 'an en daler för hvarendeste gång, sôm han hade vat där — han slo' inte å en cänt. — Å han vesste, hur fattia di va! — Å iblann så stannte han inte mer än nôra minuter, nôr han kôm dit. — Ho feck hôlla på å vaska å gno i två år, inna ho konne betala den billen, den dära fattia änka. Kan vetta ho hade sju männsker te klä å fö, å så hade ho te lägga unna allt ho konne spära te dôkterbillen."

"Hade ja vat sôm ho, så hade ja pilat te cårten. — Dä sa la finns nôn jôstiss på jora!"

"Väll, mäster Dannjelsen, hva sulle ho ta se te? Dä va

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN:

Landskap. Motiv från Oregon, Ill. Oljemålning af Anders G. Walgren.

inte så isit te pila — — dôktarn han hade la kômmet å sagt, att han inte charshade mer än sin regler fi. D'ä inte så gôtt för e fatti änka. Å mån tro dä kôstar nôt te emplåja en lajer. — Å maj, ä klåcka allarean så möe! — Dä sulle va rolitt, ôm vi finge kipa den härа snöen öfver jula. — Gobaj mä er, å tack sa I ha för gôtt kaffe! — Ja kan inte kômma öfver, hur rolitt dä va, att mäster Dannjelsen ä bleen så docktier."

"Yees, — att pa bledde curater, dä va den bäste Crissmess-present vi konne få."

Guvernör John A. Johnson.

Minnesotas andre svenske guvernör.

Af Victor Nilsson.

Under fjolårets valkampanj blef i Minnesota åter en det demokratiska partiets kandidat vald till guvernör, och egendomligt nog är den nye guvernören svensk-amerikan liksom då sådant sist — och för första gången i statens historia — inträffade. Saken väckte uppseende, ty Minnesota har städse och med rätta betraktats som ett det republikanska partiets bålverk, och flertalet svensk-amerikaner här som annorstädes torde vara republikaner.

Äfven i österns press var John A. Johnsons val till Minnesotas guvernör föremål för dryftning. Sålunda yttrade *New York Post* sin förvåning öfver att Johnson i en stat, hvars sammanlagda röstantal troligen ej utgör mer än 325,000, hade ett öfvertag öfver sitt partis presidentkandidat på 140,000 röster, ty detta visar tydligt nog Roosevelts och de republikanska partiintressenas öfvervikt inom staten. Det oväntade valet af demokraten Douglas till guvernör i Massachusetts

åvägabragtes därigenom, att femton procent af de röstande "klöfvo" sina valsedlar. I Minnesota åter visade valrapporterna, att ungefär tjugutre procent af de röstberättigade röstat på Roosevelt och Johnson, ett alldeles enastående exempel på självständig, af partihänsyn oafhängig politisk röstning.

Är då den unge svensk-amerikanske demokraten en man af så lysande begåfning, af så omfattande och stadgad popularitet, att han blott på grund af dessa egenskaper förmådde besegra sin republikanske motkandidat, och därtill i en kampanj med presidentval? Vi måste delvis nekande besvara denna fråga. Guvernör Johnson har visserligen på ett lysande sätt uppfyllt de förhoppningar, som knutits vid honom, men intill några månader före sitt val till guvernör var den unge demokratiske statssenatorn från St Peter en i Minnesota som ett helt tämligen okänd man. Många, som hört talas om honom, förväxlade honom till och med med en namne, också svensk, statssenator och från St Peter, men republikan. Men faktum var, att John A. Johnson i eminent mening var ögonblickets man. Minnesotas folk hade ej i grund och botten ännu lärt känna honom, men valde honom med intuitiv säkerhet till sin högste styresman och har nu skäl att utbrista som Lohengrin, hvilken från första stund i botten förstod upphöjdheten af Elsas karaktär:

Dich sah mein Aug' —
mein Herz begriff dich da.

Därtill kom som ett afgörande faktum, att det republikanska partiet låtit påtruga sig en kandidat, hvilken var än mera okänd än John A. Johnson var okänd. Den republikanske kandidaten hade tjänat sin stat och sitt parti på ett enligt de flestas åsikt utmärkt sätt, men samtidigt gjort sig allmänt känd såsom en i oerhörd grad framfusig, grofkornig och hänsynslös person, hvilkens seder och vanor i alla tänkande personers omdöme gjorde honom olämplig för guver-

nörsstolen. Hans fraktion inom partiet förskaffade honom den republikanska nominationen genom en djärf kupp, som från partiets konvention utestängde det county's delegater, som hade en honom farlig och i alla hänseenden öfverlägsen kandidat att föreslå. Redan dessförinnan hade han och hans vänner angifvit tonen för sin kampanj genom ett ilsket och ärerörigt anfall på en af statens mest ansedde män, den svenske mecenaten C. A. Smith, blott emedan denne vägrade att gifva en slik ovärdig mans kandidatur sitt mycket vägande understöd.

Det demokratiska partiet plägar alltid vänta till sista stund med sina nominationer för att söka draga fördel af motpartiets möjliga blunder. Så gjorde det också denna gång. F. d. guvernör Lind, då ledamot af kongressen, var självskrifven guvernörs-kandidat, men undanbad sig denna ära såväl som den af att blifva demokratisk kandidat till ett säte i statens högsta domstol. Att demokraterna ändå nominerade en svensk-amerikan, bevisade deras goda omdöme. De räknade till sin fördel med det anseende för omutlig ärlighet, som svensken åtnjuter.

Så gjorde John A. Johnson sin debut på den större politiska arenan, och det må med fog sägas, att den var lyckad, och att den skedde under särdeles gynnsamma förutsättningar. Den unge statssenatorn och tidningsmannen från St Peter, som vid denna tidpunkt var ordförande i statens journalistförening, är lång, ståtlig och af ett distingueradt yttre. Ägande den gentlemannalike politikerns förbindliga sätt är han tillika god talare och väl hemmastadd i sitt lands och sin stats historia och nationalekonomiska förhållanden. Sina kampanjtal höll han fria från personliga angrepp och tillvitelser. Faktum, att han med sitt svenska ursprung förenar amerikansk börd inom själfva Minnesotas landamären, blef honom till stor nytta.

Icke förty är det tvifvelaktigt, huruvida senator Johnson

GUVERNÖR JOHN A. JOHNSON.

kunnat gå segrande ur striden, om icke motkandidaten och hans anhängare genom oklokhet gjort allt för att underlätta hans val. "Hvem är Johnson egentligen?" Så frågade sig många med rätta. Motkandidatens vänner voro nog oförsiktiga att åtaga sig att gifva svar på denna fråga. De gjorde det genom att söka framställa Johnson som en otacksam och ovärdig son, den där jagat först fadern och senare modern ur föräldrahemmet. Detta sätt att rycka motkandidatens privatlif in i kampanjen för att nedsvärta honom väckte med rätta allmän indignation och kostade den republikanske guvernörskandidaten tusentals röster.

Johnsons vänner blefvo icke heller belackarna svaret skyldiga. Lyckligtvis lefde ännu hans ungdomsvänner och välgörare, bland dem den äldsta och bästa, modern. Och på så sätt blef redogörelsen för Johnsons lif och ärliga sträfvan framåt och uppåt som en öppen bok, i hvilken Minnesotas folk läste sig till till aktning och varm sympati för sin blifvande guvernör.

* * *

John A. Johnson föddes i St Peter den 26 juli år 1863 och är sålunda blott fyrtiotvå år gammal. Föräldrarna voro svenskar, fadern "af bättre folk", modern en stackars fader- och möderlös flicka, då hon år 1852 anlände till Amerika. Det blef efter giftermålet modern, som sammanhöll hemmet och gaf den småningom växande barnskaran en öm och karaktärsdanande omvårdnad, hvilken, då den saknas, ej kan uppvägas af en om än aldrig så mångsidig eller dyrbar uppfostran. Bristande energi och stadga å faderns sida gjorde det nödvändigt för modern att sörja för sitt och barnens uppehälle genom tvätt och strykning. Lille John var icke mer än tolf år, då han bad sin mamma att få sluta skolan för att i stället söka tjäna sitt bröd och lätta bördan för henne. Modern gaf efter mycken tvekan sitt samtycke. Hon fruktade, att det sedan aldrig skulle blifva tid eller tillfälle för

den begåfvade lille pysen att få någon skolgång, en farhåga som också besannades.

John dref emellertid sin vilja igenom. Till en början utgjordes hans lön blott af tio dollars i månaden som biträde i en specerihandel, men den ökades så småningom. På lediga stunder hämtade och aflämnade gossen tvätt för moderns räkning, tills han fyllt fjorton år, då hans inkomster voro så pass stora, att han helt enkelt förbjöd modern att vidare tvätta eller stryka för andra än hemmets medlemmar. Ungefär samtidigt fick John sin första öfverrock. Hans amerikanske principal hade observerat, att gossen gick klädd i en tunn alpackarock, som på sin höjd kostat 75 cents. Han skänkte honom därför till uppmuntran för hans flit och villighet i arbetet en varm vinteröfverrock. Det var dock först efter mycken öfvertalning han kunde få den lille stolte svensk-amerikanen att mottaga gåfvan.

Snart därefter förändrades Johns verksamhet. Han kom in på ett apotek i hemstaden och kvarstannade där i tio år. Sedermera innehade han anställning som kvartermästare hos en järnvägsentreprenör i ett års tid. Då han förtjänade sjuttiofem dollars i månaden, förmådde han icke blott sammanhålla familjen och betala begrafningsomkostnaderna för tre i unga år aflidna systrar jämte skolgång för en syster och en broder, som ännu äro i lifvet, utan han räddade också med tillhjälp af sina besparingar moderns hus, som af fadern pantsatts för skuld, från att säljas på exekutiv auktion.

Ej underligt således, att det fanns vänner, som ville hjälpa en så energisk, sparsam och driftig ung man som John A. Johnson. Tillfälle härtill erbjöd sig, då halfva aktiebeloppet i *St. Peter Herald* blef till salu. Johnson förklarade, att han icke kunde inlåta sig på något tidningsköp, emedan han ej ägde en dollar, men väl moder och syskon att draga försorg om. Hans vänner förskotterade dock nödigt kapital och etablerade honom som välbeställd tidningsredaktör, hvilket han

förblef intill sitt val till guvernör. Det militära pli, som kännetecknar guvernör Johnsons hållning och rörelser, förvärfvade han som medlem under 8 år af ett af nationalgardets infanteriregementen, vid hvilket han steg till kaptens rang. Med undantag af en termin som statssenator, hvartill han valdes år 1899, har Johnson icke fyllt någon allmänhetens förtroendepost, intill han den 1 januari 1905 gick att bekläda statens högsta ämbete.

* * *

Genast från första stund förstod guvernör Johnson att klargöra sin ställning gentemot Minnesotas folk genom sina rekommendationer rörande lagstiftning till 1905 års legislatur. Guvernör Johnson fastslog, att han icke var någon politisk lycksökare, som, tack vare en segerrik valkampanj, kommit till en makt, den han ville göra största och längsta möjliga bruk utaf. Han föreslog nämligen den starkt republikanska legislaturen att förvandla guvernörens ämbetstermin från två- till fyraårig , utan möjlighet af direkt omval för ämbetsinnehafvaren. I förslaget ingick, att den nya tingens ordning skulle taga sin början från och med den 1 januari 1907, därigenom utestängande möjligheten för hans eget omval. Lyckligtvis fann sig den republikanska majoriteten icke befogad att genomdrifva denna den demokratiske guvernörens reform, hvilken som bekant redan gäller för borgmästarens i det "Större New York" ämbetstermin. Ehuru själf demokrat stod guvernör Johnson i det bästa förhållande till den så öfvervägande republikanskt sinnade legislaturen, hvilken lärde sig uppskatta hans klarsynta förstånd, fördomsfrihet och manliga fasthet. Det enda stridsämnet var en motion, som ställde det nybyggda kapitoliet i ett och allt under dess byggnadsstyrelses uppsikt, tills det kunde betraktas helt och hållet fullbordadt. Som detta skulle göra Minnesotas guvernör till ett slags inhyseshjon i det regeringspalats, där han allena borde befalla, och det för en period i det närmaste motsvarande en hel ämbetstermin,

protesterade guvernör Johnson häremot. Detta hade han så mycket större anledning att göra som statens guvernör står genom borgensförbindelse i ansvar för åtskillig dyrbar egendom, som tillhör staten och i dess kapitolium förvaras. Men trots att guvernören uttalade sitt veto mot motionen, drefs den lika fullt igenom. Som guvernören är självskrifven ledamot af kapitoliets byggnadsstyrelse, har han emellertid inom denna förstått att häfda sina åsikter och sin värdighet och därtill satt en gräns för dess självsvåldiga slöseri med statens medel.

Icke endast genom sin glänsande valseger och sina statsmedborgares växande förtroendefulla beundran har guvernör Johnson ådragit sig nationell uppmärksamhet. Genom sitt skriftställeri i dagens frågor har han gifvit prof på en orädd reformsträfvan och en frisinthet och fördomsfrihet, som kommit många att vid honom knyta de största förhoppningar. Thomas Lawson, den djärfve storspekulanten och svindelafslöjaren, har ju till och med utpekat guvernör Johnson såsom bestämd att en gång mottaga hela det amerikanska folkets förtroende. Och som en västerns representant blefve guvernör Johnson kanske mer än någon annan lämplig att uppbära presidentämbetet. Det finnes något hugstort och storvulet folkligt i guvernör Johnsons läggning, som skulle göra honom till en värdig efterträdare till Theodore Roosevelt.

* * *

Guvernör Johnson är sedan flera år lyckligt gift. Hans val föll på en fader- och moderlös flicka, som var lärarinna vid den katolska klosterskola, vid hvilken hon erhållit sin egen omsorgsfulla uppfostran. Hon är målarinna och uppmuntrar ifrigt sin unga hemstats konstnärliga sträfvanden. Liksom maken tillhör hon den presbyterianska kyrkan. Guvernör Johnsons syster är skollärarinna och bebor med modern ett hus, som denna låtit för sig uppföra. Brodern är tidningsredaktör i New Ulm, men innehade under guvernör Linds ämbetstermin statsbibliotekariens befattning.

Då man hör nämnas en ung svensk-amerikansk senator från St Peter som Minnesotas guvernör, föres gärna tanken på Gustavus Adolphus College, vårt svensk-amerikanska läroverk därstädes. Vi ha emellertid sett, att Minnesotas nye guvernör icke direkt haft någon förbindelse med detsamma. Sin bokliga kunskap har han nödgats förvärfva på egen hand, hans affärsvänner och välgörare ha nästan uteslutande varit anglo-amerikaner, och han tillhör icke Augustana-synoden. Med guvernör Johnsons svenska är det ytterst klent beställdt, men han förstår och älskar det tungomål, på hvilket hans moder först kallat honom son. För allt, som är lifskraftigt och ungdomligt hyser guvernör Johnson den innerligaste sympati. I St Peter var han städse ungdomens banerförare. Icke underligt sålunda, att studentkåren vid Gustavus Adolphus College var den första organisation, som med tal, sång och jubelrop bragte den nyvalde guvernören sin hyllning. Sedan kommo de massvis, på en enda dag 10,000 personer från Minneapolis och St Paul.

* * *

Hur är det nu, är det svenskens tålamod eller hans ärlighet, som han bär såsom nationellt särmärke och mest utmärkande egenskap, som är oftast förekommande och fördelaktigt utmärker honom framför andra nationers söner? Är det endera eller snarare bägge i förening? Det gamla kära ordspråket "Ärlighet vara längst" kommer oss att tro det senare, att tro på ett svenskt tålamod, som aldrig tröttas eller förtviflar om en ärlig sträfvans slutliga lön.

Vi vilja som prof på den äkta svenskheten i guvernör Johnsons tankegång och hela lifsriktning delgifva följande ur en synnerligen välskrifven artikel om unga mäns framtid i våra dagar, med hvilken han bidragit till senaste septembernumret af tidskriften *Men and Women.*

"Hvad vårt land nu behöfver är dugliga unga män, som tillika äro alltigenom ärliga. Vi behöfva män, som föra sin

MINNESOTAS NYA KAPITOLIUM I ST PAUL.

ärlighet med sig in i handhafvandet af sina affärer, män, som tro, att ärlighet och duglighet äro de första villkoren för framgång, och som komma att kräfva ärlighet hos de män, hvilka väljas att representera dem vid ledningen af nationens, statens och kommunens affärer. Hvarthän vi vända oss, läsa vi om bedrägeri och skurkaktighet på alla affärslifvets och politikens områden. Om beskyllningar för oärlighet och bestickelighet i de skilda regeringsdepartementen, i banker och assuransbolag och snart sagdt inom hvarje gren af organiserad företagsamhet läsa vi dagligen i tidningar och tidskrifter, och frågan dryftas från talarstolen. Hela landet synes gå i ett formligt rus af brott och bestickelighet. Den pågående agitationen och de af densamma förorsakade undersökningarna skola utan tvifvel framkalla en rensning af atmosfären. De förhållanden, som för närvarande råda, bero hufvudsakligen på det vanvettiga begäret efter stora rikedomars förvärfvande inom en kort tids förlopp, och det är icke att undra på, att de få till resultat den ruin, som följer på vansinniga spekulationer.

Ärliga affärsmetoder fostra ärlighet i det offentliga lifvet. I vårt land, i hvilket röstberättigade hålla sig så noga underrättade om sina ämbetsinnehafvares förmåga, böra dessa röstberättigade blott göra fordran på samma ärlighet i offentliga värf, som de fordra i sitt hemlif och i sina affärer, och de skola uppnå den. Några få mäns inflytande skall sprida sig till andra deras likar och till röstberättigade i andra kommuner, och hela nationen skall skörda de välsignelserika frukterna. Unge man, hvilket verksamhetsområde, du än beträder, var ärlig, bortspill ingen tid, och du skall röna framgång."

* * *

På en ansenlig höjd i St Pauls centrum reser sig ett hvitt, skinande marmorpalats, hvilket nyligen inredts med konstnärlig prakt. Det är Minnesotas nya kapitolium. Därinne har statens styrelse sitt säte. Dess främste man är den förste i staten födde guvernören, svensk-amerikanen John A. Johnson. Måhända blir han en gång herre i Hvita Huset.

Dr O. Olsson och den första oratorie-kören i Svensk-Amerika.

Af Gustav Andreen.

I vår svensk-amerikanska historia, som sträcker sig tillbaka endast ett halfsekel eller något mera, är en tjugufem-års-fest väl värd att fira. Och nu är det just ett fjärdedels sekel sedan den första oratorie-föreningen stiftades ibland svensk-amerikanerna. Underbart rik frukt har detta grundläggande arbete burit, så att oratorier väl hundratals gånger presterats af svensk-amerikaner, synnerligast vid de svensk-amerikanska läroverken, under dessa tjugufem år. Den frågan är därför af intresse: huru gick det till, då denna förening stiftades?

Att kärlek till skön sång utgör en del af den svenska naturellen, behöfver jag ej söka bevisa. Om detta karaktärsdrag vittnar den härliga studentsången vid de svenska universiteten, vittnar folksången, som lefver på folkets läppar, vittna de sköna psalmer och koraler, som utgöra en af våra oförlikneliga skatter. Ja, det är som om sångens genius gjutit silfver in i språket, så att det fått en särskild klang. "Vous chantez!"

säger fransmannen, då han hör oss tala svenska. Skulle då ej sången, som bor i vårt språk, som ammats af fäderneslandets natur och historia, äfven följa med oss till vårt nya hem här i västerland?

Sant är ju, att först hängde våra nybyggare-fäder sina harpor i pilträd; så ha de själfva berättat. "Det gick ej så lätt att sjunga här som i Sverige", sade en gång en af dem till mig. Ja, mången längtade till fäderneslandet med något af den känsla, som hos de gamle israeliterna förestafvade orden: "Huru skulle vi kunna sjunga i främmande land?" För andra upptog arbetet och mödan alla deras krafter till den grad, att tanken och sinnet voro i fara att förlora sin gudaärfda förmåga att på sångens vingar höja sig öfver det alldagliga och blicka mot ljuset. Den sång, som härvidlag från början betydde mest, var koralsången, församlingssången. De svenska psalmerna kände emigranterna till, de voro gamla förtroliga vänner, i dem kunde de åter utgjuta sitt hjärtas känslor, sin saknad och sitt hopp. Och i den vers, som mer än någon kan kallas Svensk-Amerikas national-vers, fann deras nytända mod sitt uttryck:

Kristne, medan vi här vandra,
låtom oss på fädrens vis
fromme bedja med hvarandra,
glade sjunga —

och så småningom började den svenska sången gro, hvars frö vinden fört öfver hafvet till fjärran land.

Körsång i församlingarna hördes vid högtidliga tillfällen redan på femtiotalet och har under årens lopp utgrenat sig till hvarje samhälle. Sångföreningar, synnerligast manskörer, bildades ock rätt snart i de större städerna. På 60-talet började studentsången flamma upp vid Augustana College, då beläget i Paxton, Illinois. Då läroverket flyttades till Rock Island 1875, fick manskörens arbete förnyad impuls dels genom ett

förökadt elevantal, hvarigenom möjligheterna för röstresurser blefvo större, delvis på grund af den svenskhetens anda, som just vid denna tid åter började fylla vårt folk. Man hade under de första decennierna känt sig som ett folk i förskingringen, hvilket snart skulle spårlöst försvinna i det väldiga allt uppslukande Amerika. Först på sjuttiotalet började man fullt förstå, att Svensk-Amerika skulle blifva stort, kanske mäktigt, att det hade sin särskilda och höga uppgift att utföra, att med sammanhållning och en rätt idealism storverk kunde åstadkommas. En viss självkänsla, som för arbetets rätta bedrifvande var oumbärlig, började visa sin kraft. Örnungens natur började gifva sig tillkänna, man ville försöka vingarna. Väl hamnade man i backen ibland, men rik på ansatser är i sanning denna period i Svensk-Amerikas historia. Vid denna tid var det äfven som den första oratorie-kören ibland oss stiftades.

I allmänhet, för att icke säga alltid, koncentrerar sig ju sådant arbete, för hvilket tiden är mogen, kring en viss personlighet, som så blir anförare och grundläggare af detsamma. Den man, som innehar denna plats till någon del med afseende på våra svensk-amerikanska musikskolor och obestridligt med afseende på utförandet af oratorie-arbete, är dr O. Olsson, den förre presidenten vid Augustana College, för tjugu-fem år sedan teologie professor vid dess seminarium.

Olsson var i besittning af just de egenskaper, som gjorde honom lämplig att leda ungdomen, då det gällde att åtaga sig ett dylikt jättearbete, som utförandet af ett oratorium i de dagarna för oss var. Vi hade ju ej riktigt kommit igenom nybyggaretiden; och nu skulle vi, emigranterna eller deras barn, med små resurser både på ett område och på ett annat våga företaga något dylikt! Ja, därtill fordrades en särskild hänförelse. Vi voro unga, samhället var ej gammalt, vi kunde entusiasmeras, och den som blef verktyget härtill var just Olsson.

När helst jag tänker på dr Olsson, kommer alltid för mig hans bild från den tiden. Han var då i sin krafts dagar, ej fullt fyrtio år, energisk och ifrig. I själfva hans blick låg

DR O. OLSSON.

en viss magnetism, hvars kraft för oss berodde därpå, att vi visste, att hans hjärta klappade varmt för ungdomen och dess förädling. Musik älskade Olsson passioneradt; ingenting rörde honom djupare i glädjens dagar, intet förde med sig

större tröst för honom i bedröfvelsens stund än musik. Själf spelade han piano med känsla. Ja, känsla, djup känsla, det är det rätta ordet man måste begagna, då man skall angifva Olssons viktigaste karaktärsdrag. I religiöst hänseende hade han den djupaste och innerligaste känsla, i musikaliskt hänseende hade han smak endast för det ideella, det som lyfte en öfver jordelifvet uppåt mot renare rymder. På samma gång fanns hos honom en naturlig humor, som understundom sprudlade och porlade fram som källådern i skogen, och som i sin mån bidrog till att stärka O. O:s inflytande öfver oss yngre, ja, öfver de äldre också. Aldrig kunde man umgås med honom i klassrummet eller i en förening, lik till exempel oratorie-föreningen, utan att vid tillfälle känna sig road, träffad eller eggad af hans sinnrika infall och ordvändningar. Understundom tog denna natur ut sin rätt äfven vid kollegii annars allvarliga förhandlingar; så till exempel minnes jag en händelse från den första termin jag var biträdande lärare vid Augustana. Då fakulteten mot slutet af terminen skulle uppsätta förslag till ämnen för studentskrifningarna på svenska, bad Olsson med skalken i ögat "att få föreslå ett passande teologiskt och historiskt ämne, ja, fosterländskt på samma gång, nämligen: Odens tal vid Ansgarii ankomst till Sverige." Om en stund, då naturvetenskapliga ämnen också skulle vara med, ville Olsson nödvändigtvis komma med ett. Dr Hasselquist tvekade småleende att gifva honom ordet, ty han visste huru vedervärdiga åtskilliga naturvetenskapsmäns teorier, synnerligast darwinismen, syntes den ifrige Olsson; men denne höll upp en tidskrift, som innehöll bilden af en apa, och föreslog så gravitetiskt ämnet: "Gorillans karaktär och framtidsutsikter." Där jag satt i mitt hörn och blickade fram mot ordföranden, den vördnadsbjudande dr Hasselquist, dr Josua Lindahl, förslagsställaren O. O. och andra, måste jag stoppa näsduken i munnen för att icke vanhelga fakultetsrummet genom att skratta högt. Men som väl var rädda-

de dr Granere situationen genom att brista ut i ett klingande skratt, i hvilket vi alla fingo instämma, under det dr Hasselquist tog sig i skägget, skakade på hufvudet och sade, att O. O. fick icke komma med flera förslag.

Olssons humor var dock ej alltid sådan, att man log åt densamma. Den berodde fastmer därpå, att han med några pregnanta ord och satser kunde belysa en hel situation, som då blixten under en mörk natt på en gång gifver oss en öfversikt öfver trakten och vägen framför oss. Och denna egenskap är nära släkt med allvaret; och grundtonen i dr Olssons karaktär var allvar, djupaste allvar. Själf allvarlig och ren, ja, sträng, väntade han att finna samma egenskaper hos andra. Då han med oss talade om lifvets och själens, om tidens och evighetens viktigaste frågor, då kände vi, att vi voro i en mans närhet, som tänkt och studerat och nu ägde en tro, tro på Gud och det godas seger, hvilken gaf innehåll och kraft åt allt hans arbete och entusiasm därtill; vi hade i honom en medryckande personlighet, som kunde samla krafterna kring sig, ej minst när det gällde utförandet af skön musik.

Huru kom då Olsson på tanken, att vi skulle sjunga Messias? På våren 1879 behöfde Olsson efter sitt trägna arbete någon hvila, hvadan han beslöt resa till reformationens moderland, Tyskland. Sent på måndagskvällen den 17 mars samlades Augustana-sångare och musikkår utanför det hus "emellan bergen", som synoden hade byggt för Olssons räkning, och som ännu står på läroverkets mark. Det var de studerandes afsked till den älskade läraren, som följande dag reste i väg mot Europa till. Snart började hans "Hälsningar från Fjärran" bli synliga i *Augustana* och lästes med intresse i vida kretsar. Och där beskrifver han, huru han i London den 4 april 1879 fick höra Messias sjungas. Låt oss läsa därom med hans egna ord:

"Att min glädje redan i förväg var stor, skall icke förundra den, som förstår hvad ett sådant sångstycke som Messias af

Händel måste hafva för betydelse för hvarje älskare af god, andlig sång och musik. Jag bestyrde om bostad i närheten af Exeter Hall, hvilade något, och trött som jag var begaf jag mig af till Exeter Hall, i min enfald bedjande Herren, att han måtte stärka min kraft och förunna mig den glädjen att redan på jorden få höra, att det i himmelen måste vara outsägligt härlig sång och musik inför Lammets tron. Man märker, att detta stora sångstycke af Händel har för mig särskild betydelse, emedan det är ett musikstycke, däri den jordiska musikens högsta konst blifvit använd till att lofsjunga vår Herras Jesu Kristi kors och blod. Jag köpte billigaste biljett och blandade mig med den ofantliga folkskaran, som den kvällen var samlad i Exeter Hall. När solosångarne och solosångerskorna visade sig, hördes lifliga handklappningar. Men i synnerhet hälsades med jubel anföraren Michael Costa, hvilken högtidligt intog sin anförarestol, när tiden var inne och allt var färdigt.

Ack, tänkte jag, när jag såg öfver den stora församlingen och hörde jublet vid Costas inträde, hvad skall det ej blifva, när Messias själf inträder bland den evigt frälsta skaran till att vara anförare vid sången i den eviga härligheten! O, hvilket jubel!

Emellertid, vi sutto nu alla med spänd väntan; klockan visade ½8, man stämde fiolerna, och snart höjdes Sir Costas taktpinne, hvarvid orkestern begynte spela inledningsstycket. Redan detta gjorde ett väldigt intryck. Musikanterna och sångarne utgjorde tillsammans ett antal af 6 @ 700 personer. Jag hade min plats på läktaren midt emot kören, och när jag såg öfver sångarskaran, syntes den mig som en stor församling. Jag må undra, hvad min gamla moder skall säga, när hon får se, att jag fröjdade mig så öfver musik på fioler. Hon nödgade mig nämligen att förstöra en fiol, som jag i min barndom anskaffat, emedan jag med största ifver ville lära spela. När fiolen användes i Herrens tjänst, är den ett under-

bart skönt instrument. Tänk, om vi på vår skola skulle börja spela fiol, skulle väl våra kära vänner alldeles fördöma oss såsom ogudaktiga varelser. Några af våra kära vänner vilja nästan förkasta vår skola för de blåsinstrumenter vi hafva. Tänk dock, huru människorösten användes i satans tjänst, och likväl förstör man väl ej sin röst, när man blir en kristen, utan man börjar i stället sjunga Herrens lof med samma röst, som förut tjänte mörkrets rike. Så ock med instrumenterna. Fiolspelet i Exeter Hall fröjdade min ande, själ och kropp, och jag kan i sanning säga, att jag icke blott fröjdades öfver musiken, utan jag var glad i Herren, glad däröfver, att en sådan musik utfördes i världsstaden för en sådan människoskara. Man märker, att orden i oratoriet Messias äro rena bibelns ord; alltsammans en sång med bibelord om Kristus. Nu vill jag ej försöka skildra det hela, ty jag förmår det ej. Jag var emellanåt så hänryckt, att jag knappt visste till mig. Mina vänner skratta nog åt min barnslighet. Det må vara. Jag vet ej hvad den är för en människa, som ej har känsla för skön andlig musik. Bland annat sjöngos vår Frälsares namn i Es. 9 kapitel: Underlig, Råd, Gud, m. m. När hela kören sjöng och hela orkestern spelade dessa ord, trängde det mig så genom märg och ben, att jag fruktade jag ej skulle stå ut med den uppskakning jag erfor.

Öfver Jobs ord: "Jag vet, att min förlossare lefver" m. m., förekommer en sång med en hjärtegripande melodi, däri det kristna hoppet funnit det allra härligaste musikaliska uttryck. Slutligen det stora Halleluja och Amen.

Jag satt bredvid en ung herre. Han hade noterna till hela oratoriet Messias och erbjöd mig strax att se med honom i hans bok, hvilket jag gjorde hela tiden; vi växlade några ord, så att jag kunde säga honom, att jag var en svensk från Amerika. När han gick, tog han ett hjärtligt farväl och önskade mig lycklig resa. Sådan hjärtlig vänlighet gör ett så godt intryck på en främling. Jag tyckte naturligtvis, att jag

var långt borta — ensam i London, och dock kände jag mig hemmastadd. Denna kvällstund i Exeter Hall kommer att stå såsom jag må väl säga det skönaste minnet från min resa. Starkt är det fråga om att jag, när det lider mot påsk nästa år, om jag lefver, rymmer från Rock Island på några veckor för att åter i London få höra "Messias", hvilket årligen där uppföres. Dock, man frukte ej: jag väntar nu, tills jag får se Messias själf ansikte mot ansikte, då får jag ock höra en Messias-musik, som är skönare än den store Händels."

Så långt dr Olsson.

Efter dr Olssons återkomst talade han med ifver om sin resa och synnerligast om den sköna musik han hört, först och främst *Messias*. Ingen Messias-kör blef dock stiftad det året (1879), men O. O. understödde på det ifrigaste planen att upprätta en orkester vid läroverket. Redan på hösten 1879 dryftades denna sak. Den ifrigaste bland de studerande, vill jag minnas, var Henning Jacobson, numera pastor i Cambridge, Mass. Orkestern kom sålunda till stånd omedelbart efter nyåret 1880, och hade undertecknad glädjen vara med härom. En god lärare anskaffades, som vi orkestermedlemmar betalade ur egen ficka, och så började öfningarna. Äfven härvidlag fick O. O. träda medlande emellan, på det att den misstanke, som somliga hyste till detta företag, skulle borttagas. Han skrifver därom i *Augustana:*

"Om någonstädes en orkester och en god sångkör borde finnas, så är det vid en prästbildningsanstalt. Där skulle de stora musikverken af Händel, Bach och andra mästare på det grundligaste studeras och öfvas. Det finnes i Händels och Bachs kristliga och kyrkliga musik mera sann teologi än i många digra volymer af bibelförklaringar och teologiska afhandlingar. Hade våra församlingar rätt förstånd om saken, så skulle de med det snaraste anställa en skicklig professor i kyrkomusik vid vår skola. Han skulle för våra ynglingar spela den sköna kyrkomusiken; han skulle hålla föreläsningar

öfver musikens sköna konst, han skulle emellanåt besöka våra församlingar och inrätta goda kristliga sång- och musik-föreningar, han skulle visa för vår ungdom, att kristendomen skapat det verkligt sköna i sång och musik."

Här hafva vi således för tjugufem år sedan den tanken uttalad, att en musikalisk afdelning borde upprättas vid synodens läroverk. Väl kom en sådan ej omedelbart till stånd, men grunden lades ändå genom upprättandet af en oratoriekör med Augustana College som dess centrum. Det berättas, att denna tanke för första gången kom till genombrott under sommaren 1880, under ett besök som dr Olsson aflade i Andovers gamla prästgård under dr Erland Carlssons tid. Där sutto några vänner och språkade, bland andra Olsson själf, den musikaliske Josef Osborn, prof. L. P. Esbjörns äldste son, Josua Hasselquist, en representant för sångarna vid läroverket, Samuel E. Carlsson och F. N. Andrén, tillhörande den nybildade orkestern. Ännu hägrade minnet från Exeter Hall för Olssons håg, och ledd därtill af de andras intresserade frågor berättade han om det härliga oratorium Messias, han där hört sjungas. Och då trängde sig frågan till läpparna, född af ett hopp, som kanske länge närts: "Kunna ej vi svenskar här i Mississippi-dalen lofva Gud genom att sjunga detta oratorium? Här ha vi en, som kan blifva ledare, här äro sångare och orkester representerade, säkert vill vårt folk lyssna till denna sång; hvad sägen I, vänner, härtill?" Ja, svaret uteblef ej; entusiasm alstrar entusiasm, och så föddes af tanken beslut: Josef Osborn skulle blifva direktör, musik skulle anskaffas för orkestern och körgrupper bildas i Andover, i Moline och Rock Island, i Galesburg och på andra platser. Inom kort blef där ett skrifvande och ordnande, som dr Olsson hufvudsakligen skötte, körerna i ofvannämnda församlingar gingo med glädje in på förslaget att deltaga i denna plans förverkligande, manskörerna och orkestern vid läroverket voro mer än villiga, och så skulle böckerna — partituren — för

kör och orkester eftersändas. Augustana-synoden ägde då ej någon Book Concern, utan de, som stodo i spetsen för företaget, fingo rekvirera dessa böcker på egen risk. "En god vän och en älskare af skön musik", skrifver dr Olsson, "förskotterade den erforderliga summan", ty allt måste betalas på förhand; den gode vännen var visst dr Hasselquist, som då ej ville att hans namn skulle nämnas. Efter lång bidan — först vid julen 1880 — anlände dessa böcker från London, så att på nyåret 1881 kunde de olika körerna och orkestern med allvar upptaga arbetet. Jag minnes ännu, med hvilken känsla af tillfredsställelse — ja, låt mig bruka det ord, som först kom för mig, af vördnad — vi mottogo partituren för våra instrument, och med hvilken ifver vi togo itu med öfningen af denna musik.

Den 25 och 26 februari 1881 kommo de olika körerna för första gången tillsammans i läroverkets kapell och de första försöken gjordes i samsjungning och samspelning. Huru skulle väl detta aflöpa? Så frågade vi alla oss själfva. Säkerligen trugade sig denna fråga starkast på vår ifrige föreståndare, O. O., som började dessa möten med en brinnande bön, att deltagarna framför allt måtte sjunga och spela Herranom i sina hjärtan; endast på så sätt kunde de värdigt sjunga och spela denna musik till Lammets lof. Sedan de olika stämmorna fått en sista öfning, höjdes ändtligen taktpinnen för hela kören och orkestern, och den härliga sången brusade med kraft genom kapellet: "And the glory of the Lord shall be revealed." I, som då för första gången deltogen i eller hörden oratorie-musik, minnens I, huru vi genombäfvades af den sköna lofsångens kraft, hurusom vi i inlärandet af detta härliga oratorium allt djupare kände, att äfven på detta område "the glory of the Lord" hade blifvit oss uppenbarad? Och hjärtans glad blef dr Olsson, då han hörde, att det blef god samsjungning, blef anda och kraft i den sång, som denna första Messias-kör ibland oss utförde.

Den 8 april 1881 samlades vi åter för slutrepetitionerna, och så gafs den 11 april den första offentliga Messias-konserten i Moline, den 12 i Rock Island; så företogs en utfärd, som väl var vågad, men som lyckades väl: hela kören och orkestern, medförande böcker och instrument i en för ändamålet särskildt gjord väldig lår, däri äfven bas-fiolen fick rum, företog en konsertresa till Galva och Galesburg, där vi sjöngo och spelade Messias den 13 april, och Altona den 14. Öfverallt kommo stora folkskaror till dessa konserter. Om den första af dessa konserter, som hölls i Moline den 11 april 1881, vid hvilket tillfälle besökande kommo hundratals mil för att höra Messias, skrifver dr Carl Swensson i *Ungdomsvännen:*

"På kvällen gladde vi oss alla öfver att få höra Händels världsberyktade oratorium Messias. Icke kunna vi säga något värdigt därom. Redan när den väldiga kören vid anförarens tecken reste sig upp och vi besinnade, att hela denna kör tillhörde *oss,* voro af Sveas utvandrade söner och döttrar eller deras afkomlingar, greps hjärtat af en djup tacksamhet till Gud och ögat fuktades af ljufva glädjetårar öfver att få höra detta den andliga tonkonstens mästerstycke utföras under dylika omständigheter. När uti dessa körer de många människoröesterna, den stora orgeln, orkesterns olika instrument och basunerna förena sig i en obeskriflig, hög och skön harmoni, då kan man i sanning glömma bort de omkringvarande tingen och på trons och hoppets vingar aningsfullt höra den himmelska sångens susning."

Ämbetsmännen och solosångarna i denna första oratorieförening, som bestod af inemot 100 medlemmar, voro dr O. Olson, president; Josef Osborn, direktör, J. F. Ring, organist, samt solisterna C. A. Bäckman, Wilhelmina Köhler, Sofie Fair, Cecilia Strömberg, Ester Hasselquist, Josua Hasselquist och Maria Bergblom.

Följande år, i april 1882, sjöng Händels-föreningen åter Messias, då en utfärd företogs till Princeton och Geneseo.

Konserterna i Molines stora kyrka den 11 och 12 april bildade en verklig klimax på föreningens arbete. Sällan har den sjungit bättre; det var känsla och kraft i föredraget, de medverkande voro ju redan "veteraner"; tillslutningen var ock oerhörd, så att det säges, att 500 personer förgäfves sökte komma in i den till trängsel fyllda kyrkan. Samma vår (1882) lånade ock dr Carl Swensson orkestern och direktör Osborn, hvilka tillsammans med O. O. reste ut till Kansas för att deltaga i de första prestationerna af Messias i Lindsborg och några närgränsande församlingar. Öfverallt i synoden drog denna rörelse uppmärksamheten till sig. På våren 1882 var Messias-kören i Rock Island inbjuden at besöka Omaha, flera städer i Iowa samt Minneapolis. Kören kunde dock ej åtaga sig denna resa. I stället stiftades ett sångarförbund i St Paul i afsikt att prestera oratorie-musik; ett dylikt sällskap stiftades äfven i New York. Delvis på grund af det arbete oratorieföreningen utfört lyckades det dr Olsson att vid Augustana College få till stånd "Jubilee Hall", där den stora jubelfesten firades på hösten 1883, då äfven Messias sjöngs i den väldiga, välfyllda salen; äfven i Chicago, i gamla Central Music Hall, sjöngo vi Messias under denna höst (1883), vid något tillfälle ock i Andover.

Frukterna af detta grundläggande arbete, som utfördes för tjugufem år sedan, kunna knappast öfverskattas. Då fingo våra musikskolor sin första kraftiga impuls. Den musikaliska smaken hos hela vårt folk höjdes, fick en mera ideell riktning. I Lindsborg med sin numera väldiga oratorie-kör och orkester, med sitt Bethany auditorium, har oratorie-sång rönt en underbar framgång. Vid Gustavus Adolphus College, Luther Academy och i Minnesotas tvillingstäder ha oratorier af vårt folk presterats. Vid Augustana har ock en kraftig musikafdelning uppvuxit, och under dessa tjugufem år har oratoriearbete alltjämt ingått i läroverkets program. Flera oratorier hafva gifvits, ibland dessa Haydns *Skapelsen*, Men-

delssohns *Elias,* Wennerbergs *Jesu födelse,* etc. Nu kommer den stora kören att på sitt 25 års-jubileum åter sjunga *Messias* och vill då äfven hafva i tacksam hågkomst banbrytaren på detta viktiga område, dr O. Olsson, och andra, som med honom beredde väg och gjorde stigen rät för det stora musikaliska arbete, som svenskarna genom sin begåfning och sin historia äro kallade att utföra.

En svensk-amerikansk tidnings 50 års-jubileum.

Kort öfversikt af Joh. A. Enander.

En svensk-amerikansk tidning har under 1905 kunnat fira sitt 50 års-jubileum. Femtio år hade den 3 januari förflutit, sedan *Hemlandet, Det Gamla och det Nya,* först utkom i staden Galesburg, Ill. Till minne af denna i vår nationalitets utvecklingshistoria anmärkningsvärda händelse utgaf tidningen i fråga å jubeldagen ett minnesnummer, i hvilket en tämligen utförlig skildring meddelades rörande tidningens växlande öden under de flydda åren, en skildring, ur hvilken vi vilja här nedan meddela ett och annat, som torde förtjäna att i ett arbete sådant som detta förvaras.

Det var under en både i politiskt och kyrkligt afseende upprörd tid, som *Hemlandets* första nummer utkom. Den mycket omskrifna "Missouri-kompromissen" hade af kongressen upphäfts, frågan om huruvida Västerns territorier skulle blifva det fria arbetets stater eller slafstater hade blifvit synnerligen brännande och redan ledt till inbördeskrig mellan slafvänner och slafverimotståndare i det "blödande Kansas". Staten Illinois, inom hvilkens gränser de flesta svenska invandrarna voro under denna tid bosatta, hade ursprungligen

bebyggts af slafverivänner från sydstaterna och af invandrare från de slaffria staterna i Norden. De förra nybyggarna hade bosatt sig i den södra, de senare, med hvilka tyska, svenska och norska invandrare under 1840-talet förenat sig, hade däremot bosatt sig i den norra delen af staten. Uppfattningen af tidens brännande fråga var således olika i de båda statsdelarna. Det hade visserligen lyckats slafverimotståndarna att med en ringa röstpluralitet förhindra planen, att staten skulle blifva en slafveriets utpost mot territorierna i nordväst, men frågan var därmed icke löst i sin helhet. Negern ägde icke i den fria staten jämlika rättigheter med den hvite medborgaren, och slafägare från sydstaterna jagade med hästar och hundar sina rymda slafvar på Illinois' fria mark, under det att många af statens medborgare befordrade de rymda å den s. k. "underjordiska järnvägen" till frihetens land Kanada. Ju häftigare och hänsynslösare slafstaterna i Södern kämpade för utvidgning af sin "intressesfär" och för slafveriets utbredning, desto häftigare kämpade de slaffria staterna i Norden däremot, och denna kamp återverkade på politiken i de olika staterna, icke minst i Illinois. Den amerikanska tidningspress, som då fanns, deltog i denna kamp, men länge var det lifsfarligt att i en tidning yrka slafveriets upphäfvande.

Tidningarna på engelska språket voro små fyrasidiga blad, hvilka vanligtvis ägde fyra eller fem spalter på hvarje sida. Hvarje nummer innehöll *en* redaktionsartikel, hvilken vanligtvis skrifvits icke af redaktören, utan af någon af whigpartiets eller demokratpartiets ledande män å ort och ställe eller ock af någon ämbetskandidat, hvilken önskade att före valet torgföra sina åsikter i de frågor, hvilka intresserade allmänheten. Artiklarna voro i allmänhet utarbetade med större omsorg än hvad som nu är fallet med artiklar af liknande slag i de engelsk-amerikanska tidningarna. Nyhetsafdelningarna däremot voro mycket skrala och nyheterna från

Europa månader gamla. Lokalnyheter saknades nästan alldeles, och prenumeranter i en stad blefvo missnöjda, om redaktören af deras tidning slösade med densammas knappa utrymme, och det till den grad, att han meddelade hvad de redan kände eller ryktesvis förnummit.

I kyrkligt hänseende var tiden lika upprörd. De amerikanska samfunden kämpade och sletos om själarna, och hvad våra landsmän särskildt angår, så voro de redan vid hitkomsten delade i olika partier och kotterier, hvilka här fortsatte den strid, som påbörjats i Sverige. Det var religionen eller rättare uppfattningen af densamma, som klöf vår nationalitet i två stora delar, kyrkomedlemmar och icke-kyrkomedlemmar, hvilka båda partier stodo ganska fientliga mot hvarandra.

Om någon nationalkänsla bland landsmännen kunde man icke ens tala, lika litet som om nationella sträfvanden. Många bland svensk-amerikanerna voro kosmopoliter eller i bästa fall skandinaviska demokrater. Namnet svensk-amerikan hade icke den klang det i vår tid äger. Äfven sedan den svenska invandringen tiodubblats, var den tanken tämligen allmän och uttalades ganska ofta, att svenska språket komme att i Amerika dö ut inom 10 @ 15 år.

Att under en sådan tid och bland ett sådant folk börja utgifva en tidning på svenskt språk kräfde mod och ihärdighet. Dessa erforderliga egenskaper ägdes i rikt mått af den man, som blef den svensk-amerikanska pressens grundläggare, nämligen pastorn, sedermera teol. dr

T. N. HASSELQUIST.

1855—1858.

Den 3 januari 1855 utkom den redan året förut bebådade tidningen, *Hemlandet, Det Gamla och det Nya*, ett litet fyrasidigt, fyraspaltigt blad, som var endast 13.38 amerikanska tum (34 centimeter) högt och 9.25 amerikanska tum (23.5 centimeter) bredt. Det var icke tiondelen så stort och innehållsrikt som *Hemlandet* nu är, och det utkom endast hvar

"HEMLANDETS" HUFVUDREDAKTÖRER.

E. Norelius. Jonas Engberg. A. R. Cervin.
T. N. Hasselquist.
P. A. Sundelius. Joh. A. Enander.

fjortonde dag. Men priset var ingalunda billigt. För det första halfårets 13 små tidningsnummer var prenumerationsafgiften — 1 dollar. Det första numret var tryckt med antiqua ("latinsk") stil å ett engelskt-amerikanskt tryckeri i Knoxville, Ill., men sedan i New York köpta gamla stilar hunnit anlända till Galesburg, som då låg vid civilisationens gränser, trycktes tidningen med fraktur ("tysk") stil.

Tidningens utgifvare och redaktör, *T. N. Hasselquist* (född i Ousby, Skåne, 1816, död 1891), var vid tiden, då *Hemlandets* första nummer utkom, pastor för den svenska lutherska församlingen i Galesburg, Illinois, och det var ingalunda hopp om penningvinst som förmådde honom att börja företaget. Han nödgades för framgång lita uteslutande på sina trosbröders understöd. Men dessa voro få och fattiga. År 1860, fem år efter det att första tidningsnumret utkommit, utgjorde alla kommunikanterna i de svenska lutherska församlingarna här i landet endast 1,874.

Dessa "förskingrade landsmän" i de små nybildade församlingarna, af hvilka flera lågo långt skilda från hvarandra, fingo i tidningen icke blott ett viktigt föreningsband, utan äfven en lärare och ledare, en lärare icke i fråga om kyrkans kult, ty Hasselquist var i den frågan mycket, ja, allt för mycket "fri", utan då det gällde kyrkans lutherska bekännelse; de fingo en ledare, icke i fråga om nationella eller "skandinaviska" politiska sträfvanden, ty Hasselquist var unionist, som aldrig tilltrodde sina egna landsmän och deras församlingar bestående kraft att förblifva bärare af svensk-amerikansk kultur, utan en ledare, då det gällde att föra de äldre landsmännen ur demokratiens Egypten och bidraga till att fostra de unga landsmännen till goda republikanska medborgare.

Tidningen redigerades på förtjänstfullt sätt. Andan och tonen voro patriarkaliskt undervisande, språket, alltid vårdadt, var lämpadt efter prenumeranternas bildningsgrad. Att från

HEMLANDET,

DET GAMLA OCH DET NYA.

VOLUME 1 GALESBURG, ILL., JANUARI 3, 1855 NUMBER 1.

Länge och från många håll har den önskan förspörts, att en svensk tidning måtte utkomma i Amerika. Många af oss hafva efterlemnat i fädernes-landet föräldrar, anhöriga och vänner, hvilkas ställning der naturligtvis är beroende af det allmänna tillståndet i landet, hvarföre vi måste önska känna sådana förhållanden, som inverka derpå, och dessutom kunna de flesta af oss ej så lätt utrota all tanke på, och kärlek till fädernelandet, att vi icke med ett lifligt intresse skulle följa allt, som tilldrager sig der. Det låter och icke neka sig, att det utan tvifvel ungeranta krig, som begynte i Europa, och som [illegible] blifver allmänt, kommer att medföra stora förändringar hvaraf vårt fädernesland också får kanna sin dryga del. Dr Fjellstedt har liknat Sveriges belägenhet i detta krig vid en liten båt emellan tvenne stora fartyg, da de bada [illegible] sammanstöta, är den första i fara att krossas. Andra strider [illegible] ock inom Sveriges landamären som icke kunna af [illegible] lemnas utan afseende, nemligen striderna emellan ljuset och mörkret för och emot Guds rike.

I det stolta Amerika, eller rättare de Förenta Staterna i Amerika, äro Svenskarne kringströdda öfverallt, icke blott enskilta, eller en och annan familj hafva fått sig sin bostad här och der af en eller annan anledning [illegible], utan större settlementer, eller nybyggen finnas på många ställen och nya uppstå ouphörligen. Så finnas i N. Y. stat, Pennsylvania, Indiana, Illinois, Iowa, och Minnesota sådana, af flera hundrade hvardera. Såsom landsmän måste vi känna intresse för hvarandra och fördelaktigt med glädje emottaga alla de underrättelser som vi kunna få. Dertill kommer ännu att vi redan äro eller snart blifva medlemmar af detta stora statens [illegible] fund, hvars [illegible] och de [illegible] af dess framgång, bära vår del af dess bördor och inhemta vår karfve af dess lycka, det måste då ovilkorligen vara af nöden påkalladt, att göra sig bekant icke allenast med landet till dess indelning och beskaffenhet, utan äfven med folklynnet och de mångahanda och skiftande händelser, som dagligen förekomma, hvilka dels äro en följd deraf och dels återverka derpå.

Ännu ett måste anföras efter den gamla bibliska regeln fast, att "synd är ett folks förderf", att "i den gudfruktiges hus är Herrans välsignelse", och att den enskiltes lekamliga välfärd och landets allmänna förkofran beror och hvilar ytterst på Guds rikes framgång ibland oss, så är tydligt att ett forum för vårt efterfrågande blifver, hvilka segrar Konungen öfver alla konungar vinner ibland menniskors barn genom sitt heliga ord.

Fältet är stort som behöfver bearbetas de svenska Lutherska församlingarnes Lärare, som vid åtskilliga tillfällen sammanträdt, hafva häst varit i tillfälle att förutsuma den allmänna hungren efter underrättelser, åtminstone i de flesta af förutnämnde fall. De hafva och ofta öfverlagt huru en tidning skulle kunna sättas i gång, men vid hvarje tillfälle stött på oöfverstigliga hinder.

Den rätta platsen för Tidningens utgifvande är uppenbarligen Chicago, medelpunkten för den stora vestern, men då vi ej der hafva mer än Br. Carlsson och arbetet i staden och i grannskapet är otroligt, synes det vara ogörligt kasta bördan af all den omsorg en tidnings utgifvande hafver med sig på honom. Som dock utgifvandet ej borde fördröjas, kommer Tidningen till en början att tryckas på denna plats och redigeras af undertecknad, hanal med afsigt att få alltsammans förflyttadt till Chicago så fort det låter sig göra.

Tidningen skulle enligt den särskildt tryckta och spridda anmälan, burit det enkla namnet "den svenska posten," men det har ansetts mera lämpligt att den blefve kallad

HEMLANDET

det Gamla och det Nya,

den kommer att innehålla tvenne afdelningar den ena politisk och den andra kyrklig.

Den förra är ämnad att innehålla

1 Så många och valda underrättelser från fäderneslandet, som kunna förskaffas genom tidningar och bref

2 De allmänna händelser som timat, så väl på krigs-skådeplatsen, som för öfrigt synnerligen i Europa.

3 Det märkligaste som tilldrager sig i vårt nya hemland, den allmänna Regeringens och Congressens (Riksdagens) förhandlingar, jemte sådana beslut af dessa båda grenar af styrelsen, som kunna vara märkvärdiga för svenska allmänheten att känna

4 Erfarenheter rörande landtbruket och hushållningen ur godkända skrifter

5 Det allra nyaste rörande jernvägar [illegible]

6 Priserna isynnerhet i de större städerna, såsom Chicago, på de olika [illegible]

7 Uppgift på förfalskade eller osaggilla sedlar för så vidt det kommer till Red kunskap

Den kyrkliga afdelningen kommer att utgöras af

1 Underrättelser från Sverige, de andeliga rörelserna och striderna der, så ofta dylikt kan erhållas.

2 Berättelser från de olika Svenska Settlementerna i Amerika, rörande deras uppkomst och narvarande tillstånd, synnerligen i andligt hänseende, hvartill behöfves goda correspondenter som Red skall söka förskaffa sig så fort ske kan

3 Uppgifter om allehanda kyrkliga förhållanden här, och de olika denominationernas beskaffenhet och ställning till hvarandra, synnerligen så ofta orsak dertill gifves.

4 Anmälan af Svenska böcker tryckta i Amerika och andra hithörande ämnen.

5 Notiser om kyrkobyggnader, nya församlingar, dödsfall [illegible]

6 Smärre afhandlingar i andeliga ämnen.

Red. vill från början icke fördölja att denna afdelning kommer att behandla frågorna i Lutherska kyrkans intresse och efter hennes grundsatser, och anser sig ej derför kunna klandras

Det är icke utan allvarliga bekymmer, som undertecknad åtager sig detta vigtiga goromål, och dermed ökar de an svarsfulla pligter, som redan ligga på honom. Han anhåller derföre på förhand om öfverseende med de felaktigheter, som somliga af Tidningens läsare tycka sig finna, och att man icke klandrar förr än man är säker på att sjelf hafva kunnat göra det bättre. Undertecknads uppriktigaste önskan är att göra tidningen så läsvärd och omvexlande, som tillfälle och egen förmåga, samt medarbetares flit kan åstadkomma. Således en Svensk Tidning kommer att i Amerika utgifvas, men endast så vida Svenskarne så mangrant taga den, att företaget kan utföras utan förlust för utgifvaren hvilken har ingen ting att förlora, knappt tiden han der till behöfver använda, och förväntar derföre af alla, som önska framgång åt denna sak, att de redligen, bemöda sig att få Tidningen så mycket spridd, som görligt är. Dess omfång blifver lika med detta Nummer. Blifver prenumeranternas antal så stort att Tidningen kan förökas, så skall det ske.

Den utkommer tvenne gånger i månaden och betalas i förskott, utan N:r sändes, så vida ej betalning åtfölja requisitionen. Brukanes anhålles, att hvar och en, som requirerar tidningen, bör tydligt utsätta sitt namn, postoffice, county och stat, der han bor, på det intet misstag matte ega rum. Den som flyttar till annan ort, behöfver endast skriftligen underrätta utgifvaren om sin nya adress, så skall tidningen komma honom till handa, i hvilken vrå af Förenta Staterna han och må bo. Om en person sänder penningar för om krng 10 ex erhålles 1 ex för intet så som ersättning för besväret med tidningens utdelande. Priset för tidningen är bestämd till 1 dollar för ett (i förskott, såsom förut är sagdt), men för första året är detta pris förhöjdt med 50 cents, med afseende på nödvändigheten att få sig ett svenskt boktryckeri. Enligt den redan spridda Anmälan, skulle det bero på prenumeranternas goda behag om de ville bidraga till det förslagna Boktryckeriet, men då flera klagade öfver att, om de betalte sina 50 cents, [illegible] [illegible] och sålunda [illegible] kunde blifva af, beslöt utgifvaren att fastställa priset för första halfva året till en dollar och för hela året till 1 dollar 50 cents. Detta har och blifvit i tillbörlig tid tillkännagifvit på de flesta ställen, hvarföre och de allraflesta hafva erlagt sina 50 cents till svenska stilar. I några bref till utgifvaren är dock ej tydligt uttryckt, om requiranterna velat med sin dollar betala för halfva eller för hela året. Om någon fordenskull anser sig ej vilja betala 1 dollar för första halfåret bör han vända sig i bref till undertecknad, då hans penningar genast skola blifva till honom återsända. Hörer ej något bref af, anser utgifvaren afven den som ej yttrat sig fullt bestämt, hafva ingått på ofvanskrifne vilkor.

Svenska stilar hafva redan blifvit inköpta i New York, de äro likväl ännu ej framkomna, ehuru de afsändes den 9 de Dec på jernväg. Detta är orsaken, hvarföre första numret måste tryckas på Amerikanskt Boktryckeri och med latinska stilar, alldenstund utgifvandet deraf ej borde längre fördröjas

Slutligen tillkännagifves äfven att alla bref rörande "Hemlandet" böra ställas till Rev T. N. HASSELQUIST, Galesburg, Knox county, Illinois, och betalas på afgangsstället, emedan de annars måste lösas här med dubbelt, och det är min föresats att ej utgifva andra än betalte bref

T. N. HASSELQUIST.

STÄLLNINGEN I EUROPA.

I detta nummer torde vara bäst lemna läsaren ett sammandrag af det narvarande tillståndet i Europa på det de underrättelser, som framdeles komma att meddelas, må lättare förstås. Naturligtvis kan icke vara fråga om att här skrifva en fullständig och sammanhängande historia om en gång detta årets händelser, utan endast att omtala orsakerna och begynnelsen till det närvarande Det ovedersägligen märkvärdigaste, som nu pågår i Europa, är det vidtutseende krig, som ännu föres emellan Ryssland å ena sidan, och Turkiet, England och Frankrike å den andra. Den synliga orsaken dertill är Ryske Kejsarens begär efter den Europeiska eller Europeiska delen af Turkiet och synnerligen efter dess hufvudstad Constantinopel, det gamla hufvudsätet för Grekiska Kyrkan, till hvilken de fleste af Kejsar Nickolai undersåtare bekänna sig, men derutom om commenderas Constantinopel det enda utloppet för de stora sjöar på hvilka södra Rysslands handel kan ske som nu derfore är innestängd till dessa sjöar Redan ett års tid eller mer förrän kriget begyntes föreslog Nicolaus, Ryske Kejsaren, den Engelska regeringen att vid första tillfälle dela Turkiska besittningarne sins emellan, hvarvid han förbehöll för sig sjelf den största och fetaste munsbiten Detta ville dock Engelska Regeringen af flera orsaker icke gå in på Nicolaus gick icke derföre ifrån sitt beslut Den ojemförligt största delen af Turkiska Rikets innevånare äro så kallade greker, d. ä bekänna sig till samma Religion, som Ryssen sjelf, och hafva af Turkarne i alla tider blifvit förtryckte och förtryckte Nu tog Nickolaus en from min på sig och påstod sig vara dessa arme grekers beskyddare och alldenstund Turkiska Kejsaren icke ville gå in på alla fordringar, intogo Ryska härarne i de s. k. Donau Forsten domena och besatte dem, under försäkran, att hans afsigt var ingalunda att slåss. Naturligtvis måste nu Turken förklara krig, och då nya underhandlingar kunde förmå Nickolaus att draga sina trupper tillbaka, ställde sig Eng-

"HEMLANDETS" FÖRSTA N:R. FACSIMILE.

statsmannens synpunkt skärskåda dagens politiska frågor och med logisk skärpa sluta till deras möjliga följder för land och folk kom mindre ofta i fråga. Det vakna rätts- och frihetsmedvetandet fällde utan många och långa argumenter sitt utslag, och allmänheten gillade detsamma. Man var öfvertygad om att utslaget ägde moraliska stöd, om andra bekymrade man sig föga. Det personliga, som nästan alldeles försvunnit ur vårt lands stora engelska bolagstidningar, framträdde i tidningens hela innehåll. Hvad tidningen yttrade, det hade pastor Hasselquist yttrat.

I politiskt afseende uppträdde tidningen såsom en den medborgerliga jämlikhetens förkämpe mot den bornerade, mot alla invandrare fientliga "knownothingismen" hos de engelsk-talande amerikanerna, och hon såg med sin oförvillade blick hvad som var doldt för mången statsman i kongressens salar, hon såg, att slafveriet var en förbannelse för land och folk, en den mörkaste skamfläcken på Amerikas blanka vapensköld. Och hon icke blott såg detta själf, utan öppnade äfven andras ögon för samma syn. Långt före sydstatsrebellernas ödesdigra anfall å Fort Sumter (den 12 april 1861), långt innan larmtrummornas ljud hade kallat äfven våra svenskamerikanska nybyggare till vapen för frihet och människorätt, hade de små tidningsnumren slagit larm i våra landsmäns hjärtan och kommit dessa att klappa med friskare slag än någonsin för de dyrbaraste skatter ett folk äger på jorden.

Tidningens "färska nyheter" berättade om tilldragelser, hvilka timat för längre tid tillbaka. Den var i detta afseende lik de engelsk-amerikanska tidningarna. Ingen telegrafkabel förenade ännu Amerika med Europa, inga jättestora oceanångare plöjde världshafven. Först efter två eller tre månaders färd med segelfartyg kom tidningsposten från Sverige till New York, för att därefter befordras med snigelsnabb hastighet till det nära civilisationens gränser liggande Galesburg i Illinois. Och denna post bestod då icke såsom i våra dagar

af hundratals tidningar från Sverige, utan af en, på sin höjd två tidningar, en från Stockholm och en från Göteborg. Postportot å både bref och tidningar var ovanligt högt. Dagliga tidningen *Aftonbladet* i Stockholm kostade i Chicago icke mindre än 56 dollars per år.

Nybyggarelifvet med dess många försakelser och stränga prosaiska allvar afspeglade sig i hvarje tidningsnummer. Skönlitteratur och konst ägnades föga uppmärksamhet. Till och med ordet "roman" var okändt för den tidens läsare. Jordbruket var snart sagdt den enda näring, som icke blef i *Hemlandet* och andra existerande tidningar styfmoderligt behandlad. Tidningens spridning, som till en början utgjordes af endast några hundra exemplar, ökades så småningom, och efter 1856 såg Hasselquist sig i stånd att påbörja en ny tidning, *Det Rätta Hemlandet*. Den tidningen var 16-sidig och uteslutande ägnad åt religiös uppbyggelse. De båda tidningarna, hvilka kostade tillsammans två dollars, kunde betraktas såsom en veckotidning. Utgifningen gick till en början med pekuniär förlust. Konkurrenter uppstodo också snart på arbetsfältet, hvilka sökte sitt understöd hufvudsakligen bland de landsmän, hvilka ställt sig utom den lutherska kyrkan. Bland dessa konkurrenter må här nämnas *Den Svenska Republikanen i Norra Amerika*, som började utgifvas i Galva 1856 och som på det skarpaste anföll *Hemlandet* och dess redaktör, men måste af brist på understöd upphöra att utgifvas 1858. Samma år måste ock en annan tidning, *Minnesota-Posten*, som 1857 påbörjats i Red Wing, Minn., och som ägde ungefär samma program som *Hemlandet*, upphöra.

Hasselquist, som var pastor för tre församlingar samt måste i likhet med de öfriga första banbrytarna på kyrkans mark resa långa vägar och "predika bokstafligen i tid och otid, om dagen och natten, på öppen mark under bar himmel, eller i lador, privata boningar eller jordkulor, anseende det särdeles stort, om han kunde få begagna skolhus eller kyrkor", han

kunde, trots sin ovanligt stora arbetsförmåga och outtröttliga flit, icke utan hjälp utgifva och redigera *Hemlandet* samt andra tidskrifter och arbeten. Han hade till medhjälpare under slutet af 1854 och början af 1855 studeranden, sedermera pastorn *P. A. Cederstam* († 1902) och under en del af 1856 och 1857 sin svåger filosofie doktorn *A. R. Cervin.*

År 1858 öfverlämnade Hasselquist sina tidningar och sitt tryckeri till en af svenska lutherska präster och lekmän tillhörande Chicago- och Mississippi-konferensen bildad förening, "Den Svenska Lutherska Tryckföreningen", och han yttrade i sina afskedsord följande om *Hemlandets* finansiella ställning:

"Sedan tryckeriets början hafva utgifterna för detsamma stigit till öfver $1,200. Det oaktadt uppgår nu skulden, som ännu hvilar därpå, endast till något öfver $250 eller på sin höjd till nära $300. *Hemlandet* begynte vi med ett subskribentantal af omkring 400 och lämna det med 1,000.

Vi kunna ock med sanning säga, att vi icke allenast haft all möda ospard, utan ej heller sett på kostnaderna eller förlusterna. Endast de tvenne åren af de fyra, vi haft tidningen om händer, hafva någorlunda betalt utgifterna; de andra båda och synnerligen det sista hafva gifvit oss högst kännbara förluster i ersättning för vårt trägna arbete."

SVENSKA LUTHERSKA TRYCKFÖRENINGEN.

1859—1872.

"Svenska Lutherska Tryckföreningen" flyttade *Hemlandet,* dess tryckeri och bokhandel till Chicago, hvarest tidningen började utkomma den 7 januari 1859. Hon var fortfarande fyrasidig, men spalternas antal å hvarje sida hade ökats till sex @ sju. Själen i tryckföreningens direktion var den såsom predikant högt uppburne pastorn, sedermera teologie doktorn *Erland Carlsson,* hvilken var begåfvad med stor energi och affärsduglighet. I hans kyrkas undervåning inrymdes bokhandel, tryckeri och redaktionsbyrå. Till redaktör utsågs

en rikt begåfvad 26-årig pastor, som aflagt sina lärospån i tidningsmannaverksamhet i den förut omnämnda *Minnesota-Posten*. Mannen i fråga var pastorn, numera teologie doktorn *E. Norelius* (född i Hassela, Hälsingland, den 26 okt. 1833).

Hasselquist var en centraliseringens man, då det gällde kyrklig verksamhet, Norelius var snarare motsatsen. Sträng var också den censur, som den vördade lärofadern Hasselquist utöfvade öfver den unge redaktören. Norelius själf yttrar därom i "Hasselquists lefnadsteckning": "Den nye redaktören blef af honom (H.) strängt, kanske icke alltid rättvist kritiserad, då han icke tog i betraktande den unge redaktörens ungdom och oöfvade penna, hvarförutom tidningen nu utkom hvarje vecka och icke såsom under hans (H:s) tid hvarannan. Emellertid var nog nitälskan för saken grunden till denna stränghet."

Då Chicago 1871 förstördes af eldsvåda, blefvo alla å *Hemlandets* byrå förvarade årgångarna af tidningen lagda i aska. Författaren af denna skildring är till följd däraf i fullkomlig saknad af "källskrifter" till belysning af Norelii och hans närmaste efterträdares redaktionsarbete, men att döma af den förres värderika skriftställareverksamhet under en senare tid, uppfyllde detsamma för visso alla billiga anspråk, och vi känna, att den unge redaktören var en af det unga republikanska partiets mest nitiska män, en af dem, hvilka kraftigt arbetade för Abraham Lincolns val till Förenta staternas president 1860, samt att han offentliggjorde de upprop, som hade till följd, att många af de svensk-amerikanska invandrarna, i likhet med landets andra söner, grepo "under hänryckning" till vapen för räddande af unionen. "Inga kompromisser med rebeller!" blef lösen. Äfven nybyggaresamhällen, som voro små och fattiga, uppställde ett jämförelsevis stort antal svensk-amerikanska krigare, hvilka såsom "män i ledet" och såsom officerare förvärfvade sig genom sin trohet, sitt mod och sin tapperhet högt anseende hos alla. *Hemlandet*

åtföljde dem till lägren och slagfälten i Södern och blef ett föreningsband mellan dem och deras kära och bekanta i Norden.

År 1862 nedlade Norelius emellertid redaktörsbefattningen, och det uppstod vid *Hemlandets* redaktion ett interregnum, som räckte i två år (1863—1864). Enligt en uppgift sköttes redaktionsgöromålen under denna tid af förutnämnde *Erland Carlsson* (född i Elghult, Småland, 1822; död 1893), enligt en annan uppgift af Tryckföreningens kassör *Jonas Engberg* (född i Bergsjö, Hälsingland, 1837, död 1890). Troligen arbetade båda tillsammans under denna det inbördes krigets tid.

Det var under loppet af "krigsåren", som värdet af *Hemlandets* innehåll betydligt ökades af bref, skrifna af tappra och i flera fall djupt religiösa landsmän, hvilka i sydstaterna kämpade för unionen och slafvens frihet. Vi hafva i våra dagar haft tusentals svensk-amerikaner i det spansk-amerikanska kriget, men dessa hafva hvarken från Cuba, Porto Rico eller Filippinerna sändt till tidningarna här i landet så värderika bref, som *Hemlandet* fick under 1860-talet mottaga från krigsskådeplatserna i sydstaterna.

I november 1864 öfvertogs *Hemlandets* redaktion af förutnämnde fil. dr *A. R. Cervin* (född i Kristianstad, Skåne, 1823, död 1900). Han var en from, fridsälskande, lärd och ofta mycket tankspridd man, som inom kort blef föremål för bittra anfall och smädelser, ja, för förlöjligande. Han teg och led i de flesta fall samt syntes taga både uppmuntran och klander lika lugnt. Han var dock mindre lämplig till hufvudredaktör i en tid af oafbruten kamp och strid och erhöll på egen begäran afsked från sin befattning 1868 efter ett troget och träget arbete, som mången gång allt för ringa uppskattades. Han begagnade alltid i tal och skrift ett vårdadt språk, under en tid, då rått pöbelspråk och half-engelsk rotvälska begagnades i mer än en tidning.

Flera svensk-amerikanska tidningar hade nämligen under årens lopp uppstått. De voro olika kyrkosamfunds eller utom all kyrklig förbindelse stående landsmäns partifanor. Så t. ex. började *Frihetsvännen*, en baptisttidning, utgifven i Galesburg, Illinois, 1859 (upphörd 1861), *Sändebudet*, en metodisttidning, i Rockford 1862, *Skandinavisk Post*, en skandaltidning, i New York 1863 (afsomnad 1875) och *Svenska Amerikanaren*, en liberal, rationalistisk tidning, i Chicago 1866. (Den sammanslogs under namnet *Nya Svenska Amerikanen* med *Nya Verlden* 1877, hvarefter de båda sammanslagna tidningarna utkommo under namnet *Svenska Tribunen.)*. Mellan dessa tidningar och *Hemlandet* fördes hvarje vecka en bitter tidningsstrid, i hvilken våra landsmäns splittring och bildningsgrad klart afspeglade sig.

Svenska Lutherska Tryckföreningens tjänstemän i slutet af 1860- och början af 1870-talet voro pastor G. Peters i Rockford, president, J. Engberg, sekreterare och kassör, samt G. A. Bohman, expeditör och bokhandelsföreståndare. I direktionen fungerade dessutom pastor Erland Carlsson, hrr P. L. Hawkinson († 1888), pastor Jonas Swensson († 1873), pastor S. G. Larson († 1904),S. P. Lindgren och P. Colseth.

Denna tryckförenings direktion valde 1868 till redaktör för *Hemlandet P. A. Sundelius* (född i Uddevalla, Bohuslän, 1840, död 1896). Han var en ganska kunskapsrik man, en f. d. unionssoldat, som på söderns slagfält lagt sitt mod och sin tapperhet i dagen, och som, om någon slog honom på det ena kindbenet, alls icke var villig att vända det andra till, utan var i det stället färdig att strax betala med samma mynt. Han redigerade tidningen med talang och var i alla skiften en trogen republikan, men hans stridssätt harmonierade föga med tidningens dåvarande program. Ett spändt förhållande uppstod mellan honom och inflytelserika män inom och utom tryckföreningen, och den häftige, självrådige mannen lämnade då plötsligt *Hemlandet* den 20 dec. 1869 och blef redaktör

för *Svenska Amerikanaren,* den tidning, som han hittills på det häftigaste bekämpat.

Då P. A. Sundelius plötsligt lämnade *Hemlandets* redaktion 1869, valdes till redaktör studeranden, numera doktor *Johan Alfred Enander* (född i Härja, Västergötland, den 22 maj 1842), hvilken sedan den tiden varit förenad med svenskamerikanska tidningspressen i 36 år, af dem 34 år med *Hemlandet.*

Författaren af denna korta öfverblick är naturligtvis jäfvig att fälla omdöme öfver sitt eget arbete. Han kan dock, utan att gå grannlagenheten för nära, sanningsenligt upplysa, att detsamma var för en nykommen fosterländskt sinnad yngling, från ett af Sveriges högre elementarläroverk (i Venersborg) tungt och svårt, och det icke minst till följd af landsmännens bittra partisplittring. Belysande af så väl svårigheterna som ock af den unge redaktörens program och lefnadsmål äro de yttranden, som af honom fälldes dels vid den fest, som med anledning af hans 30-åriga verksamhet firades 1899, och dels vid en fest 1905, då Hans Maj:t Konung Oscar II:s nådesvedermäle guldmedaljen "Litteris et Artibus" till honom öfverlämnades. Vid det förstnämnda tillfället yttrade dr Enander bl. a.:

"Det var under en af vårt folks brytningsperioder, som jag nästan mot min vilja inkastades på tidningsmannabanan. Hvart jag vände blicken, såg jag i partikamp inbegripna landsmän, men den svensk-amerikanska nationaliteten såg jag ingenstädes. Om religiösa partifrågor kämpades 'utan återvändo' i kyrkorna, i föreningssalarna, i hemmen, i fabrikerna, på gatorna och på torgen. En svensk tidnings värde mättes under denna tid efter den kraft, med hvilken hon förfäktade antingen kyrkliga eller anti-kyrkliga idéer, och den redaktör, som kunde på ett groft språk skälla mest, var i många landsmäns ögon bäst.

Skulle vårt folks rika krafter icke alldeles uttömmas i bittra

inbördes fejder, i hvilka hufvudsaken ofta blef bisak och bisaken hufvudsak, så var oundgängligen af nöden, icke att de olika partierna och kotterierna kastade hjärtats inre öfvertygelse öfver bord och sökte i falsk unionism enhet, men väl att de sökte å en gemensam nationell grund uppnå en sådan och lärde sig att strida och umgås med hvarandra såsom det anstod sanna kristna och sant frisinta män.

Att väcka den i dödsdvala slumrande svenska nationalkänslan till lif, att tända i hittills ljumma eller kalla hjärtan en varm kärlek till gemensamt språk, gemensamma historiska minnen, gemensam sång och gemensam andlig odling för öfrigt och att till ett harmoniskt helt sammangjuta med denna odling allt det sköna, ädla och sanna, som i det nya fosterlandets kultur bjöds med frikostig hand åt invandraren, så att vår nationalitet måtte blifva icke blott ett mottagande, utan lika mycket ett gifvande folk — se där hufvudmålet för icke blott mina önskningar, utan för hela mitt lifs ofta oförstådda, ofta misstydda sträfvanden."

I den stora eldsvåda, som lade Chicago i aska 1871, led *Hemlandet* och Tryckföreningens bokhandel stora förluster. Tidningen utkom dock i litet format från ett tyskt tryckeri i Aurora, Illinois, redan 3 @ 4 dagar efter branden och i sitt vanliga niospaltiga format den 21 november samma år. Prenumerantantalet ökades sedermera så småningom, men tidningen och bokhandeln voro dock icke några särdeles inkomstbringande företag, hvadan Tryckföreningen beslöt att öfverlämna båda till den i tryckta ekonomiska omständigheter stadda direktionen för Augustana-synodens läroverk, och denna direktion beslöt att försälja tidningen till *Hemlandets* redaktör Joh. A. Enander och *Hemlandets* "manager" eller ekonomidirektör G. A. Bohman, två unga, på god vilja, energi och arbetskraft rika, på silfver och guld fattiga män. Dessa män bildade firman Enander & Bohman och inköpte *Hemlandet* för en summa af 10,000 dollars, hvilken summa skulle under loppet af tio år betalas.

ENANDER & BOHMAN.

1873—1889.

Den 3 december 1872 började de nya ägarna utgifva *Gamla och Nya Hemlandet. Politisk Republikansk Tidning för Svenska Nationaliteten i Förenta Staterna.* Af tidningens namnförändring framgick, att tidningen icke var hädanefter som förut ett den lutherska kyrkans officiella organ. (Ett sådant hade Augustana-synoden redan erhållit i tidskriften *Augustana,* med hvilken *Rätta Hemlandet* förenats 1869.) Tidningen var numera en uteslutande politisk republikansk tidning.

Den nya firman hade från sin början den ofvannämnda skulden hvilande på sina skuldror, till dess hvarje cent af densamma blifvit under årens lopp betald. Alla vid köpets ingående öfvertagna skulder voro säkra, alla öfvertagna fordringar voro det visst icke. Sättning, tryckning, papper och hyra, allt måste betalas kontant hvarje vecka, och då utestående fordringar icke inflöto tillräckligt, måste firman låna på förhoppning.

Arbetet blef fördeladt mellan firmans medlemmar, som hvste obetingadt förtroende till hvarandra. Joh. A. Enander fortfor att vara tidningens hufvudredaktör och *G. A. Bohman* (född i Skellefteå, Sverige, den 24 dec. 1838) fortfor att vara tidningens ekonomidirektör och hafva ensam alla firmans finansiella angelägenheter om hand hela den tid, som firman ägde bestånd, och under hvilken båda tidningsägarna beräknade sig en mycket låg lön som ersättning för sitt arbete.

Dåliga tider kommo, penningkrisen 1873 uppstod, banker, i hvilka den unga firman insatt icke obetydliga belopp prenumerationsmedel, ramlade, utgifningen af en för sin tid förträfflig illustrerad tidskrift *När och Fjärran* medförde årligen förlust af tusentals dollars. Detsamma kan också sägas om det fördärfbringande kreditsystemet, som *Hemlandets* utgifvare fått i arf af sina föregångare, och om den bokhandel,

som af firman påbörjades, kort innan oförutsedda förändringar i tullagen och andra omständigheter gjorde äfven den till en förlustbringande affär.

Sin nuvarande titel *Gamla och Nya Hemlandet* antog tidningen 1877 samtidigt därmed, att den blef en åttasidig sjuspaltig tidning. I förra hälften af 1880-talet började tidningens frakturstil utbytas mot antiquastil, hvilket både gillades och ogillades, och 1883 nedsattes prenumerationspriset till 2 dollars per år. Den ökade spridning, som agenter och vänner förklarat skulle blifva en följd af sådan nedsättning, uppvägde icke på långt när den förminskning i inkomsterna som utgifvarna ledo.

Dr Enander var i Svenska Tryckföreningens tjänst från slutet af 1869 till den 26 nov. 1872. Var därefter medlem af firman Enander & Bohman och tidningens redaktör från och med 1873 till 1889. Under åren 1890—1896 var *J. N. Söderholm* (född i Grafva, Värmland) tidningens hufvudredaktör. Dr Enander var under åren 1890—93 professor i svenska språket och litteraturen vid Augustana College i Rock Island, Ill., men tillsände tidningen redaktionsuppsatser hvarje vecka. Detta upphörde dock under 1894 och 1895, då dr Enander var hufvudredaktör för och medintressent i en i Omaha, Nebr., utgifven tidning *Svenska Journalen* och densammas två afläggare.

G. A. Bohman, som ensam hade *Hemlandets* affärer om hand och dessutom var kassör i en stor byggnads- och lånförening, blef af det myckna arbetet, af bekymmer och andra omständigheter till hälsan nedbruten. Han önskade och han behöfde erhålla hjälp i sitt arbete. Han hade fästat sig med det största förtroende vid en ung, i engelska och svenska språken skicklig man, den nyssnämnde J. N. Söderholm, hvilken han önskade måtte i firman ingå och gagna densamma med sin penna och med sin finansiella förmåga. I slutet af 1889 bildades ett aktiebolag, Hemlandet Publishing Co., i hvilket

herr Söderholm ingick såsom aktieägare, och hvilket inköpte tidningen och bokhandeln.

Under 17 år hade firman Enander och Bohman varit *Hemlandets* ägare. Mycket och troget arbete hade under tiden nedlagts i tidningen, hvilkens spridning också med hvarje år ökats, trots de många konkurrenstidningar som här och där uppstått. Hade liknande energi, omsorg och rastlöst arbete nedlagts i en vanlig affär, skulle densamma dock säkerligen befunnit sig i en långt bättre finansiell ställning än den, hvari *Hemlandet* befann sig efter nämnda års förlopp. Att utgifva en nationell svensk-amerikansk tidning under 1870- och 1880-talen var ingen lek. Den framgång, som under oupphörliga strider vanns, var visst icke uteslutande hufvudredaktörens förtjänst. Då och ännu mer i senare år tillkom en stor del af äran häraf tidningens kunskapsrike, med stilistisk förmåga, ihärdighet och sunda grundsatser utrustade medarbetare. Efter Chicago-branden 1871 voro vid *Hemlandet* anställda såsom medarbetare under en jämförelsevis kort tid *Magnus Elmblad* och *Gottfrid Cronwall,* efter hvilka följde som redaktionssekreterare *Leonard Gyllenhaal* (1874—1890), *C. G. Linderborg* (1872—1875), *Herman Stockenström* och *Aaron Edström* (1883). Den sistnämnde har sedan dess, med undantag för år 1890, då han redigerade *Nordens Medborgare* i Manistee, Mich., tillhört *Hemlandets* redaktion.

HEMLANDET PUBLISHING COMPANY.

1890—1891.

Detta bolag fortsatte den upplösta firmans verksamhet. Dr Enander satt nu å sin professorsstol vid Augustana College, Rock Island, Ill., och skötte sitt kall såsom lärare därstädes. Bohman och Söderholm skötte *Hemlandets* affärer i Chicago.

Tidningen var lycklig nog att under denna tid med sig förena flera goda personer, män hvilka såsom framstående medarbetare och korrespondenter kraftigt bidrogo till att göra tidningen allt mer läsvärd. Bland dessa begåfvade män må näm-

nas i första rummet *Anders Schön*, som sedan 1891 tillhört och ännu — sedan 1896 i egenskap af redaktionssekreterare — tillhör *Hemlandets* redaktion, läroverkspresidenten dr *C. A. Swensson* i Lindsborg, Kansas († 1904), *Gustaf Sjöström* (1890—93), *Th. Sjöqvist* (1890—91) m. fl.

Någon betydande ökning eller minskning i tidningens prenumerantantal medförde icke tidningens öfverlåtelse till det nya bolaget. Men *Hemlandets* björnar, som under flydda år varit spaka och snälla, började blifva oroliga och brumma. Bohman, som var på ort och ställe, försökte på alla möjliga sätt lugna och stilla dem, och hans forne kompanjon, som vistades i Rock Island, Ill., iklädde sig också för uppnående af samma mål ganska stora personliga förbindelser, borgen däri inberäknad. Men det halp föga. Penningar insatta för bolagets räkning i en amerikansk bank begrofvos i densammas ruiner, och de fleste fordringsägarna ville på en gång ha ut allt sitt. Det starkaste bolag kan under sådana omständigheter råka i det svåraste trångmål.

För att få medel att betala de svåraste björnarna såg sig bolagets direktion ingen annan utväg än att försälja *Hemlandet* till någon förmögen person, som kunde genast betala köpesumman, hvarefter de öfriga fordringsägarna skulle förnöjas med hvad bokhandeln kunde inbringa. Följden blef, att *Hemlandet* år 1891 såldes till Hemlandet Co:s nuvarande president *A. E. Johnson* (född i Karlskoga i Värmland 1840), en man, som genom egen kraft tillkämpat sig en i ekonomiskt afseende önskvärd ställning, och hvilken hade med den nämnde J. N. Söderholm bildat en ny firma för fortsättning af tidningens utgifning.

JOHNSON & SÖDERHOLM.
1891—1895.

Den nya firman började utgifva *Hemlandet* den 17 september 1891. Tidningen hade nu fått ett starkt finansiellt stöd i hr A. E. Johnson, och i *J. N. Söderholm* en ny ekonomidirek-

tör, som ock fungerade som hufvudredaktör. Det faller dock nästan af sig själft, att det var för en man omöjligt att sköta båda befattningarna, hvadan de flesta redaktionsgöromålen föllo på medarbetarnas lott.

Sedan firman Johnson & Söderholm existerat i fem år, köpte A. E. Johnson den andel, som J. N. Söderholm ägde i affären, den 4 jan. 1896, och sedan den förre under några veckor ensam utgifvit tidningen, bildades ett aktiebolag "Hemlandet Company", som nu är tidningens utgifvare.

HEMLANDET COMPANY.

1896—

Då Hemlandet Company öfvertog tidningens utgifning, dagades för densamma bättre tider. Bolagets president A. E. Johnson, en affärsman skicklig som få, införde i tidningens förvaltning moderna affärsprinciper. I *W. F. Carlene* erhöll tidningen en ny dugande ekonomidirektör, och fick tidningen en tid efter dennes död 1898 till den aflidnes efterträdare en driftig, affärsduglig man, *C. Th. Strandberg* af den kända skalde- och konstnärssläkten med samma namn. Till hufvudredaktör utsågs dr J. A. Enander, som nu lämnade *Svenska Journalen.*

Arbetsfördelningsgrundsatsen genomfördes konsekvent. Å redaktionen fick hufvudredaktören sina bestämda afdelningar i tidningen att fylla, medarbetarna sina. Samma blef förhållandet i expeditionen. Den tiden är för alltid förbi, då redaktören skulle allting bestyra och stå till moraliskt ansvar för hvarje ord i tidningen.

Däri att tidningsutgifvandet kom att möjligen mer än förut betraktas såsom ett affärsföretag, hvilket borde grundas på affärsprinciper, och i hvilket arbetsfördelningen genomfördes, har man en af de kraftiga faktorer, som föranledt *Hemlandets* obestridliga uppsving under de senare åren.

Att *Hemlandet,* som blifvit af konkurrensen tvingadt att bortkasta en stor del af sin förtjänst på premier, kunnat gifva

mycket dyrbara sådana, vittnar tillräckligt om den stora uppmuntran, som tidningen fått och fortfarande får från allmänhetens sida röna.

Dessa korta och i många afseenden ofullständiga grundlinier till *Hemlandets* historia, som utgör ett ingalunda oviktigt blad i svensk-amerikanernas kulturhistoria, kan gifva läsaren en, om ock dunkel föreställning om en sina grundsatser orubbligt trogen, berömd och klandrad tidnings växlande öden, framgångar och motgångar bland vårt folk i Amerika.

SVENSK-AMERIKANSK KYRKOARKITEKTUR.

Den nya sv. luth. Bethesda-kyrkan i New Haven, Conn.

Dödsrunor.

Af A. Schön.

J. E. BERGGREN.

De gamla banbrytarna på kyrkans mark varda med hvarje år allt färre. Inom kort skola ej många återstå af dem, hvilka på 1850- och 60-talen under mödor och svårigheter sträfvade att i församlingar sammanföra våra i Amerika kringspridda landsmän. En af dessa banbrytare, som under året skattat åt förgängelsen, var metodistpredikanten J. E. Berggren, som den 2 mars 1905 afled i Stratford, Ia., efter ett års sjukdom.

Johan Erik Berggren föddes i Ockelbo, Gestrikland, den 1 september 1829. Som gosse tillbringade han fem år vid Gefle högre allmänna läroverk och vistades därefter några år i hembygden, där han vid några och tjugu års ålder ingick äktenskap. Den 23 augusti 1856 reste han jämte sin unga maka till Amerika och anlände den 5 nov. samma år till Oneida, Ill. Under de första åren här i landet förtjänade han sitt uppehälle genom att arbeta på farm, i kolgrufvor samt med huggning af stängselvirke.

Tidigt kom han i beröring med de svensk-amerikanska metodisterna. Sålunda bevistade han redan 1857 ett lägermöte, som af dem hölls i Andover, Ill., och erhöll där genom predikanten Jonas Hedström djupa religiösa intryck. Följande år bevistade han ett i Center Prairie skolhus under ledning af predikanten

Victor Witting hållet möte, som blef för hans religiösa lif afgörande, och han förenade sig omedelbart med församlingen, att börja med dock endast på prof, såsom bruket inom detta samfund fordrar. Året därpå upptogs han till medlem i full förening, tillsattes till klassledare och höll 1860 i Victoria, Ill., sin första predikan.

På hösten 1862 anmodades han att resa till Andover för att hjälpa vårdhafvande predikanten Andrew Erikson i församlingsarbetet därstädes. De verkade därefter under någon tid tillsammans i Andover, Berlin (Swedona), La Grange och Hickory Grove. På våren 1863 förordnades han till predikant i Molinekretsen, bestående af Moline, Watertown, Camden-ön och New Boston. Hvarje månad företog han inom kretsen en rundresa med hästskjuts — en färd på nära 200 engelska mil. Den lön han åtnjöt var icke vidare storartad, endast 90 dollars om året, och för denna skulle han också hålla sig häst. Detta var under inbördeskriget, då höga priser rådde såväl på lifsmedel som på allt annat. Sålunda kostade en aln kaliko på den tiden 40 @ 50 cents och allting annat i proportion. Snart förbättrades dock hans villkor något. Vid konferensen samma år blef han af den presiderande äldste utnämnd till vårdhafvande predikant i Swedona och New Boston med en lön af $300. Som dessa församlingar nu voro skilda från Andover, blef Berggren deras förste i Swedona stationerade predikant.

År 1864 förenade sig Berggren med Central Illinois-konferensen, ordinerades af biskop Simpson till diakon 1866 och af biskop Jones till äldste 1868. Under sin verksamhet som predikant förestod Berggren många församlingar, fick arbeta, lida, fördraga och umgälla mycket. Under åren 1865—68 betjänade han svenska metodistförsamlingen i New Sweden, Ia.; 1868—74 förestod han Webster-missionen, till hvilken hörde missionsplatserna i Swede Bend, Dayton, Swede Point och Madrid, Ia.; 1874—77 var han predikant vid församlingen i Bishop Hill, Ill., men sändes sistnämnda år tillbaka till Swede Bend. Under åren 1878—82 var han presiderande äldste inom Des Moines-distriktet. År 1886 blef han öfverårig, men fortfor likväl att verka med samma trohet och nit som förut, så länge hälsa och krafter stodo bi. Sålunda var han under åren 1886—88 predikant i Des Moines, och därpå ett år i Sheldahl, Ia. År 1893 nödgades han emellertid upphöra med sin predikoverksamhet och bosatte sig då hos sin dotter

och måg i Stratford, Ia., där han i stillhet och ro framlefde sina återstående dagar.

Berggren ägde ett lugnt och fridsamt sinnelag, besatt stora gåfvor för sitt kall och därtill en mindre vanlig arbetsförmåga. Detta allt tillsammantaget gjorde, att han blef för sitt samfund till stor nytta och välsignelse.

Han efterlämnar åtta barn, af dem tre söner och fem döttrar. En af sönerna, Philip Berggren, har ägnat sig åt predikokallet inom metodistsamfundet och verkar i Sheldahl, Ia.

C. J. CHILBERG.

Såsom en egendomlighet förtjänar antecknas, att två af de tidigaste svenska nybyggarna i nuvarande staten Washington voro hallänningar, att de voro bosatta på samma ort, nämligen i Skagit-dalen, att båda före utresan till västkusten bodde i Iowa, att de afledo med kort tids mellanrum, att båda fördes från samma svenska kyrka därute i yttersta nordvästern till sitt sista hvilorum, och att båda efterlämna flera söner, hvilka troget gå i sina fäders fotspår och äro liksom de hänsofna vördade gamle en heder för sitt nya fosterland.

Dessa båda män, hvilka förvisso äro att räkna bland de svenska nybyggarnas i Amerika högadel, voro Olof Polson och Carl Johan Chilberg, den förre afliden den 31 maj 1903 (se Prärieblomman 1904, sid. 271), den senare den 15 januari 1905. Chilberg var den äldre af de två kärngubbarna, hela tjugu år äldre än den andre, men öfverlefde likväl denne. Båda voro de i sin krafts dagar med om att åt odlingen vinna en af de bördigaste och för jordbrukaren tacksammaste delar af nämnda stat och hela unionen för öfrigt, nämligen den ofvannämnda Skagit-dalen, och båda funno de härute riklig lön för sin möda.

Carl Johan Chilberg föddes nära Halmstad (enligt en annan uppgift nära Laholm) år 1813 och hade sålunda vid sitt frånfälle uppnått den höga åldern af 92 år. Han utvandrade jämte sin familj till Amerika redan 1846. De foro med kanalbåtar och andra primitiva samfärdsmedel till St Louis, Mo., och därifrån till västra Iowa. Den 20 december, efter jämnt fyra månaders resa från Sverige, voro de framme vid målet. Chilberg utsåg åt sig ett jordområde, beläget i närheten af Ottumwa, 75 mil från

Burlington, och slog sig här ned som nybyggare. Många sorglustiga minnen kunde han på sina gamla dagar förtälja från denna sin första nybyggaretid. Inga pengar funnos i denna del af landet. På tre år kunde han ej få ihop pengar nog till att skicka ett bref hem till Sverige. Liksom i den gråa forntiden och bland ociviliserade folk ännu i dag sker, idkades endast byteshandel. För en klocka, som i Sverige kostade 10 riksdaler, fick han saker till ett värde af $40. För stöflar, klockor m. m. tillbytte han sig ett par oxar. Med dessa upplöjde han första sommaren 60 acres jord. Han plöjde äfven för andras räkning, och en gång erhöll han för en dags arbete — 100 skålpund fläsk! Majsen stod i ett pris af 7 cents per bushel. Efter tre års vistelse på farmen, hvarunder njutningsmedel endast ytterst sparsamt förekommit, körde han ett lass bönor till Burlington och tillbytte sig härför kaffe och socker. Civilisationen gjorde emellertid för hvarje år stora framsteg i Iowa, och den halländska nybyggarens ställning förbättrades efterhand och det i sådan grad, att han redan 1853 kunde aflägga ett besök i Sverige.

I början af 1860-talet synes Chilberg hafva börjat längta att komma bort ifrån det ingalunda magra Iowa. År 1863 finna vi honom sålunda i Colorado. I och med resan hitut gjorde han en ganska god affär, i det att han medtog 800 dussin ägg, som han köpt i Iowa för endast två cents dussinet och nu sålde i Colorado för en dollar dussinet. Från Colorado begaf han sig ut på resor till Montana och västkusten och lär hafva ankommit till Puget Sound-trakten 1865. Vid ett tillfälle var han bosatt i Yamhill county, Oreg., och hade där en äppleträdgård på 40 acres. Efter att hafva besökt olika platser på västkusten och sett sig om beslöt han sig för att slå sig ned i den fruktbara Skagit-dalen. Han upptog "homestead" vid Pleasant Ridge, nära nuvarande La Conner, och återvände 1869 till Iowa för att hämta sin familj. Detta var innan västern ännu hade några järnvägar, och resan var ingalunda, såsom i vår tid, en lustfärd på några få dagar. Tvärtom var den ett både mödosamt och lifsfarligt företag, som kräfde månader i stället för dagar. Allt aflopp emellertid väl, och redan sistnämnda år (enligt en annan uppgift först 1871) befann sig Chilberg jämte familj på sitt "homestead", som han sedermera uppodlade och förvandlade till en af de vackraste landtegendomar inom staten. Här vann han också med åren ekonomiskt välstånd.

Chilberg kvarstannade på sitt "homestead" till 1882, då han flyttade in till Seattle, där han i välförtjänt lugn och ro framlefde sina återstående dagar. Ända in i det sista var han varmt tillgifven sitt gamla hemland och intresserade sig för allt svenskt. Emellanåt aflade han besök i sitt forna hem i Skagit-dalen, och här var det han fick sluta sina dagar. Chilberg efterlämnar sju söner. Dessa äro James Chilberg i Ballard, Nels Chilberg i Seattle, Isak Chilberg i Pleasant Ridge, Andrew Chilberg i Seattle, Gustaf Chilberg i Nome, Joe Chilberg i Olympia och John Chilberg i La Conner.

Andrew Chilberg är bankir och framstående affärsman i Seattle. Sedan 1879 har han varit svensk-norsk vice konsul därstädes.

MAGNUS OLSON.

Med Magnus Olson bortgick en af den svenska sångens i Amerika allra tidigaste och därtill förnämste målsmän. Redan innan någon af de nu existerande svenska sångföreningarna i Amerika ens voro påtänkta, höjde Olson här den svenska sångens fana. Och då längre fram sådana föreningar tillkommit på olika orter, var Magnus Olson en af de verksammaste, då det gällde att åstadkomma en sammanslutning mellan dessa och andra skandinaviska sångarföreningar här i landet till ett skandinaviskt sångarförbund. Då det senare visade sig, att detta sångarförbund ej längre kunde sammanhållas, blef Olson en af de ledande männen vid bildandet af ett självständigt svenskt sångarförbund, hvars förste ordförande han blef. Såsom sådan inlade han stor förtjänst om nämnda förbunds första sångarfest, som hölls i Chicago i juli 1893. Han var ock en af dem som verksammast bidrogo till förverkligande af sångarfärden till Sverige 1897. I egenskap af president för Svenska Gleeklubben i Chicago medverkade han kraftigt till att denna framstående sångförening erhöll eget hem. Och många enskilda sångare och andra rönte under årens lopp de vackraste bevis på Magnus Olsons frikostighet och goda hjärtelag. Hans bortgång var en stor förlust för Amerikas och i all synnerhet Chicagos svenska sångarvärld.

Magnus Olson föddes den 18 januari 1844 i Uråsa socken i Småland. Föräldrarna voro bondfolk af skånsk härstamning. I sin ungdom lärde han sig stenhuggeriyrket, inom hvilket en af

hans farbröder intager ett framstående rum såsom direktör vid ett af Sveriges största stenhuggerier, det i Oskarshamn. Af en inneboende lust att se sig om en smula i världen drefs Olson emellertid redan tidigt till Amerika, och redan år 1867 finna vi honom i Belleplaine, Minnesota, sysselsatt med skogshygge, timmerflottning och annat sådant. Vistelsen i skogarna blef dock snart tröttande för den unge, liflige smålänningen, hvadan han redan påföljande år begaf sig till Minneapolis, som då ännu var en småstad med 10,000 invånare. "Olson förvärfvade sig", skrifver dr Victor Nilsson i sin sympatiska minnesruna öfver honom i *Svenska Folkets Tidning*, "med sitt glada humör, sitt nobla väsen och sin friska tenorröst många vänner bland stadens tidigaste tyska, svenska och norska invånare. Han sjöng i tyska kvartetter och den nybildade Harmonia och lärde tyskar och norrmän att sjunga våra vackra svenska sånger."

Efter den stora branden i Chicago 1871 flyttade Olson till nämnda stad och var med om att återuppbygga densamma ur dess ruiner. För ansenliga besparingar, hvilka han därunder gjort, öppnade han här efter en tid herrekiperingsaffär, hvilken emellertid gick ur hans händer, då en kompanjon själfrådigt afyttrade densamma under ett besök, som Olson gjorde i Europa 1886 eller 1887. Återkommen till Chicago etablerade Olson en skjortfabrik och tvättinrättning i stor skala. Denna upparbetade han efter hand. Under de senare åren, sedan ett andra etablissement upprättats, dref han rörelsen i bolag med annan person.

Med den svenska sångens i Chicago tidigare historia är Magnus Olsons namn nära knutet. Han var nämligen en af stiftarna utaf ett af stadens första större sångsällskap, Freja. Då strax före den skandinaviska sångarfesten i Chicago 1889 denna sångförening uppgått i Svenska Sångsällskapet, blef Olson en af dem som ifrigast arbetade på sammanslagningen af detta sällskap med en svensk förening af sociell natur, Svenska Klubben. Sammanslagningen kom till stånd, och resultatet blef Svenska Gleeklubben i Chicago, som inom kort blef Amerikas måhända främsta svenska manskör. Magnus Olsons betydelse för denna kör och för Svenska Sångarförbundet i Amerika är härofvan antydd.

Ehuru en folkets son och utan att hafva ägt tillfälle till idkande af studier ägde Olson god bildning och stor världsvana, förvärfvad under umgänge med folk af skilda nationer och samhällslager. Olson dog ogift. En bruten förlofning hade tillfogat ho-

JOHN E. BERGGREN.

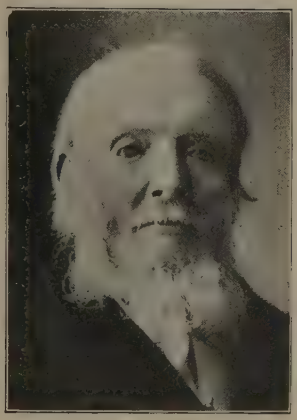

C. J. CHILBERG.

MAGNUS OLSON.

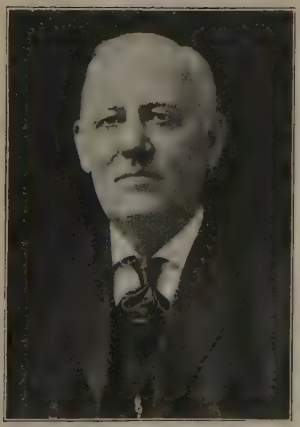

JOHN W. JOCHIM.

nom oläkliga hjärtesår och förorsakade, att han vandrade sin väg ensam genom lifvet.

Hans frånfälle inträffade den 5 oktober 1905.

JOHN W. JOCHIM.

Svenskarna i Michigan utgöra både på grund af sin numerär och sina goda egenskaper som medborgare en ingalunda oviktig del af samhället. Visserligen består den stora mängden af dem utaf kroppsarbetare, män, som med senig arm bringa upp i dagen bergens dolda skatter eller som med hurtigt mod, ja, dödsförakt plöja vågen på de stora insjöarna, eller hvilka liksom fordom Olof Trätälja låta yxans kraftiga slag ljuda i de djupa skogarna för att därefter sätta plog i afröjd mark; men fråga är ändå, om ej denna kraftiga, med okufligt lefnadsmod utrustade svenska arbetareklass är för statens ekonomiska och moraliska lif och fortbestånd viktigare och betydelsefullare än t. ex. de "infödingar", hvilka, för lata och kanske också på samma gång allt för kraftlösa att hugga i och arbeta, föredraga att i städerna med något mer eller mindre smart uttänkt "business" förtjäna sig med lätthet sitt lefvebröd.

Medan sålunda det stora flertalet af nämnda stats svenskar tillhöra i fullaste mening de *närande* klasserna, har en och annan af våra landsmän därstädes arbetat sig upp, så att han kommit att tillhöra de *styrande*. Ja, en af dem har t. o. m. lyckats svinga sig upp till innehafvare af statens näst högsta värdighet, statssekreterarebefattningen. Denne svensk var John Walter Jochim, som den 17 januari 1905 afled i den bekanta grufstaden Ishpeming, där han varit under många år bosatt. Men ej blott som politiker intog Jochim en framskjuten plats, han innehade äfven som affärsman en framstående och aktad ställning i samhället.

Jochim var östgöte till börden. Han föddes i Motala den 12 oktober 1845. Fadern liksom farfadern, hvilken sistnämnde var under flera år riksdagsman, hette Joachimson. Sin första skolundervisning erhöll unge Jochim vid sin födelsestads läroverk, men öfvergick snart till elementarläroverket i Linköping, vid hvilket han uppehöll sig i åtta och ett halft år. På grund af faderns iråkade ekonomiska obestånd nödgades Jochim afbryta sina studier och taga anställning som kontorist hos en handelsfirma i

Stockholm. Här kvarstannade han i två års tid till 1868. Påföljande år emigrerade han till Amerika och begaf sig här direkt till Ishpeming, dit han med den storartade kassan af 75 öre på fickan anlände den 16 augusti.

Den unge kontoristen erhöll så godt som omedelbart arbete i Washington-grufvan i Humboldt mot en aflöning af $2.50 per dag. Här arbetade han hela vintern, men erhöll på våren 1870 plats som bokhållare hos järnkramhandelsfirman Colwell & Co. i Ishpeming. Hos denna firma var han anställd ett år och engagerades därpå 1871 af firman J. B. Maas & Co., som föreståndare för dess i Negaunee upprättade filial. Året därpå antog han en liknande befattning hos firman Norberry & Warn. För sina under dessa år gjorda besparingar samt för $1,600, som han mot 12 procents ränta lånat, öppnade han i Ishpeming egen järnkramhandel. Den erfarenhet i branschen han under dessa år erhållit, kom honom nu väl till pass. Företaget lyckades utmärkt, affären utvidgades efterhand, och efter några års förlopp var Jochim en af stadens förnämsta affärsmän.

Sitt inträde på den politiska banan gjorde Jochim redan 1878, då han valdes till ledamot af stadens undervisningsnämnd. Denna befattning behöll han till 1881. Sju år senare invaldes han till alderman eller stadsfullmäktig. I början af 1890-talet hade han redan uppnått sådant anseende, att han kunde uppställa sig som kandidat till statssekreterareämbetet. Detta var 1892. Han blef också invald och allt såg särdeles lofvande ut. Genom annan persons förvållande råkade han emellertid inom kort i svårigheter, och hellre än att utsätta sig för fortsatta otidigheter från sina politiska motståndares sida afsade han sig redan påföljande år statssekreterareämbetet. Mätt på politiken med alla dess ränker och intriger ägnade han sig därefter odeladt åt skötandet af sin stora affär.

De sista åren af sin lefnad hemsöktes Jochim af sjuklighet, mot hvilken han förgäfves sökte bot vid en af söderns hälsokällor. Jochim, som år 1873 ingick i Sverige äktenskap med Gustafva Wetterlund, efterlämnar änka, son och fosterdotter.

Jochim hade en jättelik kroppsbyggnad och var bokstafligen "hufvudet högre än allt folket." Han var dock proportionerligt växt, rak som tallen i den svenska jorden och sålunda till sitt utseende ståtlig och imponerande. Till lynnet var han glad och skämtsam och i sitt allmänna och enskilda umgänge särdeles

älskvärd. Med honom förlorade det svenska Amerika en af sina bästa män.

L. F. MOBECK.

Såsom varande en af de tidigare svenska nybyggarna i Chisago Lake, den första svenska kolonien i Minnesota, förtjänar L. F. Mobeck ett rum i dessa biografiska teckningar öfver svenskamerikanska banbrytare. Mobeck tillhörde det härdade släkte, som först bröt bygd vid de vackra sjöarna i Chisago county, kring hvilka efterhand uppstodo samhällen, som nu äro bland de mest blomstrande i hela det svenska Amerika. Hans och hans samtidas inlägg i Minnesotas odlingshistoria förtjänar att i tacksam hågkomst bevaras af ej blott oss, utan äfven af kommande generationer.

Den gamle nybyggarens lefnadssaga var i korthet följande. Född den 3 december 1814 i Stenberga, Jönköpings län, ingick han som ung vid Smålands grenadier-bataljon, vid hvilken han tjänstgjorde i sexton och ett halft år, sista tiden som korpral. Af dessa sexton och ett halft år tillbringade han ej mindre än sju under extra garnisonstjänstgöring på olika orter. Mobeck hade tidigt ingått äktenskap, och detta hade välsignats med många barn. Då utsikterna till erhållande af en anständig bärgning för honom själf och dessa voro i hemlandet skäligen små, beslöt Mobeck att emigrera. California var hans längtans mål, men som det tog allt för lång tid att invänta skeppslägenhet dit via New Orleans, ändrade han plan och inskeppade sig med hustru och sju barn för New York, dit han anlände den 14 augusti 1852.

Från New York styrde han liksom de flesta svenska invandrare den tiden kosan till Chicago, där han kvarstannade till på våren 1853, då han vidtog förberedelser för flyttning till det då ännu föga kända Minnesota. Med en af muldsnor dragen kanalbåt reste han nu från Chicago till Peru, Ill., och därifrån utför Illinois-floden till Mississippi och sedan uppför denna flod till St Paul. Här kvarlämnades familjen, och Mobeck begaf sig till Chisago Lake, hvarest han förskaffade sig ett frihemman. Då detta emellertid ej kunde genast gifva familjen dess utkomst, skaffade Mobeck sig arbete vid regeringens väganläggningar mellan St Paul och Anoka samt i Taylors Falls. År 1854 började han uppodla sitt frihemman vid Chisago Lake och kunde påföljande år hitföra sin

familj. Detta hemman utgjorde närmaste trakten omkring den s. k. Nordbergsholmen och omfattade äfven den plats, där den nuvarande svenska lutherska kyrkan står. Sedermera skaffade han sig mera jord, och hans egendom blef med tiden en af de värderikaste där på orten.

Mobeck innehade under sin krafts dagar åtskilliga kommunala förtroendeuppdrag, hvilka han till allmän belåtenhet skötte. Sålunda var han ordförande i Board of Supervisors och ledamot af skolstyrelsen. Långt in i sena ålderdomen tog han stort intresse i politiken. Olikt de flesta andra svensk-amerikaner var han till sin politiska trosbekännelse demokrat.

Den gamle ägde en kärnsund, äkta svensk soldatnatur och var frisk och stark ännu långt efter det de flesta af hans jämnåriga skattat åt förgängelsen. Sin hustru, Kristina Katarina Holm, född 1818 och med hvilken han ingick äktenskap 1838, förlorade han 1891 genom döden. Denna förlust grep den gamle nybyggaren djupt. Själf afled han den 10 juni 1905 i sin dotters, mrs Edward Strömgrens hem i Center City i den höga åldern af 90 och ett halft år.

Af hans tretton barn äro åtta ännu i lifvet.

JONAS PETERSON.

Ett af de intressantaste, men tillika sorgligaste kapitlen i Minnesota-svenskarnas historia är det, som handlar om indianernas öfverfall på de svenska nybyggarna i trakten af Nest Lake i Kandiyohi county den 20 augusti 1862, vid hvilket tillfälle 13 personer, alla från Västergötland, dödades. Öfriga i nämnda trakt bosatta nybyggare nödgades fly undan de vildsinta rödskinnen, och många af dessa flyktingar vågade sig först efter någon tids förlopp tillbaka till sina förra boningsplatser.

En af de landsmän, som voro med i dessa oroligheter, var föremålet för denna lilla teckning. Men redan dessförinnan hade han hunnit pröfva mer än en dust med nybyggarelifvets besvärligheter. Han hade nämligen några år tidigare ankommit till den då ännu glesbefolkade trakten, blifvit en af county'ets förste postförare och såsom sådan bidragit i sin mån till civilisationens utbredning häruppe i nordstjärnestaten. Att föra posten genom sjumila skogar och ödemarker, där indianerna ännu lågo på lur

efter blekansikten, var ingalunda någon småsak. Härtill fordrades icke blott fysisk kraft, utan äfven mod och oförskräckthet.

Jonas Peterson var hälsinge till börden. Han föddes i det för sin naturskönhet vidtberömda Jerfsö den 2 februari 1839, kom som elfvaårig gosse 1850 till Amerika och vistades en tid i Waupaca, Wis., och därefter i Faribault, Minn. Under senare delen af 1850-talet uppehöll han sig i Carver, Minn., hvarifrån han år 1859 flyttade till Nest Lake i Kandiyohi county. Här tjänstgjorde han, som sagdt, en tid som postförare. När indianupproret på eftersommaren 1862 utbröt, nödgades Peterson i likhet med många andra nybyggare skyndsamt lämna trakten, hvilken han sedan ej återsåg förrän 1865. Året förut ingick han äktenskap med Anna Stina Broberg, den enda som blef kvar af familjen A. P. Broberg vid det ofvannämnda öfverfallet.

I Nest Lake bodde Peterson därefter till 1880, då han flyttade till St Hilaire i samma stat, där han blef en af traktens förste bebyggare. Han hade ord om sig för att vara en särdeles vänfast och hjälpsam person och åtnjöt i sitt samhälle allmän aktning.

Efter någon tids sjukdom afsomnade den redlige nybyggaren den 27 november 1904. Han efterlämnar maka samt två söner och två döttrar.

JOHANNES HULT.

Denne man tillhörde de första svenska banbrytarna i svenskarnes stat par préférence, Minnesota. Och hans nybyggaregärning var sådan, att den förtjänar att blifva känd och begrundas ej blott af svensk-amerikanerna, utan äfven af hemma-svenskarna. Då man följer Hults och många hans likars lefnadsöden och lägger märke till den företagsamhet, seghet och uthållighet samt öfriga goda egenskaper, dessa män besutto och utvecklade, kan man ej annat än beklaga det gamla fäderneslandet eller rättare dess öfverhet, som ej förstått att taga vara på så mycken nationalekonomisk kraft, utan i sin kortsynthet låtit den under decennier i en aldrig sinande ström rinna bort för att aldrig mer återkomma. Gamla Sveriges förlust i detta afseende, stor som den är, har blifvit för det unga Amerika en motsvarande vinst.

Johannes Hult föddes i Bitterna församling i Västergötland den 16 februari 1824. Som föräldrarna voro mycket fattiga, nödgades

L. F. MOBECK.

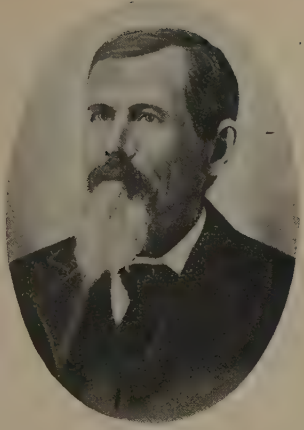

JONAS PETERSON.

JOHANNES HULT.

JOHN A. OUCHTERLONY.

Johannes, den äldste af deras fyra barn, redan vid 12 års ålder begifva sig från hemmet för att själf förtjäna sitt bröd. Efter att en tid hafva tjänat som dräng blef han soldat och tjänstgjorde som sådan i sex års tid. I januari 1853 ingick han äktenskap med Katarina Larsdotter, tog kort därefter afsked ur krigstjänsten och begaf sig på våren nämnda år i sällskap med sin unga maka till Amerika. Han hade året förut hjälpt tvenne bröder att utvandra till det stora landet i väster, och voro de bland de allra första som emigrerade från Bitterna-trakten. Han hamnade i södra Illinois, där han erhöll arbete vid en järnvägsanläggning. Ovan som han var vid Amerikas klimat insjuknade han, men repade sig snart. Makarnas första barn afled härute.

Under sin vistelse i södra Illinois nåddes Hult af ryktet, att i Minnesota rådde ett för nordbor synnerligen lämpligt och hälsosamt klimat, och att jord här kunde från regeringen erhållas på synnerligen förmånliga villkor. På våren 1854 begaf han sig därför, åtföljd af sin hustru och sina tvenne bröder, med ångbåt till St Paul. Här byggde de en flatbottnad båt eller mindre färja, lastade den med sina få tillhörigheter och ömsom rodde, ömsom stakade sig fram uppför Minnesota-floden till den plats, där den lilla staden Carver nu är belägen. Det enda hus, som då fanns på platsen, var ett brädskjul. De stego i land, togo sina saker på ryggen och begåfvo sig å en af indianer upptrampad gångstig fyra mil inåt den djupa skogen. Här utsåg Hult åt sig å regeringen tillhörig mark ett jordområde, byggde sig en enkel barkhydda och redde sig så att från ris och rot uppodla ett hemman. Snart hade han å detta erhållit fastebref, en bättre boning efterträdde den enkla barkhyddan, och hemmanets odlade areal tillväxte efterhand på skogens bekostnad. Här föddes åt det redliga nybyggareparet under årens lopp tio barn, af hvilka två dock tidigt afledo.

Men det var ej endast på det materiella området, Hult var med om att bryta bygd. Äfven på det andliga var han en banbrytare och grundläggare. Han var nämligen en af dem, som 1858 stiftade den svenska lutherska församlingen i East Union, och enär präst i början saknades, ledde Hult församlingens gudstjänster. Han var i församlingen både diakon, trustee och kassör.

I det enkla nybyggarehemmet i skogen voro gudsfruktan, flit och förnöjsamhet bofasta, och välsignelsen från ofvan uteblef ej heller. Väl blef Hult ej hvad man kallar rik, men han var välbärgad och kunde ej allenast gifva sina barn en vårdad uppfost-

ran, utan därjämte bistå andra, i synnerhet nykomlingar, som voro i behof af hjälp. Strängt rättrådig gjorde han alltid rätt för sig och det på centen.

Kunskapsälskande som få sökte han genom självstudier skaffa sig det bokliga vetande, han i barndomen och ungdomen nödgats undvara, och kunde sägas vara en för sitt stånd ganska beläst man. När Minnesota-konferensens första blygsamma läroverksföretag, skolan i Red Wing, på hösten 1863 under namn af St Ansgar's Academy flyttades till East Union, var Hult nog en af dem som understödde företaget, och att han insåg dess betydelse, visas bland annat däraf, att han lät åtminstone en af sina söner, nuvarande domaren Andrew Holt, studera vid det unga läroverket. Möjligt är, att äfven andra af hans barn bevistade läroverket under den tid det var förlagdt i East Union, men därom sakna vi för tillfället uppgifter.

Till sitt uppträdande var Hult enkel, flärdlös och rättfram, och han åtnjöt såväl på grund häraf som till följd af sin rättskaffenhet den största aktning i samhället. För de sina var han en god och kärleksfull make och fader. Sorgen var därför stor, när han den 3 oktober 1904 kallades hädan.

Hult efterlämnar åldrig maka samt tre söner och fem döttrar. Änkan och de två yngsta döttrarna bo ännu kvar på den af Hult upparbetade gården. Sönerna hafva alla nått framstående platser i samhället. En af dem, Andrew Holt, är domare vid kretsrätten i Minneapolis, Minn., en annan, C. A. Holt, är domare vid probatedomstolen i Center City, Minn., och den tredje Adolf L. Holt, är affärsman i Bingham Lake, Minn. De tre äldsta döttrarna äro gifta med aktade och ansedda män.

Äfven en af hans bröder, Andrew Hult, är ännu i lifvet.

JOHN A. OUCHTERLONY.

Dr John A. Ouchterlony var en af de svensk-amerikaner, som, utan att stå i beröring med sina landsmän, gjort det svenska namnet aktadt bland amerikanerna. Under den tid af nära femtio år han vistades i Amerika, umgicks han uteslutande band landets egna söner och var därför så godt som okänd för den svensk-amerikanska allmänheten. En af de medverkande orsakerna till att han höll sig på afstånd från sina egna landsmän torde hafva

varit, att han var till sin religiösa trosbekännelse katolik och således fann sig på detta område i saknad af beröringspunkter med sin nationalitet. Men äfven genom sin här i landet fortsatta uppfostran och därpå följande verksamhet tillhörde han mer amerikanerna än sina egna. Med moderlandets vetenskapliga kretsar synes han dock hafva stått i rätt liflig förbindelse.

Det var som läkare, professor och medicinsk författare Ouchterlony här i landet verkade och gjorde sig berömd.

John Arvid Ouchterlony föddes den 24 juni 1838 i Småland. Hans föräldrar voro kaptenen A. F. Ouchterlony och dennes maka Wilhelmina, född de Houghlin (?). Efter i Sverige erhållen skolbildning reste han, 21-årig, 1859 till Amerika och inträdde kort efter sin ankomst hit som student vid University of New Yorks medicinska afdelning, vid hvilken han graduerades till med. dr med höga betyg. När inbördeskriget 1861 utbröt, tog han tjänst som läkare vid armén och beordrades 1862 till tjänstgöring å fältlasaretten i närheten af Louisville, Ky. I armén kvarstod han till krigets slut.

År 1865 slog han sig ned i Louisville och började här praktisera medicin samt erhöll snart stort anseende som skicklig läkare. Omkring år 1869 blef han en af grundläggarna utaf Louisville Medical College, vid hvilket han därefter tjänstgjorde som professor till år 1876. År 1878 tillträdde han en professorsbefattning i praktisk medicin vid Kentucky School of Medicine och blef slutligen 1882 professor i samma ämne vid University of Louisville, en befattning, som han till sitt frånfälle beklädde.

Trots sin vidsträckta praktik och sin trägna tjänstgöring som professor hade dr Ouchterlony tid öfrig för ett omfattande medicinskt skriftställarskap. Talrika äro de bidrag och afhandlingar, med hvilka han riktade de amerikanska läkaretidskrifterna. Han följde med uppmärksamhet alla nya rön inom sin vetenskap, och hans bibliotek var ett af de största inom staten.

Dr Ouchterlony var ledamot af flera inhemska och utländska vetenskapliga sällskap. Sålunda utsågs han 1890 till president i Kentucky State Medical Society och valdes samma år till hedersledamot af Michigan Medical Society. Under en termin var han vice president i American Medical Society. Sistnämnda år kallades han till ledamot af Svenska Fornminnes-föreningen, och år 1891 erhöll han från Kongl. Vetenskapsakademien Linné-medaljen i guld. Samma år utnämndes han till riddare af Nordstjärne-

orden. År 1892 blef han af University of Notre Dame utnämnd till juris hedersdoktor.

Af kommunala och politiska förtroendeuppdrag kunde han ej förmås att mottaga mer än ett enda, ledamotskap af staden Louisvilles hälsovårdsstyrelse. Detta var år 1878.

År 1863 ingick han äktenskap med fröken Kate Aubrey Grainger, en syster till nuvarande borgmästaren i Louisville, Charles F. Grainger, och hade med henne en son, som dock, kort efter det han aflagt läkareexamen, år 1886 afled. Jämte sin fru företog han 1885 en resa i Europa, besökte England, Frankrike, Tyskland och Italien och uppehöll sig särskildt i Lourdes. Under vistelsen i Rom erhöll han enskild audiens hos påfve Leo XIII, som kort därefter utnämnde honom till riddare af Gregorius den stores orden.

Dr Ouchterlony var den katolska läran varmt tillgifven, och han förmådde sin maka, som ursprungligen var protestant, att omfatta denna lära. År 1886 blef han "tertiary" inom Franciskaner-orden. Då biskoparna Keane och Maes besökte Louisville med anledning af det stora katolska universitetets grundläggning, donerade han till detsamma $500 kontant och därjämte sin värdefulla antikvitetssamling, bestående till stor del af amerikanska fornfynd från den förhistoriska och indiantiden.

Dr Ouchterlony afled den 9 oktober 1905. Tidningarna på platsen ägnade hans frånfälle utförliga omnämnanden och yttrade bl. a., att med dr Ouchterlony hade ej blott staden, utan ock staten förlorat en af sina mest berömda och bästa män.

Hans maka hade åtskilliga år före honom gått ur tiden.

JOHN F. LUNDBERG.

Det var som tidningsutgifvare och politiker, John F. Lundberg gjorde sin insats i det svenska Amerikas lif. Väl blef hans lefnadsdag kort, men han nyttjade den väl och medhann att under densamma uträtta ej så litet till gagn för det samhälle, där han lefde och verkade. Att starta ett tidningsföretag och trots skarp konkurrens lyckas vidmakthålla detsamma under en följd af år är i Svensk-Amerika ingen lätt sak. Detta fick Lundberg nogsamt erfara. Då han slutligen nödgades gifva tappt, kunde han åtminstone trösta sig med att han gjort ett ärligt försök. Han var ej den förste, ej heller blef han den siste svensk-amerikan,

som försökt sig på tidningsutgifning och ekonomiskt misslyckats. Han lämnade också tidningsmannabanan åtskilligt visare, men förvisso ej rikare, än då han beträdde densamma. På den politiska banan däremot synes Lundberg haft större framgång än på den journalistiska. Men icke heller han kunde undgå att göra den erfarenheten, att den sistnämnda banan är ej så litet törnbeströdd, kanske mer t. o. m. än den förstnämnda.

Lundberg var född vid Nykroppa bruk i Värmland den 24 augusti 1857. Sin första skolunderbyggnad erhöll han vid Kroppa församlings folkskola. Han innehade sedan anställning som handelsbiträde i tre år, hvarefter han tjänstgjorde i olika befattningar vid östra Värmlands och Bergslagernas järnvägar i sju års tid. Till Amerika utvandrade han i april 1883 och begaf sig då direkt till Worcester, Mass. Här innehade han under tre års tid anställning som "shipping clerk" hos Worcester Malleable Iron Co. och idkade därefter från september 1886 till november 1893 diversehandel, dels tillsammans med C. F. Lybeck, dels på egen hand. Under denna tid ägde han flera hus i Worcester.

I början af 1890-talet begynte Lundberg taga en särdeles verksam del i lokalpolitiken. Sålunda var han 1892 medlem af republikanska stadskommittéen och invaldes 1893 till ledamot af stadsstyrelsen, hvilken befattning han beklädde under åren 1893—'94 och till hvilken han återvaldes åren 1898 och 1899. Lundberg var den förste svensk, som i Worcester hedrats med inval i stadsstyrelsen. Han tjänstgjorde äfven som "constable" (stämnings- och utmätningsman) under åren 1894—'96 samt 1898.

På sommaren 1895 begynte Lundberg utgifva tidningen *Arbetaren* och *Arbetarens Vän* (den utkom alternerande under dessa namn), som existerade i en fyra @ fem års tid. Lundberg var som tidningsman icke oäfven; han hade sinne för nyheter, hans stil var, om än något oslipad, likväl folklig och lätt. Tyvärr kastades han af omständigheterna in på polemikens område, men man märkte, att han där ej var riktigt hemma.

Lundbergs namn är också inristadt i de svenska församlingarnas och hjälpföreningarnas i Worcester historia. Han var kassör i sjukhjälpsföreningen Skandia från dess stiftelse den 1 mars 1890 till den 1 mars 1896 och därpå föreningens president till år 1900. I tio år, från den 1 mars 1888 till den 1 mars 1898, var han direktör i Young Men's Christian Associtaion; han var kassör i Thomas st. svenska metodist-episkopal-kyrka från den 1 maj 1887

till den 1 maj 1897 och sekreterare i samma församling från den 1 maj 1885 till den 1 maj 1897. Lundberg var en af stiftarna af och tjänstemännen i republikanska klubben i stadens andra ward och i många år medlem af milisorganisationen Wellington Rifles. Från maj månad 1902 till sin död var han föreståndare för annonsafdelningen i tidningen *Svea*.

Redaktör C. G. Norman skrifver i sin nekrolog öfver Lundberg i nämnda tidning: "Hvad som brast hos honom i kunskap, ersattes till stor del af naturlig begåfning, en ljus syn på tingen och den medfödda värmländska entusiasmen, som, om än ofta rätt ytlig och obetänksam, dock ej kan nöja sig med att stå och stampa på samma ställe. Han ville framåt, för fort, kanske. Måhända beräknade han icke alltid sina resurser; litade kanske för mycket på sina vänner."

Efter några månaders sjukdom afled Lundberg den 23 januari 1905, sörjd närmast af maka och fosterdotter.

SAMUEL HOOGNER.

Denna svensk-amerikan tillhörde banbrytarna från 1840-talet, af hvilka numera endast få äro i lifvet. Inom några få år skall ingen enda af de landsmän, som tillhörde dessa civilisationens förtrupper i den amerikanska västern, finnas kvar. Och därför är det för ett yngre släkte desto viktigare att bevara deras minne.

Kapten P. von Schneidaus, mjölnare Peter Cassels m. fl. utvandring i början af 1840-talet hade i deras födelseprovins Östergötland framkallat en stark amerikafeber, och bland dem som angrepos af densamma var Samuel Hoogner i Tornvik. Detta var år 1849, då Samuel var 22 år gammal. Han var nämligen född den 18 maj 1827. Tidigt på våren förstnämnda år anträdde han resan, beledsagad af många råd och förmaningar. Till och med landshöfdingen öfver Östergötlands län, som synes hafva tagit intresse i den unge, intelligente utvandraren, gaf honom bland annat följande råd: "Res till Iowa och tag dig jord där, bry dig ej om guldlandet i California."

Den 23 juni samma år landsteg han i Boston, Mass., och därifrån begaf han sig inåt hvad som då utgjorde "vilda västern." Efter en lång och besvärlig resa genom kanaler, öfver sjöar och med hästskjuts anlände han på sensommaren till de flesta dåtida

invandrares Mekka, Andover i Illinois. Här fanns emellertid ingenting för unge Hoogner att göra, och därför begaf han sig till nuvarande Rock Island, där han på ön af samma namn — då ännu endast en vild skog — en tid arbetade med vedhuggning. Därefter tjänade han i ett års tid som dräng i Minnesota och en tid i sydvästra Wisconsin. Trots den välvillige östgötahöfdingens råd, hägrade det aflägsna California med dess guldskatter för den unge invandraren, och den 15 april 1852 anträdde han, i sällskap med sin broder Jöns och en ung amerikan en resa med oxskjuts öfver "den amerikanska öknen" till det fjärran belägna guldlandet.

Hoogner stannade på guldfältet i tvenne år, men trött på det vilda lif, som där af guldsökare fördes och som ej öfverensstämde med hans lynne och lefnadsvanor, återvände han med ångbåt från San Francisco, via Panama, Cuba, New Orleans och sedan uppför Mississippi-floden till Rock Island, dit han ankom troligtvis vid jultiden 1855, i tanke att återvända till Sverige. Detta blef dock ej af, utan i stället köpte han sig den 8 mars 1856 en farm i närheten af Swedona, Ill., på hvilken han uppförde åt sig ett hem. Med ännu ett band fäste han sig vid sitt adoptivland, då han den 25 oktober samma år ingick äktenskap med Elisabet Nilsson, som fyra år tidigare ankommit från Sverige. Bröllopet firades i Rock Island, hvarefter de nygifta bosatte sig på den nyuppförda gården i Swedona, där de oafbrutet bodde i 37 års tid och där Hoogner utförde sin egentliga lifsgärning som framstående landtbrukare och kyrklig samfundsman.

År 1857 förenade Hoogner sig med svenska lutherska församlingen i Andover och tog med ens det lifligaste intresse i sitt samfunds angelägenheter. Då församlingen i Swedona år 1859 stiftades, ingick Hoogner jämte familj i densamma och blef en af församlingens stödjepelare. Under en lång följd af år tjänstgjorde han inom densamma som diakon, och i många år representerade han densamma vid konferens- och synodalmöten. Han var äfven mångårig ledamot af styrelsen för barnhemmet i Andover, Ill., och följde denna verksamhet med varmt och vaket intresse. För samfundet och dess öfriga inrättningar hade han likaledes vaken blick och gjorde allt som stod i hans makt för att befrämja deras verksamhet. Det var ej ofta Hoogner vid konferens- och synodalmöten yttrade sig, men då han någon gång gjorde det, vägde hans ord tungt. Hans hem var städse gästvänligt och fridfullt.

JOHN F. LUNDBERG.

SAMUEL HOOGNER.

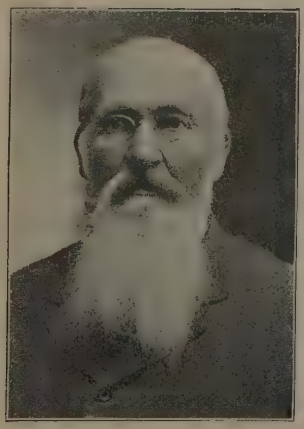

AXEL G. BURMAN.

THEA TENGWALD.

Hoogner drog sig för några år sedan tillbaka från landtbruket och bosatte sig i staden Rock Island. Här afsomnade han den 10 mars 1905 i en ålder af 77 år.

Makarna Hoogners äktenskap välsignades med fyra söner och fem döttrar. Tre af de sistnämnda blefvo gifta med präster inom Augustana-synoden, dottern Emma med pastor N. G. Johnson, båda numera döda; Helena, gift med den 1888 aflidne pastor C. A. Bäckman i Galesburg, Ill., och Ada, gift med pastor Oscar Nelson i Titusville, Pa.

AXEL G. BURMAN.

Från kronotjänsteman i det lugna, regelrätta Sverige till arbetareagitator i det oroliga, oberäkneliga Amerika; från välsituerad trävarupatron i det tröga nordligaste Norrland till jäktad, trälande tidningsman i det lifliga, rastlösa Chicago; än väl bemedlad, än fattig som en kyrkråtta — se där ytterligheterna i en landsmans lif!

Den landsman, som försökte sig på allt detta och trots alla motgångar och växlingar ändå slutligen kom på grön kvist, var Axel G. Burman, som den 11 februari 1905 afled i Cadillac, Mich. Han fick nogsamt erfara sanningen af folkvisans ord:

"Men lyckan hon vänder sig så ofta om."

Burman var född i Luleå den 14 november 1843 och var son till en präst, Oscar Burman, och hans maka Elisabeth Mossberg. Efter studier i sin födelsestad inskrefs han vid Uppsala universitet, där han studerade juridik till 1863, då han inträdde på tjänstemannabanan och blef utnämnd till kronolänsman i Neder-Kalix. Denna befattning innehade han i omkring 10 års tid, hvarefter han slog sig på skogsaffärer. Genom dåliga konjunkturer bragtes han emellertid år 1881 på obestånd och beslöt då att utvandra till Amerika.

Här genomgick han till en början den för invandrade svenska herremän nästan obligatoriska "eklutskuren", i det att han nödgades taga anställning som arbetare vid järnvägsanläggningar, stenbrott o. s. v. Inom kort finna vi honom emellertid som arbetareagitator. Han inträdde i Knights of Labor-orden, hvilken då florerade som bäst, och blef inom denna vald till State Master

Workman. Efter en tid blef han handelsresande och flackade som sådan omkring från de stora insjöarna till Mexikanska viken, från Alleghany till Klippbergen.

År 1887 slog sig Burman på journalistiken, i det att han i Marinette, Wis., startade en svensk tidning, *Nordmannen*, som snart gjorde sig känd för sina stränga demokratiska tendenser. Svenskarna i Amerika hafva i allmänhet varit föga hågade att understödja demokratiska tidningar, och Burman fann snart, att han i politiken befann sig på den orätta sidan af gärdsgården. År 1889, således efter endast två års tidningsmannaverksamhet, var han glad att få byta bort både tidningen och tryckeriet för en jordbit i Minnesota.

Men han hade på dessa två år ej hunnit få nog af det svenskamerikanska tidningsmannaväsendet. Han flyttade tillbaka till Chicago och startade här, i förening med redaktör C. F. Peterson och andra, år 1890 med endast omkring $2,000 kontant kapital den svenska dagtidningen *Skandia*, som redigerades af Peterson, under det att Burman var dess ekonomidirektör. Det gick som man kunde förutspå: kapitalet var alldeles för otillräckligt, och det väntade understödet från landsmännens sida blef skäligen klent. Tidningen nödgades därför lefva hufvudsakligen på annonser samt på det jämförelsevis obetydliga understöd, som var att från politikens män förvänta. Det blef allt sämre med tidningens ekonomi, och slutligen afsomnade hon stilla till följd af "ekonomisk blodbrist och bleksot" efter en ungefär ettårig bekymmersam tillvaro.

Från Burmans tid som ekonomidirektör vid *Skandia* berättas en lustig historia. En dag hördes inifrån sätteriet ett skrål och stoj, som väl närmast skulle föreställa sång. Burman gick in för att efterhöra orsaken. Han fann där sättarna församlade i halfcirkel kring en gammal orgel, som de funnit ute i korridoren och därifrån rullat in i sätteriet. Den mest musikaliske bland dem satt framför manualen och stakade sig igenom en uppslagen koral, under det att de andra konstförvanterna sjöngo.

"Hvad är det ni sjunger?" frågade Burman.

"Åh, det är *psalmer i hungersnöd*", svarade "organisten".

Tidningens sättare, som från början samtyckt till att låta en del af sin aflöning innestå, för att få ut den, när bättre tider randades, hade nu på flera veckor ej utfått några pengar, och psalmer i hungersnöd voro därför hvad dem beträffade fullt ut på sin plats.

"Ni ska' få allt hvad jag har", svarade Burman, och kastade sin portmonnä på stenbordet i sätteriet.

Typograferna kastade sig som hungriga ulfvar öfver portmonnän. Då de öppnade den, funno de den häpnadsväckande summan af *en cent!* Och denna cent var för säkerhets skull fastsydd. Någon tid därefter inträffade tidningens död.

År 1892 kom Burman att i sällskap med en vän, som han sökte hjälpa att där i staden upprätta en svensk tidning, besöka Cadillac, Mich. Han fann sig så tilltalad af platsen, att han beslöt att slå sig ned därstädes. Ehuru nu fullständigt medellös började han här fastighets- och försäkringsaffärer och lyckades inom några få år genom fastighetsspekulationer skaffa sig en förhållandevis stor förmögenhet. Samtidigt tog han, fortfarande demokrat, liflig del i lokalpolitiken och tjänstgjorde under ett par terminer såsom stadsfullmäktig i den lifliga, i rask utveckling varande staden. Han deltog äfven i statspolitiken och uppställde sig år 1900 som kandidat till medlemskap af statens lagstiftande församling, men blef af sin republikanske medtäflare besegrad.

Den svenska sjuk- och begrafningshjälpföreningen Göta i Cadillac stiftades af Burman, och denna förening visade honom ock på ett storslaget sätt den sista tjänsten.

Burman åtnjöt i sitt samhälle allmän aktning för sin redbarhet i handel och vandel.

Han var sedan den 16 juni 1868 gift med Erika Hellström och hade med henne åtta barn. Dessa följde ej med honom till Amerika, utan kvarstannade i Luleå, där sönerna idka affärsverksamhet.

THEA TENGWALD.

Med pastorskan Thea Tengwald bortgick en af Svensk-Amerikas ädlaste kvinnor. Rikt utrustad både på hufvudets och hjärtats vägnar och i besittning af den själens harmoni, utan hvilken intet människolif når sin fulla jordiska bestämmelse, var hon en af de få lyckliga, som kunna sprida endast glädje och solsken omkring sig, hvarhelst de komma. Visserligen hade hon i sin egenskap af prästfru rikare tillfällen än många andra af sina systrar att i vida kretsar verka uppfostrande och förädlande på andra; men äfven i hvilken annan lefnadsställning som helst

skulle hennes ädla hjärtelag och upphöjda personlighet trädt fram. Ty hon *var* en personlighet och en helgjuten sådan, helt genomträngd af den ganska omfattande bildning hon förvärfvat sig och med blicken öppen för allt stort och skönt, ädelt och godt i naturen och människolifvet, men med instinktlik afsky för det oädla, låga och lumpna. Ingen, som sammanträffade med henne, kunde undgå att känna sig tilltalad af hennes fina, nobla väsen, och de, hvilka ägde förmånen af hennes närmare bekantskap, fingo af denna älskliga, blida kvinna intryck som aldrig utplånas.

Hennes uppfostran och tidigare omgifning hade helt säkert ganska mycket att göra med hennes karaktärsdaning. Född i en för sin storslagna naturskönhet berömd trakt och i ett hem, där kärlek till fosterbygden och fäderneslandet och vördnad för bådas gamla minnen var rotfast, erhöll hon redan som barn intryck, som blefvo för hennes framtida lif bestämmande. Hon lärde redan i barnaåren att älska sin hembygd och sitt fosterland och att i det senares öden spåra Guds ledning. Och då hon längre fram kom ut i lifvet, kom hon i beröring med personligheter, genom hvilkas umgänge hennes lifssynpunkter stadgades och karaktären utdanades, på samma gång hennes törst efter vetande tillfredsställdes. Vi behöfva blott erinra om att hon under sin ungdom stod under ledning, utom af sin förträfflige fader, af sådana storslagna personligheter som prosten, sedermera biskopen Lars Landgren och Nordiska Muséets i Stockholm danare, dr Artur Hazelius, för att man skall förstå hennes andliga läggning. Visst är, att bådas inflytande kunde hos henne spåras.

Och sålunda utrustad med ej blott hufvudets, utan därjämte hjärtats bildning, så intagande, där den förefinnes i så rikt mått som hos henne, kom hon till Amerika, där många tillfällen till omsättande af hennes kunskaper snart erbjödo sig. Till en början under många år lärarinna i en af Svensk-Amerikas större församlingsskolor och sedan som pastorska verkade hon med ett aldrig mattadt intresse för spridande af upplysning, gudsfruktan och goda seder bland vårt folk härute i förskingringen. Många äro de svensk-amerikaner i Chicago, som ännu med glädje och tacksamhet erinra sig den tid, då de som barn sutto på skolbänken framför fröken Thea Högström och under hennes ledning inhämtade kunskap i kristendom och svenska språket — ämnen, som de ej fingo lära i de amerikanska folkskolorna; talrika äro de landsmän och landsmaninnor, som vid ungdomsförenings- och

andra möten lyssnat med förtjusning till hennes välskrifna föredrag i olika ämnen eller hört henne med fin uppfattning och självfullt återgifvande deklamera stycken ur våra bästa svenska och svensk-amerikanska författares arbeten. Vid religiösa kvinnoföreningsmöten uppträdde hon ofta med muntliga eller skriftliga inlägg i på dagordningen stående frågor, och alltid var hon gärna hörd.

I det högre undervisningsväsendet bland svenskarna i Amerika tog hon synnerligen varmt intresse. Många äro de, som genom hennes inflytande inträdt på studiebanan; åtskilliga har hon påverkat att ägna sig åt det prästerliga kallet. "Hvad hon uträttat som ledarinna af barn och ungdom, kan ingen uppskatta — det mätes ej med mänskligt mått", yttrar teol. dr C. A. Evald i sin personalia öfver den hädangångna.

Hon ägde en okuflig läslust, som gjorde, att hon vid sidan af sitt arbete som husmoder och i församlingen, fick tid att läsa allt af värde, som kom i hennes väg. Särskildt i poesi var hon förtjust. Såsom ett exempel på hennes smak i den vägen förtjänar anföras, att filosofen Pontus Wikners "Mig törstar" var hennes älsklingspoem.

Ett samfundssinne ägde hon som få, och detta dref henne att förskaffa sig deltaljerad kännedom om den svenska lutherska kyrkans i Amerika prästerskap, angelägenheter och inrättningar. Hon var i själfva verket en lefvande samfundsencyklopedi.

För det passande och taktfulla ägde hon skarp blick, och hennes uppträdande, hvarhelst det skedde, var därför värdigt och korrekt. Hon var äfven i detta afseende ett efterföljansvärdt exempel.

Mänskligt att döma bortrycktes hon allt för tidigt från en omgifning, hvilken hon varmt älskade och vid hvilken hon var fäst med starka band. Och detta gäller i all synnerhet hennes ädle make, som var hennes lifs glädje, liksom hon hans. Slaget måste för honom varit rent förkrossande. Likväl bar han det med en undergifvenhet, som säkert hade sin grund endast i den fasta tron på ett återseende bortom tidens gräns.

Den yttre ramen af hennes lefnad var följande:

Nanna Erika Dorothea Tengwald föddes i Bergsjö, Hälsingland, den 27 januari 1857. Föräldrarna voro numera pensionerade folkskolläraren och sockenskrifvaren Erik Högström och hans maka, Sara Högström, född Hazelius. På mödernesidan här-

stammade hon från prästsläkten Hazelius, väl känd i Sveriges kyrkliga häfder. I föräldrahemmet åtnjöt hon en vårdad uppfostran och fick tillfälle att utveckla sina ovanliga anlag. Föga mer än ett barn vikarierade hon i folkskolan för sin fader, hvilkens tid utom af sockenskrifvarebefattningen upptogs af andra bestyr, såsom t. ex. afteckning och beskrifning för den på prosten Landgrens initiativ stiftades Hälsinglands fornminnesförenings räkning af norra Hälsinglands fornminnen. Efter att hafva konfirmerats för prosten P. Walldin i Bergsjö blef hon guvernant i brukspatron Adolf Ungers hem därstädes. Hon genomgick därefter det af prosten Landgren upprättade lärareseminariet i Delsbo och blef så lärarinna i hemsocknen, där hon gjorde sig allmänt omtyckt genom sitt flärdlösa, vinnande sätt.

Hon tjänstgjorde sedermera åter som guvernant hos brukspatron Unger, nu på dennes gods i Henriksholm i Dalsland; tog därefter anställning som amanuens vid Nordiska Muséet i Stockholm, med hvars grundläggare, dr Artur Hazelius, hon var släkt. Under sin vistelse i Stockholm hade hon sitt hem hos kyrkoherden och ordensbiskopen dr Thor Frithiof Grafström, hvilken jämte biskopinnan var henne till stöd och ledning. Vid Nordiska Muséet stannade hon till 1879, då hon lämnade sin befattning därstädes och afreste till Amerika i sällskap med sin äldre broder Eos Hegström. Hennes mening var att endast aflägga ett besök här i landet och sedan återvända, men hon tilltalades så mycket af Amerika, att hon beslöt att kvarstanna.

Hon blef här lärarinna vid Immanuels-församlingens i Chicago hvardagsskola, där hennes afdelning — skolans primära — på den tiden räknade från 120 till 140 barn, och tjänstgjorde såsom sådan i sex års tid. Hon inträdde i äktenskap med dåvarande läraren i nämnda skolas högre afdelning, numera pastor Victor Tengwald, den 7 januari 1884. Detta äktenskap blef, ehuru barnlöst, mycket lyckligt. Under sin makes vistelse först i Chicago och därefter under studietiden i Rock Island samt under hans därpå följande verksamhet i Östern, i Michigan och senast i Pullman, Chicago, var hon för honom en trofast hjälparinna och ett värdefullt stöd.

Som ett åskslag från klar himmel kom den 17 april 1905 underrättelsen, att fru Tengwald samma dag aflidit efter endast tre dagars sjukdom. Man hade svårt för att tro, att den ädla, varmhjärtade kvinnan ej längre tillhörde de lefvandes antal.

Hon efterlämnar, utom maken, åldriga föräldrar i Sverige, två bröder och en syster i Amerika, nämligen bankmannen Eos Hegström samt pastorn, fil. dr V. H. Hegström, båda i Chicago, och systern fru Sophie Petrie i Grand Rapids, Mich., samt en broder i Sverige, kassören vid Bergsjö folkbank, hr Alfred Högström.

Länge skall hennes minne lefva inom den del af svenska Amerika, hon genom sin verksamhet och sina sympatier närmast tillhörde.

MARGARETA DANIELSON.

Det var ett kraftigt släkte, de svenskar, som kommo till Amerika under den egentliga nybyggaretiden på 1840-, 50 och 60-talen. Allt möjligt tycktes de kunna uthärda: hårdt arbete, faror, nöd och svårigheter, okända för det stora flertalet af de nutida svenskamerikanerna. Präktigare virke än det fanns i det folket torde man få länge söka efter. Men så hade de också godt påbrå. Deras fäder och förfäder under de närmaste släktleden lefde ju under tider, då Sveriges allmoge genom krig, nöd och försakelser af allehanda slag stålsattes både i fysiskt och andligt afseende. De lärde sig den svåra konsten att *umbära*, att vara nöjda med litet, och denna konst blef en del af det fädernearf, de gamla vid sin bortgång lämnade efter sig åt sina barn. Det är därför knappast att undra öfver, att nybyggaretidens svensk-amerikaner, trots alla svårigheter, redde sig så bra som de gjorde.

De flesta af dessa hafva väl lagt sig att sofva den fridfulla sömn, som alltid följer på ett väl utfördt dagsverke, men en och annan har dock lefvat till vår tid som gengångare från stockhyddornas, nyodlingarnas, indianfejdernas, guldfeberns och de heta religiösa och politiska stridernas dagar. I deras fårade ansikten kan man se, att lifskampen varit hård; deras böjda gestalter tyda på att bördorna varit ingalunda lätta.

En af dessa gengångare från nybyggaretiden — och därtill sannolikt den äldsta — var änkan Margareta Danielson i "Amerikas Dalarne", Cambridge, Minn., som den 12 september 1905 fick lägga sitt hufvud till hvila i den ovanligt höga åldern af 104 år och 18 dagar. Så vidt kändt är, var hon vid sitt frånfälle Svensk-Amerikas äldsta person.

Hennes lefnad och ställning i samhället erbjödo ingenting ovanligt. Hon var en enkel allmogekvinna af det slag, vi härofvan an-

tydt. Men emedan hon synts oss i flera afseenden typisk för sin klass, tveka vi ej att här inrycka hennes enkla och dock så talande lefnadssaga.

Margareta Danielson föddes den 24 augusti 1801 i Brunsberg, Elfsdals socken i Dalarne. Tiderna voro i början af 1800-talet hårda i Sverige, i synnerhet i denna del af landet, och Margareta fick därför som barn tigga sitt bröd. Under sina vandringar kom hon vid tolf års ålder till Hassela i Hälsingland, där hon tog tjänst och där hon år 1829 ingick äktenskap med Olof Danielson. Fyra barn blefvo frukten af detta äktenskap: Daniel, född 1830; Karin, född 1832; Lars, född 1835, och Anders, född 1842. Den förstfödde afled 1855. Två år därefter utvandrade familjen till Amerika. Resan anträddes från Göteborg med segelfartyget "Danzig", som efter tretton veckors färd ankom till Quebec.

Familjen Danielson styrde kosan till Galesburg, Ill., men flyttade snart därifrån till Lansing, Ia., hvarest den kvarbodde till 1860, då den begaf sig till Cambridge, Minn., där efterhand en koloni af hufvudsakligen dalfolk uppstod. (Se dr Alfred Bergins förtjänstfulla uppsats "I Amerikas Dalarne" i Prärieblomman för 1903, sid 117). Här tillbragte Margareta Danielson alltsedan sitt sträfsamma lif. Hennes man afled 1878, och två af hans återstående barn följde honom snart. Endast den yngsta sonen, Anders, lefver ännu. Hos honom tillbringade den gamla modern sin ålderdom.

Trots den nöd hon fick i sin barndom lida och trots det ansträngande arbete hon nödgades som vuxen förrätta, var hon aldrig i hela sitt lif sjuk. Hon, om någon, var ett lefvande bevis på sanningen af katekesens ord: "Arbetsamhet befordrar hälsa." Ända in i det sista var hon frisk och kry och i besittning af alla sina själsförmögenheter. Hon kunde till fots aflägga besök hos grannarna och i kyrkan och såg att läsa utan glasögon.

En olyckshändelse — hon råkade falla och krossa ena höften — var den närmaste orsaken till hennes död. Efter olyckan aftynade hon hastigt, och tre veckor senare kom slutet stilla och fridfullt.

Denna åldmor i Svensk-Amerika efterlämnar, utom en son, femton barnbarn och tretton barnbarnsbarn, som med vördnad tänka på den gamla och hennes långa rättskaffens och fridsamma vandel.

A. T. LINDHOLM.

Denne om vår unga svensk-amerikanska litteratur förtjänte man har af några minnestecknare välvilligt hänförts till skalderna. Denna värdesättning af honom och hans poetiska förmåga torde emellertid vara åtskilligt för hög. Att däremot räkna honom till versmakarna och rimsmidarna vore en uppenbar orättvisa. Rättast torde han böra betecknas såsom en af våra poeter och därtill en af de mera lyckade. Fråga är emellertid, om han ej som öfversättare af poesi från och till engelskan är ännu mer lyckad än som självständig poetisk författare. Bland svenska skaldestycken, som af honom förtjänstfullt öfverflyttats till engelskan, märkas Tegnérs "Svea" och "Sång till solen", Runebergs "Döbeln vid Juutas", "Sandels", "Soldatgossen" och "Sveaborg", Geijers "Vikingen", Nyboms "Niagara", Snoilskys "Neros gyllene hus" m. fl. Bland originalpoem på svenska, som flutit ur Lindholms penna, må här nämnas "Dagen", "Isberget", "Barmhärtighet", "Tonerna", "Hafvet", "Till Suomi", Gustaf Vasa i Dalarne", "Jungfruklippan" m. fl. Af hans originalpoem på engelska äro följande mest bekanta: "To the United Scandinavian Singers of America", "Vive Crete", "Ericssons Monitor" och "Prosperity". Äfven som dramatisk författare har Lindholm försökt sig, i det att han på engelska skrifvit ett längre skådespel, "Demosthenes".

Sitt författarskap skötte Lindholm på lediga stunder. Sitt lefvebröd förvärfvade han som affärsman och tjänsteman. Att han vid sidan af dessa jämförelsevis prosaiska sysselsättningar kunde åstadkomma litterära saker af bestående värde, tyder ju på en ovanlig begåfning och en den varmaste kärlek till litteraturen. Man äger skäl att antaga, att Lindholm under andra lefnadsförhållanden skulle blifvit en på det litterära området vida berömd man.

Axel Teodor Lindholm föddes i Göteborg den 9 maj 1834. Efter att hafva genomgått först Göteborgs realgymnasium och därefter Göteborgs handelsskola, utvandrade han, 20-årig, 1854 till Amerika och hamnade i Galva, Ill., där han under två års tid tjänstgjorde som bokhållare hos firman Chas. Youngberg & Co. Hösten 1856 flyttade han till Mankato, Minn., där han fick anställning i First National Bank, först som bokhållare och senare som kassör. Sistnämnda befattning innehade han under femton års tid eller till 1871 och var samtidigt under en termin "deputy

MARGARETA DANIELSON.

A. T. LINDHOLM.

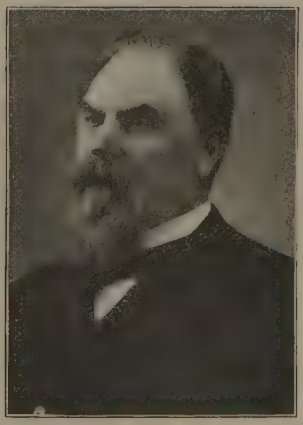

LOUIS SANDS.

collector of internal revenue" för sydvästra Minnesota. Sistnämnda år flyttade han till St Paul, Minn., hvarest han i bolag med den bekante banbrytaren öfverste Hans Mattson och en norrman, konsul H. Sahlgaard, öppnade en bank- och växelaffär.

År 1878 utträdde han ur denna affär och flyttade till Stillwater, Minn., där han förblef bosatt till sin död. Under denna tid var han affärsföreståndare hos olika firmor i staden, till dess att hans vacklande hälsa för omkring tre år sedan tvang honom att draga sig tillbaka från all verksamhet. Hans sjukdom, lungsot, tilltog alltmer, och efter något mer än ett års sängliggande afled Lindholm den 16 april 1905.

Lindholm intresserade sig utom för litteratur äfven för kommunala frågor och politik. Han var under många år ledamot af undervisningsnämnden i Stillwater och var tvenne gånger, nämligen åren 1878 och 1890, demokraternas kandidat till statssekreterareämbetet i Minnesota, men blef båda gångerna besegrad.

Sedan år 1888 var han hedersledamot af Nordiska Litteratursällskapet i Stockholm.

Den aflidne sörjes närmast af makan, mrs Anna Lindholm, född Olson, med hvilken han 1862 ingick äktenskap, döttrarna mrs Robert Anderson, miss Laura och miss Josephine, alla bosatta i Stillwater; bröderna C. Philip (i Minneapolis), Joseph Emanuel (episkopalpräst i en amerikansk församling i New York) och Niklas Alfred i Göteborg, Sverige, samt systrarna mrs Elise Cronsioe (i Chicago), madame Hilma Peterson-Berg (i New York) och mrs Hanna Eklund, Ellsworth, Wis.

LOUIS SANDS.

Välbärgade svenskar ha vi öfverflöd på i Amerika, rika sådana äro dess bättre ingen sällsynthet, en och annan finnes, som lyckats blifva millionär, men få äro de svensk-amerikaner, hvilka, med talrika amerikaners mer eller mindre efterföljansvärda exempel för ögonen, lyckats blifva mångmillionärer. Hvarpå det beror, att så få af de våra lyckats i fråga om förmögenhet komma öfver millionmärket, är ej godt att afgöra. Möjligen beror det på deras stora förnöjsamhet, som gör att de vanligen ej sätta sina ekonomiska sträfvandens mål högre, än att de kunna utan alltför mycket jäktande och hufvudbry uppnå desamma. Brist på begåfning, företagsamhet, arbetsamhet och energi kan det

omöjligen vara, som håller dem tillbaka. Tvärtom är det just dessa egenskaper, som utmärka svensk-amerikanen i allmänhet Möjligen har gamle prosten Israel Acrelius rätt, då han säger, att "svenskarna i Amerika hafva varit rädda för att blifva allt för rika." Detta sades nu om Delaware-svenskarna, men äger måhända sin tillämpning äfven på våra dagars svensk-amerikaner.

Ett bjärt afstickande undantag i detta afseende utgjorde såg- och saltverkskungen Louis Sands i Manistee, Mich., som den 24 augusti 1905 afled i sitt 80:de år såsom ägare af en förmögenhet, hvilken uppskattas till omkring *sex millioner dollars.*

Frågar man sig, huru det var möjligt för en person i hans ställning att under årens lopp samla en så enorm förmögenhet, så måste svaret bli detta: Han råkade komma in i gynnsamma förhållanden och förstod att begagna sig af desamma; han var arbetsam och sparsam som få; han koncentrerade sina krafter och sin omtanka på hufvudsakligen en enda uppgift; han lade sig ej i andras angelägenheter, lika litet som han tillät någon annan att blanda sig i hans. "Mind your own business", torde ha varit gubben Sands valspråk.

Ehuru han ägnade större delen af sitt lif åt skötandet af sina alltjämt växande affärer och penningen sålunda låg främst i hans håg, var han ej alldeles i saknad af ideella intressen. Därom vittna hans visserligen ej stora, men ändock rätt vackra donationer till kyrkor och andra inrättningar. Hade han i sin ungdom erhållit boklig bildning och sålunda redan tidigt fått sin blick öppen för lifvets andliga värden, skulle han sannolikt blifvit en mecenat så god som någon. Som det nu var, hårdnade han i tillvaron's bittra kamp, och då han längre fram i denna kamp vunnit seger, betraktade han helt säkert denna ej som samhällets, utan uteslutande som sin egen förtjänst. Han hade af samhället ingenting fått och var sålunda ingenting skyldig.

Denne Krösus bland svensk-amerikanerna föddes den 6 juli 1826 i Albro, Södermanland, där hans fader Lars Larson var gästgifvare. Kort efter Louis' eller Lars' födelse nödgades hans fader frånträda sin egendom, och familjen bragtes därigenom i stort ekonomiskt betryck. Till råga på allt afled fadern, då gossen var endast tre år gammal. För att kunna uppehålla sig själf och barnen — Lars hade tvenne systrar äldre än han — nödgades modern sysselsätta sig med bränning och försäljning af brännvin.

samlande af lump o. s. v. Efter några år gifte hon om sig, och barnen fingo nu begifva sig ut i världen för att själfva förtjäna sitt bröd. "Lars Larsons Lasse", som Sands under sin pojktid kallades, erhöll plats som springpojke på en herrgård. Vid omkring 20 års ålder blef han postförare på linien Örebro—Stockholm. Efter en tid erhöll han i hufvudstaden anställning som poliskonstapel, men lämnade snart denna befattning och tog tjänst som dräng vid kungliga hofstallet. Att rykta "kongl. maj:ts nådiga hästar" blef emellertid i längden enformigt, hvadan Sands öfvergaf äfven denna sysselsättning. Han var nu 27 år gammal, och den viktiga frågan var: huru skall jag få min framtid betryggad? För att få denna fråga besvarad reste han till Amerika. Detta var 1853.

Med endast 50 cents på fickan och utan annan kunskap än den, han som 7-årig gosse inhämtat af en gammal gumma, samt den, han under sin sträfsamma ungdom kunnat på egen hand förskaffa sig, landsteg han i New York. Efter några veckors vistelse därstädes reste han kanalvägen till Chicago, kvarstannade här en kort tid och begaf sig därefter till de dåvarande djupa timmerskogarna i trakten af nuvarande Manistee, Mich. Han var nu om möjligt ännu fattigare, än när han landsteg i Amerika. Alla hans tillgångar utgjordes, utom af gångkläderna, af ett extra par skor, som han bar i ett knyte.

Här uppe erhöll han anställning som skogsarbetare med en dagspenning af $1.25 @ $1.50 och fortfor med detta arbete i tre år. Då dessa voro tillända, hade han kunnat sammanspara så mycket, att han kunde köpa en skogstrakt om 40 acres, hvilken han därefter själf afverkade. Detta var första steget på den bana, å hvilken han skulle med tiden uppnå en lika oanad som storartad framgång. För att kunna nedtransportera timret köpte sig Sands ett par oxar, men hade oturen att den ena af dem dog. Sands, som var utrustad med en alldeles ovanlig kroppsstyrka, intog nu den döda oxens plats och tjänstgjorde jämte den lefvande som dragare, till dess skogsskiftet var afverkadt.

År 1857 inträdde Sands i äktenskap med Caroline Richards och erhöll med henne en skogstrakt om 80 acres, ett mindre sågverk samt $500 i penningar. Detta tillika med hvad han själf förvärfvat gjorde, att han nu med ens kom på grön kvist. Hans hustru, som var en praktiskt anlagd och förståndig kvinna, stod honom bi på allt sätt. Hon reste från det ena timmerlägret till

det andra för att öfvervaka arbetets gång och förde själf räkenskaperna. Samtidigt lärde hon sin man skrifva, så att han därefter kunde i det afseendet nödtorfteligen reda sig. Denna hans hjälpreda afled 1863, efterlämnande en son, Charles Sands, nu bosatt i California. Sands fortfor under hela femton års tid med skogsafverkning för andras räkning och lade därunder en säker grund till sin framtida stora förmögenhet.

Året 1870 utmärker början af Sands storhetstid som industriidkare. Han anlade då sitt första sågverk. Detta följdes snart af andra, dels i Manistee, dels i andra delar af staten. För att desto intensivare kunna drifva sin trävarurörelse, anlade han dels mellan sågverken inbördes och dels mellan dessa och Michigansjön järnvägslinier, på hvilka timret eller de förädlade trävarorna fraktades. Samtidigt lade han sig till med flera fartyg för trävarornas utskeppning till andra stater. Sina sågverk utrustade han med de modernaste maskiner och förbättringar, och för arbetarnes bästa och välbefinnande sörjde han genom uppförande af vackra och sunda bostäder. Han var en god och rättvis arbetsgifvare och därför också omtyckt. Då ett af hans sågverk brann ned, uttryckte han sin ledsnad, icke så mycket öfver förlusten, som fastmer däröfver, att de vid sågverket anställda skulle komma att sakna arbete under den stundande vintern.

Hans förmögenhet ökades än ytterligare, sedan han i början af 1890-talet anlagt i Manistee ett stort och mycket gifvande saltverk.

I början af 1880-talet åtog sig Sands att förse staden Manistee med lyse och uppförde fördenskull 1883 ett gasverk. Då elektrisk belysning sedermera började så småningom införas i våra städer, byggde han 1891 ett elektricitetsverk och räknade jämväl därefter såväl staden som många enskilda bland sina abonnenter.

Ehuru Sands, som vi sett, ej var någon mångfrestare, utan höll sig nästan uteslutande till ett enda verksamhetsområde, drogs han dock en gång in i ett för honom alldeles främmande företag, nämligen — tidningsutgifning. Äfven häri skulle han möjligen hafva lyckats, om han blott haft tålamod och insikt nog om företagets natur. Men detta saknade han alldeles. År 1888 startades i Manistee af en svensk vid namn Örbom en tidning, benämnd *Nordens Medborgare*. För att ställa tidningsföretaget på säkrare fötter, än det stod vid sin början, bildades efter en tid ett aktiebolag, i hvilket Sands förmåddes att ingå som president och huf-

vuddelägare. Företaget rönte emellertid ej den uppmuntran, man beräknat, och de väntade inkomsterna uteblefvo. Hellre än att förskottera mer penningar och vänta på ljusare tider, drog sig Sands tillbaka, och tidningen nedlades i början af september 1890.

Sands donationer till kyrkor o. s. v. antyddes här ofvan. De utgjordes af tomter och virke till flera skandinaviska kyrkor och prästgårdar i Manistee. Till den svenska lutherska kyrkan därstädes skänkte han två tomter och därjämte tegel till kyrkobyggnaden. Då kyrkan sedermera tillbyggdes, skänkte han nästan allt det härför erforderliga trävirket äfvensom nästan allt virket till prästgården. Men ej nog härmed: han förärade äfven församlingen en ny piporgel, som kostade $1,200, och bestod kostnadsfritt kyrkan och ungdomsföreningslokalen med elektrisk belysning.

Till missionsvännernas barmhärtighetshem i Chicago lär han hafva skänkt virke för $3,000 värde.

Sands var en enkel och anspråkslös man, som hatade allt hvad flärd hette. Han var ock en afsvuren fiende till lättja, dryckenskap och slöseri och tålde i sin tjänst ingen, som var hängifven häråt. Han lät aldrig förstå att han var rik, ännu mindre mångmillionär, och sågs hvarje dag på sitt kontor eller vid sågverken, öfvervakande arbetet. Härunder gick han så enkelt klädd, att mötande främlingar omöjligen kunde tro, att de i honom hade den stormrike Sands framför sig. Han var vidare mycket svensk-sinnad, älskade att läsa och höra talas om Sverige, samt uppsträckte grundligt nykomna svenskar, hvilka, då de kommo till honom för att söka arbete, illfänades med att vilja tala engelska, trots sin obekantskap med detta språk.

"En, som skäms för sitt språk, blygs också för sin moder", plägade Sands vid dylika tillfällen yttra.

En gång, då hans saltverk brann ned och man var som bäst sysselsatt med att söka släcka elden, framträdde en af hans svenska arbetare och beklagade på bruten engelska olyckan. Gubben Sands utbrast därvid:

"Tala svenska! Det är illa nog ändå, utan att Ni skall tala engelska."

Själf talade han trots sin långa frånvaro från fäderneslandet en alldeles utmärkt svenska, enligt hvad bildade landsmän, som kände honom, försäkra.

Sands skötte, med undantag för en liten tid, ensam sin vidlyf-

tiga affärsverksamhet och eftersåg personligen allting in i de minsta detaljer. En ordningsmänniska som få ville han, att allting kring hans sågverk och å hans brädgårdar skulle vara snyggt och propert och i bästa ordning. Detsamma gällde arbetarebostäderna i sågverkens närhet.

Först på 1880-talet unnade sig Sands en kort tids hvila från sitt ihärdiga arbete. Han reste därunder till Sverige och såg sig där om åtskilligt samt passade på tillfället och uppvaktade konung Oscar. Om denna resa talade han sedan ofta med förtjusning.

Trots sitt trägna och ansträngande arbete var han ända in i ålderdomen vid obruten hälsa och krafter. För några få år sedan aflade han ett kraftprof, som få män vid hans ålder kunna göra efter. Det hände sig nämligen, att några af hans karlar en dag försökte att å spåret vid sågverket sätta i gång en med timmer lastad vagn, men misslyckades. Då de aflägsnat sig, gick gubben Sands fram, satte sin skuldra mot vagnen och lyckades ensam sätta denna i gång.

Först sistlidna vinter fick han känning af ålderns krämpor. Han reste då till Florida för att rekreera sig, men återkom på våren svagare, än då han reste. Under tiden hade hans vidsträckta affär ombildats till ett bolag, bärande hans namn, och med R. W. Smith, en af Sands svärsöner, som chef. Sands fortfor emellertid att, ehuru sjuk, ägna sig åt affärernas skötande till den 24 sistlidne augusti, då han till följd af slag helt hastigt afled vid middagsbordet i sitt hem.

År 1865 gifte Sands om sig med miss Isabella Marshall och hade med henne fyra döttrar och en son. Tre af döttrarna äro gifta. Sonen, hvars namn är Louis, är bosatt i Arizona. Hans tvenne systrar äro bosatta i Sverige.

Genom sin familj och sina affärsförbindelser tillhörde Sands mer amerikanerna än svenskarna. Att han dock ej var främmande för dessa, framgår tillräckligt tydligt af ofvanstående. Ännu ett bevis på att han älskade hvad som var svenskt, framgår däraf, att han flitigt läste sin svenska bibel och psalmbok. Den sistnämnda i synnerhet vittnade om flitigt bruk. Psalmen 467 i densamma synes hafva varit hans älsklingspsalm. Bladet var nämligen så nött, att det lossnat.

Sands var Manistees störste industriidkare, och hela samhället berördes smärtsamt af underrättelsen om hans hastiga frånfälle.

Af aktning för hans minne närvoro tusentals medborgare, bland dem talrika svenskar, vid hans sista färd.

Så lyder "Lars Larssons Lars'" visserligen enkla, men icke desto mindre märkliga lefnadssaga.

NINIAN WÆRNÉR.

Det litterära Svensk-Amerika fick djup sorg, då telegrafen förkunnade, att tidningsmannen, författaren och skalden, C. A. Tollén-typens oförgätlige skapare, humoristen Ninian Wærnér den 8 sistlidne oktober aflidit å Sabbatsbergs sjukhus i Stockholm. Det var nämligen här i Amerika, som Ninian Wærnér först utvecklat sin betydande skriftställaretalang, det var här han skrifvit kanske sina bästa alster och det var här han såväl under sina hundår som efteråt förvärfvat sina måhända mest trofasta och varmt hängifna vänner. Vi kände litet till mans, att han tillhörde *oss* härute mer än han tillhörde Sverige, låt vara att han där erhållit sin fostran och där tillbringade sina sista lefnadsår. Ty det var dock ibland oss härute, som han utförde större delen af sin litterära lifsgärning.

Ninian Wærnér är död, hette det!

Men inom några få dagar skulle, slag i slag med detta dödsbud, komma tvenne andra sådana, ej från Sverige, utan från vår egen krets härute. Sorgen skulle med ens tredubblas. . . . Och tung föll den och vida. . . .

Ninian Wærnér var såsom författare mångsidig, och hvarje gren af hans författarskap förtjänade förvisso här sin särskilda utförliga karakteristik. Men som utrymmet för dessa dödsrunor är begränsadt, måste vi inskränka oss till angifvande af endast några data ur hans lif, med tillägg af ett par omdömen från Svensk-Amerika och Sverige.

Han föddes i Norrköping den 12 dec. 1856, genomgick Nyköpings högre elementarläroverk, tog studentexamen år 1877 och inskrefs detta Uppsala jubelår på hösten vid nämnda universitet. Här tog han judidico-filosofisk examen år 1880. År 1883 reste Wærnér till Berlin, hvarest han idkade estetiska studier och lärde sig att spela violoncell. Påföljande år utvandrade han till Amerika. Han kom till Chicago och kvarstannade där som violoncellist i en teaterorkester och vid konsertuppträdanden. Framåt hösten blef han medarbetare i *Kurre* och knöt då ett

vänskapsförbund för lifvet med Gustaf Wicklund, jämte hvilken han var nämnda tidnings redaktör till i december 1887. Därefter redigerade han *Svenska Kuriren*, tills han år 1888 ingick i *Svenska Amerikanarens* redaktion.

I november 1889 blef han redaktör vid *Svenska Korrespondenten* i Denver, Colo., och i november 1891 jämte Gustaf Wicklund redaktör för den nyuppsatta skämttidningen *Friskytten* i Minneapolis. Från och med april 1893 redigerade han ensam sistnämnda tidning, tills den i januari 1894 sammanslogs med den i Chicago utgifna *Humoristen*. Efter att någon tid ha varit medarbetare i *Svenska Folkets Tidning* blef Wærnér medredaktör i *Svenska Amerikanska Posten* och kvarstod som sådan till i november 1895, då han flyttade till Sverige för att öfvertaga redigeringen af *Motala-Posten* i Motala. Här i Amerika skref han under de växlande pseudonymerna Ninian, N—n, Värnor, Agda Björk, öfverste Jacobson, C. A. Tollén och Zacharias Morgontupp.

I två års tid kvarstannade han i Motala, men under utställningssommaren 1897 var han i Stockholm, hvilket kom honom att mottaga en redaktionell befattning vid *Stockholms-Tidningen*, den han tillträdde den 1 okt. 1897. Sedan verkade Ninian under några år som bidragsgifvare till skilda tidningar i Sverige och Amerika och försökte sig äfven med ett eget tidningsföretag, skämttidningen *Kläm*, hvilken dock icke blef långlifvad. Bland andra tidningar, som fingo mottaga bidrag från Ninians flitiga penna, var också *Fäderneslandet*, och vid denna tidning hamnade han som stadigvarande medarbetare. Han skref här bl. a. de bekanta "Bref till syster Ulla".

Före sin afresa till Amerika utgaf Ninian en samling dikter och skisser under titel "I höst- och vinterkväll". Dessförinnan hade han utgifvit "C. A. Tolléns jul- och nyårskalender", ett urval af skämtsamma dikter och "galghumoresker" och senare (år 1896), likaledes här i Amerika, ett häfte "Pennstreck", innehållande aderton kortare berättelser och ett poem.

År 1894 belönades en af Ninian till Svenska Akademien insänd dikt med dennas hedersomnämnande, och lär han vara den ende svensk-amerikanske diktare med undantag af Magnus Elmblad, som hedrats med belöning af Sv. Akademien.

Något år efter sin återkomst till Sverige utgaf han i bokform "Mina hundår i Amerika" samt något senare "Bref från C. A. Tollén te Nyman Wärnor, Esq.", det sistnämnda arbetet utgö-

rande en samling af de ofta drastiska epistlar, han under nämnda rubrik skrifvit i *Friskytten*, *Svenska Amerikanska Posten* m. fl. tidningar.

Vid *Fäderneslandet* fann han sig utomordentligt väl och tycktes trifvas godt i den svenska hufvudstaden.

Den framstående litteraturkännaren Ernst Skarstedt skref om Wærnér under dennes vistelse här i landet bl. a. följande:

"Sedan Elmblads dagar ha vi icke haft någon författare, som med hänsyn till originalitet, mångsidig begåfning och produktivitet kunnat mäta sig med Ninian Wærnér, — ingen, hvars författarskap röjt så många olika sidor, så vidtomfattande blick eller så stor smidighet i form och tankegång. Det är svårt att afgöra, huruvida Ninian är störst som skald eller humorist. Inom båda dessa fack intager han, enligt de flesta litteraturbedömares samfällda åsikt, det främsta rummet bland alla nu lefvande svensk-amerikanska skriftställare."

Signaturen Léon i *Stockholms-Tidningen* skrifver bl. a.:

"Han hade ett sådant öfvermått af barnslig känslighet, glädtighet och grotesk humor i sin fyrkantiga och till anläggningen herkuliska figur, att det förefaller som en hjärtlös brutalitet af döden att så plötsligt säga stopp. Men döden är ju nästan alltid hjärtlös. Och kanske hade ändå Ninian Wærnér, ehuru han ej blef mer än 49 år, sagt det mesta af hvad han hade att säga.

Hvad han först och främst humoristiskt hade att gifva, var tjufpojkens, den ännu af världen ofördärfvades, skratt åt de komiska företeelserna på lefnadsstråten. När han blef äldre, såg han sig själf i spegeln och skrattade ej mindre åt denna bild än åt de andra. Men utan bitterhet och ironi."

Wærnér var en stor älskare af tonkonsten och som få kännare af de gamla mästarna på detta område. Hans hem var ett musikens hem, och för de sina var han en god familjefar. Den mänskligt att se för tidigt bortgångne hade de senare åren haft att kämpa mot sjukdom, som till slut nedbröt den kraftige mannen.

Han sörjes närmast af maka samt son och dotter, hvilka båda ärft sin faders kärlek till och begåfning för tonkonsten och som torde komma att i synnerhet på detta område göra ovanliga framsteg.

ERIC KNUTSON.

Med den svenska tidningspressens i New England-staterna historia är namnet Eric Knutson på det närmaste förknippadt. Det var nämligen han, som i förening med en annan framsynt, företagsam och för sin nationalitets framgång och höjande intresserad landsman, ingeniör James Forsstedt, grundlade den första stabila svenska tidning inom dessa stater, en tidning, som under Knutsons energiska och kraftiga ledning upparbetades, till dess den nu är en af de största i sitt slag i Amerika, på samma gång den åtnjuter äran af att vara den äldsta nu existerande tidning i denna del af landet. Denna tidning är *Skandinavia* i Worcester, Mass.

Tidningens första namn var *Worcester Veckoblad*, af hvilket första numret utkom den 21 augusti 1886. Den redigerades först af ingeniör Forsstedt, och som annonsagent fungerade Eric Knutson, som inom kort blef tidningens affärsföreståndare. Under tidningens allra första tillvaro voro utsikterna för dess framgång föga ljusa, och dess båda grundläggare hade tidtals att dragas med stora bekymmer för dess existens, men genom energiska ansträngningar och uppoffringar lyckades de dock hålla företaget uppe. Några af den tidens mera framstående svenskar i Worcester intresserades för tidningen och gåfvo densamma finansiellt understöd. Det var dock på Eric Knutsons skuldror ansvaret för tidningens framgång hvilade. Ehuru det ibland kunde vara rätt skralt med kontanterna, slappades ej hans entusiasm, ty han hyste en fast tro på att han skulle lyckas. Tack vare hans och andras ihärdiga arbete ökades spridningen efterhand och i samma mån utvidgades tidningens format. Den 18 nov. 1887 ändrades tidningens namn till *Skandinavia*.

I oktober 1890 omorganiserades The Swedish Publishing Company med ett aktiekapital af $5,000, fördeladt i aktier om $100 stycket, och inkorporerades, och det är egentligen från den tiden, som *Skandinavias* framgång daterar sig. När sedan aktieägarna så småningom antingen afflyttade från staden eller behöfde sina i bolaget insatta penningar på annat håll, inköpte Knutson deras aktier, så att han under de sista åren af sin lefnad innehade majoriteten af desamma och fullständigt kontrollerade affären.

Knutson var som tidningsutgifvare självständig och orädd. Han ville ej, att hans tidning skulle vara "ett hvitt plåster", och lika litet som han tålte att det tröskades på gammal halm, lika

litet önskade han, att tidningen skulle se genom fingrarna med förhållanden, som borde beifras. Knutson litade på att om än några få skulle ogilla tidningens hållning, skulle det stora flertalet hålla honom räkning för att han förfäktade hvad han ansåg vara rätt. Och härutinnan misstog han sig ej, därom vittnade såväl tidningens som hans egen stigande popularitet.

Midt under sin rastlösa verksamhet och den framgång han genom sin energi uppnått, skördades han, efter endast två dygns sjukdom, den 21 december 1904 af döden. Han äger eftermälet att hafva varit en öppen och rättfram natur, som dock i allt sitt uppträdande präglades af värdighet; en välvillig, rättvis och erkännsam arbetsgifvare och en öm och kärleksfull make och fader.

Knutson var född i Fyllinge, Halland, den 28 dec. 1852. Som ung hade han håg för landtbruk och genomgick därför en privat landtbruksskola nära Trelleborg 1872, utblidade sig vidare under halftannat års vistelse å egendomar i Tyskland, återkom därpå till Sverige och tjänstgjorde här som inspektor på egendomarna Vapnö i Halland samt Holltorp och Blomberg i Västergötland. År 1882 ställde emellertid Knutson i sällskap med tvenne vänner kosan till Amerika, där han liksom de flesta hoppades kunna fånga lyckan, och i juli nämnda år ankom han till Worcester, där han skulle utföra sin egentliga lifsgärning, den som tidningsutgifvare. Innan han beträdde denna bana, innehade han under fyra år anställning hos firman Washburn & Moen.

Äfven på andra områden än tidningspressen har Knutson satt märken efter sig i Worcester. Sålunda utgaf han i förening med redaktör Hjalmar Nilsson år 1898 det förtjänstfulla historiska arbetet "Svenskarna i Worcester 1868—1898", och år 1900 var han jämte författaren förläggare till redaktör Johan Persons bok "I Svensk-Amerika, Berättelser och Skisser."

GUSTAF WICKLUND.

Knappast anade väl någon af oss, då underrättelsen om Ninian Wærnérs oväntade frånfälle ingick, att hans gamle vän och kamrat Gustaf Wicklund inom blott tvenne dagar skulle följa honom i döden. Och dock blef det så. Wicklund, den glade skämtaren, poeten och sångaren, afled på eftermiddagen den 10 okt. efter att på morgonen samma dag hafva träffats af ett slaganfall. Hans

NINIAN WÆRNER.

ERIC KNUTSON.

GUSTAF WICKLUND.

A. L. GYLLENHAAL.

hälsa hade under de senaste åren varit vacklande, men ingen torde ha föreställt sig, att slutet var så nära.

Brödraparet från *Kurres* och *Friskyttens* glada tider var borta, tvenne mångsträngade lyror hade för alltid upphört att ljuda, den unga svensk-amerikanska litteraturen hade gjort en af de största förluster den lidit sedan den dag, då Magnus Elmblad, Svensk-Amerikas Lidner, nedbäddades i sin allt för tidigt öppnade graf. "Wärnor" och "Gucken" bortgångna så godt som samtidigt! Man hade svårt för att tro det, åtminstone till en början. Båda intogo de en särskild plats inom vår litteratur, och tomrummet efter dem är därför desto större och mer i ögonen fallande.

Det var som poet i den glada stilen, öfversättare, dramatisk författare och tidningsman Gustaf Wicklund gjorde sig bemärkt. På hvart och ett af dessa områden intog han ett framstående rum. På ett af dem, nämligen det dramatiska, stod han efter Magnus Elmblads död hufvudet högre än alla andra här i det svenska Amerika och bar med full rätt benämningen "svensk-amerikanernas Frans Hodell". Ej blott som öfversättare och bearbetare, utan äfven som självständig dramatisk författare har Gustaf Wicklund åstadkommit saker af bestående värde.

Wicklund var en estetiskt anlagd natur med öfvervägande humoristiskt inslag. Hans humor var dock oförarglig, fri från öfverdrifter och sarkastisk udd. Han betraktade världen och människorna från den gomodiga, understundom från den komiska sidan, och liksom han själf log ett bredt, ehuru ej elakt leende öfver hvad han såg, aftvingade han genom sina roliga visor och skämtbitar på vers och prosa sina läsare ett befriande löje. Ehuru hans innersta håg alltid stod åt humoristiskt och dramatiskt författarskap, skötte han sig dock som notisslafvare och korrekturträlande tidningsman utmärkt. Det var dock ingen hemlighet, att han som skämttidningsredaktör kände sig mer hemma än som medarbetare i politiska tidningar. Betecknande för hans kynne äro de signaturer han använde. "Guck", "Wis-Gucklund" (en omkastning af hans namn) "Farbror" och "Fröjdelin". Allmännast gick han under den förtroliga benämningen Guck.

Som öfversättare af poesi från engelska språket var Wicklund ganska lyckad. Bland författare, som han med förkärlek tolkade, var Ella Wheeler Wilcox.

I det enskilda umgänget var "Gucken" glad och spirituell.

Hans konversation var en trogen bild af honom själf och hans inre värld — rörlig, omväxlande, men städse ljus. Den yttre världens hårda verkligheter kunde väl understundom nedstämma hans sinne, men diktarens optimistiska syn på tingen tog dock snart ut sin rätt.

Gustaf Wicklund föddes af burgna föräldrar i Gefle den 8 dec. 1852. Hunnen till sjätte klassen af nämnda stads allmänna läroverk, lämnade han skolan och tog plats på ett handelskontor i Stockholm. Här råkade han komma in i en krets af glada och spirituella människor, hvilka tangerade artist- och journalistvärlden, och gjorde sig inom denna krets snart bekant som lyckad visförfattare och god sångare.

År 1878 inträffade en vändpunkt i Wicklund lif. Han reste nämligen då till Amerika. I stället för att börja med att skära guld med täljknifvar blef han dräng hos en farmare i närheten af Chicago, men avancerade efter ett års tid till bokhållare hos en skräddare i nämnda stad. Här kvarstannade han i tre och ett halft år och lärde under tiden något af det vällofliga skräddareyrket.

Det var 1882, som Wicklund beträdde den törnbeströdda journalistiska banan. Han fick nämligen då anställning vid *Svenska Amerikanaren* och blef i maj 1884 redaktör vid skämttidningen *Kurre*, hvilken befattning han innehade, tills den i december 1887 ändrade namn och tendens. Tillhörande *Svenska Kurirens* redaktion de två påföljande månaderna antog han i maj 1888 anställning vid *Svenska Folkets Tidning* i Minneapolis. I november 1891 blefvo han och Ninian Wærnér redaktörer för skämttidningen *Friskytten* i sistnämnda stad, vid hvilken Wicklund var fäst till i april 1893, då han blef redaktör vid *Humoristen* i Chicago. Det måste ha varit år 1898 eller 1899, som Wicklund öfvergick till *Svenska Tribunen*, men i augusti 1900 förde honom ödet åter till Minneapolis, där han tillträdde en redaktörsbefattning vid *Svenska Amerikanska Posten*, den han vid sin död innehaft i något mer än fem år.

Wicklund var intresserad amatörskådespelare och kvartettsångare. I Minneapolis var han en af stiftarna af sångföreningen Orpheus år 1889, men utgick ur denna för att 1891 bilda annan förening. Som denna senares delegat närvar Wicklund vid det skandinaviska sångarförbundets konsert i New York sommaren 1892, då Svenska Glee-Klubben och Svithiod i Chicago och Or-

pheus och Svenska Kvartettklubben i Minneapolis utträdde ur förbundet. Vid Svenska Sångarförbundets stiftande i Chicago tacksägelsedagen samma år på hösten valdes Wicklund till dess förste vice president.

Hans dramatiska författarskap var ganska omfattande. Han har nämligen skrifvit ej mindre än fem skådespel: "En öfverraskning", "Kronjuvelerna på Nordsidan", "Vår förening", "På första maj" och "En afton på tre byttor", samtliga vimlande af kvicka infall och rikt försedda med roliga och vackra kupletter. Det sistnämnda finnes tryckt på Albert Bonniers förlag i Stockholm. Dessutom har Wicklund från engelskan lätt och fyndigt tolkat operetterna "Teblomman" och "Pinafore". Han har äfven skrifvit nya kupletter till flera äldre komedier, exempelvis till "Anderson, Petterson och Lundström".

Wicklund led under de sista åren af reumatism och hjärtfel i förening, men kunde det oaktadt sköta sin plats. Han stupade på sin post, såsom det höfves en ärlig och redlig kämpe.

Han sörjes närmast af maka, född Amelie Peterson, och sextonåriga dottern Hildur, samt en yngre broder, John Wicklund, numera bosatt i Pipestone, Minn. En yngre dotter afled för några år sedan, och denna smärtsamma förlust grep den känslige fadern synnerligen djupt.

Wicklunds å annat ställe införda öfversättning var antagligen ett af hans sista arbeten af detta slag.

Då författaren häraf några veckor före Wicklunds död träffade honom och därvid frågade, om ej hans länge närda plan att utgifva sina poetiska och andra arbeten snart komme att sättas i verket, svarade han: "Det får vara till efter min död."

Skall den nu månne förverkligas? Eller är det litterära intresset bland oss verkligen så litet, att det ej skulle löna sig att utgifva "Wis-Gucklunds" efterlämnade skrifter? Vi bara fråga.

A. L. GYLLENHAAL.

Af en helt annan läggning än Ninian Wærnér och Gustaf Wicklund var deras kollega Anders Leonard Gyllenhaal, som jämnt på dagen en vecka efter den sistnämnde (den 17 oktober) lämnade detta jordiska. Alla tre hade det gemensamt, att de voro tidningsmän och i besittning af stor arbetsförmåga och en icke mindre arbetsglädje; men de voro hvarandra olika därutinnan,

att Gyllenhaal, ehuru utrustad med grundliga kunskaper och en omfattande begåfning, koncentrerade sina krafter på det egentliga yrkesmässiga detalj- och rutinarbetet och aldrig tycktes få tid för någonting annat, under det att Wærnér och Wicklund, utan att därför åsidosätta hvardagsslitet, läto sin begåfning komma till användning äfven på andra områden af litterär verksamhet än det rent journalistiska. Hvad Gyllenhaal var, det ville han vara helt och fullständigt. Han var *tidningsman*, och det kan rättvisligen sägas, att en mer arbetsam, plikttrogen och samvetsgrann sådan än han har aldrig funnits i vårt Svensk-Amerika, och sent födes väl hans like. Hela hans lif kännetecknades af en den noggrannaste pliktuppfyllelse. Han utförde hvad dagen af honom fordrade och detta i fullaste mått, totalt obekymrad om andras beröm eller klander. Samvetets vittnesbörd att han gjort sin skyldighet var allt hvad han eftersträfvade. Allt annat var af underordnadt värde.

Dag ut och dag in, vecka efter vecka, det ena året som det andra kom ock gick, regelbunden som en pendel, Gyllenhaal till och ifrån sitt arbete. Med ett aldrig sviktande intresse tecknade han för sina läsare i kondenserade, innehållsrika nyheter världens gång, höll dem genom omsorgsfullt valda uppsatser underrättade om de nyaste rönen på naturforskningens, uppfinningarnas, det mänskliga tänkandets m. fl. områden; bidrog med grundliga, sakrika redaktionsartiklar i dagens och tidens frågor till danande och ledande af opinionen bland våra landsmän, och räckte dem slutligen som påbröd till allt detta lättare läsning af olika slag. Med en aldrig slappnande ihärdighet öfvervakade han innehållet i de tidningar, där han var anställd, och tillät ej, såvidt på honom berodde, någonting inflyta, som stod i strid mot tidningens tendens eller program eller som kunde antagas väcka enskild eller allmän förargelse. Att flacka och ytliga personer inom pressen eller bland allmänheten ej alltid senterade hans grundlighet och understundom betecknade honom såsom torr i framställningen, var knappast hans fel. De mera tänkande och vetgiriga satte desto större värde på hans gedigenhet.

Med kollegerna i pressen lefde Gyllenhaal städse, både personligen och i tidningen, för sin del i bästa förstånd. Han satte sitt mål som tidningsman högt, högre än ära och personlig fördel. Medveten som få om det tryckta ordets ansvar begagnade han aldrig sin ställning för att öppet och ännu mindre försåtligt an-

falla personer, hvilkas åsikter och verksamhet han ej kunde gilla. Och minst af allt kunde det falla honom in att svara på de stickord och understundom hutlösa anfall, för hvilka han och hans tidning emellanåt gjordes till föremål. Allt sådant ansåg han under sin värdighet. Hans mål och sträfvan var landsmännens upplysning, förädling och moraliska höjande i största möjliga mått. Medvetandet härom betydde för honom allt; tanklösa eller illasinnade människors bifall eller klander intet.

Kort sagdt: Gyllenhaal var en ädling både som tidningsman och människa. Ehuru i besittning af både bördens och bildningens företräden hörde man honom aldrig berömma sig af någotdera. Däremot framträdde i hela hans vandel karaktärens adelskap. I hela hans väsen fanns ett drag af nobless, som tryckt sin stämpel på hans publicistiska verksamhet. Han var personligen anspråkslös som få och till sina åsikter sant demokratisk. Få af våra landsmän här i Amerika torde så hafva tillägnat sig den sanna amerikanismens anda som Gyllenhaal. Själf frisinnad i detta ords bästa bemärkelse unnade han andra rätten att självständigt tänka och bilda sig en öfvertygelse.

Trots dessa sina gedigna egenskaper var Gyllenhaal aldrig, hvarken som tidningsman eller enskild person, i ropet. Faktiskt torde han, trots sitt mångåriga arbete i den svensk-amerikanska publiciteten's tjänst, varit nästan alldeles okänd för den stora allmänheten. Härtill bidrog, utom hans egen anspråkslöshet och tillbakadragenhet, den omständigheten, att han under en icke ringa del af sin tidningsmannabana råkade komma att intaga platsen som "andre man" och sålunda, enligt gällande praxis, fick på sin lott lejonparten af det dryga arbetet utan att kunna eller vilja göra anspråk på motsvarande erkännande.

Hans kamrat under flera år, redaktör E. W. Olson, yttrar om den hädangångne: "Såsom arbetskamrat var han ett föredöme för sin omgifning, icke blott genom sitt blida lynne och vänsälla väsen, utan jämväl genom sin järnflit, sin punktlighet och sitt metodiska arbetssätt. Hvad denne rättsinnige och principfaste pennans man under de trettio åren uträttat genom vår svenska press för att leda opinionen på rätta banor, kan ej mätas med elogens måttstock. Något självständigt författarskap idkade han ej, men med trägen id har han obemärkt och anonymt sått ädla tankars säd i hundratusenden läsares sinnen."

Den yttre ramen af Gyllenhaals lefnad ter sig som följer: Han

föddes den 1 juli 1842 i Västmanland, hvarifrån han flyttade 1846 med föräldrarna till Sörfors i Attmars socken af Medelpad och 1857 till Torpshammar i samma landskap. Hans fader, F. L. Gyllenhaal, ägde efter hvartannat dessa båda bruk. Åren 1851—60 genomgick G. östersunds allmänna läroverk och tog studentexamen i Uppsala sistnämnda år. Han for därefter till sjös, besökte Indien m. fl. länder, men återvände 1862 till Uppsala för att läsa på graden. Brist på medel tvingade honom dock att afbryta studierna, och i juli 1866 reste han till Amerika för att här bryta sig en bana.

Under det första året grep han sig an äfven med grofarbete, då ej annat tillbjöds. En tid var han anställd vid en hattfabrik i Brooklyn. År 1867 blef han medintressent i ett blygrufveföretag i västra Missouri, men nödgades snart af brist på kapital lämna detsamma. Efter en kortare vistelse i Chicago 1870 reste han följande år ned till Sunflower co., Miss., där han i bolag med några andra landsmän köpt en bomullsplantage. Här arbetade han, till dess malariafeber dref honom tillbaka norrut samma år.

Hos distributionsfirman Western News Company i Chicago hade han nu anställning under några år, till dess han i april 1874 inträdde i *Nya Svenska Amerikanarens* redaktion, där han stannade till i oktober samma år. Orsaken till att han lämnade denna tidning var, att den helt hastigt sadlade om och blef demokratisk efter att förut hafva varit republikansk.

Efter endast tre dagars sysslolöshet fick han plats i *Hemlandets* redaktion och kvarstod här som redaktionssekreterare till slutet af 1890. Den 1 januari 1891 ingick han i *Svenska Tribunens* redaktion, hvilken han sedan tillhörde till sin död. År 1893 blef han nämnda tidnings hufvudredaktör, och denna plats beklädde han, med undantag för tiden sept. 1901—juli 1905, till sitt frånfälle.

Gyllenhaal "dog i selen". Efter att den 17 oktober hafva slutat dagens arbete begaf han sig till järnvägsstationen för att resa hem. Under väntan på tåget träffades han af ett slaganfall och afled inom några få ögonblick.

Han var sedan den 4 mars 1880 gift med Selma A. Nelson, en dotter till trädgårdsmästaren Swain Nelson, och hade med henne fem söner och tre döttrar. Äldste sonen Leonard E. är sedan den 15 sistlidne september professor i engelska, latin och gre-

kiska vid swedenborgska kyrkans läroverk i Bryn Athyn vid Philadelphia.

Fadern var af öfvertygelse swedenborgare, men man hörde honom aldrig söka värfva proselyter för denna åskådning.

GTU Library
3 2400 00765 2450

DATE DUE

GAYLORD

PRINTED IN U.S.A.

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
For renewals call (510) 643-2536

All items are subject to recall